

נקודות ציון למנווט בסבך האיבחון הקליני

חוברת הדרכה למבחנים הפסיכולוגיים

RORSCHACH
BENDER
WECHSLER
MMPI
T.A.T
DRAWINGS
NEO-5

פירושים, דגשים והדרכה לכתיבת דו"ח פסיכולוגי

**עורכים: ד"ר גיורא זקין
ד"ר יוסף לוי
גב' שירלי גרינברג**

חוברת הדרכה למבחנים פסיכולוגיים קליניים

עורכים:

ד"ר גיורא זקין

ד"ר יוסף לוי

גב' שירלי גרינברג

חוברת זו נכתבה על ידי פסיכולוגים מזרועות הביטחון השונות
בסדיר ובמילואים.

היא נועדה להוות עזר לפירוש המבחנים האישיותיים השכיחים
במטרה לגבש חוות דעת פסיכולוגית מקצועית ומאוזנת.

היא איננה מיועדת להחליף את החומר המלא והמעמיק
של מבחנים אלה.

בהצלחה!

תוכן העניינים

5.....	ראשי פרקים לראיון הקליני ורקע לבדיקה פסיכולוגית מקיפה
8.....	תהליך הפירוש של מבחנים פסיכולוגיים
11.....	הנחיות ודגשים לכתיבת דו"ח פסיכודיאגנוסטי
20.....	מבחן הבנדר
58.....	וכסלר
67.....	רורשך
86.....	תופעות וסימני רורשך מעבר לאכסנר
89.....	תכנים של תשובות בודדות
91.....	מעבר לאכסנר – שוקים
93.....	מעבר לאכסנר – התייחסות וסגנון
96.....	מעבר לאכסנר – סולמות יחסי אובייקט והגנות במבחן ורורשך
102.....	MMPI2
111.....	פרופיל לדוגמא
119.....	מבחן ה- NEO-PI-R
126.....	ט.א.ט
134.....	ציורים (HTP) מידע כללי
141.....	היבטים אקספרסיביים בציורים השלכתיים
148.....	ציור בית
153.....	ציור עץ
160.....	ציור אדם
190.....	נספחים
190.....	אישות גבולית ורורשך
192.....	הגנות ספציפיות
194.....	הפרעות קשות של תפקודי אגו
199.....	פסיכוגרמה עם נורמות - סולמות לפירוש ולצינון
205.....	ביבליוגרפיה לאבחון והערכת אישיות
206.....	לקסיקון להערכת איכות התגובות

הקדמה

הראיון
תהליך הפירוש
הדו"ח הפסיכולוגי

ראשי פרקים לראיון הקליני ורקע לבדיקה פסיכולוגית מקיפה

1. בעיה/הפרעה נוכחית

אופי התלונות, סימפטומים, תחושה אישית, מצוקה וסבל. ההשפעות על תחומי התפקוד השונים כמו לימודים, עבודה וכו'. ההשפעה והביטוי של הבעיות במסגרות חברתיות שונות כמו משפחה, חברים, קשרים אינטימיים, קבוצות השתייכות שונות. ההשפעה של הבעיות על פעילות סובלמטיבית, כמו תחביבים, עניין, בילוי והנאה. בעיות רפואיות המשפיעות על המצב. טיפולים והתערבויות שונות שנערכו עד עכשיו והשפעותיהם. אופן ההסתגלות ביחס לבעיות. נקודות חוזק והתמודדות של הפונה.

2. בעיות/ הפרעות בעבר

אופי התלונות בעבר, תחושות אישיות, מצוקה וסבל. ההשפעות והביטוי של בעיות אלה על תפקוד בתחומים שונים ועל קשרים חברתיים קרובים ורחוקים. ההשפעה של הבעיות השונות על תחום התחביבים, העניין הבילוי וההנאה. התמודדות והסתגלות. נקודות חוזק כמשענת לטיפול ולשיפור המצב.

3. רקע

סקירה מקיפה של רקע הפונה מינקות ועד לגילו הנוכחי. תשומת לב למעברים שינויים, יציבות ותנודות בעיסוקים ותפקוד, בקשרים אינטימיים וקבוצתיים ובעניין מעבר לשגרת היום יום.

גיל/שלב	התפתחות, תפקוד	קשרים, חברתיות, אינטימיות	סובלימציה, תחביבים, עניין, הנאה	תיאוריות, התפתחות ודינאמיקה אפשרית
גיל 0 - 2	התפתחות, מוטורית, דיבור, גמילה, סף תיסכול בעיות רפואיות	משפחה, יציבות, בעיות. תגובה ללידה, דיכאון, שמחה, ילד רצוי, בחירת שם, קשר, טיפול, שינויים במשפחה, אופי ההורים, האחים ומטפלים תחליפים	משחק, הנאה, עניין, ריכוז וקשב.	שלב אורלי- פרויד אמון בסיס- אריקסון, סימביוזה התבקות ואימון –מהלך, עצמי אמיתי –וויניקוט, קביעות אובייקט קוגניטיבית- פיאז'ה
גיל 2 - 4	חינוך לניקיון, הרגלים, משמעת, ביטחון וקביעות אובייקט, בעיות פרידה, השתלבות בגן, התפתחות שפה, כושר ריכוז, בעיות למידה	קשר עם ההורים ועם האחים, השתלבות עם ילדים אחרים בגן, אדישות, ריחוק, אוטיזם	עיסוקים, יצירה, משחק, בילוי	שלב אנלי – פרויד אוטונומיה - בושא - אריקסון רה פרושמנט עד קביעות אובייקט – מהלך, אינטגרציה של יחסי אובייקט מקוטבי אפקט-קרנברג
גיל 4 - 6	תחילת לימודים, מיומנויות/ליקוי למידה, תחרותיות, הישגיות	הרחבת קשרים לשני ההורים, הזדהות, קשרים עם בני הגיל	חוגים, התחלה של תחביבים, ספורט תחרותי,	שלב אדיפאלי- פרויד, יוזמה לעומת אשמה- אריקסון
ילדות	תפקוד במסגרת בית הספר, ריכוז, וויסות דחפים ורגשות. פיתוח מצפון מופנם, בעיות ריכוז וויסות התנהגות	הרחבת קשרים למסגרת קבוצת הגיל, חבר אינטימי מאותו מין, ביקור בבתי חברים ויצאה מהבית. יכולת לאמפטיה.	תחביבים, חוגים, קריאה, עניין, מוזיקה, בילוי חברתי, סרטים וכו	שלב חביון פרויד, יצירתיות ויצירה - אריקסון, חברות אינטימית עם אותו מין-סוליבן, חשיבה מופשטת- פיאז'ה, מוסריות-קולברג
גיל ההתבגרות	התפתחות מינית	דגש לקבוצת הגיל	פיתוח עניין	קונפליקטים מהילדות

וגדילה, איחור לעומת הקדמה, דגש לקבוצת הגיל על פני המשפחה, תפקוד בבית הספר, אחריות בבית, פיתוח זהות מגובשת	על פני המשפחה. כמיהה לקשר אינטימי עם המין האחר. מתח בין תלות בבית לעצמאות ואי תלות מאבק על גבולות והיתרים.	במסגרות רחבות, כמו תנועת נוער, קבוצת ספורט, חוג חברתי, תחביבים ועניין, בילוי. גיבוש של ערכים ועמדה מוסרית ופוליטית.	וסער ופרץ- פרויד. אינטגרציה של זהויות - אריקסון, ברכת דרך של הורה מאותו מין לצד תחרותיות אתו- בלוס
בגרות מוקדמת המעבר לצבא ויציאה מהבית, תפקוד בלימודים גבוהים ותחילת קריירה ועבודה	בעיות פרידה עם הגיוס לצבא. קשר אינטימי ארוך טווח, נישואין והורות לילדים. הרחבת קשרים למשפחה נוספת דרך נישואין ופרידה יחסית ממשפחת המוצא. חברות אינטימית עם מישהו מאותו מין.	עניין מעבר ליום יום, השתייכות לאירגונים, תחביבים, עניין ובילוי פנאי.	קשרי משפחה קרובים או מרוחקים- מינושין הערכה עצמית מגובשת לעומת חוסר ביטחון וצורך בהכרה ואישור ללא וויסות עצמי מתאים- קוהוט
גיל המעבר קריירה ועבודה, הישגיות, מעמד, תסכולים, אבטלה, כישלונות, הפסדים כספיים וחובות, בעיות בריאות והתמודדות עם חולשה פיזית גדלה,	עזיבת ילדים את הבית ובנית מערכת זוגית שונה – הקן הנטוש. יחס לנישואין של ילדים ויחס לנכדים. טיפול בהורים מזדקנים והתמודדות עם מוות שלהם.	יכולת להתחדש ולחפש כיוונים של פרק ב'. רענון עניין, טיולים תחביבים וכו כפונקציה של זמן פנוי רב יותר	פגיעה בהערכה עצמית, סוגיות נרקסיסטיות - קוהוט.
זקנה פנסיה ועזיבה של מקום עבודה, שמירה על עיסוק וחיוניות בתנאים אלה. בעיות בריאות והתמודדות עם פחדי מוות.	שמירת אינטימיות עם בן הזוג או התמודדות עם אובדן בן זוג וחברים.	שמירת עניין, עיסוקים, תחביבים ונתיבי בילוי בתנאים של ריקנות עקב פנסיה ועזיבת העבודה	בחירה אישית ויכולת התמודדות מול פחד מחידלון ומוות קרב.

4. סטאטוס

בסעיף זה יש להעריך את המצב הקליני הנוכחי של הנבדק. הבדוק מתייחס כאן לשלושה היבטים מרכזיים: **ההתנהגות הנוכחית, החשיבה והאפקט**. כך, המיקוד הוא באיזו מידה ההתנהגות היא מאורגנת, מגובשת ורגילה או לחלפין האם ניכרים בה שיבושים משמעותיים, כמו חוסר שקט בולט, חוסר תנועה וכו'. ניתן לנסח את ההתרשמות הזו כתיאור של הופעה והתנהגות.

הבדוק גם מתמקד באופן שבו האדם מבטא את עצמו מבחינה רגשית. האם הוא מבטא רגש באופן המתאים להקשרים הנידונים בשיחה, האם הוא מבטא רגש שטוח, האם הוא מבטא חילופים מהירים של מצב רוח, כעס, עצב בולט וכו'.

הבדוק גם בוחן את החשיבה של הנבדק. האם קיים קושי במיקוד, הגיון, הפשטה, תפיסת מציאות מקובלת וכו' והאם הוא לוקה בשיבושי חשיבה ממש. המראיין הפסיכיאטרי עשוי גם להשתמש בבחינה ממשית, אם

הוא ספקן, בראיון עצמו כדי להעריך את הארגון של החשיבה. הוא עשוי לשאול על פתגמים ידועים ואפילו להקשות בשאלות חשבון בסיסיות. בסעיף זה צריך הבודק גם להתייחס לאפשרות של נטייה אובדנית ולהעריך את מידת הסיכון של אפשרות זו.

5. השערה דינאמית

בסעיף זה נעשה ניסיון לנסח השערה ראשונית ביחס למבנה האישיות ולכוחות הבסיסים המשפיעים באופן בולט על התנהגותה. כלומר, כאן נעשה ניסיון אינטגרטיבי לנסח את יחסי הגומלין בין דחפים, יחסי אובייקט, הערכה עצמית, זהות, רגשות, חרדות, הגנות וסימפטומים לכדי תמונה שלמה ככל האפשר. תחום זה מבוסס כבר על היקשיים אשר נצברו בגוף הראיון. חלקו נשען על תיאור התלונות, על התלונות בעבר, על הרקע ועל ההתרשמות המידית בראיון בשילוב עם תיאורים דינאמיים אשר מנחות את הבודק. **אולם חלק אחר ניתן להסיק דרך התערבויות ספציפיות אשר נועדות לחשוף צדדים אלה בצורה ברורה יותר.**

כך, המראיין עשוי לערוך התערבויות ניסיוניות כמו הבהרה, קונפירמציה ופירוש הנעשים אחר כך באופן טבעי יותר במהלך הטיפול עצמו, כדי להעריך את תגובת הנבדק להתערבויות אלה וכך אולי לחדד עוד את ההשערה הדינאמית. המראיין מצפה לתגובות שונות על פי רמת הארגון של הנבדק.

6. אבחנה

בסעיף זה נעשה ניסיון לנסח אבחנה מלאה ככל האפשר על פי המגדירים המקובלים, בעיקר על פי ה – DSM. הכוונה היא לערוך אבחנה על פי מירב הצירים של מגדיר זה, הכוללים התייחסות לסוג ההפרעה, סוג האישיות, הגורמים הרפואיים המשפיעים על המצב, לחצים סיבתיים ואירועים אשר תורמים למצב והערכה של רמת ההסתגלות בשנה שקדמה לבעיות הנוכחיות.

7. סיכום והמלצות או בסיס להמשך אבחון

בסעיף זה עורך המראיין סיכום של עיקרי המסקנות מהראיון. הוא מתאר בתמצית את הבעיות בגללן פנה הנבדק, את מבנה האישיות, חולשותיו ומשאבי ההתמודדות העומדים לרשותו, כמו גם את ההגדרה של ההפרעה.

החלק האחרון של הדו"ח מוקדש להמלצות להמשך טיפול. חלק זה כולל גם המלצה לאופי הטיפול העתידי, לבדיקות המשך חשובות ואף לפעולות מידיות שיש לבצען, כמו שמירה מפני אובדנות אפשרית ואף המלצה לגבי אשפוז על פי הצורך.

אם הראיון נערך כרקע למבחנים פסיכולוגיים מקיפים, ההשערות הנגזרות מהראיון, מהוות תשתית לגיבוש מסקנות מקיפות יותר בשילוב ממצאי הבדיקה המקיפה כולה.

תהליך הפירוש של מבחנים פסיכולוגיים

- א. הפירוש של מבחנים פסיכולוגיים קליניים הוא תהליך דינמי בו בכל שלב יש לנסח ולהחזיק בהשערות חלופיות ורפויות ולבדוק אותן אל מול חומר המבחנים. הוא דורש מהבוחן גישה אינטגרטיבית אשר מתבססת ללא הרף על התייחסות לתיאוריות אישיות ולממדים אפשריים של פסיכופתולוגיה. התהליך כולל בדיקת השערות, אישושן או הפרכתן ואימוץ השערות חלופיות על פי הצורך. רצוי להחזיק בכל תהליך הפירוש בתפיסה, כי המבחנים הפסיכולוגיים מהווים מדגם של התנהגות הנבחן. עמדה זו מסייעת לחשוב בצורה אבחונית. היא מקילה לנוע בין חומר המבחנים לבין היקש אפשרי ביחס לחייו של הנבדק בסביבתו.
- ב. תהליך הפירוש מתחיל כבר מהרקע וסיבת ההפניה. זהו חלק קריטי להבנת התפקוד הקודם של הנבדק וכדי לדעת על התנאים בהם עוצבה אישיותו ועל הסביבה אתה הוא מתמודד היום. הוא עשוי להצביע על בעיות כרוניות הנמשכות לאורך זמן, על בעיות למידה אשר מצביעות לכיוון של פגיעות אורגניות ועל האפשרות להעריך באופן מאוזן האם מדובר בתהליך מתקדם או בבעיה נמשכת ויציבה יחסית. כבר משלב הפניה ואיסוף הרקע רצוי לגבש מספר השערות ביחס לבעיות המרכזיות של הנבדק. אם נשמרת גמישות מתאימה אין חשש כי השערות אלה יהפכו לדעה קדומה אשר תטה את תוצאות הבדיקה.
- ג. רצוי להתחיל את פירוש המבחנים מהמטלות המובנות יחסית ורק אחר כך לעבור ולבדוק את המטלות ההשלכתיות בעלות אופי עמום יותר. כלומר, עדיף להתחיל את תהליך הפירוש ממבחן הוכסלר והבנדר ורק אז לעבור למבחנים רורשך, ט.א.ט וציורים. רצוי קודם כל לקבל רושם על תפקוד הנבדק בסביבה מאורגנת יחסית. התבוננות מוקדמת בחומר השלכתי צובעת לעיתים קרובות את התמונה בגוונים עזים מידי של פסיכופתולוגיה והיא איננה מקילה על הערכה בעלת קנה מידה שקול של כוחות הנבדק.
- חשוב להיות מודע בכל עת, כי יש להעריך את חומר המבחנים על פי אופיים. וכסלר ובנדר בודקים את תפקודו של הנבדק בתנאים מובנים יחסית. לנבדק יש מסגרת ברורה על פיה הוא מתבקש לפעול. מאידך, במבחנים כמו ציורים, רורשך ו-ט.א.ט הנבדק מתבקש לפעול בתנאים עמומים יחסית. הוא צריך לארגן את המטלה באופן בו עליו להשתמש במקורות פנימיים משלו הרבה יותר מאשר בעזרת ההנחיה חיצונית.
- כלומר, כאשר מעריכים תכונות שונות של הנבדק ומבקשים להעריך את תפקודו יש לקחת בחשבון את סביבת הפעולה שלו. כך, הנבדק עשוי להיות בעל שיפוט תקין לגמרי בתנאים מובנים, אך בעל שיפוט לקוי בעת מפגש עם סביבה עמומה ובלתי מובנית. לכן, יש להיזהר ממסקנות סוחפות ולהתייחס למצבים שונים בהם פועל הנבדק. הפירוש צריך להתייחס למצבים מורכבים ומשתנים אתם מתמודד הנבדק.
- ד. התפיסה כי הבדיקה הפסיכולוגית באמצעות מבחנים, מהווה מדגם של התנהגות הנבחן כוללת גם התייחסות לזמן החולף ולתפקודו של הנבדק לאורך רצף של זמן. היא רואה בכל חלק של המבחן תהליך. כלומר, רצוי כי הבוחן יתבונן בתפקודו של הנבדק לאורך הבדיקה כולה, בין מבחנים, בתוך מבחן נתון מסוים ואף לאורך כרטיס מסוים ברורשך או במטלה כלשהי בוכסלר. תהליך ההיסק על פי רצף של זמן מבוסס על הרעיון, כי תפקודו של הנבדק לאורך זמן במבחנים עשוי ללמד אותנו על אופן התנהגותו בסביבה הרחבה של חייו. היא עשויה לחשוף בעיות של סף תיסכול נמוך לעומת יציבות או של עייפות והתדרדרות לעומת התחזקות לאחר היכרות והתאקלמות בסביבה חדשה וכו'.
- ה. חלק חשוב ומרכזי עליו צריך להתבסס בעת פירוש ממצאי הבדיקה הוא התנהגות הנבדק בעת הבדיקה. יש להיות קשוב בעיקר ליחסי העברה של הנבדק כלפי הבודק. יש להתבונן בסגנון הפעולה של הנבדק ובדרך

התנהגותו. בחינה כזו עשויה לספק מידע חשוב על דיוק, תכנון, סבלנות וסף תסכול. היא עשויה לחשוף ביטויים של חרדה, כעס ועצב. היא עשויה להמחיש ישירות תבניות של יחסים בין אישיים, חוסר אמון וחשדנות תלות ומרדנות. במצבים שונים עמדת הנבדק עשויה לקבוע באופן משמעותי את ההתייחסות שלנו לחומר המבחנים עצמם. נבדק ציני ומרוחק עלול לתת תשובות מוזרות מתוך עמדה מתחכמת ודווקאית וכך יש להעריך את תשובותיו באופן המותאם לעמדה זו ולא כהפרעות חשיבה כשל נבדק אשר מעורב בבדיקה באופן מלא. יתר על כן, במצבים רבים הקליניקה של הבדיקה היא הכרחית כדי להכריע בשאלות אבחוניות מרכזיות. למשל, כאשר נבדק הוא בעל מבחנים מובנים תקינים, אך מגלה בעיות חשיבה קשות במבחנים ההשלכתיים עשויות להתעורר שתי השערות חליפיות עיקריות. האחת, כי מדובר בתהליך פסיכוטי, המבוסס על הרעיון כי הנבדק מגלה חולשה ובלבול של מקורות עצמי פנימיים, אך עדיין, זמנית מצליח להיאחז במציאות כבעוגן במטלות המובנות. מאידך, ניתן לשער כי הנבדק הוא בעל אישיות גבולית וכך לאורך זמן הוא מתפקד באופן תקין יחסית בסביבה מאורגנת, אך עלול להתדרדר בסביבה עמומה יותר בגלל מבנה עצמי רופף ושברירי. הקליניקה של הנבדק עשויה לגלות חרדה ומצוקה רבה של הנבדק ביחס לבדיקה וביחס לתגובותיו במהלכה. במצב זה הנטייה שלנו תהיה לשער כיוון של תהליך פסיכוטי. מאידך כאשר הנבדק מגלה אדישות יחסית לגבי תגובות חריגות אנו עשויים לקבוע כי הוא מגלה סינטוניות ביחס לתגובותיו וכך אנו עשויים להתחזק בעמדה כי מדובר בהפרעת אישיות יציבה יחסית וכי חומר הבדיקה איננו מצביע על משבר והתדרדרות. זו דוגמה למסקנה אשר לעיתים ניתן לקבל אותה רק מהקליניקה, בעוד לעיתים בחומר המבחנים עצמם אין די כדי להכריע בשאלה האבחונית העומדת על הפרק.

ו. חלק מהמבחנים מבוסס על נורמות ועל מחקר. חלק אחר הוא בעל מרכיבים איכותיים ויותר התרשמותיים. שני הסוגים של המבחנים הם חשובים, אולם יש לייחס למטלות המחזיקות נורמות ובסיס מחקרי משקל רב יותר בקביעה של קנה מידה לאישיות, כוחות ובעיות. כך, כדאי להתייחס לכסלר, לרורשך, MMPI ובנדר, הנהנים מתמיכה מחקרית, כפיגומים יציבים יחסית המחזיקים קביעות מבוססות יותר עליהם ניתן להוסיף את שאר הממצאים. באופן זה ניתן להעשיר את האבחנות ולמלא את שלד ההתבוננויות בצדדים חווייתיים ואישיים יותר.

כלומר, בתהליך גיבוש המסקנות רצוי לאמץ קנה מידה המבוסס על הרורשך, MMPI והוכסלר ולא להיסחף למסקנות נחפזות הקשורות בסימנים בולטים ממבחנים אחרים. רק בשלב שני של גיבוש המסקנות כדאי למלא את החסר במסקנות ממבחנים כמו ה-ט.א.ט אשר מספקים מרכיבים רגשיים ובין אישיים החסרים לעיתים קרובות במבחני התשתית.

ז. במצבים שונים אנו עלולים להיתקל בנבדקים אשר עקב סגירות רבה או הגנתיות חריפה מציבים בפני הבוחן אתגר קשה במיוחד. נבדקים שונים עלולים להציג התנגדות עזה למבחן כולו. הם עלולים להיות מרוחקים ובלתי מעורבים או לחליפין הם עלולים לגלות עמדה צינית, מרדנית וכועסת. המבחן המתקבל עלול להיות דל ומצומצם. במצבים האלה על הבוחן לאמץ עמדה זהירה במיוחד. אומנם הוא נדרש לתת תשובות לשאלות חשובות, אולם בתנאים בהם תהליך הפירוש עלול להיות מוטעה או משובש יש לנקוט זהירות וספקנות ביחס למסקנות ולשון זהירה עוד יותר ביחס לממצאים המדווחים בדו"ח. זה איננו מצב רצוי, אך הוא מציאותי ועל הבוחן מוטלת המשימה להיות מקצועי ולספק תשובות על פי יכולתו ועל פי הממצאים ולא כהיענות ממושמת לצפייה של הגורמים המזמינים את הדו"ח. המבחנים מלמדים על נטיות אישיות ועל מוכנות להתנהגות מסוימת, אך הם אינם מלמדים באופן ברור כיצד יתפקד הנבדק בפועל וקשה להעריך על פיהם את הסיבות

ההיסטוריות להיווצרותן. כך, בייחוס נטיות שונות לנבדק רצוי להיות זהיר במיוחד בניסוח מסקנות ביחס לניבוי התרחשות של התנהגות ספציפית וביחס לאטיולוגיה מדויקת. יש לנקוט בהקשרים אלה לשון מסויגת המכפיפה את האמירות השונות לתנאים מסוימים ולאירועים בהם יש סיכוי רב יותר לביטוי של ההתנהגויות בהן אנו דנים. יש להימנע ממסקנות סוחפות ביחס לעבר של הנבדק וליחסיו עם דמויות קרובות אם חסר לנו חומר רקע אשר עשוי לתמוך בכך באופן מוצק.

ח. בחלק גדול מהמבחנים, על פי גישה דינמית, אנו מנסים להעריך את יחסי האובייקט של הנבדק, את הזהות שלו ואת היחסים הבין אישיים שלו. לעיתים קרובות הבנה מעמיקה של הנבדק בתחומים אלה, דורשת מאתנו גישה יצירתית, תוך הפעלה של משחק והזדהות ניסיונית עמו כדי להגיע למסקנות מתאימות. כך, נראה כי התהליך הפרשני עשוי להיות שלם ויעיל יותר אם נשער כי דמויות שונות המופיעות בתכנים של המבחנים עשויים לבטא מצד אחד את צדדים של דימוי עצמי או לחילופין צדדים של דימוי האחר. כלומר, בתהליך האבחון רצוי לבדוק את האפשרות, כי "המפלצת המפחידה" מתייחסת לדימוי עצמי ולבדוק את המשפט "אני מפלצת מפחידה" או אף לנסות את המשפט "הוא מפלצת מפחידה". לעיתים קרובות ניתן להגיע למסקנה, כי הנבדק מחליף בין עמדה של מפלצת מרושעת הפוגעת באחרים לבין פרט המפחד וסובל מהמפלצת. זו דרך מועילה לפתח השערות הנוגעות לטיב יחסי האובייקט של הנבדק וביחס לדימוי העצמי שלו. זו גם דרך מתאימה לשלב גישה של הזדהות ניסיונית עם הנבדק בעת תהליך הפירוש. על פי גישה זו אנו מנסים למקם את עצמנו כבודקים במקום הנבדק, תוך ניסיון לאמץ את נקודת המבט שלו ואת החוויה האישית שלו. לעיתים קרובות גישה זו מאפשרת לנו לקיים קרבה חווייתית עם הנבדק באופן אשר עשוי להעשיר ולהחיות את הממצאים שלנו.

התהליך הפרשני נשען על השערות רפואיות אותן צריך להתאים בגמישות לממצאים או לדחותן על פי הסימנים במבחנים. יחד עם זאת, אין להכיל את המושג רפיון לגבי המיקוד והארגון של התהליך כולו. כדי להפוך את גיבוש המסקנות ליעיל ובעיקר למדויק ונכון על הבודק להיות מודע באופן ברור לשאלות שהוא מבקש להשיב עליהן ועל התחום אליו הוא מתייחס בכל שלב של התהליך. רצוי להחזיק לנגד עינינו בכל שלב היבטים שונים וברורים של אישיות הנבדק אותם אנו מנסים להכיר ולהעריך. למשל, תפקוד קוגניטיבי, הפרעה מרכזית בציר I, מבנה העצמי, דימוי עצמי וזהות, אפקט וחרדות, הגנות ויחסים בין אישיים. בכל שלב של התהליך ובבדיקה של כל מבחן יש לנסות ולתת תשובות, מנוסחות כהשערות, לכל אחד מהממדים האלה ולכתוב זאת כמסקנות ביניים בבדיקה של כל מבחן בנפרד. גישה מתפזרת, אשר איננה ממוקדת היטב בתחום ברור, עלולה להוביל את הבוחן לרשלנות ולחוסר גיבוש מתאים של מסקנותיו. כך, אנו עשויים לגלות עמדה גמישה ופתוחה במצב בו אנו מנסים לפתח השערות שונות ביחס לממצאים. אולם, בעת ובעונה אחת עלינו לדעת בדיוק לגבי איזה תחום אנו מתייחסים בכל שלב. הכוונה היא, לכן, לקיים עמדה יצירתית ופתוחה הנתחמת על ידי משמעת מוצקה ומסגרת ברורה ומאורגנת של התייחסות לממצאים בכל שלב ושלב. בסיום התהליך עלינו לשלב ולחבר באופן מתאים את מסקנות הביניים אותן ניסחנו בשלבים השונים ואחרי כל מבחן. זהו שלב בו עלינו לגייס חשיבה אינטגרטיבית המחזיקה ממצאים מאורגנים מהבדיקה מצד אחד וידע ממעמיק בתחום האישיות והפסיכופתולוגיה מהצד האחר. החיבור ביניהם היא מלאכה של ידע ויצירתיות, אולם גם של ניסיון רב ושל קפדנות ומיקוד בעת ביצוע תהליך הפירוש. הנווט המוכשר והרשול מגיע מידי פעם ליעדים באופן מבריק ובלתי צפוי, אולם לעיתים הוא טועה באופן מחפיר. דרכו של הנווט המדעי, השיטתי והממוקד מעט יותר ארוכה ומאומצת, אולם יש לו סיכוי רב להגיע ליעדו ללא טעויות קשות, אשר במקרים רבים עלולות לפגוע באופן קשה בנבדקים להם אנו מבקשים לעזור.

הנחיות ודגשים לכתיבת דו"ח פסיכודיאגנוסטי

להלן הנחיות ודגשים לכתיבת דו"ח פסיכולוגי המבוסס על בטרייה של מבחנים פסיכולוגיים. הקווים המפורטים למטה משולבים בדוגמא של נבדק אמיתי. פרטיו האישיים והרקע שונו כדי להגן על פרטיותו.

הדו"ח מכיל את הפרקים הבאים: פרטים אישיים וסוג המבחנים אשר בהם נבחן הנבדק, סיבת ההפניה למבחנים, רקע, הופעה והתנהגות, ממצאי הבדיקה וסיכום. לכל פרק הנחיות תמציתיות ולאחריהן דוגמא מתאימה מהנבדק "שי", המשמש כדוגמא לצורך המחשה. הקווים לדו"ח המשורטטים כאן אינם חוקי ברזל. יחד עם זאת, הם תולדה של בדיקת המקובל בתחום זה ולאחר סקירה מקיפה של מאמרים שונים. המגמה בהנחיות אלה היא לכוון את הבדק לכתיבה המבוססת על נתונים מצטברים וממשיים מהבדיקה הפסיכודיאגנוסטית, תוך דגש על בהירות ופשטות מרבית של הנכתב, באופן שיוכל להוות בסיס מוצק ובעל ערך מוסף למקבל ההחלטות ולמטפל הקורא בו. המטרה היא לשרטט בעיקר את התמונה החווייתית דינמית של הנבדק, יחד עם אבחנות המגדירים המקובלים.

א. פרטים אישיים ומבחנים

לפני כתיבת גוף הדו"ח יש לציין את הפרטים האישיים של הנבדק וכן את רשימת המבחנים בהם הוא נבחן. ניתן לבצע זאת בטבלה כאשר פרטיו האישיים של הנבדק מצד אחד ורשימת המבחנים מהצד האחר.

דוגמא:

דו"ח פסיכולוגי על שי

מבחנים

וכסלר
רורשך
בנדר
ציורים
ט.א.ט

שם הנבדק – שי
תאריך לידה – 15/11/83
ת.ז – 11223344
השכלה – תיכונית + בגרות
מצב משפחתי – רווק
מקום עבודה ומקצוע – ללא תעסוקה
מטרת הבדיקה – אבחון תומך טיפול
תאריך בדיקה – 20/6/02
בדק – הרמן רורשך

ב. הפניה

בסעיף זה יש לפרט את סיבת ההפניה ואת השאלות העיקריות שעל הבדק לנסות ולענות עליהן בדו"ח. ניתן להוסיף כאן בתמציתיות גם את ההיסטוריה של ההפרעה ואת הבעיות מהן סבל הנבדק בעבר. תוספת כזו עשויה לשפר את ההבנה ביחס להקשר המקיף של הבדיקה הנוכחית.

דוגמא:

שי הופנה לבדיקה בעקבות משבר חריף אותו הוא חווה לאחרונה ואשר בעקבותיו הוא עזב את בית הוריו והופנה לטיפול. ההפניה למבחנים הייתה בעלת דחיפות רבה בשל חשש מנטייה אובדנית של שי ובשל גיוסו

הקרוב לצבא והצורך לקבל המלצה ביחס לשילובו האפשרי במסגרת הצבאית. יתר על כן, שי אומנם הופיע באופן קבוע לטיפול, אולם הרבה לשתוק וקשה היה מאד לקבוע קוו מתאים לטיפול. הקיצוניות של התנהגותו עוררה גם חשש מאפשרות של תהליך פסיכוטי. כך, ההפניה כללה שאלות ביחס לאובדנות, ביחס לסכנה של התפרקות, ביחס לכוחות ויכולת לשרת בצבא וביחס לקו טיפולי מתאים. שי סבל גם בעבר מבעיות הסתגלות וקשיים נפשיים. אולם, אלה לא היו במידה חריפה ובממדים משברים. הוא לא היה בטיפול קודם.

ג. רקע וקורות חיים

בסעיף זה יש לפרט את הרקע וההיסטוריה של הנבדק. יחד עם זאת, בדו"ח פסיכודיאגנוסטי אין זה הכרחי לכתוב רקע ארוך ומפורט. רצוי להתמקד בפרטים מרכזיים, תוך דגש על היבטים שונים אשר עשויים להיות בעלי השפעה ביחס להערכה הפסיכולוגית של הנבדק. רצוי להימנע מפרטים בלתי חשובים ומיגעים. יש להתמקד בכתיבה ממוקדת מטרה אשר מכוונת להרחיב את בסיס ההבנה של אישיות הנבדק ולא לערפל את התמונה עם אינפורמציה מיותרת.

דוגמא:

שי הוא בחור בן 18 המתגורר עכשיו אצל ידידה שלו, אחרי קרע עם הורים בעקבותיו הוא עזב את הבית. לטענתו, ההורים לא מבינים אותו ולא מרוצים ממנו, אם כי לא ברור לו לגמרי מדוע. קודם הוא התגורר אצל חברים והיום הוא מתגורר אצלם. יחד עם זאת, הוא מאד איננו מרוצה ומרגיש, כי לא יוכל להחזיק שם מעמד לאורך זמן. הוא מרבה עכשיו להסתגר בבית וממעט לצאת ולפגוש חברים. לטענתו, יש לו שלושה חברים אצלם הוא מרגיש נח. בעבר הייתה לו חברה במשך שמונה חודשים. שניהם הרבו לצחוק והיו בראש אחד, אולם לא ממש היו קרובים. הוא מתאר את הוריו באופן מעורפל יחסית. אימא היא אישה אימפולסיבית מאד ומרבה להתרגז על דברים פעוטים. היא מנהלת משרד. אבא משתדל להיות יותר הגיוני, אם כי ההגיון שלו מעוות למדי. הוא פקיד בכיר בבנק. לדעתו, הוריו אינם מבינים אותו כלל והוא לא יכול לדבר אתם על בעיותיו. לשי שני אחים בני 13 ו-10. בעבר היו ביניהם הרבה ריבים. היום שי עושה מאמץ להתקרב אליהם והמצב השתפר. לדעתו, אחיו הקטן הוא מאד בעייתי מבחינה נפשית, בעוד אחיו האמצעי הוא אדיש מאד ופחות פגיע. לטענתו, הוא היה ילד רגיל. אולם, רוב הדברים בהם עסק היו עקב דחיפות ולחץ של האימא שלו. הוא למד ללא בעיות מיוחדות. הוא המשיך ולמד אחר כך בבית ספר תיכון בהרצלייה. הוא ניגן בגיטרה כתחביב. ציוניו היו סבירים, אולם נמאס לו ללמוד במסגרת זו והוא עזב בכיתה י"ב. הוא מתקשה להסביר את קשייו בבית הספר ואיננו מספק הסבר להפסקת הלימודים. הוא השלים בגרויות בעצמו בערוץ אכסטרני. היום הוא בתהליך לקראת גיוס, אולם מעמדו איננו ברור. הוא היה אצל קב"ן ועדיין לא קיבל פרופיל סופי או תאריך גיוס. לטענתו, הוא יפעל על פי החלטות הצבא והוא איננו מתכוון להיות פעיל ביחס לכך. הוא מעיד על עצמו שהוא עצלן, סובל מבעיות ריכוז ומבעיות בין אישיות ונתון בקרע של ממש עם הוריו. לעיתים הוא מרגיש מיואש וחסר תקווה. בעבר הוא השתמש בסמים קלים, אולם היום הוא ממעט לעשות זאת. הוא לא התנסה בסמים קשים יותר ואין לו כוונה לעשות זאת.

ד. הופעה והתנהגות

בסעיף זה יש לתאר את הנבדק, את הופעתו, אך בעיקר את התנהגותו. יש לציין את אופן ביצוע המטלות. האם הוא קפדן, יסודי, פזיז או אימפולסיבי. האם הוא חרד או אדיש ומנותק. האם הוא משתף פעולה או מגלה התנגדות. האם הוא מעורב במשימה או נוקט בעמדה בלתי מעורבת, הומוריסטית וצינית. האם הוא מבקש עזרה והנחיה או האם הוא חשדן ומתקשה לתת אמון. כלומר, חשוב מאד לתאר את יחסו של הנבדק לבודק ולעמוד על היבטי העברה מרכזיים במהלך הבדיקה. חשוב להתמקד בפרק זה בתיאור ולא בהסקת מסקנות ובמתן הסברים מורכבים להתנהגויות הנצפות.

דוגמא:

שי הוא בחור נמוך קומה ובעל מבנה גוף רזה. יש לו פנים נאות ועדינות עם חותם של זקן דליל. יש לו שער חום חלק וקצר. הופעתו של שי נבוכה ומהוססת, אם כי גם אדיבה. הוא מאד איטי במתן תשובות לשאלות ולעיתים קרובות תשובותיו מאד מעורפלות ובלתי ברורות. כאשר הוא מתבקש לתת דוגמא ממשית מחייו, הוא לעיתים קרובות מציין שאין לו עכשיו דוגמא מתאימה. הוא מתקשה מאד בתיאור הורים ואחים או אחרים הקרובים אליו. במהלך הבדיקה הוא בדרך כלל משקיע מאמץ ומשתדל לעשות ככל יכולתו. לעיתים קרובות הוא שואל "האם לעשות מה שעולה לי לראש או להשקיע יותר מחשבה?". לעיתים הוא איטי ומתוכנן ולעיתים הוא מבצע דברים שונים במהירות ותוך חוסר הקפדה. במבחנים השלכתיים הוא מאד איטי ומבוקר. הוא לעיתים מגיב לראשונה רק אחרי למעלה מדקה. בסיום המבחן הוא העיר כי הוא איננו אוהב סוג כזה של מבחנים. הוא לא יודע האם לתת תשובות ספונטניות או להעמיק ולחשוב לפני כל תשובה. ההתנהגות של שי משתנה לאורך הבדיקה. הוא לעיתים מעורב בבדיקה ומתעבב בעקשנות על כל טעות קטנה ולעיתים הוא ציני ומרוחק משהו ומגלה, לפחות לכאורה, חוסר עניין מוחלט.

ה. ממצאי הבדיקה

זהו הפרק העיקרי והמשמעותי ביותר בדו"ח הפסיכודיאגנוסטי. יש לכתוב אותו בקפדנות, בדיוק מרבי ותוך נאמנות לחומר המבחנים. רצוי לכתוב סעיף זה בלשון תיאורית, חווייתית ובהירה ולהימנע ככל האפשר משפה טכנית, ממושגים תיאורטיים מופשטים ולדבוק ככל האפשר בשפה העברית תוך העדפתה על הלועזית. רצוי להפוך גם את המושגים המקצועיים לברי הבנה על ידי תיאורם כפי שהם מתבטאים בחוויות של הנבדק. כך, חשוב לשלב מובאות מהתגובות של הנבדק עצמו כדי להחיות ככל האפשר את הדוח וכדי לקרב את הקורא בו לחוויה של הנבדק (אין כל צורך לציין את מיקום המובאה או מאיזה מבחן הוא נלקח). למשל, ניתן לציין כי הנבדק עושה שימוש ב-SPLITTING ולהשאיר ביטוי זה סתום. מאידך, ניתן לציין כי הנבדק מפריד הגנתית בין חוויות רוויות ברגש חיובי לבין אלה המחזיקות כעס ועוינות ולתת דוגמא, "שני אנשים נותנים יד בחיבה ומיד אחר כך שני אנשים רבים ונשפך דם מסביבי". יחד עם זאת, רצוי לנקוט בשמרנות ולהימנע מביטויים מנופחים אשר אין להם הצדקה בחומר המבחנים עצמם. פרק זה כולל בפסקאות נפרדות (ללא תת כותרות) את התחום הקוגניטיבי, את הבעיה העיקרית של הנבדק ואת הגרעין המרכזי של אישיותו, את האפקט, את ההגנות, התחום הבין אישי ואם ניתן אפשר לכלול בזהירות גם את האטיולוגיה והסיבות למצבו.

חשוב לדבוק בסדר זה ולא לפזר אמירות מתחום נתון במספר מקומות בדו"ח, כי עלול אז להתקבל מרקם בלתי מגובש ובלתי עקבי שקשה יהיה לקורא לעקוב אחריו ולהבינו. המטרה בסדר זה היא לתאר בתחילה את התפקוד בפועל של הנבדק ואת כשריו בזירות שונות ובהקשרים שונים. במקום זה אנו מציינים גם את הכוחות של הנבדק ואת יכולותיו. מהצד האחר, רצוי כי דרך תיאור בעיות התפקוד שלו נוכל להוביל את הקורא לבעיות הרגשיות והאישיותיות של הנבדק. כלומר, לעבור מהמעטפת החיצונית, ההתנהגותית והנראית אל עומק הבעיה ממנה סובל הנבדק ואל הרבדים העמוקים יותר של אישיותו. לאחר מכן נע הדוח שוב לכיוון המעגל החיצוני ואל קשריו הבין אישיים של הנבדק. תנועת הדו"ח היא לכן, מהחוץ פנימה ושוב החוצה.

1. התחום הקוגניטיבי

הפרק של תוצאות הבדיקה נפתח בתיאור התחום הקוגניטיבי, כולל השיעורים המדויקים של IQ אותם השיג במבחן הוכסלר. יחד עם זאת, יש לשלב בפסקה זו לא רק את תוצאות מבחן הוכסלר, שהן ודאי מרכזיות כאן, אלא את ההיקשים ביחס לתפקוד הקוגניטיבי מכלל המבחנים בהם נבחן הנבדק. יש לתאר את המשתנים המתווכים של הסולמות השונים ולא את תת המבחנים עצמם. כך, יש לדווח על ריכוז וקשב ולא על חשבון וזיכרון מספרים. יש לדווח על כושר שיפוט ולא על הבנה וכו'. יש לכתוב על תפקודו וכשריו של הנבדק גם בתנאים שונים. למשל, בתנאים מובנים לעומת תנאים עמומים של חוסר ודאות. יש לציין את כושר ההתמודדות שלו עם מגבלות זמן. יש לכתוב גם על תהליך הביצוע ולכלול תיאור על כושר התכנון, היסודיות, הקפדנות או לחליפין על היסוס ופזיזות. רצוי לפתוח פסקה זו בתיאור הכשרים אשר נמצאו גבוהים או תקינים ורק לקראת סוף הפסקה לרכז את התחומים בהם התגלו בעיות תפקוד. המטרה של עריכה כזו היא לנתח את נקודות התורפה בסוף, באופן מגובש כדי להצביע דרכן על בעיות האישיות של הנבדק באופן אשר ישתלב עם הפירוט על האישיות והבעיה המרכזית בפסקה הבאה. המטרה היא להוביל את הקורא על פי סדר הגיוני ועקבי ולא לאמץ אותו במעקב מתיש אחרי הכשרים הגבוהים והנמוכים המפוזרים שתי וערב לאורך הפסקה באופן בלתי מובן. למשל, ניתן לסכם ולקבוע בסוף הפסקה כי הכשרים המילוליים גבוהים מאלה הביצועיים וכי פער זה מלמד אולי על נטייה דיכאונית של הנבדק. היקש כזה בסוף הפסקה עשוי להוביל את הקורא באופן ישיר לפסקה הבאה ולבעיות הדיכאוניות מהן סובל הנבדק. זהו מעבר אלגנטי ובהיר הרבה יותר לקורא.

דוגמא:

שי מתפקד ברמה אינטלקטואלית גבוהה מאד הן בתחום הביצועי והן בתחום המילולי (IQ – 128). אולם, הוא מגלה פערים משמעותיים בתפקודו. הוא בעל היקף ידיעות רחב ובעל כושר הפשטה מצוין. שי מצטיין ביכולת גבוהה ביותר בתחום האנליטי צורני. יתר על כן, למרות שהוא מאפיין את עצמו כעצלן, הוא מצליח היטב גם במשימות הדורשות לימוד פשוט בשילוב עם חריצות והתמדה לאורך זמן. שי פועל לעיתים קרובות באיטיות רבה וזהירות, אל אם כן מוטלת עליו מגבלת זמן, אז הוא עומד היטב בלוח הזמנים המוכתב לו. הוא מנסה להקיף את כל מרכיבי הבעיה ולעריך את כל הממדים של המצב לפני שהוא מקבל החלטה. גישה זו גוררת אחריה לעיתים היסוס, איטיות ואף הימנעות כדי שלא להסתכן בהחלטה שגויה. שי גם מגלה רמה פחות גבוהה בתחום השיפוט של מצבי יום יום. נראה, כי עיקר הבעיה נעוץ בחוסר אמונה ביכולתו לבצע דברים שונים, במיוחד בעת מצבי לחץ. למשל, הוא מעריך כי לא יעשה דבר אם הוא יזהה אש בקולנוע. הוא גם משיב במהירות, כי אם ילך לאיבוד ביער הוא כנראה לא ימצא את דרכו. אחרי מחשבה נוספת ועידוד מצד הבוחן הוא

מוצא את הפתרון, אולם הנטייה שלו היא לסגת מאפשרות של הסתגלות לתנאים קשים יותר. הוא איננו מאמין ביכולתו להתמודד. התחום בו שי מגלה רמה נמוכה באופן משמעותי משאר התחומים שייך לאפשרות להבחין בין עיקר לטפל. בתחום זה רמתו של שי מתדרדרת מרמה גבוהה ביותר בשאר התחומים לתפקוד הנמוך באופן משמעותי מהנורמה באכלוסיה. נראה, כי בתחום זה שי מתקשה בשל בעיות קשות בדימוי העצמי שלו ובזהות מעורפלת המקשה עליו להבחין בממדים חסרים של עצמים אחרים מחיי יום יום. השיפוט של שי, שהוא בדרך כלל תקין, עלול להיפגע עוד גם במצבים פחות מובנים ובזירה חווייתית יותר עמומה. הוא בעיקר פגיע לקשיים מסוג זה, כאשר הוא חווה כעס או כאשר הוא משליך באופן בלתי תואם צדדים שונים של הדימוי העצמי שלו המציקים לו שוב ושוב. כלומר, ניתן להסיק, כי לקשייו של שי קשר הדוק לבעיות הנפשיות מהן הוא סובל. נראה, לכן, כי הן ההיסוס במתן תגובה, הן הרתיעה מפעולה אקטיבית והן הקושי להבחין בין עיקר לטפל, והן קשייו לפעול ביעילות בסביבה עמומה, קשורים כולם לבעיות אישיות, המתבטאות בקושי בולט של שי להפעיל את עצמו באופן מכוון מטרה ובעיות זהות חריפות. יתר על כן, נראה כי בעיות אלה חריפות עתה מאד בשל המשבר הנוכחי ממנו סובל שי.

2. בעיה עיקרית, אישיות והגנות

בסעיף זה אנו משרטטים את הבעיה העיקרית ממנה סובל הנבדק ואת דפוסי האישיות המרכזיים שלו. המעבר לסעיף זה נעשה דרך הצבעה המתקבלת מריכוז הקשיים בתחום הקוגניטיבי בפסקה הקודמת, תוך הסבר הקושר ביניהם לבין הבעיות הרגשיות של הנבדק. הכוונה היא לקרב את הקורא בשלב מוקדם ללב הבעיה ולא להוליד אותו סחור סחור סביב היבטים שונים שהם תוצאות של הציר העיקרי ותורמות לבלבול במקום לבהירות ולהבנת ההקשר העיקרי והמרכזי. הבעיה המרכזית בה אנו פותחים עשויה להיות הפרעה בציר I כמו פסיכוזה, דיכאון או פוסט טראומה, או לחלפין היא עלולה להתמקד בציר II ובעיה אישיותית כמו הפרעה גבולית או נרקיסיסטית. הדגש כאן איננו על אבחנה פורמאלית, אלא על תיאור הדינאמיקה ומבנה האישיות. אנו עשויים לתאר את הבעיה העיקרית הנובעת ממנייה דפרסיה ולתאר את התמונה הרגשית הסוערת והגלית ממנה סובל הנבדק. אנו נמשיך מיד אחר כך ונתאר את המבנה האישיותי של נבדק זה. אנו נתאר את הדימוי העצמי, הזהות, יחסי אובייקט ואינטגרציה של המבנה האישיותי, כולל כוחות אגו, סף תסכול שליטה באימפולסים וכו'.

דוגמא:

שי הוא בחור מופנם בעל עצמי פגיע ובלתי מגובש. הוא חווה עכשיו מידי פעם מצבי דיכאון. הוא סובל לעיתים קרובות ממצבי רוח בהם תמונת העולם שלו נראית קודרת וחסרת תקווה. הוא רואה את עצמו לעיתים קרובות כחסר אונים וכמשותק. הוא סגור בתוך עצמו והוא מתקשה לבטא רגשות או לעשות מהלכים יזומים כדי לשנות את מצבו. לעיתים הוא עלול אף לחוש, כי אין טעם לחייו. אומנם הוא איננו מבטא באופן ישיר רצון לפגוע בעצמו וגם לא הגה תוכנית לעשות זאת, אולם לעיתים קרובות הוא מרגיש כי חייו הגיעו לפינה ולמבוך ללא מוצא. נראה, לכן, כי יש להתייחס לאובדנות כאיום וכסכנה אפשרית במצב הנוכחי. נראה, כי לדיכאון של שי הן מקור תגובתי למצב משבר אקטואלי, אולם באופן עמוק יותר הוא קשור לבעיות אישיות ארוכות טווח מהן הוא סובל. שי הוא בעל עצמי בלתי בשל ובלתי ממוקד. הזהות שלו מאד לא ברורה ולעיתים קרובות הוא איננו בטוח כלל מיהו והוא גם מתקשה מאד לתאר אחרים משמעותיים סביבו. אין לו אבחנה מינית ברורה "קשה לי לצייר בחורה שונה מבחור, פרט לאפשרות להוסיף לה שיער ארוך". יש לו דימוי גוף בלתי מובחן ולעיתים קרובות הוא רואה את עצמו כחלש ורופס. בתפיסה העצמית שלו מתרוצצים דימוים סותרים ובלתי תואמים. לעיתים הוא רואה עצמו כבעל כוחות ויכולות כמו "בחורות העושות קסמים", רק כדי

לנחות מיד לדימוי נמוך ומדוכא של "שתי שפחות כושיות השואבות מים". יחד עם זאת, בדרך כלל הדימוי החלש יותר שולט בכיפה "שני גמדים בהליכה שפופה". הדימויים המופנמים האחרים של שי הם בדרך כלל בעלי אופי מאיים ורודפני. העולם הפנימי של שי הוא, לכן, מסוכסך ובדרך כלל שלילי ואפילו סדיסטי. שי מרבה לחשוב על עצמו ועל קשייו באופן מעייף ומתיש והוא נתון בסבך התלבטויות מעגליות אשר מהן איננו מצליח לצאת. הוא איננו מצליח לייצב בעצמו עמדה יציבה ומצוקה, אשר תהווה עבורו בסיס יציאה לחיים מלאים. אין לו די דימויים פנימיים חיוביים כדי להישען עליהם.

אפקט

לאחר תיאור הגרעין המרכזי של המבנה והדינאמיקה, אנו פונים להשתמעויות ולהשפעה של מבנה זה על היבטים שונים כמו האפקט. יתכן, כי אנו נדווח על העולם הרגשי עוד קודם לכן, אם הנבדק סובל מבעיה אפקטיבית חריפה בציר I. אולם, במקרים רבים אנו נקדים ונתאר את מבנה האישיות ורק אחר כך נתאר את הביטויים הרגשיים הנובעים מכך.

דוגמא:

העולם הרגשי של שי מאופיין בבלבול רב. בעת כעס או שמחה הוא עלול להרגיש כמעט בו זמנית גם עצב או דיכאון. הוא איננו יכול לבטא רגש באופן פתוח ובלתי אמצעי בלי מגבלות. בדרך כלל כל ביטוי רגשי חיובי מעט מלווה גם בחרדה ועצב. הוא לעיתים קרובות מרגיש בודד, עזוב וללא יד עוזרת ותומכת. הוא חושש מצדדים רגשיים בלתי בשלים אשר עלולים להתפרץ באופן בלתי מווסת. ההתבוננות העצמית של שי מחמירה עוד את מצבו במעגל המחזק את עצמו. הוא רואה את עצמו לעיתים קרובות באור שלילי, ביקורתי וכואב "מה את בוכה? אישה עלובה יושבת כאן ומביישת את עצמך". כלומר, ההתבוננות של שי בפגיעות שלו מחלישה אותו עוד וחוזר חלילה. כך, לעיתים קרובות עולמו הרגשי של שי נראה חשוך וחסר תקווה "איש פותח את החלון, אולם לא נכנסת טיפת אור, הוא מתיישב בחדר מוקף בחשכה גמורה".

הגנות

בצמוד לפסקה זו ולאחר תיאור החרדות הדיכאוניות והקשיים העיקרים אנו פותחים פסקה נפרדת ודנים באופן מרוכז וכוללני במאמצי ההתמודדות של הנבדק ובאמצעים ההגנתיים שהוא מפעיל. כך, אנו משלימים, לצד הקשיים והחרדות, את הצדדים ההגנתיים ומקיפים באופן ממוקד את המבנה והדינאמיקה המרכזיים, כלומר את לב הדו"ח הפסיכודיאגנוסטי הפועם סביב הגרעין הדינמי המרכזי. כדאי לשוב ולהדגיש, כי אין טעם לפזר אמירות על מאמצים ההגנתיים במקומות שונים בדו"ח. אין בכך כל תרומה לגיבוש ולבהירות של הדו"ח, אלא להפך. הקורא איננו מצליח אז לעקוב אחרי ההסברים שלנו.

דוגמא:

שי מתגונן בדרכים שונות בפני מקורות החרדה והדיכאון. הוא מנסה להגביל את הביטויים הרגשיים שלו כדי שלא לעורר אמביוולנציה מעוררת כאב. הוא נוטה לעיתים קרובות לברוח לעולם של פנטזיות ילדותיות בהן הוא יכול לחוות סביבה בלתי מובחנת ובלתי מחייבת. הוא חיי לעיתים קרובות בעולם דימויים מהאגדות. זו סביבה אשר עלולה גם לאכלס רוע רודפני, אך היא מאפשרת לשי להימלט מההתמודדות עם מטלות היום יום הקשות יותר. עולם הדמיון של שי מלמד על נסיגה מהתמודדות בוגרת ועל קיבעון בעולם חוויתי בלתי בשל. שי גם מנסה לבקר את ההתנהגות שלו דרך בדיקה מקיפה של הסביבה לפני קבלת החלטות. הוא מנסה בדרך זו למנוע צדדים אימפולסיביים ורגשיים מלפרוץ באופן לא מבוקר ומסוכן. כעסים אשר עלולים להיות הרסניים מושלכים לעיתים קרובות החוצה לסביבה. אולם, לא אחת הם חוזרים כאיום מפחיד מהסביבה וצובעים חלק מהחוויות של שי בפחד ובחשש מאלימות אשר עלולה להתרחש מבחוץ. כך, שי עלול לעיתים לגלות חשדנות רבה

ולהעצים את הסכנות מאחרים בסביבתו. שי גם מתגונן דרך הפנמה של כעסים והוא לעיתים קרובות חווה ביקורת עצמית רודפנית וסדיסטית כתוצאה מכך " העונש שלך יהיה לחיות ולגרור את הייאוש שלך כל החיים כשאת פוגשת בדרך אנשים מאושרים אשר מסיטים את המבט ממך". שי גם משתדל להגן על עצמו דרך הימנעות והתנתקות ודרך הכחשה של צרכים. העמדה של בידוד והתרחקות מאפשרים לו להימנע מקונפליקטים אשר עלולים להתעורר. הוא לעיתים מנסה להיאחז בערוץ שכלתני ומופשט כדי לאלף רגשות גואים. יחד עם זאת, מכלול ההגנות האלה מגבילות מאד את המרחב החויתי של שי ושבבות ומחלישות אותו. חוסר יכולתו של שי לחיות את חייו באופן מלא וחופשי פוגעת ביכולתו להתחזק וממילא מגיסת שוב את ההגנות האלה אשר שבות ומחלישות אותו. הניסיונות לפתור את הבעיה הופכים לבעיה עצמה וכך במעגל קסמים שלילי ומתמשך.

2. יחסים בין אישיים

בסעיף זה אנו יוצאים מתיאור רבדים עמוקים של האישיות ודנים בהשפעותיה על האופן בו מתנהלת מערכת היחסים הבין אישית של הנבדק בפועל. תיאור זה מחזיר את הדוח לצד התפקודי בו הוא נפתח (התפקוד הקוגניטיבי פותח את הדו"ח). כלומר, אנו דנים בסעיף זה בקליפה החיצונית, ההתנהגותית של הנבדק במישור הבין אישי. אטיולוגיה וסביבה - ניתן לתאר את הסביבה של הנבדק ואת השפעותיה על אישיותו רק במקרים בהם קיימת עדות מבוססת לטענותינו. זהו תחום רגיש וממוקש. קשה מאד לשער על עברו של הנבדק ועל השפעות הסביבה ללא ראיות מצטברות וכבדות משקל. לכן, רצוי לנקוט בסעיף זה לשון מאד זהירה ומסויגת.

דוגמא:

שי סובל מיחסים בין אישיים בלתי יציבים ולעיתים קרובות הוא מבודד ומרוחק מאד מאחרים. אומנם יש לו התנסויות מציאותיות עם חברים ולעיתים גם שיפוט מתאים של השדה הבין אישי, אולם לעיתים קרובות מאד הוא מתבונן באחרים דרך פריזמה הגנתית באופן הפוגע בכושר השיפוט שלו ומקשה עליו מאד לקיים יחסים קרובים ומספקים. יש לו צרכים לקרבה ולתמיכה, אולם ההזדקקות הזו מעוררת אצלו גם חרדה וחשש מפגיעה, מדחייה או מרגשות סותרים אשר עלולים לעורר אצלו בלבול רב. הוא חושש מאד מהצורך שלו באחרים, כי הוא חש אז פגיעות רבה ומרגיש חלש ונתון לחסדיהם "רק חיבוק היא רוצה המסכנה, סטירה ניתן לך עוד רגע" או "ככל שהוא נמשך לסימה כך הוא שונא אותה יותר וזו מתגמדת לעומת שנאתו לעצמו" אולם, שי גם חושש מהכעס הרב שלו עצמו ומההרסנות העלולה לפגוע באחרים "האם סוסו האהוב צריך למות בגלל טעויות שלו עצמו?". הוא מעדיף לעיתים לפגוש אחרים מעמדה מנותקת רגשית, ממנה הוא יכול לקיים קשרים אשר מאפשרים לו לפרוק דחפים של מין ותוקפנות ללא מחויבות ורגשות אשם "בגלל שאני חבר שלך זיינתי את החברה שלך, אני יודע שאני זבל של בן אדם" או "מבחינתה הסבל ההוא חשוב לה כמו החור באוזן, היא מפנה את פניה משם, היא מדכאת בעצמה כל רגש אפשרי, פניה חתומות". יחד עם זאת, נראה כי הניתוק הזה איננו פועל ביעילות ולעיתים קרובות רגשות אשמה מציפים את שי "אבל את מראהו חסר האונים של ג'ון היא לא יכלה לשכוח".

כלומר, שי נתון בסבך מגמות סותרות ומעיקות בשדה הבין אישי. הוא זקוק לעיתים באופן נואש לחום ולקרבה, אולם הוא עלול אז למצוא את עצמו אז חלש ומנוצל מצד אחד או כועס והרסני מצד אחר. הניסיונות שלו להחניק את רגשותיו גוררים אחריהם בדידות, כמיהה בלתי מסופקת, סבל נוסף וייאוש. ניתן לשער בזירות, כי שי התנסה בסביבה הורית מרוחקת ומנוכרת. הוא לעיתים קרובות רואה את דמויות ההורים שלו כדוחות ואולי אף כאכזריות ממש. הוא רואה אותם כמי שתופסים אותו כנטל בעייתי המעורר אצלם כעס רב במקום רחמים. בתגובה למשבר המתעורר עקב דחייה ואובדן הוא מעיר "את מביישת לא רק

את עצמך, אלא גם אותנו פריטית קטנה". שי איננו מזהה פינה חמה ומשענת אפשרית ולכן הוא חווה ייאוש כה עמוק.

1. סיכום

זהו פרק ענייני ותמציתי בו אנו מתארים את הנבדק בלשון פורמאלית יותר וממוקדת. אנו מתארים בקיצור נמרץ את לב הדו"ח, עונים באופן ממוקד על השאלות המרכזיות אשר נשאלו בהפניה, וממליצים ככל שניתן על המשך פעולה וטיפול בנבדק. בפרק זה ניתן לעשות שימוש במושגים מגדירים ובביטויים מהספרות האבחונית, כדי לאפשר שפה משותפת עם סביבה מקצועית רחבה, תוך ידיעה כי התחום הדינמי מבני נסקר עוד קודם בהרחבה. רצוי לא לחזור כאן לפרטי הדוח, אלא רק לנקודות המרכזיות.

דוגמא:

שי הוא בחור עם מבנה אישיות גבולית ברמה בינונית. הוא סובל עכשיו מדיכאון ולעיתים קרובות הוא מיואש וחסר תקווה לחלוטין. הוא לעיתים איננו מוצא טעם לחייו ויש לקחת בחשבון אפשרות של סכנה אובדנית. מדובר בבחור בעל רמה אינטלקטואלית גבוהה, אולם בעל זהות עצמית דפוזית ובלתי מגובשת. אומנם הוא נמצא עדיין בתחום גיל ההתבגרות, אולם קשייו חריפים מכדי לשער כי יתחזק עם חלוף השנים ללא התערבות משמעותית.

הוא חווה בלבול רגשי רב ומתקשה מאד לקיים יחסיים בין אישיים יציבים. הוא חיי עתה לעיתים קרובות בניתוק מאחרים תוך בריחה לפנטזיות ולעולם חוויתי ילדותי. הוא מתגונן לעיתים קרובות באמצעות השלכה ואינטלקטואליזציה. הוא חווה עתה גם משבר עם הוריו ולמעשה הוא חסר בית ותמיכה כלשהי אשר עשויה לסייע לו בעת קשה זו. אומנם אין בממצאי הבדיקה כדי להצביע על כיוון פסיכוטי או על תהליך בשעה זו, אולם שי מגלה חוסר שקט רב וייאוש עמוק ויש לעקוב באופן הדוק אחרי שינויים אשר עלולים להצביע על הידרדרות נוספת במצבו.

נראה, כי הוא זקוק עכשיו לטיפול פסיכותרפיה אינטנסיבי. בעדיפות ראשונה יש צורך להתייחס לייאוש ולסכנה האובדנית של שי. הוא אומנם עלול להגיב למטפל בבריחה לעולמו שלו, בחשדנות ובחוסר רצון לתת את עצמו. אולם, נראה כי בעת ובעונה אחת הסבל שלו רב ויש לו די מוטיבציה להיעזר. כלומר, שי צפוי להגיב בתגובות העברה בעלות אופי משתנה. הוא עשוי להיות תלתי ונזקק, אך גם מרוחק, מנותק וחשדן מאד ביחס למטפל. נראה גם, כי שי איננו יכול עכשיו להתגייס לצבא. יחד עם זאת, רצוי מאד שלא לקפח אפשרות זו באופן סופי. נראה, כי יש מקום להמלצה על פיה ידחה השירות שלו לשנה נוספת כדי לאפשר לו להיות בטיפול מתאים וכדי להתחזק. שי זקוק עכשיו גם למקום משלו וכדאי להפעיל השפעה בכיוון זה ככל שניתן, כי הנסיבות הזמניות בהן הוא מתגורר עלולות בשלב כלשהו לפגוע באפשרות לטפל בו ולשפר את מצבו.

ניתן לראות, כי רוב ההערות המתייחסות לכתיבת הדו"ח עוסקות בגיבוש ובבהירות שלו. כלומר, הדגש הוא על כתיבה המודעת בכל שלב לנושא הנכתב ללא פיזור מרכיבים מתחומים שונים על פני הדו"ח. יחד עם זאת, למושגים שונים יש מספר ממדים המתאימים כל אחד לתחום אחר. למשל, המושג פיצול מתאים לתחום תיאור יחסי האובייקט ולהפנמה של צדדים מקוטבים. הוא מתאים גם לתיאור ההגנות בהן נבדק שומר על צדדים רגשיים קוטביים באופן נפרד כדי למנוע חרדה. לבסוף הפיצול יכול גם להופיע בסעיף של יחסים בי אישיים בהם מתואר הנבדק כמי שמעריך חלק ממכריו ושונא ומפחית מאד מערך אחרים. כלומר, אותו מושג עשוי להתבטא בכמה סעיפים בדוח. אולם, לאורך כל הדרך הכותב חייב להיות מודע וממוקד לאיזה תחום הוא משייך מושג זה בעת שהוא כותב עליו.

הבנדר

The Bender

מבחן הבנדר

א. גורמים הקשורים לארגון

1. רצף

מתייחס לדרגה היחסית של רגולריות במיקום העוקב של הצוירים על הרצף שמשתמשים בו בעשיית הרפרודוקציה. הסדר המצופה העקבי הוא משמאל לימין או מלמעלה למטה. הרצף מנוקד במונחים של מספר המעברים (shifts) שמתרחשים בסטייה מהסדר הרציף שהנבחן החל בו לפני המעבר. כאשר הנבחן ממקם את הצוירים העוקבים שלו בסדר מימין לשמאל או מלמעלה למעלה, זה מנוקד כמעבר (shift) אחד ברצף. כל פעם שבה הרצף משתנה זה נחשב למעבר נוסף. למשל, כאשר נבחן סידר את הצוירים שלו משמאל לימין ואז מיקם את הצורה הבאה שלו מעל או מתחת או בצד שמאל זה נחשב למעבר ברצף. הניקוד של הרצף הוא המספר הכללי של המעברים (shifts).

הרצף יכול להיות מוגדר בארבעה אופנים שונים:

➤ **רצף מבלבל או סימבולי**: הצוירים ממוקמים בפיזור על הדף. כלומר בלי כל תוכנית ברורה, או שקיים אירגון סימבולי כלשהו כמו צורת 8, ספירלה וכד'. (ארגון כזה מנוקד בציון 10).

➤ **רצף בלתי רגיל**: קיים יותר ממעבר (shift) אחד ברצף אבל לא ניתן לזהות בלבול או פיזור ברור. (מנוקד בציון 7).

➤ **רצף מתודי נוקשה**: לא מתרחשים כל מעברים, הצוירים ממוקמים ברצף נוקשה ללא סטייה. (מנוקד בציון 4).

➤ **רצף נורמלי**: כאשר יש מעבר אחד ברצף. (מנוקד בציון 1).

פרשנות: הדרך שבה האדם מארגן את הצורות על הדף אומרת משהו בקשר לכישורי הארגון והתכנון שלו. אנשים קומפולסיביים לדוגמא, מארגנים את הצורות בדיוק ברצף הנכון, ואינם מאפשרים להתאמות ספונטניות להתרחש אפילו כשהתכונות האובייקטיביות של עיצוב המרחב דורשות זאת. מצד שני – אנשים חרדתיים, פסיכוטיים, דיסוציאטיביים ומאניים נוטים להראות בלבול בבניית רצף הצוירים. סגנון העבודה הוא אינדיקטור חשוב לסגנון האדם. ככל שהאדם יותר נוקשה כך הסגנון הקוגניטיבי שלו יותר נוקשה. אנשים נורמאליים, אלא אם כן הם תחת לחץ כבד, נוטים להשתמש ברצפים נורמאליים בעוד חרדתיים נוטים להשתמש ברצפים בלתי רגילים או מתודיים נוקשים. הדרך שבה האגו שולט בהתנהגות, שהופך אותה לנוקשה במיוחד או ספונטנית במיוחד, חשובה בהערכה הכוללת של האישיות. מסיבה זו ניתוח הסקתי של הרצף נלקח בחשבון בשלב מוקדם של יצירת ההיפותזות בנוגע לפרט. בפירוש הרצף צריך לשים לב לנקודה שבה חלה הסטייה; האם האדם נלחץ מצורה ספציפית? האם הייתה השפעה לנקודה מסוימת בדף?

לדוגמא: אדם שעובד על-פי רצף נורמטיבי ולקראת הסוף מבחין בכך שאין לו הרבה מקום, ואז מצופף את הצורות בתחתית העמוד או דוחס אותן ללא הבחנה בכל חלל פנוי. הדבר יכול להעיד על סף תסכול נמוך, חרדה לטנטית גבוהה, חוסר החלטיות, נוקשות קיצונית, תחושות חוסר התאמה או לבטים קומפולסיביים. סידור רציף של הצוירים מימין לשמאל יכול להצביע על נטיות נגיביסטיות או מרדניות באישיות. הבוחן צריך לקחת בחשבון גם אפשרויות אחרות של השפעה, כמו גורמים תרבותיים או היד בה הנבדק כותב... מיקום כל תמונה על דף נפרד (בדרך כלל במרכז הדף) מעיד על אגוצנטריות כמו גם על אישיות אופוזיציונאלית.

נהוג להשתמש בעמוד אחד או שניים. שימוש ביותר דפים הוא חריג ועלול להעיד על נטייה נרקסיסטית חזקה, אגוצנטריות, מאניות, גרנדיוזיות או פסיכופטיות.

2. מיקום הצורה הראשונה

מתייחס למיקום צורה A על הדף. כיוון שזו הצורה הפותחת את המטלה נוטים להתייחס אליה כאל כרטיס הביקור של האדם; כיצד הוא מציג את עצמו, כיצד הוא ממקם את עצמו ביחס לעולם. המיקום הנורמלי של A הוא בשליש העליון של הדף, אף אחד מחלקיו אינו חודר לתחום השוליים, המוגדרים ברוחב של אינץ' אחד (2.54 ס"מ) מכל צד. כל מיקום אחר של הצורה הראשונה יחשב כ- אבנורמלי.

פרשנות: בחירת המיקום הראשונה של הנבחן חשובה. מקובל לצייר את הצורה הראשונה בראש העמוד באמצע, או בפינה השמאלית. מיקום בפינות התחתונות של הדף יכול לאפיין סכיזופרנים, חרדתיים במיוחד, או תגובות פרנואידיות. אנשים ביישנים או הססנים נוטים להקטין צורה זו או למקמה בפינה השמאלית של הדף. אנשים נרקסיסטים, אגוצנטרים או פסיכופתים נוטים למקמה במרכז העמוד ובדרך כלל להגדילה.

3. שימוש במרחב

המרחק בין הצורות - מתייחס לרווח שבין ציורים עוקבים מבחינת הקרבה או המרחק בין צורה לצורה. הקריטריון הוא תמיד הציור הקודם, והמרחב נמדד לפי הציורים הרלוונטיים של הציור הזה. (כאשר מדובר בשני ציורים אנכיים, הציורים האופקיים הם הרלוונטיים). המרחב הוא אבנורמלי אם המרחק בין שתי צורות עוקבות הוא יותר ממחצית הגודל של הציור הקודם או פחות מרבע ממנו. **שימוש אבנורמלי במרחב:** (סקלה פסיכופתולוגית 10) השימוש יכול להיות אבנורמלי מתפשט או אבנורמלי מצטמצם. השימוש הוא אבנורמלי כאשר התופעה מתרחשת בשני מקרים או יותר. **שימוש נורמלי במרחב:** (סקלה פסיכופתולוגית 1) אין הצטמצמות או התרחבות מעבר לקריטריונים שהוגדרו. **גודל הצורות המועתקות בהשוואה למקור** - מתייחס לגודל הרפרודוקציה ביחס לגירוי המבחן שעליו היא מבוססת. צורה נחשבת למוקטנת אם מימדיה הם פחות מהממדים בטבלת הגדלים של הצורות, והיא נחשבת למוגדלת אם מימדיה גדולים יותר מהממדים המוצגים. כאשר חלק מהציורים גדולים מדי ואחרים קטנים מדי ייתכן שמדובר באישיות בעלת דפוס אמביוולנטי של התקרבות והתרחקות, אולם ייתכן שאין הדבר אינדיקטיבי. יש לבדוק אילו צורות הוגדלו או הוקטנו משום שייתכן שיש לכך קשר למשמעות הדינאמית של הצורה.

פרשנות: השימוש במרחב נמצא כקשור לאופני הסתגלות בסיסיים של האישיות. הערכת גודל של אובייקטים תלויה הן בבשלות התפישתית (לפי פיאותה אצל ילדים קיימת תפישה דיפוזית שגורמת לעיוותים בתפיסת גודל ונעלמת עם הגיל) והן בהסתגלות רגשית.

בגורם מבחן זה אנו מתמודדים עם יצירת הערכה יחסית של ציורים עוקבים. על-ידי כך מודדים התנהגויות מוטוריות-תפישתיות במונחים של גורמים אדפטיביים, יותר מאשר במונחים של בשלות תפישתית.

מרחק גדול בין הצורות יכול להיות מקושר להתנהגות עוינת, acting out, ואסרטיביות.

מרחק קטן בין הצורות קשור לפאסיביות, סגירות ונטיות סכיזואידיות. גם האפשרות לאלימות מודחקת או נטיות מזוכיסטיות מתבטאת בצמצום המרחב בין הצורות.

באופן כללי שימוש אבנורמלי במרחב מעיד על צורה מסוימת של חוסר התאמה אמוציונלית. השימוש במרחב הוא האחד האינדיקטורים החשובים לעמדת העצמי של הפרט ביחסו כלפי העולם. באופן יותר ספציפי, בין אם רגשות תוקפניים מבטאים בפתיחות ובין אם הם מודחקים הם יכולים להיות מוסקים מסגנון הציורים. אנשים פרנואידים נוטים ליצור צורות קטנות יותר מהגיווי ולמקמן במרחב גדול ביניהן. לעיתים הם דוחסים את כל הצורות בחצי עמוד, עושים אותן מאוד קטנות ומשאירים רווח גדול בין אחת לשנייה.

4. התנגשות

מתייחס למצב שבו קיימת נגיעה של צורה בצורה או חפיפה ביניהן. ההיקף של צורה אחת צריך לגעת או לכסות את ההיקף של צורה אחרת. אם צורה אחת חודרת למרחב הפתוח של האחרת ללא מגע, זה לא נקרא התנגשות אבל זה נחשב נטייה להתנגשות ונטייה זו מנוקדת ומפורשת בהתאם.

קיימות 7 קטגוריות משנה של התנגשות ונטייה להתנגשות:

- **התנגשות קיצונית:** (סקלה פסיכופתולוגית 10) – התנגשות מתרחשת יותר מפעמיים.
 - **התנגשות בינונית:** (סקלה פסיכופתולוגית 8.5) – התנגשות מתרחשת פעמיים.
 - **התנגשות קיימת:** (סקלה פסיכופתולוגית 7) – התנגשות מתרחשת פעם אחת.
 - **נטייה להתנגשות קיצונית:** (סקלה פסיכופתולוגית 5.5) – מתרחשת יותר מפעמיים.
 - **נטייה להתנגשות בינונית:** (סקלה פסיכופתולוגית 4) – מתרחשת פעמיים.
 - **נטייה להתנגשות קיימת:** (סקלה פסיכופתולוגית 2.5) – מתרחשת פעם אחת.
 - **אין התנגשות או נטייה להתנגשות:** (סקלה פסיכופתולוגית 1).
- (כאשר מופיעות גם התנגשות וגם נטייה להתנגשות מחברים את הערכים, אבל הערכים לעולם אינם יכולים לעלות על 10).

פרשנות: ההתנגשות והנטייה להתנגשות יכולות להיות קשורות לשלושה גורמים עיקריים:

1. הפרעה בולטת בתפקוד האגו.
 2. גורמים התפתחותיים כלליים המפקחים על שליטה מוטורית וחדות תפישתית כלומר ההתנגשות תהיה די נפוצה אצל ילדים צעירים (עד גיל 7).
 3. נזק נוירולוגי והפרעות במערכת השרירים המשפיעים על שליטה מוטורית.
- התופעה מאופיינת באובדן שליטה בד"כ בשל בעיות אורגניות, אולם גם בשל הפרעה קשה בשליטה על דחפים. ייתכן שמדובר בתכנון לקוי, בקושי ביחסי דמות-רקע ובאימפולסיביות קיצונית. תופעת ההתנגשות אינה שכיחה ולכן הינה בעלת ערך קליני רב.

5. שימוש בשוליים

מתייחס למיקום של חלק מהצורה בתחום של אינטש מאחד מקצוות הדף. תופעה זו הינה אבנורמלית כאשר 7 צורות, או יותר, נכנסות לתחום השוליים.

פרשנות: שימוש מורחב בשוליים הוא לעיתים קרובות אינדיקטור לחרדה סמויה ויכול לייצג ניסיון להשיג שליטה דרך שימוש בתמיכה חיצונית.

לעיתים קרובות נמצא אצל חולים עם נזק מוחי אורגני ויכול להיות מפורש במקרים כאלה כניסיון מפצה לשמור על שליטה ולהקטין רגשות אימפוטנטיות. אפשר שיימצא גם אצל פרנואידים.

6. שינוי הפוזיציה של הדף

מדד זה מתייחס לסיבוב הדף מהפוזיציה האנכית, שבה הוא מוצג לנבדק, ועד לפוזיציה אופקית, כלומר בזווית של 90°.

קיימות שלוש דרגות של רוטציה:

- רוטציה של הדף לכל הצורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- רוטציה של הדף ל-3 עד 8 צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- רוטציה בצורה אחת או שתיים (סקלה פסיכופתולוגית 5.5).
- היעדר רוטציה (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: התנהגות כזו קשורה באופן בולט לתכונות של התנגדות פסיבית סמויה או גלויה. כמו כן היא יכולה להיות קשורה לאגוצנטריות ולהתאמת המציאות לצרכיו של הנבדק. אצל אנשים פדנטיים ניתן להבחין לעיתים בסיבוב בלתי פוסק של הדף במהלך כל הציור. יתכן קושי אצל ילדים – על בסיס התפתחותי וכן יתכנו קשיים אצל אורגאניים. כמובן שניסיון קודם, במיוחד בפעילויות ציור ורישום, יכול להשפיע על התנהגות כזו. במקרה כזה ניתן לברר זאת על ידי תשאול פשוט.

7. שינוי הפוזיציה של כרטיס הגירוי

שינוי הכרטיס מהמצב שבו הוא מוצג לנבדק בזווית של 90°.

פרשנות: דומה למדד הקודם.

ב. גורמים הקשורים לגודל

8. הגדלה או הקטנה כללית של הצורות

מדד זה מתייחס להגדלה או הקטנה של הציור ברבע מגודל הציור המוצג. אפשר לדבר על נטייה כללית להגדיל או להקטין כאשר 5 ציורים, או יותר, עונים על הקריטריון.

פרשנות: הקטנה או הגדלה כללית משמשת לעיתים קרובות כביטוי לחרדה במצב המבחן. הגדלה של הצורות מלווה בדרך כלל ברגשות חוסר התאמה, הבאים לידי ביטוי ברמה ההתנהגותית בהפגנת אסרטיביות, acting out, ובהפרעה רגשית. הקטנה של הצורות קשורה בדרך כלל בחרדה סמויה בעוצמות גבוהות. ברמה ההתנהגותית הדבר מקושר לביצוע נסוג, פסיבי ומעוכב.

9. אצל אנשים עם תפקודי אגו מפורקים נראה לעיתים קרובות מיקרוסקופיה – ציור צורות זעירות. עד גיל 9 קיימת נטייה להגדיל את הצורות.

9. הגדלה או הקטנה הדרגתית של הצורות

מדד המתייחס לעלייה/ירידה הדרגתית בגודל הרפרודוקציה יחסית לגירוי. אפשר לדבר על עלייה הולכת וגדלה או על הקטנה מתקדמת כאשר רואים את התופעה ב- 6 צורות עוקבות.

פרשנות: הגדלה הדרגתית מלמדת על עצבנות, נטייה לאובדן שליטה, רגזנות והתנהגות אימפולסיבית. הקטנה הדרגתית קשורה לנטיות הסתגרות, אינהיביציה, לתגובות דכאוניות ולעיתים לסימפטומים פסיכוסומטיים. יש כנראה גם קשר לסף תסכול נמוך ולבקורות אגו חלשות.

10. הגדלה או הקטנה מבודדת

מדד המתייחס להגדלה או הקטנה של צורה אחת בלבד או חלק ממנה. הקריטריון לגבי חלק מהצורה הוא יחס של 1: 3 בין הגירוי לבין הציור, ויחס של 1: 4 בין הגירוי לבין הציור כאשר מדובר בצורה כולה.

פרשנות: נראה שתופעה זו קשורה בבעיה רגשית בעלת משמעות אידיאליסטית. נהוג להסתכל על הדבר כעל "כשל לשון" המתרחש בשדה תפיסתי מוטורי.

יש לחפש רמזים בנוגע למשמעות האפשרית של שינויים מבודדים בגודל במונחים של הוכחות פנימיות אחרות. באופן כללי, הקטנה קשורה להסתגרות, לעכבות ולהדחקה, הגדלה קשורה להתקרבות ולסוג של הגנות מפצות כלפי גירויים מיניים.

שינויים בגודל בשדה האנכי מעידים על קונפליקטים בקשרים עם דמויות סמכותיות, ושינויים בשדה אופקי מעידים על קשיים ביצירה ובשמירה על יחסים בין-אישיים.

ג. גורמים הקשורים בשינוי תבנית

11. קושי בסגירות

מתייחס לקשיים בחיבור חלקי צורות או בהשקפה של צורות. הצורות שבהן עשוי להתעורר הקושי בסגירות: A, 2, 4, 7, 8.

הקושי יכול להתבטא במספר אופנים: השארת רווח במקום החיבור, חפיפות בנקודות החיבור, מחיקות ו/או תיקונים בנקודה זו, לחץ מוגבר של העיפרון או ציור מחדש של נקודות המפגש. מנקדים את הגורם הזה לפי המספר הכללי של הקשיים בסגירות ע"פ ההנחיות הבאות:

- א. לא ניתן לייחס יותר משני קשיים בסגירות לצורה אחת.
 - ב. בכל פעם שמתרחש קושי כזה הוא מנוקד בציון 1. רק בצורה 2 מנקדים שני קשיים בסגירות בציון 1 ושלושה בציון 2.
- במימד זה קיימות חמש דרגות:

- **קשה מאוד** - הניקוד הוא 9 או יותר (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **קשה** - הניקוד הוא 6-8 (סקלה פסיכופתולוגית 7.75).
- **בינוני** - הניקוד הוא 3-5 (סקלה פסיכופתולוגית 5.5).

- **קל** – הניקוד הוא 1-2 (סקלה פסיכופתולוגית 3.25).
- **היעדר קשיים** – הציון הוא 0 (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: ההשערה העיקרית מדברת על קושי להתמיד ביחסים בין-אישיים הולמים. השערות נוספות מדברות על פחד מפני יחסים בין-אישיים, הפרעות רגשיות כלליות, הסתגלות רגשית לקויה ובעיה בהשקעת אנרגיה באובייקטים חיצוניים. ההשערות האלה נתמכות רק אם נטיות כלליות לכוון המנובא מוכחות בעוד מקומות. באופן כללי ניתן לומר שקשיים בסגירות הם אינדיקטור לסוג מסוים של חוסר התאמה אמוציונלית.

12. קשיי חיתוך והצלבה

המדד מתייחס לקשיים בנקודות החיתוך בצורות 6 ו-7. הקושי מתבטא בציר מחדש, ניסיונות ציור רבים, מחיקה או הגדלת לחץ הכתיבה. כאשר צורה 6 מצוירת כשני חצאי מעוינים מעוקלים זה לא נחשב לקושי בהצלבה.

הניקוד הוא המספר הכולל של הפעמים שהקושי מתעורר:

- **קשה** – הניקוד הוא 3 או יותר (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **בינוני** – הניקוד הוא 2 (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **קל** – הניקוד הוא 1 (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר קשיים** – הניקוד הוא 0 (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: קושי בהצלבה הוא כנראה אינדיקציה לחסימה פסיכולוגית, קשור בהתנהגויות כגון חוסר החלטיות, ספקנות אובססיבית, פוביות, ולעיתים אף קושי ביחסים בין-אישיים.

13. קושי בקווים מעוגלים

גורם זה מתייחס לשינוי בולט באופי הקווים המעוגלים בצירים 4, 5, 6. מדובר בהגדלה או הקטנה של עקומת הקו המעוגל, הפיכת הקו המעוגל לישר, השטחת הקו המעוגל, אי סדירות בקו המעוגל או שינוי מספר הלולאות ב-4 וב-6.

הניקוד הוא המספר הכולל של צורות בהן מתרחש שינוי כזה.

- **קשה** – הניקוד הוא 3 או יותר (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **בינוני** – הניקוד הוא 2 (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **קל** – הניקוד הוא 1 (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר קשיים** – הניקוד הוא 0 (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: גורם זה מהווה אינדיקטור מאוד רגיש להפרעות רגשיות. באופן כללי, ניתן לומר כי שינוי בקווים מעוגלים מבטא שינוי במצב הרגשי. **הגדלת** העקומה יכולה לבטא תגובתיות רגשית גבוהה או אקטיביות גלויה. **הקטנה** או השטחה של העקומה יכולה להעיד על דיכאון. **חוסר עקביות** בעקמומיות יכול להתקשר לעוינות ול-acting out של שנאה (בעיקר כשהוא משולב עם הגדלת העקומות), וכן לאי-סדר בהתנהגות רגשית.

אין לצפות לקשר לינארי פשוט בין השינויים בקווים המעוגלים והשינויים בהתנהגות, למרות שקשר כזה קיים.

14. שינוי הזווית

גורם זה מתייחס לשינוי של 15 מעלות או יותר בזוויות של הציורים : 2, 3, 4, 5, 6, 7. בצורה 2, שינוי של 15' יהפוך את הנקודות לטורים אופקיים. בצורה 4 הכוונה לפתיחה או לסגירה של הריבוע. בצורות 6 ו-7 הכוונה לשינוי זווית החיתוך של שני המרכיבים. הניקוד הוא ע"פ מספר הצורות שבהן מתרחש שינוי :

- חמש צורות, (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- ארבע צורות, (סקלה פסיכופתולוגית 8).
- שלוש צורות, (סקלה פסיכופתולוגית 6).
- שתי צורות, (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- צורה אחת, (סקלה פסיכופתולוגית 2).
- אף צורה, (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: ההשערה העיקרית היא שהתופעה מייצגת קושי בהתמודדות עם גירויים טעוני אפקט, וקשורה לבעיות של בקרה רגשית ובקרה על דחפים. הגדלת זוויות מבטאת אפקט ירוד והקטנת זוויות מייצגת אפקט מוגבר כמו תוקפנות. קושי כללי בהערכת זוויות מתקשר לעיתים לנזק מוחי ואף לפיגור.

ד. גורמים הקשורים לעיוות התבנית

שבעת הגורמים הבאים הם אינדיקציה לפסיכופתולוגיה קשה. למרות שהתרחשותם עשויה לנבוע מגורמים אחרים פרט לפסיכופתולוגיה, נוכחותן במבחן מעלה את השאלה בדבר קיום הפרעה קשה. הופעת הסימנים אצל נוירוטיים הינה נדירה, והיא שכיחה באופן מובהק אצל פסיכוטיים ואורגאניים. הסימנים יכולים להופיע גם כתוצאה מטראומה חמורה. עיוותי התבנית מייצגים איבוד אספקט או מספר אספקטים של שליטת אגו, ולכן נחשבים לחמורים מאוד.

15. רוטציה תפיסתית – סיבוב

מדד זה מתייחס לסיבוב של הצורה בעת העתקתה כאשר כרטיס הגירוי והדף נשארים בפוזיציה הסטנדרטית. הכוונה כאן שכל הצורה מוסטת. כל סיבוב מעל 4' הינו משמעותי. קיימות מספר דרגות של רוטציה :

- **רוטציה קשה** - רוטציה של 80 עד 180 מעלות של צורה כלשהיא (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **רוטציה בינונית** - רוטציה של 15 עד 79 מעלות של צורה כלשהיא (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **רוטציה קלה** - רוטציה של 5 עד 14 מעלות של צורה כלשהיא (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר רוטציה** - אין רוטציה של יותר מ-4 מעלות (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: בניתוח גורם הרוטציה יש לקחת בחשבון את זווית הרוטציה, תדירות הרוטציה, מודעת האדם ליצירתה, היכולת לתקן את הציור וכן הרמה האינטלקטואלית וההתפתחותית של האדם.

הרוטציה מושפעת מגורמים רבים כמו גיל, אינטליגנציה, טבע הגירוי וסוג הפסיכופתולוגיה. באופן כללי נמצא קשר בין רוטציה תפישתית לבין תפקוד אגו לקוי, והתופעה מופיעה בקבוצות שונות כגון סכיזופרנים, אורגאניים ובעלי בעיות רגשיות. ברור שהרוטציה קשורה לחוסר תפקוד כלשהוא במערכת הקוגניטיבית. רוטציה קלה בכיוון השעון קשורה לתגובות ד' יכאוניות, בעוד שסיבוב נגד כיוון השעון קשור יותר לנטיות של התנגדות. יש חשיבות למודעות לרוטציה. בדרך כלל חולים אורגאניים ופסיכויים ברמיסיה אינם מודעים לכך שביצעו רוטציה בצורה, וגם אם יתבקשו לתקנה לא יצליחו.

16. רטרורסיה - נסיגה

ציור של צורות פרימיט יביות יותר במקום הצורות המפותחות הנדרשות. לדוגמא: לולאות אימפולסיביות במקום עיגולים מצוירים היטב, קווקווים במקום נקודות ונקודות במקום עיגולים. בתנאי שהוכח שהנבדק מסוגל לצייר את הצורות המפותחות ועושה רגרסיה לצורות פרימיטיביות. הקריטריון לקיום התופעה הוא הופעתה לפחות פעמיים בצורה נתונה. הסקלה הפסיכופתולוגית תלויה במספר הפעמים שבהן פוגשים בקריטריון הרטרורסיה.

- **רטרורסיה קשה** - קיימת ביותר משתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **רטרורסיה בינונית** - קיימת בשתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **רטרורסיה קלה** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר רטרורסיה** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: יש להבחין בין רטרורסיה לבין חוסר בשלות התפתחותית במישור המוטורי-תפישתי. בהערכה קלינית של רטרורסיה צריך לקחת בחשבון האם יש הוכחות לרמות גבוהות יותר של תפקוד ורק כאשר מתגלים פערים כאלה מתייחסים לתופעה כרטרורסיה. רטרורסיה יכולה להתרחש תחת תנאים של הגנות חזקות וכרוניות נגד טראומה. היא אינדיקציה לרמות מסוימות של כישלון בתפקוד ואינטגרציה של האגו. מצפים שפסיכויים המאופיינים בחוסר ארגון של האישיות ובפיצוי בלתי מתאים של הקונפליקט הכרוני, וכן נוירוטי ים עם חרדה חזקה והגנות לא אפקטיביות יבטאו תופעה זו.

רטרורסיה היא אינדיקציה לאיזו שהיא הפרעה בתפקוד. חשוב לציין שנקודות הבחינה שבהן התופעה מתרחשת עשויות להיות בעלות משמעות רבה; האם התופעה מופיעה בשלב ההעתקה או הזכירה, האם בצורות קשות או קלות, האם בצורות פתוחות או סגורות.

17. פישוט – סימפליפיקציה

מתייחס לציור הגירוי כפשוט ממה שהוא באמת, ככה שקל יותר לצייר אותו. זה נעשה על-ידי שבירת הצורה או ציורה באופן בלתי מושלם. למשל: ציור שני חלקי צורה A כנפרדים, הפחתה במספר המרכיבים בצורות 1, 2, 3, 5 וכד'.

לא מחשיבים סימפליפיקציה כאשר קיימות פרגמנטציה או רטרורסיה. קיימות מספר דרגות של סימפליפיקציה:

- **סימפליפיקציה קשה** - קיימת ביותר משתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **סימפליפיקציה בינונית** – קיימת בשתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **סימפליפיקציה קלה** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: ברמה הרגשית הסימפליפיקציה מייצגת ירידה בקתקסיס (השקעת אנרגיה) באובייקטים ובמטלות חיצוניות לאדם. ברמה ההתנהגותית מדובר בהשקעת אנרגיה פחותה מזו הנדרשת לצורך ביצוע המשימה. הסימפליפיקציה מתקשרת לעיתים לנטייה להתנגדות, או למוטיבציה נמוכה וצורך להתחזות ולהשתמט. נפוצה גם בקרב אורגאניים ופסיכויים. הסימפליפיקציה איננה מייצגת בהכרח הפרעה עמוקה בתפקודי האגו. כאשר יש אינדיקטורים נוספים להפרעה בתפקוד האגו היא עשויה לשמש חיזוק להפרעה זו.

18. קטיעה – פרגמנטציה

מתייחס להרס בסיסי של התבנית. הקטיעה יכולה להופיע במספר דרכים: ציור בלתי גמור או ציור קטוע לפרגמנטים נפרדים באופן שאינו מאפשר לזהות את הגשטאלט. מספר דרגות של פרגמנטציה:

- **פרגמנטציה קשה** - קיימת ביותר משתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **פרגמנטציה בינונית** – קיימת בשתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **פרגמנטציה קלה** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר פרגמנטציה** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: הפרגמנטציה מייצגת הפרעה חמורה בתפקוד התפיסתי-מוטורי, וקשורה בליקוי ביכולת להפשטה ולסינתזה. היא מבחינה בין פסיכויים לבין נורמלים ובין אורגאניים ללא אורגאניים. פרגמנטציה נדירה גם אצל ילדים, אך כשהיא קורית לפני גיל 10 זה קשור להתפתחות.

19. קשיים בחפיפה

מתייחס לקושי עם צורות חופפות או נפגשות (A, 4, 7). קיימים מספר מאפיינים של קושי זה: חפיפה גדולה למרות שבגירוי אין חפיפה, קושי לצייר חלק מהצורה החופפת, סימפליפיקציה או עוות בנקודות החפיפה. קיימות מספר חומרות של קושי:

- **קשה** - קיימת ביותר מצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **בינונית** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 5.5).
- **היעדר קושי** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: קושי בנקודות חופפות הוא אינדיקטור רגיש לנזק מוחי דיפוזי ומבחין טוב בין אורגאניים ללא-אורגאניים.

20. אלבורציה, שיבוש או שרבוט

הנבדק מבצע אלבורציה (תוספת של קוים, נקודות, זוויות, סלסולים) המשנה את הגשטאלט, וזאת מבלי שנדרש.

קיימות מספר דרגות של אלבורציה:

- **אלבורציה קשה** - קיימת ביותר משתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **אלבורציה בינונית** – קיימת בשתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **אלבורציה קלה** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר אלבורציה** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: הדבר קורה כתוצאה ממספר תהליכים מתערבים, ומקושר לבעיות של בקרה על דחפים וחרדה גלויה, ולבעיות של פנטזיות ואובדן שליטה על המציאות. התופעה שכיחה אצל בעלי פיגור שכלי. יש להבחין בין מקרים של ייפוי הציור (תוספת קישוט לציור) לבין אלבורציות שמשנות את הגשטאלט. כאשר התופעה מערבת עוות בגשטאלט סביר שהיא אינדיקציה להפרעה קשה בשליטת האגו.

21. פרסברציה – התמדה

ההגדרה מתייחסת לשני סוגים של תופעות פרסברטיביות:

1. התמדה מצורה לצורה – שימוש באלמנטים מהציור הקודם בציור הנוכחי, למשל שימוש בנקודות בצורה מספר 2 במקום עיגולים כתוצאה משימור הנקודות מצורה מספר 1. הקריטריון לקיום פרסברציה הוא קיומם של לפחות שני אלמנטים פרסברטיבים.
 2. התמדה בתוך אותה צורה – כאשר הנבדק ממשיך בציור אלמנטים השייכים לגירוי מעבר לכמות ומגבלות הגירוי. למשל המשך ציור נקודות מעבר ל- 12 הנקודות המופיעות בצורה מספר 1. הקריטריון הוא הוספת שני אלמנטים או יותר בתוך אותה צורה.
- פרסברציה שכיחה בצורות 1, 2, 5 ופחות שכיחה בצורות 3, 6.
- דרגות של פרסברציה:

- **פרסברציה קשה** - קיימת ביותר משתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **פרסברציה בינונית** – קיימת בשתי צורות (סקלה פסיכופתולוגית 7).
- **פרסברציה קלה** - קיימת בצורה אחת (סקלה פסיכופתולוגית 4).
- **היעדר פרסברציה** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: התופעה מוגדרת כחוסר יכולת לשנות סט או כנוקשות או תקיעות בסט שכבר הותחל בו. בשני המקרים הדבר מייצג ירידה ביכולת הבקרה הספונטאנית והאדפטיבית של האגו (למשל ירידה בבוחן המציאות).

אופייני לאורגאניזם. פרסברציה חמורה אופיינית לסכיזופרנים ירודים ומפגרים.

22. ציור מחדש של הגירוי בשלמותו

מתייחס לניסיון שני לצייר את הגירוי, כאשר הניסיון הראשון נשאר ללא מחיקה מושלמת או מחוק ע"י קו. לעיתים נדירות נעשה ניסיון שלישי. קיימות מספר דרגות לתופעה:

- **קשה מאוד** - קיימת 4 פעמים או יותר (סקלה פסיכופתולוגית 10).
- **קשה** - קיימת 3 פעמים (סקלה פסיכופתולוגית 7.75).
- **בינונית** - קיימת פעמיים (סקלה פסיכופתולוגית 5.5).
- **קלה** - קיימת פעם אחת (סקלה פסיכופתולוגית 3.25).
- **היעדר** - (סקלה פסיכופתולוגית 1).

פרשנות: התופעה קשורה לשני גורמים עיקריים: העדר תכנון מוקדם מתאים ועמדה קיצונית של ביקורת עצמית. כאשר התופעה מתרחשת פעם אחת לרוב היא משקפת חרדה גבוהה אך חולפת. התופעה מבחינה בין חולים סכיזופרניים ואורגאניים לבין חולים נורמאליים ונוירוטיים. כמו כן קיימת בקרב ילדים.

ה. גורמים הקשורים לתנועה וציור**23. סטייה מכיוון התנועה המקובל**

מדד זה מתייחס לשינוי בכיוון הצפוי של תנועת הקווים והקשתות שבציור. הכיוונים הרגילים (גם אצל שמאליים) של התנועה מתחלקים ל- 3:

- נגד כיוון השעון (במיוחד בצורות סגורות).
- מלמעלה למטה.
- מבפנים החוצה.

פרשנות: תנועה צנטריפוגלית (מהמרכז והחוצה) מאפיינת נטייה לאסרטיביות ולאוטונומיה. תנועה צנטריפטלית (שואפת למרכז) מאפיינת נטייה להתנגדות ולאגוצנטריות. קושי בתנועה בציר האופקי מאפיין קשיים בשמירה על יחסים בין-אישיים עם קבוצת השו"ו, ואילו קושי בתנועה בציר האנכי מאפיין קשיים ביחסים עם דמויות סמכות. תנועה נגד כיוון השעון מאפיינת אישיות מסתגלת נורמאלית, ותנועה עם כיוון השעון מייצגת נטייה להתנגדות פאסיבית ולאגוצנטריות. כיוון ימינה החוצה מייצג פתיחות וכיוון שמאלה פנימה מייצג סגירות.

24. העדר עקביות בכיוון התנועה

מתייחס לכל שינוי פתאומי בכיוון התנועה בו החל הנבדק לצייר. לרוב מלווה במתח של הנבחן המבוטא בהתנהגותו במבחן.

פרשנות: השינויים שאנו מתייחסים אליהם הם על פי רוב פתאומיים ובלתי צפויים.

חוסר עקביות כזו נוטה להיות אינדיקציה להחצנת קווים קונפליקטואליים באישיות. זו יכולה להיות גם חסימה פסיכוטית הקשורה למשמעויות סימבוליות וייחודיות של הגירוי בעיני הנבדק.

25. איכות הקו

מתייחס לאיכות הקו המשמש לציור הגירוי.

מזהים 6 סוגים של אבנורמליות באיכות הקו:

1. קווים עבים במיוחד – קווים "כבדים" במיוחד שניתן לזהותם ע"י הלחץ הרב בו צוירו (לפעמים זו ממש חריטה).
2. קווים עבים במיוחד מלווים בקואורדינציה דלה – בנוסף למתואר בסעיף הקודם מתווספות גם רעידות.
3. קווים דקים (חלשים) במיוחד.
4. קווים דקים (חלשים) בצירוף קואורדינציה דלה.
5. קואורדינציה דלה – רעידות ושינויים בקו.
6. סקיצות – sketching – חזרה על אותו קו מספר פעמים.

פרשנות: קווים כבדים, לחץ רב של העיפרון הם אינדיקציה לאימפולס עזין גלוי.

קווים כבדים וחוסר קואורדינציה מייצגים תחושות נחיתות ונטייה לניסיונות מפצים של שליטה המסגרים מתח וחרדה.

קווים חלשים מאפיינים אנשים ביישנים וחרדתיים, כאלה הנוטים לסגת כהגנה עיקרית. החרדה במקרה כזה היא מופנמת או שביטוייה מעוכב.

רעידות וחוסר סדירות באיכות הקו מייצגים חרדה, מתח ולעיתים פגיעה מוחית.

חזרות על קו מייצגות חרדה, חוסר ביטחון וחוסר אמון, וכן תחושת אי-הלימה עם ניסיון לפיצוי.

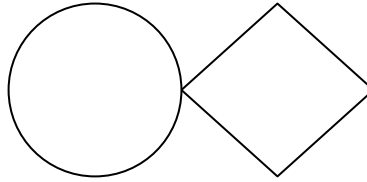
משמעות העתקה מול זכירה

- העתקה משקפת את האדם מול העולם החיצוני – זכירה משקפת את האדם מול עולמו הפנימי.
- בזכירה אין לצפות לרמת דיוק כמו בהעתקה.
- ביטוי לקונפליקטים יגבר בד"כ בזכירה.
- כשהאיכות בזכירה יורדת באופן משמעותי (במיוחד במספר הקשתות בציור 6, איכות העיגולים ומספרם בציורים 1 ו-2) זה מלמד שהנבדק מתפקד פחות טוב כשאינו לו גבול ברור, ותמיכה חיצונית קבועה. חוסר יוזמה כשהוא לבד.
- פירוש דומה יש להישענות על גבולות הדף בזכירה דווקא. צורך בגבול, בתמיכה ובהישענות.
- קונטמינציה בשלב הזכירה היא ערוב של שתי תבניות יחד. שכיח לערבב את A ו-4 אך חיבורים אחרים הם פחות נורמטיביים ומלמדים על התרופפות הקשר עם המציאות.
- בזכירה יש לבדוק אילו צורות הוא זוכר, האם זוכר את אלה בהן התקשה או שהקושי יצר תחושת חוסר יכולת שהדחיק.

- לעיתים מצב הזכירה משחרר ולעיתים הוא מעורר חרדה.
- פער משמעותי בין העתקה לזכירה בצורה מסוימת מלמד על פער/קונפליקט בהקשר של המשמעות הדינמית של אותה הצורה.

משמעות האלבורציות

- מלמד כיצד האדם מתפקד במעבר מסטינג קבוע ללא קבוע.
- ניתן ללמוד בו – ע"פ התכנים העולים – מה מטריד את האדם.
- מלמד על יצירתיות ופתיחות.
- מלמד עד כמה האדם יכול להתרחק מהנתון (אך לא יותר מדי). קשה במיוחד לחרדתיים ולנוקשים.
- אם קיימת נטייה לסגור צורות זה מרמז על חרדה (חיבור נקודות, מסגרות וכד')
- למי שמציע לבחור צורות, קיימת משמעות מסוימת בבחירת הצורות.

בנדר- משמעויות הצורות**צורה A**

לצורה זו מספר מאפיינים העומדים בבסיס היותה הצורה הראשונה במבחן :

➤ **צורה פשוטה.** מתאימה להיות ראשונה בגלל פשטותה, דורשת בשלות של גיל 7-8 לביצוע מושלם. מאוד יעיל להשוות את הביצוע בצורות הפשוטות 1-4 לעומת הצורות המסובכות 6-8. ההנחה היא שקושי גדול יותר באופן עקבי בביצוע הצורות הפשוטות בהשוואה לביצוע הצורות המסובכות, קשור לקשיים אינטרפסיכיים ולא לבשלות.

היא הצורה הראשונה במבחן, והקשיים הכרוכים **בהסתגלות ראשונית** עלולים להיות מושלכים עליה ולהשפיע על אספקטים מסוימים של ביצוע. לפיכך מומלץ לבחון בזהירות רבה את כל המאפיינים של רפרודוקציות הצורה. נוכל לבדוק ע"י השוואה לצורות האחרות האם הקשיים הם כלליים או קשורים למצב של התחלת המבחן – חרדה סביב הסתגלות, אופן התמודדות עם מצב לא מוכר, דרך הצגת העצמי ועוד.

➤ הצורה בנויה **משני מבנים סגורים פשוטים המשיקים זה לזה**. צירוף של שתי צורות עם **סמליות** אוניברסלית – עיגול מסמל את הנקבה, וריבוע מסמל את הזכר. (חשוב לבדוק עבור כל נבדק את יישומם של הסימבולים בהתאם לאסוציאציות שלהם בשלב האלברציה).

ההשקה/ מפגש בין שתי צורות, הינו מאפיין יעיל בזיהוי קשיים בקתקסיס בין-אישי, ממנו ניתן ללמוד על היחסים הבינאישיים של האדם.

➤ **הצורה מורכבת מקווים ישרים** הניסיון הקליני מלמד ש: קשיים בביטוי של מניעים אגרסיביים משתקפים בקשיים בציור עקומות. קשיים בפאסיביות משתקפים בקשיים בציור קווים ישרים.

כרטיס הביקור של הנבדק – משקף לכן את תפישת העצמי של הנבדק :

מיקום – מיקומו בעולם.

♦ מיקום נורמאלי בשליש העליון של הדף – תחושה שיש מקום בעולם, ערך עצמי גבוה.

♦ מיקום לא נורמאלי :

- בפינה למטה והשאר בסדר – נטייה דיכאונית.
- בפינה באופן כללי – מכוונות וחרדה.
- נפרד מהשאר – הרגשת נפרדות ונבדלות וחשש מקשר בין אישי וקרבה.
- באמצע והשאר מסביב – נרקיסיזם או דיכאון.

גודל

אם אחד הצירים קטן או גדול מרבע מהמקור.

כללית הגדלה והקטנה מלמדים על סימן שאלה לגבי העצמי ביחס לאחרים. לכן הקטנה תהיה תפישה של קטנות בעולם וחרדה, והגדלה תחשב פיצוי. הגדלת צורה אחת ביחס לשני ייה עשויה להעיד על דומיננטיות של חלקים נשיים או גבריים או של דמויות נשיות או גבריות בחיי האדם.

צורה

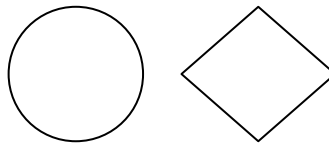
העיגול הוא הארכיטיפ הנשי, והריבוע הוא הארכיטיפ הגברי. שאלות סביב הזהות הנשית או הזהות הגברית והדמויות המופנמות של ההורים. המו"מ בין הגברי והנשי הן ברמה האינטרפסיכית והן ברמה הבין-אישית. קושי בזוויות המעוין אצל גבר מלמד על חרדה סביב גבריות או צורך לשלוט או לדכא תוקפנות. קושי במעוין אצל האישה – הערכה שלילית לגבר ו/או אכזבה ממנו.

חיבור

חדירה או חיבור מלאכותי מלמדת על עיסוק מרובה בו. חדירה מלמדת על תפיסת גבולות רופפת, חרדה הקשורה לגבולות העצמי (אופייני לסכיזופרניה). חדירה החוזרת ב- A וב- 4 מלמדת על השתלטות צד אחד על השני. חדירה יכולה להעיד גם על חודרנות לא נעימה בעבר.

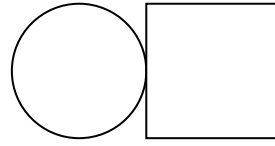
חיבור דמוי פה יונק – תלותיות.

ריחוק/בידוד – קושי בקשר, תחושת ריחוק. הימנעות מיחסים בין אישיים.

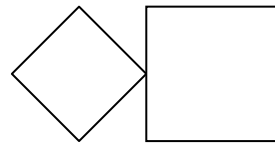

דוגמאות לשינוי צורה A בזכירה

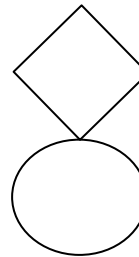
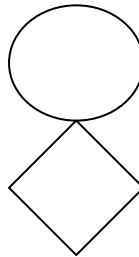
יחסים בינאישיים נחווים מאיימים מדי. חווה מפגש כתוקפני וחודרני. כלפי חוץ ממשיך לקיים קשרים, אך נמנע מקשרים קרובים בשל חשש מחדירה והשתלטות.

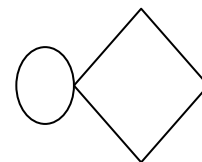
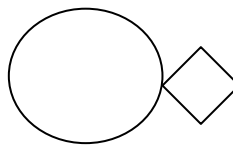
חרדה מאישה. היחסים בין שני המינים כה מאיימים עד כדי כך שעלול לפנות לבני מינו בלבד. (הומוסקסואליות)

שינוי בתנוחה – צורך בשליטה על בן/בת המין השני

הצורך בשליטה של הגבר פינה מקום לחרדתו האמיתית מפני השתלטות האישה.

בזכירה

בהעתיקה

צורה 1

צורה זו בנויה מ- 12 נקודות במרחק שווה זו מזו. היות וזוהי צורה "חסרת מבנה" ישנם נבדקים המתקשים בהערכתה.

צורה פתוחה. אין לה גבולות ברורים. ציור נקודות קשה מבחינה ויזומוטורית ומתפתח לאחר היכולת לצייר עיגולים.

מלמדת עד כמה חוסר גבולות מעורר חרדה, וכיצד האדם מתמודד עם חרדה זו.

מיקום

ממוקמת אחרי A – כרטיס הביקור – היכן האדם ממקם את הזולת ביחס לעצמו.

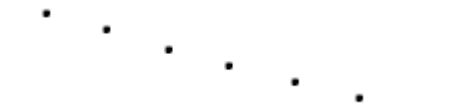
- מיקום הוריזונטלי (אופקי) – לצד צורה A קשור בד"כ לצרכים לא מסופקים/לא פתורים של קתקסיס בין-אישי.
- מיקום ורטיקלי (אנכי) – מתחת לצורה A – קשור בד"כ לקשיים עם דמויות סמכות.

משמעויות

- לנבדקים עם פגיעה אורגנית קשה יותר לצייר רפרודוקציה של צורה זו בהשוואה לצורות בעלות אופי מבני – היות וגירעון אורגני קשור לבעיות בתפיסת דמות ורקע.
- לנבדקים עם חרדה דיפוסית קושי דומה.
- לנבדקים עם בעיות אספירציה יש קושי להותיר את התמונה כמו שהיא, הם משקיעים אנרגיה רבה במילוי הנקודות או בהדגשת "עיגוליות".
- לחלק מהנבדקים עם חרדה טראומתית נראות הנקודות ככדורים המכוונים ישירות אליהם, כתוצאה מכך הם ייצרו קו גלי לנקודות.
- חולים סכיזופרניים עם מחשבות בעלות איכות פרנואידית ישכלל את הנקודות וירחיבו אותן לציפורים או דמויות סימבוליות אחרות (לפעמים גם הסובלים מחרדה נירוטית עושים אותו הדבר).
- אובססיביים קומפולסיביים משקיעים כמות מופרזת של זמן בסיומה של צורה פשוטה זו – בגלל הצורך שלהם בפרפקציוניזם הם סופרים הלוך ושוב את מספר הנקודות.
- ישנם נבדקים שמציירים צורה זו כך שהיא נראית כקשת שהם עצמם במרכזה. הדבר מרמז על אגוצנטריות או נטייה נרקסיסטית.
- ציור עם רוטציה קלה לכיוון השעון מהווה אינדיקטור לנטיות דפרסיביות.
- צורה קטנה ומצומצמת יכולה להעיד על דיכאון, חוסר אנרגיה או שליטת יתר של כפייתיות.
- צורה רחבה מאוד – התפשטות, קושי לשמור על גבולות כשאנשים מוצבים מבחוץ.
- סידור בזוגות – אינטליגנציה גבוהה.
- הפחתה של 2 נקודות ומעלה – חולשה של כוחות אגו.
- הוספה של 2 נקודות ומעלה – פרסברציה – תלותיות וחוסר בשלות או פגיעה אורגנית.
- הארכה עד קצה הדף – חרדה מלהישאר ללא גבולות.
- הפיכת הנקודות ללולאות – פישוט ונסיגה.
- נקודות מושלמות המשקפות עיבוד ומתח רב – נוקשות, חשדנות פרנואידית.

- עיבוד הנקודות ומשיכה שלהן – קונפליקט סביב תוקפנות (doing-undoing).
- נקודה ומסביבה עיגול – נדיר מאוד – יכולת לשקוע בפנטזיה, פוטנציאל לדלוזיה.
- חשובה השוואה בין העתקה לזכירה; אם הביצוע לוקה רק בזכירה, זה מלמד שללא פידבק קבוע, התפקוד נפגע. אם הנקודות הופכות לעיגולים, זה מלמד שללא פידבק קבוע יש נטייה ל-acting out.

דיכאון

קושי בשליטה לטווח ארוך, חוסר יציבות
אפילו במשימה שגרתית (פעולה החוזרת על
עצמה)

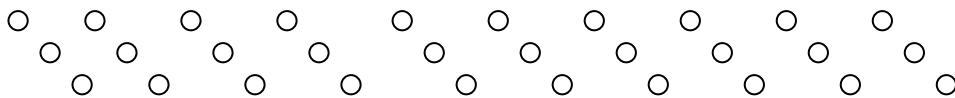

שימת לב לחלוקה לזוגות – אינטליגנציה
גבוהה, כפייתיות נוקשה, זהירות פרנואידית
וחשדנות

קווים במקום נקודות- אגרסיה

צורה 2

צורה הבנויה מ- 10 טורי עיגולים. מעבר מנקודות לעיגולים. צורה פתוחה, ללא גבולות ברורים, דבר שיכול לעורר חרדה ולהוות איום על חלק הנבדקים. צורה מורכבת הדורשת שמירה על הארגון הן של השורות והן של הטורים, אי לכך יכולה לבטא מאפייני שליטה של האגו על אימפולסים. צורה הדורשת ציות למשימה מסובכת ומשעממת. עיגול המסמל רגש אך יש לסדרו בשלשות ובזוויות.

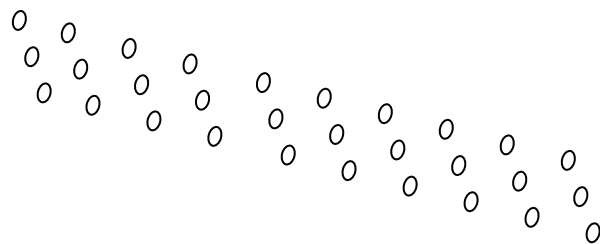
משמעויות

- נבדק שימשיך בציור נקודות במקום עיגולים – פרסברציה – יכול לאפיין אורגאניזם, בעלי הפרעות אגו חמורות כגון פסיכזיס, או מקרים של חרדה בעוצמה גבוהה מאוד.
- ציור מספר עיגולים רב מדי (פרסברציה מסוג אחר) – אדם שקשה לו להפסיק ללא עזרת גבולות חיצוניים.
- חוסר אחידות בעיגולים או בשמירה על הסדר יכול לבטא שליטה דלה.
- לנבדקים אורגאניים ולנבדקים עם בעיות ביחסים בינאישיים קשיים בצורה זו.
- כשהצורה מוארכת בשדה הטרלי אך מספר הטורים נשמר ניתן להסיק שהבעיה היא ביחסים בינאישיים.
- שינויים בזווית מהווה אינדיקטור חשוב של הצורה. הפחתה בחדות הזווית (הקהיה) – ירידה באפקטיביות של הנבחן-מינורים יותר בביטוי הרגשי.

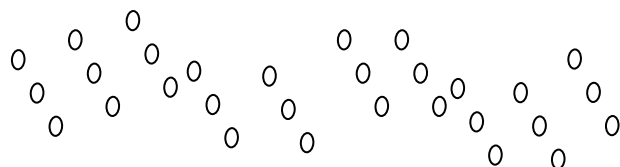
- הגדלת חדות הזוית (חידוד) – עליה באפקטיביות של הנבחן- נוטים ליתר ביטוי רגשי. קשתיות – נרקיסזם (אדם החוזר לעצמו).
- ישנם נבדקים אשר מתקשים בפרספציה ובהוצאה לפועל של רפרודוקציית הצורה. למשל נבדק אשר מצייר את הטורים במאונך לבסיס הדף ואז מסובב את הדף בניגוד לכיוון השעון על-מנת להגיע למראה הנכון של הזוית. קושי מסוג זה קשור לתחושות של חשיבות עצמית הנחוות ע"י אורגאניזם, לעיתים מופיע קושי זה גם אצל פסיכופטים.
- תופעה נוספת הינה הנטייה ליצור רפרודוקציה שבה הטורים השמאליים הינם בזוית הנכונה אך הטורים הימניים נוטים יותר ויותר לכיוון הזוית ההפוכה – כך שהתמונה המתקבלת הינה קשת אשר הנבדק במרכזה. תופעה זו מהווה אינדיקטור לאגוצנטריות ונרקיסזם.
- ישנם נבדקים אשר מראים שינוי רגרסיבי או פרוגרסיבי בזוית הטורים. הדבר מהווה אינדיקטור לניסיונות מפצים לשם שימור קתקסיס בין-אישי.
- ישנם נבדקים המצירים את הצורה ברוטציה לכיוון השעון – אינדיקטור לנטיות ד יכאוניות. אם האפיון הדפרסיבי באישיות גורם לרוטציה בכיוון השעון אזי מאפיין זה יופיע בד"כ בכל הצורות הראשונות מה שיהווה חיזוק להשערת הדיכאון.
- מאפיינים נוספים לדיכאון : לחץ קל בתנועה הקו וית, קושי במילוי המשימה כולה. קומבינציה של סך כל האפיונים הללו מקושרת בד"כ לאנשים עם אישיות תלותית מאוד, ועם אישיות פאסיבית.
- מאפיינים מזוכיסטיים מתבטאים בלחץ קו חזק, ובציור נקודה בתוך כל עיגול.
- הישענות על קצה הדף – צורך בגבולות, בתמיכה ובאישור.
- קושי בסגירת עיגולים – קושי בקשר בין-אישי, קושי רגשי.
- מתחיל מסודר ולאט לאט עובר לעבודה יותר אימפולסיבית – צנזורה ראשונית (יכולת עכבה ראשונית) שהולכת ומידלדלת.
- מתחיל בצורה אימפולסיבית יותר ואז מתארגן – צנזורה סופית שהולכת ומתגבשת.

דוגמאות

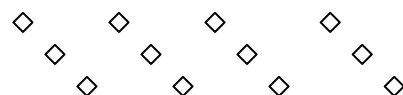
נטייה לדיכאון

גליות בצורה – חוסר
היציבות

בזכירה : (נדיר) הפיכת העיגולים
לריבועים – אי קבלתה של
הנשיות, או קושי עם נשיות.

צורה 3

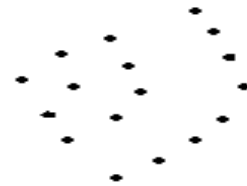
מבנה של נקודות בצורת חץ. צורה פתוחה. בעלת איכות תוקפנית (מעוררת אסוציאציות של חץ, טיל, שפיץ). צורה המסמלת תוקפנות, מיניות והישגיות. נבדקים אשר הצליחו לשמור על רמה מסוימת של שליטה עם הצורות הקודמות מתחילים בצורה זו להראות את האגו החלש שלהם. (האורגניזם כושלים בכך כבר קודם). איבוד שליטה על אימפולסים בשל הידלדלות כוחות ו/או חוסר סבלנות.

משמעויות

- נבדקים אשר מאוימים מהאיכויות האגרסיביות ומהמשמעויות הסימבוליות של הצורה נוטים למאמצי פיצוי המתבטאים בדחיסת הצורה, בעיוות הגשטלט שלה או בשינוי זוויתיה.
- נבדקים גרסיביים נוטים לפשט את הצורה ע"י הפחתת מספר הנקודות או ע"י הפחתת מספר הרכיבים.
- נבדקים דפרסיביים נוטים להראות קשיים ברוטציה.
- נבדקים עם פיקסציה אנאלית חזקה נוטים להיות מאוד זהירים לגבי צורה זו, סופרים את הנקודות שוב ושוב ולפיקך, הרבה פעמים מאבדים את הגשטאלט תוך כדי תהליך הספירה.
- המשמעות הספציפית שהנבדק נותן לצורה נחשפת בשלב האלבורציה ובשלב האסוציאציות.
- ישנם נבדקים שלצורך השגת שליטה מקסימלית ישתמשו בקווי עזר כביטוי לנוקשות ואוריינטציה קומפולסיבית.
- ריבוי מחיקות ותיקונים באיזורי ה"שפיצים": ביטוי לקונפליקטים סביב המשמעויות התוקפניות/מיניות של הצורה.
- נטייה לתוקפנות יכולה להתבטא בחידוד זוויות או השחרת העיגולים או כאשר החץ מתנגש עם צורות אחרות.
- קשיים עם הצורה יכולים לבטא גם קונפליקט סביב הישגיות ואמביציה.

דוגמאות

קיטוע – הנבדק צריך "לנוח" ולאסוף כוחות לפני שמצליח לבטא את תוקפנותו.

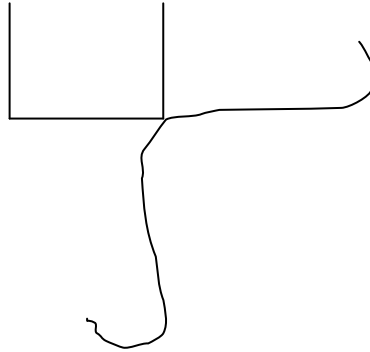

בזכירה – הפיכת כיוון החץ. הפניית התוקפנות כלפי עצמו.

בזכירה – ריכוך התוקפנות

צורה 4

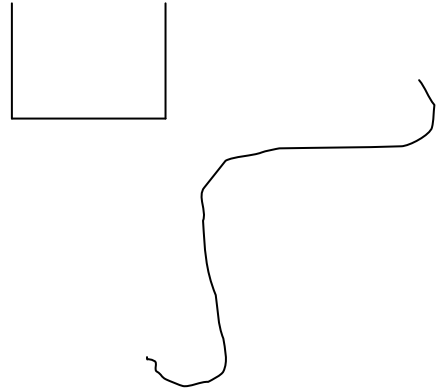
מפגש של שתי צורות עם סמליות מינית (בדומה ל A). ריבוע פתוח מייצג את האובייקט הזכרי. העקומה מייצגת את האובייקט הנקבי. צורה שיכולה לעורר אסוציאציות של יניקה ועקב כך תגובות לתלותיות ולאוראליות. צורה קשה יותר לביצוע מצורה A.

משמעויות

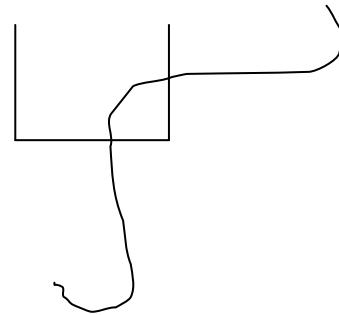
- הגודל היחסי של הריבוע הפתוח לעומת העקומה (תפקידי המין).
- הנטייה לשטח את העקומה – קשורה להשטחת רגשות.
- הנטייה ליצור loop נוסף בסוף העקומה מקושרת לאימפולסיביות ולבקרה אמוציונלית חלשה.
- קשיים עם הצדדים הורטיקליים של הריבוע הם אינדיקטור לקשיים ביחסים עם דמויות סמכות. הקשיים מתבטאים ב- sketching של הצדדים הורטיקליים או בהקטנת הממדים של הצדדים הורטיקליים.
- קשיים בסגירת הצורה – הפרדת הצורה למרכיביה – נטייה המקושרת לחולשת אגו המתרחשת במצבים גרסיביים, ולבעיות אורגניות.
- ניתן לאשש השערות לגבי זהות מינית, הזדהויות ויחסים בין-אישיים על-ידי השוואה לצורה A.

דוגמאות

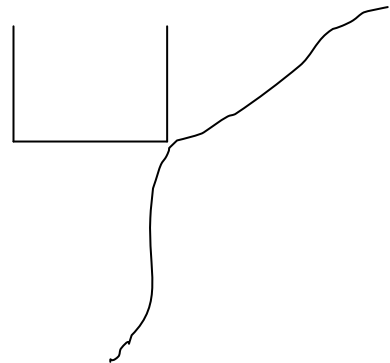
אם חל רק בצורה זו – חרדה מתלותיות קושי להתייחס לאחרים, סכיזואידיות. אם בא לידי ביטוי גם בצורות אחרות – בעיה בקשר. אוראלית.

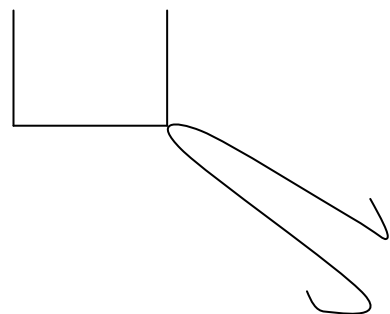
הצרכים האוראלים כה גדולים שגורמים להתקפה על הסביבה המזינה, נובעים מצרכים לא מסופקים ולוחצים כל-כך, ומשום כך התסכול הוא בלתי נמנע. החדירה עלולה להיות תוקפנית ומלווה בדיכאון, ובמקרים קיצוניים ונדירים עלולה להצביע על נטייה אובדנית.

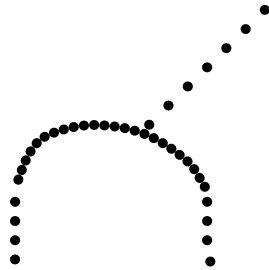

השטחה רגשית.
יחסים ראשוניים לא מספקים.
סביבה לא נותנת, חסך בנתינה.

פליסיזציה – אי קבלת הנשיות אצל אישה.
אי קבלת הצרכים התלותיים.

צורה 5

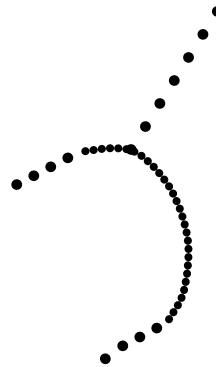
צורה פתוחה המורכבת מנקודות. שילוב של עיגול וקו. רוך ותוקפנות, נשיות (צורת שד) ופאליות והמפגש ביניהם.

משמעויות

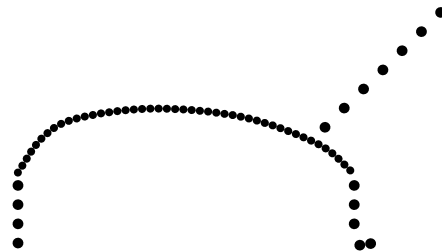
- הרבה פעמים מופיעה הרוטציה לראשונה בצורה זו. בגלל התפיסה הערכית של ה"חצייה" אשר מאלצת נבדקים מסוימים לעשות רוטציה לצורה כולה; הם לא מסוגלים להתנגד לאנרציה הנוצרת ע"י זווית ה"חצייה" (זווית הקו החותך) ולכן הם עושים רוטציה לצורה כולה.
- נטייה להשלים את המעגל – הדבר מתבטא בהרחבת האיזור המעגלי של הצורה. נטייה זו מקושרת בד"כ לתחושות חוסר ביטחון ותלותיות.
- נטייה לאובססיביות וקומפולסיביות – ציור קווי עזר, ספירת הנקודות עד כדי איבוד הגשטאלט תוך כדי ניסיון לשמור על מספר הנקודות המדויק.
- עיסוק יתר בחלק העגול (טיפול מיוחד בחלק של השד) – צרכים תלותיים חזקים; השלמת המעגל – תלות וחוסר ביטחון, השטחת החלק העגול – תלות עם פחד להיבלע.
- חיבור הנקודות : בעיה בעצמי הגופני או סכיזופרנים המנסים לשמור על ארגון.
- קשת; השטחה – דיכאון, קשת לא יציבה – אי יציבות בעולם, תיתכן בעיה גופנית. הרחבת הקשת (הרחבת הפה) – צרכי תלות חזקים.
- הגדלה/הקטנה של הקו – קושי סביב סמכות, מוטיב פאלי, קונפליקט סביב לראות ולהראות (הצצה, חשדנות).
- ביצוע המקל לפני הקשת – אישיות פחות בשלה.
- לצורה זו יש גם משמעות סמלית לגבי חווית הסלף הגופני.

דוגמאות

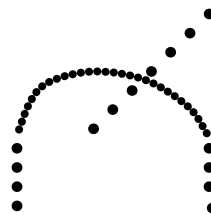
הפיכה ל"פרסה" – אובדן שליטה, חרדה סביב
התפרקות

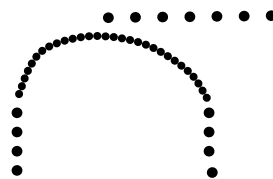
הרחבת ה"פה" – צרכי תלות במקביל לפחד מפני
היבלעות.

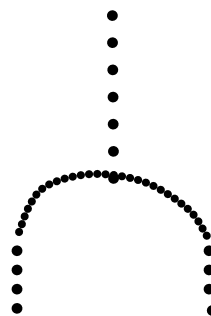
חדירה לעיגול – דאגה סביב מיניות, חדירה. תחושה של
אובדן נשיות (לעיתים קשורה להפסקת המחזור
החודשי).

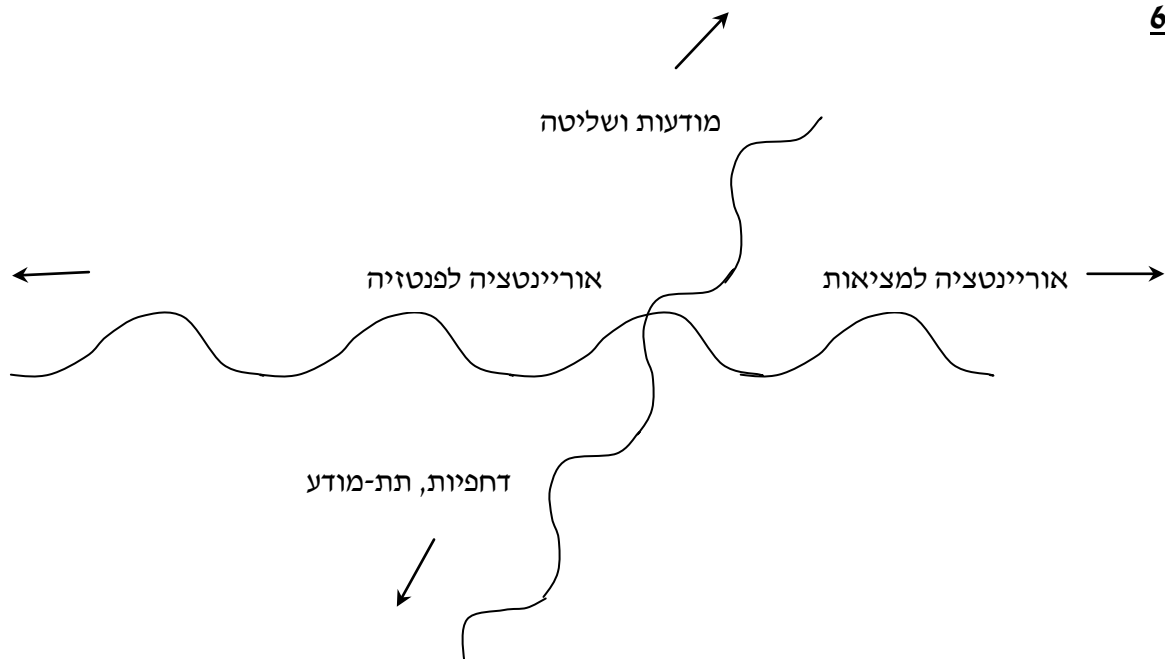

נפילת המקל או הקטנתו – חרדה סביב גבריות,
אימפוטנציה.

התרוממות מיוחדת של המקל או הדגשתו – צורך
להכחיש פחד מפני גבריות.
אצל נשים – שאפתנות והישגיות.

צורה 6

צורה גלית המייצגת תיאור ישיר של אמוציונליות. מסמל את הביטוי הרגשי, הביצוע פחות נשלט קוגניטיבית. יש בצורה חיתוך לא סימטרי בין שני גלים שיכול לעורר בעייתיות. הציר האופקי מתייחס לחלק הבין-אישי באותה שכבת גיל, הציר האופקי מכוון ליחס מול סמכות.

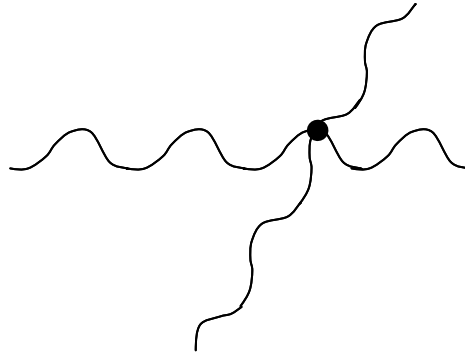
משמעויות

- מי שהצליח לשמור על פסאדה של אפקטיביות נכונה אולם זו אינה ספונטנית ואותנטית יתקשה בצורה זו.
- נטייה להשטחת העקומות, להפחתת מספר הגלים – ניסיון להקטנת הערך הרגשי של גירוי, נטייה להשטחה רגשית.
- נטייה להגדלת העקומות או מספר הגלים – נטייה לאימפולסיביות, לתגובתיות רגשית חזקה.
- הדגשת אחד מהחלקים/ממדים שצוינו לעיל מעידים על הסימנים המאפיינים אותו או על הכחשת הסימנים של הקוטב מנגד.
- הדגשת החלק התחתון מעיד על משיכה לתת-מודע ולדחפיות וכן על היחלשות ההדחקות או תחושה של בעיה אינטלקטואלית..
- הדגשת החלק העליון מסמנת צורך בתחושת שליטה והתנגדות לתת-מודע ולדחפיות. חרדה סביב נושאי שליטה, התמודדות ותפקוד אינטלקטואלי.
- הדגשת צד ימין – נטייה ל-acting out.
- הדגשת צד שמאל – נטייה לחוויות פנימיות יותר, לפנטזיה, לנסגנות.
- על-פי איכות הקו וחוזק הקו, קלות הביצוע, מידת המאמץ ומידת הספונטאניות ניתן לדעת עד כמה האדם סומך על עצמו ומאמין ביכולתו ליצור ולהתמודד ללא חרדה.

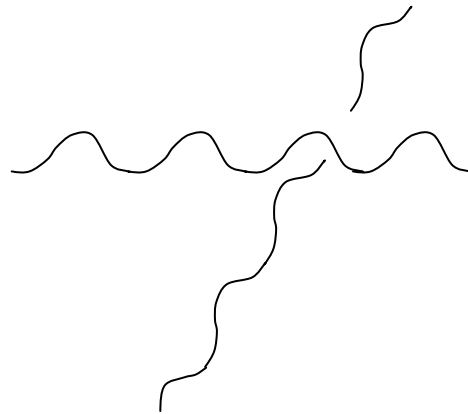
- גלים עמוקים – נטייה לתגובתיות רגשית, לא בהכרח יהיה לזה ביטוי רגשי. תתכן לביליות רגשית ונטייה ל-acting out.
- שימוש בגבולות הדף (הצמדה לצד אחד או שניים) – צורך באישור ותמיכה, פחד שאם יתחילו בביטוי רגשי לא יהיה לזה סוף.
- מאפיינים דפרסיביים : עשויים להופיע בפעם הראשונה בצורה זו באופן של רוטציה קלה עד בינונית עם כיוון השעון, קווים חלשים ומסולסלים.
- מאפיינים פרנואידיים : אלבורציית העקומות לפרופיל של פנים, הוספת נקודות כעין.
- מאפייני חרדה גבוהה : הפחתה בגודל העקומות, ציור העקומות בלחץ קל של העיפרון, סקיצות.
- ציור סקיצה של הצורה – חשש מהתחייבות (ציור הניתן למספר פרשנויות).
- ציור קשתות נוקשות ללא חיבור ביניהן – נוקשות חוסר יכולת לשנות כיוון. אורגניות או תחושת חרדה בעוצמה גבוהה מאוד המביאה לצורך לאזור כוחות כל פעם מחדש על מנת לשנות כיוון.
- שימוש בקווי עזר והשארתם – כפייתיות, ביצוע נוקשה. כדאי לבדוק האם האדם כופה מסגרות על רוב הצורות או רק על אלו שמעוררות בו חרדה.
- קשיי חצייה (מחיקות סביב מפגש הקווים – נטייה להססנות וספקנות כפייתית, פוביות.

דוגמאות

הדגשת מקום המפגש – חוסר ספונטניות ביחסים
בין-אישיים, צורך בשליטה תמידית ובתכנון
אינטראקציות.

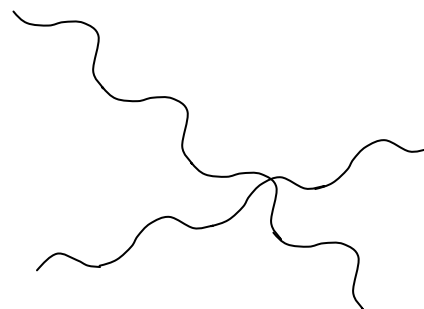
אין מפגש- הרצון להימנע מיחסים בין-
אישיים.

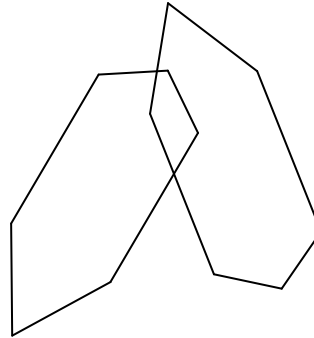

החסרת העקומה השנייה – בעיה בקשר בין-איש. קושי
באינטגרציה של החוויות המודעות והלא-מודעות
כתוצאה מהדחקה נחלשת וצורך לבלום לגמרי את
התת-מודע, או כתוצאה מחידוד הקונפליקט בין אגו
לאיד.

דיכאון, חוסר יכולת להתמודד עם הסביבה.
במקרים קיצוניים ונדירים אינדיקציה לכוונות
אובדניות.

צורה 7

צורה מאוד מורכבת לביצוע. צורה זו מציעה את העדות החותכת לקיומה של בעיה אורגנית. אורגניים לא יצליחו לבצע.

ניתן לראות בציור יחסי גומלין בין שתי דמויות.

הצורה מסמלת יחסי תלות ראשוניים ואת עיבודם ליחסים מאוחרים (בהתבסס על ההנחה שאדם שחוה יחסי אמון מספקים – יפתח יותר אמון בעצמו ויוכל יותר להיעזר באחרים ולהציע תמיכה ללא תחושת חסך).

ביצוע טוב: יחסי הורה-ילד מספקים והשגת בשלות טובה.

לגשטלט זה איכויות פאליות אשר עשויות לאיים על חלק מהנבדקים ההומוסקסואליים.

תגובות למשמעות הסימבולית של הגירוי יכולות להיבדק כנגד התגובות הניתנות לצורה 8.

קשיים בחפיפה מתבטאים בצורות שונות:

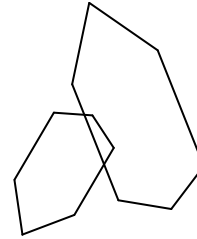
- כשל ביצירת גשטאלטים חופפים.
- סקיצות באזור החפיפה.
- מספר רוטציות של הצורה.
- קשיים בולטים בזוויות (בפרט אם דבר לא נראה קודם בצורות A ו-4).
- סימפליפיקציה של אחת הצורות ו/או בחלקי הצורה.
- חפיפה בנקודה לא נכונה.
- חידוד יתר בסגירת קודקודים.
- עיוות טוטאלי של הגשטאלט.

משמעויות

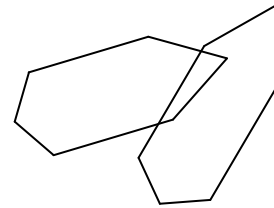
- חידוד קצוות או קוים חזקים – עיונות ופוטנציאל לאלימות, בעיה בהתמודדות עם גבריות.
- עיוות גדול יותר למעלה מאפיין בעיות בשליטה קוגניטיבית, עיוות גדול יותר למטה מאפיין בעיות בשליטה דחפית.
- כאשר האיכויות הפאליות מאיימות מדי הנבדק יתגונן בכמה דרכים:
 - עיגול הקודקודים העליונים והתחתונים.
 - קיצור אורכה של הצורה או הרחבתה.
 - קיצור החלקים הקיצוניים של הצורה.
- לפעמים נבדקים עם בעיות סופר-אגו ורגשות אשם על פנטזיות מיניות סוטות מפרידים את הצורות או מפשטים אותן, במקרים שכאלו העדות לחרדה מוכללת כפי שהיא משתקפת בצורות אחרות, תעזור להבחין מהאורגניזם.
- צורה זו מלמדת על חרדות נוספות ועל קשיים ביחסים בין-אישיים. הדבר מתבטא ב: קשיים בסגירות, קשיים בחצייה, שינויים באיכות הקו, קשיים עם הזוויות, בעיות רוטציה.
- מפגש בחלק התחתון – מעורבות אינסטינקטואלית פרימיטיבית, רגרסיבית ובלתי מתאימה.

דוגמאות

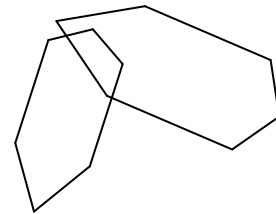
אדם חווה עצמו כחלש ותלותי, תלוי
לחלוטין בדמות גדולה ומאיימת.

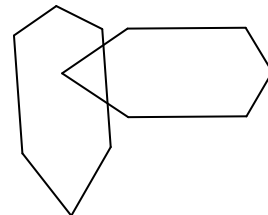
אדם תופס את עצמו כמעמסה שלא ניתן לסבול אותה,
הגורמת לנפילת התומך. אשמה על שביקש יותר ממה
שניתן לו.

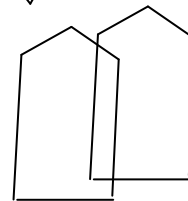
אדם כורע תחת נטל הדרישות של האדם אשר דווקא ממנו
הוא מצפה לתמיכה.

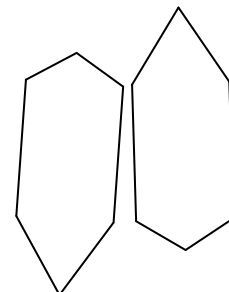
חש מותקף ע"י הדמות התומכת. חש פגוע וחדיר עקב
השלכות הרסניות של ההורה. קיבעון ביחסים
סימביוטים.

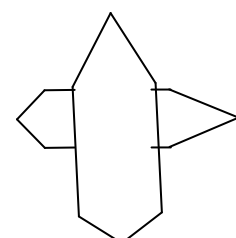
דמויות מסורסות. יחסים תוקפניים, מאיימים,
מלאי פחד ואשמה.

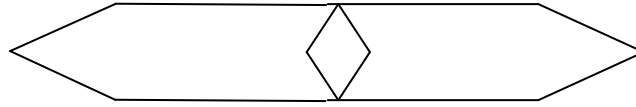

פחד מקשר שנחווה כחודרני ומאיים. הימנעות ממנו או
נטייה הומוסקסואלית. חשש מהמין השני והעדפת בן אותו
המין.

אדם שנמצא במצב של ייאוש חש שהוא מסולק, מנודה, דחוי
ע"י הדמות שצריכה לתמוך בו.

צורה 8

צורה מוארכת, פאלית, ובתוכה מעוין המקושר למיניות נשית. עקב כך צורה זו יכולה לעורר קונפליקטים הקשורים ליחסי מין. זו הצורה האחרונה במבחן, ייתכן ותשקף חרדה מצטברת. ציור של צורה בתוך צורה, דבר הדורש התחשבות בגבולות ובדרישות המצב. מסמל את האדם בתוך עולמו הפנימי.

ניתן להתייחס למיקום ציור המעוין כאל תפישת האדם ביחס לסביבתו על ציר המציאות ועולם פנימי.

משמעויות

- דיון בקצוות : אינדיבידואלים עם קונפליקטים הומוסקסואליים וצעירים ומתבגרים עם קונפליקטים של אוננות מראים קשיים עם קצוות הצורה. העיוותים הנפוצים הם :

- ציור הקצוות בגודל שונה לחלוטין.
- קשיים בזוויות של הקצוות.
- המרת האיזורים הקיצוניים של הצורה בעקומות.
- סקיצות.

- דיון במעוין הפנימי :

קשיים עם חלק זה כוללים :

- קשיים בסגירה או בחיבור של שני חלקי המעוין.
- קשיים בסגירה או בחיבור עם צדדי המשושה.
- קשיים אלו מקושרים בדרך-כלל לקונפליקטים עם המין הנשי ולפחדים הקשורים במגע מיני. כאשר מופיעים עיוותים שכאלו יש לשים לב אם קשיים דומים נמצאים גם ב- A. אם ב-A לא נמצאו וב- 8 נמצאו הקשיים אזי ישנם מספר הסברים אפשריים :
- צורה 8 היא הצורה האחרונה בבחינה ומגלמת בתוכה את סה"כ החרדות שהצטברו במהלך הבחינה.
- צורה 8 מעוררת בצורה ישירה יותר חלק מהקונפליקטים הקשורים ביחסי מין.
- צורה 8 מעוררת בצורה ישירה יותר את חווית גבולות האני.

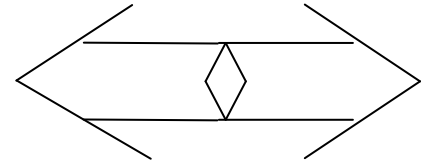
- מעוין לא נוגע במצולע או יוצא ממנו – חוויה של חוסר הכלה ראשונית, ריחוק, יתכן הורים לא מכילים.

- קושי בסגירה – קושי בקשר בין-אישי, רגשי.

- צורה קצרה ושמנה – פמיניזציה, צורה ארוכה – פאליזציה.

דוגמאות

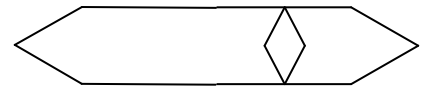
גבריות ותוקפנות יתר כפיצוי על חרדה סביב גבריות. חרדה מאימפוטנציה ומאובדן ויטאליות.

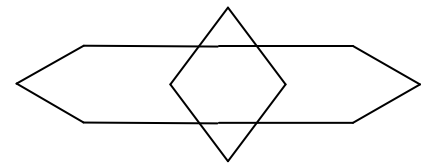
תזוזה בכיוון הפנטזיה. נסיגה מהסביבה.

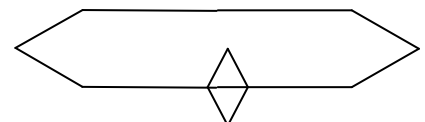
רצון להתקרב לסביבה, למודעות.

אי התחשבות בדרישות המצב ובגבולות. אגוצנטריות (התעלמות מהרקע – מהסביבה). לא מעוגן במציאות, במסגרת, חסר אוניס לנכח דרישות המסגרת. פגיעות נרקיסיסטית.

תלישות מכל מגע עם הסביבה.

נספח 1 – אבחון מנגנוני הגנה בבנדר ובוכסלר

יש לבחון את מספר הפעמים שמתבצעת ההגנה, את עוצמתה ואת התכנים המעוררים אותה.

Splitting - פיצול

בנדר	ווכסלר
- שני הפכים באותו גירוי. - ב- A וב- 4 - אי חיבור שני החלקים. - קו אורכי בדף. - חצי מהצורות גדולות וחצי קטנות. - בכל דף סגנון אחר. - תנודות חריפות בתגובתיות – רגשי מאוד מול אינטלקטואלי. - חתימות שונות לחלוטין (שפה, גודל) - קוים שאמורים להיות בגודל זהה שונים באופן משמעותי באורכם באותה צורה	- הבנה – התייחסות לסמכות כמאוד מענישה וגרנדיוזית לעומת האני. - צד שווה נמוך מקוביות – הפיצול מפריע לרגש תואם. - סידור תמונות – דמויות גרנדיוזיות מול דמויות שפלות ומושפלות. - הבלטת הדמויות והתכנים השלייליים. - הבלטת דמויות ותכנים אידיאליים.

הכחשה

בנדר	ווכסלר
- זריקת הדף במקום מחיקה ושינוי. - דכאוני שמגדיל צורות – הכחשת הדיכאון.	- השלמת תמונות – כשאומר "לא חסר דבר". - צד שווה – כשאומרים שהדברים שונים.

השלכה

בנדר	ווכסלר
- אדם שאוהב למשל צורות עגולות ומעגל את השפיצים. - כעסים על הבוחן	- השלמת תמונות – הכנסת תגובות ותכנים אישיים לפיתרון. - הבנה – נתינת הסבר דרך האני.

הדחקה

בנדר	ווכסלר
- זכירה של פחות מ- 5 צורות בבנדר. - עבודה רבה על צורה בהעתקה ושכיחתה בזכירה. - זכירה לא טובה במקומות שאמורים לזכור. - אי-זכירה של דברים קשים רגשית	"חורים" מוזרים במבחן ידיעות. - ציון מילולי הנמוך ב- 10 נקודות ומעלה מהציון הביצועי (ולא בגלל בעיות שפה או תרבות). - הבנה גבוהה מידיעות.

בידוד

בנדר	ווכסלר
- צורה המושמת מאוד בצד. - מסגרות. - קווים בין הצורות (פחד מתוקפנות האני, גבולות עצמי לא ברורים). - יבוא בד"כ לנוכח צורות מאיימות (חץ, גלים וכד').	

היפוך תגובה

בנדר	ווכסלר
- תחושת חוסר ערך וציור A גדול. - חץ ההופך לפרח. - ציור צורות חמודות ומקושטות. - החלפה פתאומית של חביבות בתוקפנות.	

אובססיביות

בנדר	ווכסלר
• סדר מופתי, ספירה. • הקפדה על סדר בזכירה. • ללא shift. • מספור הצורות. • הפעלת יתר של הגנות בזכירה – כשאין מסגרת. • איטיות רבה בביצוע	

Undoing

בנדר	ווכסלר
• ציור X על אי הצלחה וניסיון נוסף.	

נספח 2 – סימנים רגשיים בבנדר (ע"פ קופיץ)

סימן במבחן	תאור	מאפיינים רגשיים
סדר מבובל	הצורות מפוזרות על הנייר ללא סדר הגיוני	העדר תכנון, ארגון לקוי, בלבול מנטלי.
Wavy line בצורות 2, 1	שני שינויים או יותר בכיוון הקו, הנקודות או העיגולים.	קואורדינציה מוטורית לקויה ו/או אי יציבות רגשית.
קוים במקום עיגולים בצורה 2	לפחות מחצית מהעיגולים מוחלפים בקווים	אימפולסיביות, חוסר עניין או קשב, עיסוק רב בבעיותיהם, ניסיון להימנע מלעשות מה שנדרשים.
גודל הולך וגדל בצורות 1, 2, 3.	נקודות או עיגולים מוגדלים בהדרגה עד פי 3 מהראשונים.	סף תסכול נמוך, acting out, explosiveness.
הגדלת צורה	פי שניים וחצי	acting out
הקטנת צורה	בחצי לפחות	חרדה, נסיגה, צמצום, ביישנות.
קוים עדינים	הקווים כה חלשים, עד שקשה לראות את הצורה השלמה.	חששנות, ביישנות ונסיגה.
Overwork או קווים חזקים	צורה או חלק מצורה מצויר שוב בקווים כבדים.	אימפולסיביות, תוקפנות ועוינות. acting out

ניסיון חוזר	ציור מופסק, לא נמחק, ונעשה ניסיון נוסף במקום אחר.	חרדה, תוקפנות בעיות התנהגות, אימפולסיביות (אין מספיק שליטה כדי למחוק ולתקן, ולכן מתחיל מחדש ולא משלים מטלה קשה).
התפשטות	שימוש ביותר משני דפים	אימפולסיביות, acting out
סגירת צורה בקופסה	מסביב לצורה אחת או יותר לאחר העתקה.	ניסיון לשלוט באימפולסיביות, צורך במסגרת חיצונית בגלל קושי בשליטה פנימית.
תוספות והרחבות ספונטניות	תוספת לצורה שהופכת אותה לאובייקט מוכר.	חרדות ופחדים, מחשבות על עצמם, בלבול בין מציאות ודמיון.

נספח 3 – סימנים לאבחנות ע"פ מבחן הבנדר

נדרשים לפחות 5 קריטריונים מתוך קטגוריה אבחנתית על מנת לשער קיומה של האבחנה או תכונות מתוכה. 9 ומעלה קריטריונים בכל קטגוריה – זה משמעותי לאבחון ההפרעה.

סכיזופרניה

- רצף מבולבל.
- מיקום אבנורמאלי בצורה 1.
- שימוש רב בנייר, הערכת יתר של הגודל.
- שימוש רב בשוליים (פרנואידיים).
- קשיי סגירה ניכרים.
- קושי ניכר בעקומות.
- רוטציה (בינונית) – מסוגל לתקן.
- רטרוגרסיה.
- פרגמנטציה (חמורה ובינונית).
- אלבורציה (חמורה).
- פרסברציה (בינונית).
- ציור מחדש.
- פישוט.

פסיכונירוזות

- קשיים ברצף.
- תת הערכה של גודל (חמור).
- הבדלים משמעותיים בגודל.
- קושי קל בעקומות.
- קושי קל בזוויות.

- רוטציה קלה.
- תנועה אבנורמאלית.
- תנועה לא עקבית.
- קושי בהצלבה.
- איכות קו (כבד מאוד, קל מאוד, מאוד לא עקבי).

פגיעות אורגאנית

- התנגשות ונטייה להתנגשות.
- קשיים חמורים עם זוויות.
- רוטציה תפישתית חמורה.
- פישוט (סימפליפיקציה).
- קטיעה.
- קשיי חפיפה (חמורה ובינונית).
- אלבורציה (בינונית).
- ציור מחדש.
- חוסר קואורדינציה בקו (קלה וגסה).
- קונקרטיות.
- סקצינג פתולוגי, עדות התנהגותית לתחושת אימפוטנציה.

פיגור שכלי (בינוני או חמור)

- רצף לא סדיר
- שימוש במרחב מאוד לא סדיר.
- נטיות לחדירה והתנגשות.
- הערכת יתר של גודל.
- רוטציה תפישתית (קלה)
- פישוט קל.
- פרגמנטציה בעיקר בצורות 7 ו- 8.
- קושי ניכר בסגירה.
- השטחת עקומות.

הערה חשובה : ייתכן ותופעות אלה קשורות לאי הסתגלות רגשית, לחסך תרבותי, או לגורמים גנטיים ומבניים. קשה להבחין בין פיגור לבין חוסר הסתגלות, ולפי האט יש לשים לב למורכבות זו.

הוכסלר

Wechsler

היבטים לפירוש – וכסלר II

תחום	סימן	פירוש
1. ידיעות	גבוה, נמוך, גבוה מהבנה נמוך מהבנה	סקרנות, שקדנות לעומת רקע דל או צמצום אצל נמוכים. גבוה מהבנה אובססיבי, נמוך מהבנה היסטוריה. עשוי לשקף גם הישגיות יתר על רקע הגנתי ורגשות נחיתות או צורך גבוה בשליטה.
2. הבנה	גבוה, נמוך, ביחס לסידור תמונות וביחס לידיעות	שילוב של ידע עם רגש מתאים לכדי שיפוט ותפיסת מציאות, חוסר חיבור למקובל נמוך אצל סכיזופרניים ודיכאונים.
3. צד שווה	גבוה, נמוך גבוה עם חשבון וידיעות	הפשטה והכללה, פוטנציאל אינטליגנציה מילולי. גבוה אצל אובססיביים. נמוך אצל סכיזופרניים בגלל הפשטת יתר וקונקרטיות אצל אורגניים נמוך רק בגלל קונקרטיות.
4. זיכרון	גבוה, נמוך, לעומת חשבון	קשב פסיבי, העדר חרדה, גבוה מחשבון משקף זכזואידיות, ניתוק דיסוציאציה. נמוך, חרדה אורגניות אולי היפר אקטיביות.
5. חשבון	גבוה, נמוך, גבוה מזיכרון נמוך מזיכרון	כושר ריכוז אקטיבי לעומת חרדה, היפראקטיביות ובעיות בית ספר. בעיות של נשים עם חשבון.
6. קוביות	גבוה, נמוך גבוה לעומת השלמת תמונות וסידור תמונות	מדד אינטליגנציה ביצועית טוב, אנליטי צורני, תאום עין יד. אנליזה וסינתזה. גבוה לעומת סדור והשלמת תמונות בעיה בין אישית בעיקר אצל סכיזופרניים או גבוליים.
7. השלמת תמונות	גבוה, נמוך לעומת קוביות	מדד של עיקר וטפל, ריכוז וחדות תפיסה, בין אישי במהות. יכול להיות גבוה אצל חשדניים. עלול להיות נמוך עם בעיות בתפיסת גוף ועם פחדי עזיבה. נמוך אצל היסטריים.
8. סידור תמונות	גבוה, נמוך לעומת הבנה וקוביות	מצבים בין אישיים קונקרטיים, עשוי להיות גבוה אצל נרקסיסטיים בגלל זריזות ופיקחות במצבים אלה גם שהבנה נמוכה.
9. הרכבת עצמים	גבוה, נמוך	יצירתיות, דימוי גוף חיובי או שלילי, תפיסה מרחבית
10. סימן מספר	גבוה, נמוך ביחס לידיעות	שגרה, לימוד פשוט, התמדה, תאום עין יד בית ספר, עם ידיעות גבוה למדנות ושקידה
ביצועי לעומת מילולי	ביצועי גבוה או נמוך לעומת מילולי	מילולי גבוה משקף בעיות חרדה או האטה מדיכאון או בעיה אורגנית. ביצועי גבוה פ משקף פסיכופאטיה.

צעדים לפירוש וכסלר III

צעד 1: ציין את הערכים של מנת משכל כללית, מנת משכל מילולית ומנת משכל ביצועית.

סולם	מ"מ	רמת בטחון 90%*	פרצנטיל*	קטגוריה תיאורית**
מ"מ מילולית				
מ"מ ביצועית				
מ"מ כללית				

* הערכים לחישוב רמת בטחון 90% ולחישוב הפרצנטיל מופיעים בטבלה א.3. במדריך.
 ** פירוט הקטגוריות האיכותיות של מנת המשכל: 130 ומעלה: מעולה ביותר; 120-129: מעולה; 110-119: נורמאלי גבוה; 109-90: ממוצע; 89-80: נורמאלי נמוך; 79-70: גבולי; 69 ומטה: נמוך ביותר.

אין לפרש את מנת המשכל הכללית כמייצגת את התפקוד האינטלקטואלי הכללי של הנבדק לפני ביצוע ביצוע צעד 2.

צעד 2: האם מ"מ מילולית לעומת מ"מ ביצועית, או אינדקס הבנה מילולית לעומת אינדקס ארגון תפיסתי שונים באופן מובהק?

ממ"מ	ממ"ב	פער	פער מינימלי למובהקות ($p < 0.05$)	האם קיים הבדל מובהק?
				כן לא

* הערה: יש לכתוב את הערך המופיע בטבלה ב.1. במדריך, עפ"י קבוצת הגיל ורמת מובהקות $p < 0.05$.

אה"מ	אה"ת	הבדל	פער מינימלי למובהקות ($p < 0.05$)	האם קיים הבדל מובהק?
				כן לא

* יש לכתוב את הערך המופיע בטבלה ב.1. במדריך, עפ"י קבוצת הגיל ורמת מובהקות $p < 0.05$.

אם התשובה לשתי השאלות הנה "לא", ניתן לשער כי היכולות בארבעת התחומים הנן די מאוזנות. אין משמעות מיוחדת להתייחסות נפרדת לסולמות ולאינדקסים הנ"ל. ניתן להתייחס למ"מ כללית כמשקפת את התפקוד הכללי של הפרט, ולפרשה על סמך הערכים שצוינו בצעד 1. יש לעבור לצעד 6.
 אם לפחות אחת מהתשובות הינה "כן", אין לפרש את מנת המשכל הכללית כמייצגת את התפקוד האינטלקטואלי הכללי של הנבדק. יש להמשיך לצעד 3.

צעד 3: האם מ"מ מילולית לעומת מ"מ ביצועית או אינדקס הבנה מילולית לעומת אינדקס ארגון תפיסתי גדולים באופן א-נורמאלי 15% עליונים של האוכלוסיה)?

פער בין ממ"מ לבין ממ"ב	גודל הפער הנדרש לקביעת א-נורמאליות*	האם הפער מתאים לקביעת א-נורמאליות?
	17 או יותר	כן לא

פער בין אה"מ לבין אה"ת	גודל הפער הנדרש לקביעת א-נורמאליות*	האם הפער מתאים לקביעת א-נורמאליות?

לא	כן	19 או יותר	
----	----	------------	--

* מבוסס על טבלה ב.2. במדריך.

אם אחת התשובות לשתי השאלות הנה "כן" הדבר מצביע על פער א-נורמאלי שיש לפרשו.

צעד 4: האם ההבדלים בין מנת משכל מילולית למנת משכל ביצועית הן ברי פירוש?

סולם מילולי

א. האם קיים הבדל מובהק בין אינדקס הבנה מילולית לבין אינדקס זכרון עובד?

אה"מ	אז"ע	פער	פער מינימלי למובהקות ($p < 0.05$)	האם קיים הבדל מובהק?
				כן לא

* יש לכתוב את הערך המופיע בטבלה ב.1. במדריך, עפ"י קבוצת הגיל ורמת מובהקות $p < 0.05$.

ב. האם קיים פיזור א-נורמאלי בשש המבחנים המילוליים (15% עליונים של האוכלוסיה)?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור א-נורמאלי* (8 או יותר)	האם קיים הבדל א-נורמאלי?
				כן לא

* הערה: מבוסס על טבלה ב.5. במדריך.

סולם ביצועי

ג. האם קיימים הבדלים מובהקים בין אינדקס ארגון תפיסתי לבין אינדקס מהירות עיבוד?

אא"ת	אמ"ע	פער	פער מינימלי למובהקות ($p < 0.05$)	האם קיים הבדל מובהק?
				כן לא

* יש לכתוב את הערך המופיע בטבלה ב.1. במדריך, עפ"י קבוצת הגיל ורמת מובהקות $p < 0.05$.

ד. האם קיים פיזור א-נורמאלי בחמש המבחנים הביצועיים (15% עליונים של האוכלוסיה)?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור א-נורמאלי* (8 או יותר)	האם קיים הבדל א-נורמאלי?
				כן לא

* מבוסס על טבלה ב.5. במדריך.

אם התשובה לכל השאלות בצעד 4 הנה "לא", אז ההבדלים בין ממ"מ לבין ממ"ב הנם ברי-פירוש. יש להסביר את משמעות ההבדלים. עבור לצעד 6.

אם התשובה לאחת השאלות היא "כן", ככל הנראה אין לפרש את ההבדלים בין ממ"מ לבין ממ"ב. יש לבחון את הפערים בין אה"מ לבין אא"ת בצעד 5.

צעד 5: האם ההבדלים בין אה"מ לבין אה"ת הנם ברי-פירוש?

א. האם קיים פיזור חריג בין שלושת תתי-המבחן של אה"מ?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור מובהק*?	האם קיים הבדל חריג?
			5 או יותר	כן לא

*מבוסס על חישוב הערך המינימלי הנדרש להבדל מובהק בין שני זוגות מבחנים של אה"מ – טבלה ב. 4. במדריך.

ב. האם קיים פיזור חריג בין שלושת תתי-המבחן של אה"ת?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור מובהק*?	האם קיים הבדל חריג?
			6 או יותר	כן לא

*מבוסס על חישוב הערך המינימלי הנדרש להבדל מובהק בין שני זוגות מבחנים של אה"ת – טבלה ב. 4. במדריך.

אם התשובה לשתי השאלות הינה "לא", הפער בין אה"מ לאה"ת הנו בר-פירוש. הסבר את משמעות ההבדל בין אה"מ לבין אה"ת.
אם התשובה לאחת מהשאלות הנה "כן" כי אז ההבדל בין אה"מ לבין אה"ת איננו בר-פירוש. ההבדלים בין המבחנים המילוליים לבין המבחנים הביצועיים אינם ברי פירוש אם הגעת לנקודה זו. בשני המיקרים התקדם לצעד 6.

צעד 6: קבע האם אינדקס זיכרון עובד ואינדקס מהירות עיבוד הנם ברי פירוש?

א. האם קיים פיזור חריג בין שלושת תתי-המבחן של אז"ע?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור מובהק*?	האם קיים הבדל חריג?
			6 או יותר	כן לא

*מבוסס על חישוב הערך המינימלי הנדרש להבדל מובהק בין שני זוגות מבחנים של אז"ע על סמך טבלה ב. 4. במדריך.

ב. האם קיים פיזור חריג בין שני תתי-המבחן של אמ"ע?

הציון גבוה ביותר	הציון הנמוך ביותר	פער נמוך-גבוה	ערך מינימום לפיזור מובהק*?	האם קיים הבדל חריג?
			4 או יותר	כן לא

*מבוסס על חישוב הערך המינימלי הנדרש למובהקות בין שני המבחנים של אמ"ע על סמך טבלה ב. 4. במדריך.

צעד 7: פרש את המימדים המילוליים והלא מילוליים הגלובלים וכן את הגורמים הקטנים אם הם נמצאו ברי-פירוש.

אפשרויות מרכזיות בפירוש:

- מנת משכל ביצועית גדולה ממנת משכל מילולית: יכולת טובה לארגון תפיסתי; יכולת לעבוד ביעילות בלחץ זמן; נטייה להישגים אקדמיים נמוכים; פוטנציאל ל acting out; נטייה לביצוע יותר מאשר לחשיבה; רקע סוציו אקונומי נמוך; לקות שפה; לקות למידה; יכולות נמוכות בהמשגה ובעיבוד שמיעתי; יכולות טובות יותר לפתרון בעיות מידי לעומת פתרון בעיות המבוסס על ידע; עברית כשפה שנייה; בעיות התנהגות או קוים פסיכופתים; הבדלים בין תרבותיים.
- מנת משכל מילולית גדולה ממנת משכל ביצועית: רמת השכלה גבוהה; נטייה להישגיות יתר; האטה עקב דיכאון; סגנון רפלקטיבי; סגנון אימפולסיבי (טעויות רבות במבחנים ביצועיים); פגיעה בהימספרה ימנית; קשיים בתיאום חזותי-מוטורי.
- אינדקס זיכרון עובד: קשב; זיכרון; חרדה; עיבוד סידרתי; יכולת מספרית; יכולת תכנון; זיכרון קצר טווח.
- אינדקס מהירות עיבוד: מהירות עיבוד; תיאום חזותי-מוטורי; מוטיבציה; רפלקטיביות; כפייתיות; זיכרון חזותי; יכולת תכנון.

פרופילים מיוחדים:

- לקויות למידה: ציונים נמוכים באינדקס זיכרון עובד ובאינדקס מהירות עיבוד; יתכן גם יכולות נמוכות בידעיות ואוצר מילים; יכולות גבוהות יחסית בהשלמת תמונות, סידור קוביות והרכבת עצמים.
- אלצהיימר: יתכנו יכולות גבוהות בידעיות ובאוצר מילים; יכולות נמוכות יחסית בהרכבת עצמים, סימן מספר קידוד וסידור קוביות.
- פגיעה מוחית: יכולות נמוכות בסימן מספר קידוד (רגיש ביותר לכל פגיעה) וסידור קוביות; אוצר מילים, ידיעות והשלמת תמונות יכולים לעיתים לתת רמת תפקוד פרה-מורבידית.

צעד 8: פרש את פרופיל נקודות החוזק והחולשה.

חשב בנפרד את ממוצע ציוני התקן של כל תת-המבחנים המילוליים שהועברו ואת ממוצע ציוני התקן של כל תת-המבחנים הביצועיים שהועברו. בהעברה מלאה יש לכלול שבעה תת-מבחנים מילוליים ושבעה תת-מבחנים ביצועיים. יש לעגל עד נקודה עשרונית).

ממוצע מילולי	ממוצע ביצועי

חשב את ההבדלים בין ציון התקן של כל תת-מבחן לבין הממוצע המילולי או הביצועי. ציין נקודות חוזק או חולשה: השווה בערכים מוחלטים את ההבדל שנמצא להבדל הנדרש לרמת מובהקות 0.05. אם ההבדל שנמצא הנו מובהק, ציין אם ההבדל מבטא תחום חוזק (כשהבדל ערך חיובי), או תחום חולשה (כשהבדל ערך שלילי). ציין את הפרצנטיל של כל תת-מבחן על פי טבלת דירוג הפרצנטילים המצורפת.

תת-מבחן מילולי	ציון תקן של תת-המבחן	ממוצע מילולי	הבדל	הבדל (בערך מוחלט) לרמת מובהקות* $p < 0.05$	חוזק או חולשה (S או W)	דירוג פרצנטיל של תת-המבחן
אוצר מילים				2.1		
צד שווה				2.8		
ידיעות				2.3		

חשבון			2.6		
זכירת ספרות			2.4		
סידור אותיות מספרים			3.2		
הבנה			3.0		

תת-מבחן ביצועי	ציון תקן של תת-המבחן	ממוצע ביצועי	הבדל	הבדל (בערך מוחלט) לרמת מובהקות* $p < 0.05$	חוזק או חולשה (S או W)	דירוג פרצנטיל
סידור תמונות				3.7		
השלמת תמונות				3.2		
סידור קוביות				2.9		
מטריצות				2.6		
סימן מספר קידוד				3.0		
איתור סימנים				3.5		
הרכבת עצמים				4.0		

*המספרים לקוחים מטבלה ב.3. במדריך. המספרים מחושבים לממוצע של 7 מבחנים. אם הועברו פחות מבחנים יש לקחת מהטבלה את המספרים המתאימים במקום המספרים המופיעים לעיל.

צעד 9: יצירת השערות על הפערים בפרופיל ה WAIS III

המטרה בצעד זה היא לאתר את היכולות החזקות והחלשות של הפרט. היכולות האפשריות המיוחסות לכל תת-מבחן שצוין כחוזק או כחולשה צריכות לקבל תמיכה על ידי שניים או יותר מתת-המבחנים. רק אם לא נמצאה תמיכה נוספת יש לשקול מתן משמעות להשערות ספציפיות על פי תת מבחן בודד, וזאת בתנאי שיש תמיכה לכך מחומר ביוגרפי או ממבחנים נוספים. בטבלאות היכולות המשותפות, יש לסמן ביחס לכל תת-מבחן, האם הוא גבוה באופן מובהק, גבוה, שווה, נמוך, נמוך באופן מובהק מהממוצע הרלבנטי. תתי מבחנים מילוליים יש להשוות לממוצע המבחנים המילוליים, ותתי מבחנים ביצועיים יש להשוות לממוצע המבחנים הביצועיים.

התוויה 1

ציין את הערכים המתאימים בטור השייך לכל תת מבחן:

- גבוה באופן מובהק: סמן "++" בתאים של כל טור של תתי המבחנים אשר נמצאו כחוזק (S), בצעד 8.
- גבוה: סמן "+" בתאים של כל טור של תתי המבחנים הנותרים, אשר נמצאו כגדולים מ 1 מהממוצע הרלבנטי.
- שווה: סמן "0" בתאים של כל טור של תתי המבחנים הנותרים, אשר אינם גדולים או אינם קטנים מ 1 (בערך מוחלט) מהממוצע הרלבנטי.
- נמוך: "סמן "--" בתאים הנותרים בהם של כל טור של תתי המבחנים הנותרים, אשר נמוכים ב 1 מהממוצע הרלבנטי (אך אינם נמוכים באופן מובהק).
- נמוך באופן מובהק: סמן "--" בתאים של כל טור של תתי המבחנים אשר נמצאו כחולשה (W) בצעד 8.

התוויה 2

כאן מחליטים סופית ביחס לכל יכולת משוערת שנבדקה, האם לפרש אותה כחוזק או כחולשה. האיסטרטגיה הבסיסית היא שיכולת משוערת תחשב כחוזק (או כחולשה), אם קיים תת מבחן אחד לפחות גבוה (או נמוך) באופן מובהק מהממוצע הרלבנטי של תתי המבחנים, ואם שאר המבחנים המעריכים את היכולת הינם גבוהים

מהממוצע (או נמוכים מהממוצע במקרה של חולשה). ההחלטה ביחס לתחומי יכולת של חוזק וחולשה תלויה במספר המבחנים המעריכים את היכולת. להלן כללי ההחלטה:

תת מבחן אחד. במקרים מסוימים ישנם יכולות שהינן ספציפיות למבחן מסוים אחד בלבד. (למשל היכולת של "ידע פרקטי ושיפוט ביחס לכללי התנהגות" נמדדת רק ע"י תת מבחן הבנה). במיקרה זה, תת המבחן הקשור ליכולת צריך להיות מובהק (סימון "++" או "--"). אם זאת הפירוש צריך להתבצע בזהירות, תוך התחשבות במידת הספציפיות של כל תת מבחן, על סמך הרשימה הבאה:

- תתי מבחנים בעלי ספציפיות רבה מאד: זכירת ספרות, מטריצות, סימן מספר קידוד, השלמת תמונות, סידור אותיות מספרים, חשבון.
 - תתי מבחנים בעלי ספציפיות מספקת: סידור תמונות, סידור קוביות, ידיעות, הבנה, צד שווה, אוצר מילים.
 - תתי מבחנים בעלי ספציפיות לא מספקת: איתור סימנים, הרכבת עצמים.
- נוסף לכך, יש לנסות לאשש יכולות אשר אינן נתמכות ע"י יותר מתת מבחן אחד, גם בממצאים חיצוניים נוספים: התנהגות בבחינה, מבחנים אחרים, וחומר ביוגרפי.

שני תתי מבחנים. על מנת לקבל השערה ביחס לחוזק, כשהיכולת מוערכת על ידי שני מבחנים, לפחות מבחן אחד צריך להיות גבוה באופן מובהק ("++") מהממוצע, ומבחן נוסף גבוה ("+") מעל הממוצע, אם כי לא בהכרח באופן מובהק. על מנת לקבל השערה ביחס לחולשה, לפחות מבחן אחד צריך להיות נמוך באופן מובהק מהממוצע, ומבחן נוסף נמוך מהממוצע ("--" או "-").

שלושה עד ארבעה תתי מבחנים. על מנת לקבל השערה ביחס לחוזק, כשהיכולת מוערכת על ידי שלושה עד ארבעה מבחנים, תא אחד צריך להיות מסומן כגבוה באופן מובהק ("++") מהממוצע הרלבנטי, מבחן אחר צריך להיות מעל הממוצע ("++" או "+"), ומבחן שלישי ורביעי עדיף שיהיו מעל הממוצע ("+"), אם כי מותר שיהיו שווים ("0"). לממוצע, אך אסור שאף מבחן יהיה מתחת לממוצע. על מנת לבחון השערה ביחס לחולשה יש להשתמש באותם כללים באופן הפוך.

חמישה תתי מבחנים או יותר. על מנת לקבל השערה ביחס לחוזק של יכולת, כשהיכולת מוערכת ע"י חמישה תתי מבחנים או יותר, לפחות תא אחד הקשור ליכולת צריך להיות מסומן כגבוה באופן מובהק מעל הממוצע ("++"). שאר התאים הקשורים ליכולת צריכים להיות מסומנים כגבוהים מהממוצע ("++" או "+") או שווים לממוצע ("0"), תוך יוצא מן הכלל שתא אחד יכול להיות מסומן כנמוך מהממוצע ("--"), או אף נמוך באופן מובהק מהממוצע ("--"), אם רוב תתי המבחנים הינם מעל הממוצע. על מנת לבחון השערה ביחס לחולשה יש להשתמש באותם כללים באופן הפוך.

יש לסמן בטור השמאלי "S" כל השערה שהתקבלה ביחס לחוזק של יכולת וב "W" כל השערה שהתקבלה ביחס לחולשה.

לאחר שנסקרים כל תתי המבחנים, ניתן לבסס את היכולות והתכונות שנמצאו, בממצאים מתוך התצפיות ההתנהגותיות, חומר רקע, ומבחנים נוספים.

צעד 10: השווה בין צמידים של תת מבחנים

לעיתים קיימים פערים מובהקים בין תתי מבחנים, אשר לא סומנו כחוזק או חולשה. ניתן בצורה זהירה ושמרנית לפרש את הפערים. להשוואה זו יש משמעות במיוחד בין מבחנים דומים אשר שייכים בדרך כלל לאותו אינדקס (למעט מבחן הבנה שניתן להשוותו לאינדקס הבנה מילולית והשלמת תמונות והרכבת עצמים שניתן להשוותם לתת המבחנים באינדקס ארגון תפיסתי).

הפערים הקריטיים הנדרשים למובהקות מופיעים בטבלה ב.4. במדריך ה WAIS III.

להלן מספר פערים אופייניים ומשמעויות אפשריות:

ידיעות גבוה מהבנה- השגיות יתר כפיצוי על הערכה עצמית נמוכה/ סגנון אובססיבי. 2. הבנה גבוה מידיעות- סגנון היסטרי, פחד מרכישת ידע. 3. צד שווה גבוה מהבנה- יכולת ההפשטה וההסקה המילולית אינו באה לידי יסוד מספיק בתחומים חברתיים ובין אישיים, כנראה עקב קושי במעורבות וביחסים בין אישיים. נטיה לנסיגה מקשר. 4. הבנה גבוה מסידור תמונות- יכולת להבנה חברתית מילולית של כללי התנהגות, תהליכים חברתיים ומוסדות חברתיים לעומת קושי בהבנה לא מילולית של מצבים חברתיים קונקרטיים. 5. זכירת ספרות גבוה מחשבון- יכולת טובה לקשב פסיבי לעומת קשב מאומץ. 6. קוביות או מטריצות גבוה מסידור תמונות או השלמת תמונות או הרכבת עצמים- היכולת לארגון תפיסתי פועלת בצורה טובה יותר במצבים מופשטים שאינם קשורים למצבים מציאותיים יום יומיים.

עדיף במיקרים אלה לסייג את הפירוש תוך שימוש במילים כגון "הפער עשוי להעיד על...", "הסבר אפשרי לפער הנו...". יש לנסות לבסס כל התרשמות בחומר נוסף (תצפית התנהגותית, מבחנים נוספים וחומר רקע).

צעד 11: ניתוח הפיזור בתוך כל תת-מבחן

דפוס נורמאלי הנו כאשר הנבדק מצליח בפריטים קלים אך באופן הדרגתי מתחיל להתקשות ולהיכשל. כאשר יש תבנית ספורדית, בה הנבדק נכשל בפריטים קלים ומצליח בפריטים קשים, הדבר יכול להצביע על לקות בקשב, או בעיות ספציפיות בזיכרון, או סימנים לחרדה ראשונית. יש לציין כי ב WAIS III המבחן מאפשר לבחון לחזור לאחר סיום תת המבחן על פריטים בהם הנבדק נכשל, אם נראה לו שקיים סיכוי טוב שהנבדק יצליח באותם פריטים. כאשר הביצוע הוא מאד לא שיטתי, יש לחקור את הסיבה לכך. יש לשקול אפשרות של התחזות במקרים הבאים: הנבדק נכשל באופן עקבי (למשל פעם מצליח ופעם לא). דפוס לא שיטתי אופייני גם לבעיות עם נזק מוחי דיפוזי.

צעד 12: ניתוח איכותי

בשלב זה מסתכלים על תכני התשובות, במיוחד אלה של ידיעות, אוצר מילים והבנה. תשובות מיוחדות או חריגות יכולות לגלות מימדים חשובים בתפקוד האינטלקטואלי והריגשי. ניתן לעמוד על תכונות כגון עוצמת הדחפים, חשיבה קונקרטי, מהלך חשיבה, קיום אישיותיים (אובססיביות, פרנואידיות, אימפולסיביות).

הרורשך

Rorschach

פירושים ברורשך

הצעד הראשון בפירוש מבחן רורשך הוא לבדוק האם יש די תשובות כדי להתייחס לפסיכוגרמה באופן אמין ונושא משמעות. אם מספר התשובות קטן מ-14 יש לנסות ולהעביר את המבחן פעם נוספת, אחרת אפשר רק להתייחס לצדדים איכותיים, אך לא לכמותיים. הצעד השני הוא לבדוק שהמדד האובדני איננו גבוה מ-7 או אם איננו שווה ל-7 כאשר מדדים שלילים כלשהם נמצאים גבוליים. במצב זה קיים סיכון אובדני וממילא נדרשת פעולה של ממש אצל הגורמים המטפלים ואצל גורמי תמיכה וסיוע. הצעד השלישי, לפני תחילת פירוש שיטתי, הוא לבדוק ש-L איננו גבוה מ-0.99. במצב זה עלולים מדדים שונים להיות בעלי נטייה שלילית, בעוד הם נובעים ממבחן שמור ומוגן ולא מהעדר ממש של משאבי עצמי, בעיקר כאשר מספר התשובות קטן מ-20. הפירוש השיטתי מתבסס על הרעיון, כי יש להתחיל בבחינת תחום על פי חשיבותו. כדי לקבוע זאת מתבסס החיפוש של נקודת ההתחלה על ארבעה תופעות סימפטומטיות ואחר כך על ארבע תופעות המציינות בעיות אופי ואישיות. ארבעת התופעות הסימפטומטיות כוללות גם אובדנות, אשר איננה מצביעה על תחום ספציפי לפירוש בשל היותה תופעה רב ממדית, לכן איננה נכללת בחיפוש. אנו עוסקים בארבע תחומי פירוש רחבים, בעלי תת חלוקות רבות:

תחום החשיבה, תחום האפקט, תחום הטיפול בלחץ והתחום האישיוני והבין אישי.

החיפוש מתחיל בתחום החשוב יותר ואשר עשוי להכיל שונות גדולה יותר ביחס לנורמות המקובלות. לכן, קיימת הנחיה כיצד לפרש את הפסיכוגרמה בהתאם לאינדקסים הבולטים הנמצאים משמעותיים.

המסלולים העיקריים הם:

מדד PTI גדול מ-3 = חשיבה- טיפול בלחץ- אפקט- אישיוני ובין אישי.

מדד דיכאון גדול מ-5 = אפקט- טיפול בלחץ- אישיוני ובין אישי- חשיבה

מדד דיכאון גדול מ-5 ו- CDI גדול מ-3 = בין אישי, אפקט

$adjD > D$ – טיפול בלחץ (ההמשך על פי הגורם הבא המשמעותי)

$CDI < 3$ = טיפול בלחץ- אפקט- אישיוני ובין אישי- חשיבה

$0 > adjD$ = טיפול בלחץ- (ההמשך על פי הגורם הבא המשמעותי)

$0.99 < L$ = חשיבה- טיפול בלחץ- אפקט- אישיוני ובין אישי

$0 < Ref$ = אישיוני ובין אישי- טיפול בלחץ- (ההמשך על פי הגורם הבא המשמעותי)

אם תופעות אלה נמצאו כשליליות, גובר הסיכוי להעדר פתולוגיה כבדה וחריפה. יחד עם זאת, נבדקים תחומים נוספים אשר עלולים לציין בעיות או אפיונים משמעותיים. כך, אם מדובר באדם **מופנם** יש להתחיל בחשיבה,

אם במוחצן יש להתחיל באפקט. אם זה אדם עם תנועה פסיבית דומיננטית יש להתחיל בחשיבה ולסיים באפקט וכך יש לעשות במקרה שהמדד החשדני ואובססיבי חיוביים. אם המדד הדיכאוני הוא חמש יש להתחיל באפקט, כי יש סיכוי לנטייה לדיכאון ועצב שאולי אינם גלויים באופן מלא או שהם מתונים יחסית.

הפירוש על פי ממדים

<u>תשומת לב לחוויה</u>	
Lambda	1. פתיחות סגירות
Zd	2. ארגון אינפורמציה ביעילות
XA% ,X-,Xu,P,W:D	3. תפיסה באופן מציאותי ומקובל
<u>חשיבה</u>	
Wsum6	1. חשיבה מגובשת והגיונית
A:P	2. חשיבה גמישה/ נוקשה
Ma:Mp,Mor	3. חשיבה מעשית וקונסטרוקטיבית
INTEL,FM,m,EBper	4. חשיבה במינון מתאים
<u>אפקט</u>	
C',ΣC,Afr,EBper	1. ביטוי רגשי מתאים כמותית
Σsh, Σshb,C',S	2. ביטוי רגשי מהנה/ מעורר סבל
EBper,FC:CF:C,CP	3. ביטוי רגשי במידה ובשליטה
<u>וויסות של לחץ</u>	
EA,CDI	1. מקורות להתמודדות והסתגלות
D,adjD,es	2. מצוקה מורגשת, חרדה
EB,EBper	3. התמודדות עקבית וגמישה
<u>דימוי עצמי</u>	
Fr,Ego,V,Mor	1. קיום הערכה עצמית חיובית
Ant,Xy,Mor	2. דימוי גוף
M,H:(h):Hd	3. זהות עצמית יציבה
<u>קשרים בין-אישיים</u>	
Iso,H:(h):hd, HRV	1. מעורבות, עניין ונוחות בקשרים
SumT,Hvi	2. אינטימיות וביטחון בקשרים
A:P,Cop,Agg,S,Fd	3. שיתוף/תחרותיות עצמאות/תלות
M,Cop	4. אמפטיה ורגישות לאחר

תשומת לב לחוויה

תשומת לב לחוויה קשורה לאופן בו אנשים ממקדים את תשומת הלב שלהם ותופסים את סביבתם. הסתגלות טובה קשורה לפתיחות לחוויה, ארגון יעיל של אינפורמציה, תפיסה מציאותית וקונבנציונאלית של אינפורמציה ואירועים.

פתיחות להתנסות (Lambda)

הסתגלות טובה קשורה במיקוד קשב, אשר איננו צר מידי ואיננו רחב מידי. היבט זה בא לידי ביטוי ברורשך בעיקר בממד של L . 0.99 ומעלה מהווה אינדיקציה לצמצום הפתיחות לחוויה, בעוד 0.30 ומטה מהווה אינדיקציה לתשומת לב רחבה ורגישה מידי. אנשים עם L גבוה נוטים ללכת ישר מבלי להסתכל לצדדים. הם מפשטים ומצמצמים את תשומת הלב באופן שאינם שמים לב למורכבות ועדינות ולמצבים אמורפיים. הם מחליטים במהירות, ללא די אינפורמציה, ללא מעורבות רגשית ובדרך כלל ללא תשומת לב לנסיבות חברתיות רב ממדיות. הם אוהבים מצבים מובנים וברורים. הם מעדיפים את המוכר והפשוט. סוג הסתגלות כזה עשוי להתאים לעתים לתחומים ולעסוקים מאד ממוקדים, אך בדרך כלל אין בו די כדי להתמודד עם צדדים מורכבים יותר של החיים. צריך לזכור, כי הגבוהים עלולים לשקף עמדה הגנתית יותר מאשר סגנון ארוך טווח, בעיקר אם מספר התשובות שלהם קטן מעשרים. אנו עלולים לגלות מעוט של משאבים מטעה, הנובע למעשה ממבחן שמור ומוגן ואשר איננו מבטא דלות.

אנשי L נמוך, הם בעלי רגישות ופתיחות רבה. הם אוהבים מצבים בלתי ברורים וחדשים. הם עשויים לעסוק במגוון של תחומים ולהתעניין בנושאים רבים. אולם, סגנון כזה דורש אישיות חזקה כדי לא ללכת לאיבוד. סגנון כזה עלול להוביל לערפול, בלבול ולמעורבות יתר, אשר עלולה לגרום העדר קנה מידה ופיזור. אנשים אלה עלולים להתקשות בהתרחקות ממצבים טעונים וכך להיגרר לטעויות בשיפוט, כמו גם לחוסר מיקוד והחלטה על קו, עם העדר התמדה.

ארגון אינפורמציה באופן יעיל (Zd)

ארגון יעיל קשור למידה אופטימאלית של אינפורמציה שהאדם מעבד בעת התמודדות עם מצבים שונים. אנשים עם Z גבוה (למעלה מ-3) נוטים לעיבוד רב מידי של אינפורמציה, בעוד אנשים בעלי Z נמוך (פחות מ-3) נוטים לעבד אינפורמציה מעטה מידי. אנשים הנמצאים בטווח הנורמטיבי סופגים ומעבדים אינפורמציה במידה מתאימה וממילא יעילותם בפתרון בעיות טובה יותר. אנשים בעלי Z גבוה נוטים לעבד בזהירות ובהקפדה אינפורמציה רבה מידי. כדי לקבל החלטה הם שמים לב ליותר מידי פרטים ועדין חשים חוסר ביטחון לגבי ההחלטות שלהם. הם סולדים ממצבים בהם עליהם למהר ולהיחפז. התלבטות ומחשבות טורדניות עלולים ללוות אנשים אלה, אשר אינם שבעי רצון בעת קבלת החלטה. הספק הוא בן לוויה קבוע שלהם. לאחר קבלת החלטה, שהוא תהליך מיוסר, אנשים אלה אינם אוהבים לשנות את דעתם וכך אינם זמינים מאד לשינוי. הפתולוגיה האופיינית להם קשורה באופן טבעי לאובססיות ופרנואידיות המתאימה לסגנון זה, למרות שהפרעות אלה אינן כמובן בלעדיות לבעלי Z גבוה.

בעלי Z נמוך מקבלים החלטות בחופזה, במהירות וללא תשומת לב מספקת לאינפורמציה העומדת לרשותם. הם סורקים את השדה אשר לפנייהם באופן שטחי ולכן קופצים למסקנות מוקדמות, אשר לא נשקלו דיין. סגנון זה עשוי לשקף בעיות קשב וריכוז, כמו גם סגנונות אימפולסיביים והיסטריים.

תפיסת אירועים באופן מציאותי וקונבנציונלי (XA% x-% , xu% , W:D:Dd, P)

אנשים בעלי תפיסה מציאותית של סביבתם מסוגלים לשפוט מצבים באופן הולם. הם מעריכים באופן מתאים את עצמם, את האנשים סביבם ואת ההקשרים של מצבי חיים שונים. לתפיסה המדויקת מתלווה גם היבט של תפיסה מקובלת. אנשים בעלי נקודת מבט שונה עשויים להיות יצירתיים ובלתי שגרתיים, אולם הם עלולים להיות גם מנותקים מהקשרים מקובלים על אחרים וכך להיתקל בבעיות הסתגלות בגלל העדר די מחנה משותף עם סביבתם.

X-%

מדד זה מהווה אינדיקציה טובה, לבעיות בתפיסת המציאות ולשיבוש בכושר השיפוט ככל שהוא גבוה יותר, בעיקר כאשר הוא גבוה מ- 15%. יחד עם זאת, צריך תמיד לבדוק האם קיים הקשר ספציפי לבעיות תפיסה אלה, או שהבעיה מקיפה וכוללת. למשל, בעיות התפיסה עלולות להתבטא רק במצבים בהם מתעורר כעס (S), או רק במצבים הקשורים בדימוי גוף בעיתי (אנטומיה), או בעיקר בשיפוט של מצבים בין אישיים (M,H). כאשר X- מתקרב ל- 30% מדובר כבר בדרך כלל בהפרעה קשה יותר כגון הפרעת אישיות נמוכה או בפסיכוזה. אנשים אלה

עלולים להיתפס כמוזרים, שונים ובעלי שיפוט בלתי מתאים. כאשר מתקיים פער משמעותי בין XA% לבין WDA% ניתן לשער כי הנבדק מתפקד טוב יותר בתנאים מוכרים ודרכים היטב והוא נפגע בעיקר בנסיבות בהן הוא פוסע בשבילים בלתי מוכרים. זהו מצב עדיף על האפשרות ששני המדדים נמוכים בו זמנית.

W:D:Dd

הבחירה של אזורי הכתם עשויה לשקף את מידת הקונבנציונאליות של הנבחן. רוב הנבחנים נותנים כשני שליש עד חצי תגובות D וכשליש עד חצי תגובות W. אנשים הנותנים כמעט רק D נוטים להתבוננות פשוטה וקונבנציונאלית מיד. הם שמים לב לצדדים מעשיים וקונקרטיים, אולם מתקשים או אינם רוצים לדעת את הקשר בין אירועים. כמו אצל בעלי L גבוה תשומת הלב שלהם צרה מידי ופשטנית. בהעדר יכולת להכללה ולתפיסת מושגים מורכבת, אנשים אלה עלולים לתפקד בעיקר בהקשרים מובנים, ברורים ושגרתיים. אנשים אלה רואים את העצים, אך לא את היער. מאידך, אנשים בעלי כמות גדולה מאד של W על חשבון D עשויים להצטיין בכושר הכללה טוב וביכולת לקשור בין אירועים שונים, אך עלולים להחמיץ את הפרטים המעשיים החשובים.

הם עלולים לרחף ברמות הפשטה גבוהות, אך לא מעשיות ולא מתאימות לנסיבות הסתגלות של יום יום. אם מספר ה-W שלהם גדול פי שלושה ויותר ממספר ה-M, ניתן לשער גם כי הם בעלי שאיפות גבוהות מידי ביחס למקורות ולמשאבים העומדים לרשותם. מצב זה עלול לבטא עמדה של פיצוי אל מול תחושת חולשה.

אנשים בעלי מספר Dd גבוה משלושה, שמים לב לצדדים בלתי שגורתיים, באופן אשר עלול לשקף נדידה לתחומים אישיים מאוד, ללא די מגע עם המוכר והמקובל. במדדים אלה צריך תמיד לשקול בזהירות יצירתיות לעומת ניתוק וסובייקטיביות בלתי מסתגלת.

Xu%, P

אנשים עם Xu נמוך, נוטים לראות ולתפוס אירועים וחוויות באופן מקובל ושגורתי. אולם, כאשר אחוז מרכיב זה עולה על 20%, מדובר כבר באנשים יותר ייחודיים, בעלי נקודת מבט אישית יותר ופחות שגרתית על סביבתם. הם יותר נועזים ויותר הרפתקנים ומחפשי גרייה מעוררת וחדשה. אולם, בעת ובעונה אחת, עלול מרכיב זה לשקף ריחוק מהמקובל והעדר די מחנה משותף עם הסביבה באופן העלול להיות קשור בפתולוגיה. P משקף אף הוא מרכיב של תפיסה מקובלת בעיקר בתחום של 4 עד 7 P. גם מרכיב זה קשור לתפיסה מקובלת או בלתי שגרתית ועשוי לשקף ראייה שונה, אך גם בעיות שיפוט והעדר כל מגע עם המקובל. אנשים בעלי X- גבוה, אך עם P גבוה עשויים להתגבר במידה מסוימת על קשיים בתפיסת סביבתם דרך יכולת לה יאחו במקובל ובשגורתי. אנשים עם P גבוה הם קונפורמיים ומשתדלים להתאים עצמם למסגרות קימות, כמו גם לאנשים אחרים, תוך ויתור על יחוד. ניתן לזהות דפוס של קונפורמיות ופשטנות מעשית מצומצמת, כאשר D, L, ו- P גבוהים בו זמנית, בעוד Xu נמוך.

חשיבה

אנשים מסתגלים, נוטים לחשוב באופן הגיוני ומגובש, באופן גמיש וקונסטרוקטיבי וכן נוטים לחשוב במידה וללא הפרזה.

חשיבה הגיונית ומגובשת (Wsum6)

חשיבה הגיונית קשורה למסקנות מתאימות ביחס לקשרים בין אירועים שונים. כאשר, אנשים מאבדים כושר זה, הם נוטים להקיש באופן שרירותי, מקרי ונסיבתי. חשיבה מגובשת קשורה ליכולת לקיים רצף של חשיבה מתמשך ומכוון מטרה ובעיה. כאשר כושר זה נפגע, אנשים נוטים לחשוב באופן קופצני, בלתי עקבי ודיסוציאטיבי, המוריד אותם ממסילה של חשיבה מכוונת לחשיבה נודדת בעלת קשרים רופפים, בלתי רלוונטית ומבולבלת. ששת הפרעות החשיבה הכלולות במרכיב זה משקפות פן זה ברורשך. ככל שמרכיב זה גדל, כך גדלה הנטייה לחשוב באופן אידיאליסטי בלתי הגיוני. אנשים אלה עלולים לקשר בין אירועים על סמך קרבה בזמן או מקום באופן בלתי הולם, או לחבר בין אירועים על סמך אסוציאציה פנימית חולפת. צריך לזכור כי עם העלייה בגיל, מרכיב זה צריך להיות נמוך יותר באופן נורמטיבי. אולם, תמיד כאשר סכום הפרעות זה גדל מעל 18 ובעיקר כאשר יש גם הפרעות מדרגה 2, יש מקום לדאגה ביחס לתקינות החשיבה ויש לשקול אפשרות של פסיכוזה. מדד זה עלול להטעות בעיקר כאשר הוא כולל הרבה הפרעות, אשר כולן קלות.

חשיבה גמישה (A:P)

אנשים בעלי חשיבה גמישה מסתגלים טוב יותר בעיקר בשל יכולתם לשקול ואלטרנטיבות שונות, תוך אפשרות לשיקול דעת מנקודות מבט שונות. הם מסוגלים לקחת בחשבון טוב יותר אינפורמציה חדשה בעת התמודדות עם בעיות ואירועי חיים. גמישות מתבטאת ברורשך ביחס בין תנועה אקטיבית לפסיבית. כאשר מרכיב אחד גבוה פי שניים לעומת מספרו של האחר קיימת כנראה נוקשות. אנשים אלה נוטים להחזיק בעמדותיהם ומתקשים לקיים שיקול נוסף או לפתח פתיחות לאפשרויות נוספות. לא מפתיע, לכן, למצוא כי אנשים אלה עלולים לגלות התקדמות מעטה בפסיכותרפיה למשל. יתר על כן, אנשים אלה מתקשים גם במצבים חדשים ובלתי מוכרים.

מרכיב זה מחוזק עוד אם מתלווה לו L גבוה.

חשיבה קונסטרוקטיבית (MA: Mp)

חשיבה בונה קשורה למגמה, כיוון והקשר של פתרון בעיות והתמודדות עם מצבי חיים שונים. אנשים בעלי עדיפות של תנועה אנושית אקטיבית נוטים לחשוב באופן המשקף ניסיון לשלוט ולכוון אירועים. אנשים אלה עושים ניסיון לחשוב באופן מכוון מטרות. הם מבקשים לשלוט ולכוון את גורלם. מאידך, אנשים בעלי עדיפות של תנועה פסיבית אנושית, נוטים לפנטזיה כתחליף להתמודדות של ממש. אנשים אלה עלולים להיות "מכורים" לפנטזיה במקום לטפל באופן מעשי בבעיותיהם. הם בעלי איכות של חולמים בהקיץ, אשר לא אחת מצפים כי דברים יקרו באופן קסום או כמעשה של אביר על סוס לבן אשר יגיח לפתע להצילם. לחשיבה בלתי מסתגלת ניתן גם להוסיף את החשיבה הפסימית הנוטה ליאוש ומובילה לרפיון ידיים המתבטאת ב-
 $MOR < 2$ ובעיקר שסכום זה גבוה מ- 3.

לחשוב במידה (EBper, INTELL, FM+m)

אנשים מסתגלים טוב יותר כאשר הם חושבים במינון מתאים ובאופן שאיננו משתלט על חייהם, מונע התנסות רגשית ומעכב פעולה.

EBper

אנשים מופנמים באופן מתון נשענים בעיקר על חשיבה, אולם הם בעלי גמישות מספקת ומגלים פתיחות גם לצדדים רגשיים. אנשים מוקצנים מבחינת המופנמות שלהם (M גדול פי שניים וחצי ויותר מסכום C) נשענים באופן מוגזם על חשיבה ומתקשים להתמודד עם צדדים רגשיים. הם כמעט אינם משתמשים באינטואיציה, הם פגיעים לאירועים מעוררי רגש ולכן לא אחת נמנעים ממצבים אלה. הם חוששים מהתרופפות הארגון שלהם במצבים אלה וסובלים לכן מנוקשות.

INTELL

אנשים בעלי מדד אינטלקטואלי גבוה הנותנים הרבה תשובות של אומנות, אנתרופולוגיה ותשובות מופשטות (בעיקר כאשר מדד זה גדול מארבע), מנסים לקיים מרחק בינם לבין **מפגש** מידי ובלתי אמצעי עם מצבים מעוררי רגש. הם מנסים לאלף מצבים אלה בתוך מסגרת אינטלקטואלית המאפשרת שליטה. אנשים אלה אולי

משתתפים במידה מסוימת את עוצמת הרגשות, אולם מאבדים את יכולתם להתנסות באופן פתוח, אינטימי והופכים פגיעים למצבים רגשיים חזקים. הממד האינטלקטואלי הגבוה מהווה בדרך כלל סימן להתמודדות במקור מצוקה דרך הגנות_ולכן הוא כלול גם באינדקס הדיכאוני.

FM+m

תנועת חיות ודוממים קשורה לחשיבה פולשנית ומטרידה של צרכים ודאגות ללא פתרון, השבה וכופה עצמה על הפרט וגוררת פגיעה בהסתגלות הרמונית. כאשר FM נמצא בין שלושה לחמישה תשומת הלב לצרכים בלתי מסופקים היא מתאימה. אנשים בעלי FM נמוך משלושה נוטים להיות מצומצמים, ריקים וחסרי תשוקות ומרץ או במקרים פחות שכיחים להצטיין בסיפוק מידי ובלתי מעוכב של צרכים. מאידך, אנשים הגבוהים בתנועת חיות מוטרדים ללא הרף מצרכים בסיסיים בלתי מסופקים היוצרים תחושת חסך מתמשכת ומפריעה. אנשים בעלי $m=0$ מפתחים עור של פיל לדאגות אפשריות ויוצרים עמדה שאננה ובלתי מוכנה למצבים אשר בדרך כלל מעוררים מתח. הם מדחיקים או מתעלמים מאיומים שונים. הגבוהים ב- m חשים דאגה וחוסר אונים נוכח אירועים או חוויות שאין להם שליטה עליהם. כאשר תנועת החיות והדוממים גדולה מ- 6, החשיבה המטרידה מפריעה לריכוז ופוגעת בחשיבה מאורגנת מכוונת בעיה. אנשים אלה עלולים גם להיות פגיעים להפרעות שינה. מצב זה גם אופייני בהפרעות פוסט טראומטיות.

אפקט

וויסות של אפקט קשור לאופן ולנוחיות, בהם אנשים מעבדים חוויות רגשיות. וויסות רגשי נוגע הן לרגשות המתעוררות אצל הפרט והן התגובות לרגשות של אחרים. להסתגלות טובה דרוש וויסות מתאים של אפקט הקשור ביכולת להתנסות במצבים של חילוף רגשות עם אחרים, תוך ביטוי הולם של כמות, עוצמה ורגישות מתאימה לאחרים.

וויסות רגשי מתאים כמותית ($Afr, WsumC:WsumC'$)

היכולת לווסת אפקט כמותית, קשור בתגובתיות מתאימה למצבים רגשיים, המתעוררים אצל הפרט או כתגובה והשתתפות לביטויים רגשיים של אחרים.

Afr.

בדרך כלל מדד התגובות של כרטיסי הצבע 8-10, הוא בסביבות ה- 70%. כאשר הוא נמוך מחמישים, מדובר כבר בסיכון של הימנעות וסגירות רגשית ובדרך כלל גם ריחוק חברתי. הם נעשים מתוחים נוכח ביטויים רגשיים ולכן נוטים לסגת מאינטראקציה הדוקה עם אחרים וכך עלולים למצוא עצמם בבידוד חברתי.

חלק מאנשים אלה נמנעים מהקשרים רגשיים, דווקא בשל ביטוי ספונטאני ובלתי מבוקר של רגשותיהם, אשר זכה לתגובות שליליות בעבר. צריך לבדוק, כי המדד הנמוך איננו כולל מספר נמוך של תגובות צבע, המצטיינות בחיות ועושר רב. כמו "זר פרחים צבעוני עם צבעים רבים" לכרטיס עשר. עם ביטוי של מורכבות ועושר יש להתייחס למדד המספרי המסכם בחשדנות ובהסתייגות. מדד נוסף אשר עשוי לחזק מסקנה ביחס לצמצום רגשי הוא מדד התערובות Blend, בעיקר אם הוא נמוך מרבע.

WsumC:sumC'

בדרך כלל סכום צבע הגדול מ- 2.5 משקף יכולת מתאימה לגלות רגש ומעורבות במצבים רגשיים. לעיתים מספר זה איננו מורגש די בשל עליונות מוגזמת של M (פי שניים וחצי ויותר מ- C). אולם, בכל מקרה בו סכום הצבע נמוך משניים וחצי קיים מחסור של ממש בערוצים רגשיים ואינטואטיבים וההסתגלות עלולה להיפגע, בעיקר בערוץ הבין אישי. קושי כזה עלול, שוב, לגרום לרתיעה ממצבים רגשיים ובין אישיים. מצב זה עלול להיות חמור יותר כאשר סכום C' גדול יותר מסכום הצבע. עליונות כזו משקפת הפנמה וצמצום של הביטוי הרגשי. אנשים אלה נוטים להפנים רגשות של עצב ודיספוריה ומתקשים לבטאם. מצב כזה עלול להוביל למתח, עצב ואף למגוון של מצבים סומאטיים, כמו כאבי ראש ועד כיב כיבה.

אפקט כהנאה או סבל (Sum C', Col-Shd Bld, Sum Shd, S)

ההיבטים האיכותיים של הרגשות, קשורים לנוחיות ולהנאה ולא רק לכמות.

C'

כאשר התגובות לצבע שחור גדולות במספרן משניים, ניכר כבר צד משמעותי של הפנמת רגשות כואבים, ובמצב זה מורגשים רגשות של עצב, סבל פסיכולוגי בהעדר אפשרות לביטוי ולכן מספר כזה כבר מצטרף כאחד הסימנים למדד הדיכאוני.

Col-Shd-Bld

ערבוב של צבע וגוון באותה תגובה, קשור תמיד באמביוולנציה בעת ביטוי רגשי ובבלבול. אנשים כאלה נוטים להיות חסרי ביטחון באשר לרגשותיהם. הם נוטים ליחס הנאה וסבל לחוויות שונות באופן בו זמני ומתקשים להבין את רגשותיהם. כך, בעת מסיבה או מצב רוח מרומם הם מיד יצפו לאירוע שלילי ולהיפוך המגמה, הם יצפו לסבל. כל יום שמש, עלול להפוך על פי תפיסתם לסערה וקשה להם ליהנות ממשוהו. צריך לזכור, כי אנשים מוחצנים עשויים להגיב עם שילוב של צבע וגוון ביתר שכיחות מאשר מופנמים, ולכן יש למתן את הפירוש הנוגע לתגובה אחת כאשר היא מתרחשת אצל מוחצנים. יחד עם זאת בכל מקרה תגובה מעין מצטרפת תמיד למדד הדיכאוני. כאשר סה"כ התערובות, גם אלו ללא שילוב של צבע עם גוון, גדול אף הוא ונמצא מעל לשליש מהתגובות, יש בכך חיזוק לסיבוך רב ולמורכבות פסיכולוגית מעכבת. זו מעורבות יתר רגשית המקשה לראות דברים בפרספקטיבה. כך, עשוי המדד הכללי של התערובות לתמוך עוד בבעיות המתבטאות בתערובות צבע עם גוון.

SumShd

הגוונים מבטאים בדרך כלל צדדים שונים של חרדה, עצב וסבל. יחד עם זאת, כל גורם מבטא פן שונה. כבר עמדנו על משמעותו של C' כמבטא עצב והפנמה של רגשות. Y , הגדול מאחד עלול לבטא רגשות הקשורים ללחץ, לעיתים קרובות תגובה למקור לחץ עכשווי, ולביטויים רגשיים של שיתוק ויאוש. T גדול מאחד מבטא תחושת מחסור בקשר והרגעה שהפרט חש באופן כואב, עם כמיהה למגע מקבל ומרגיע. יתכן, כי עליה במרכיב זה משקפת עזיבה ממשית וניתוק אשר התרחש במציאות או מבטא חסך כרוני יותר. אנשים בעלי V גבוה מ-0 מרבים להתבונן בעצמם באופן ביקורתי וכואב. כאשר, סכום הגוון גדול מסכום תנועת החיות והדוממים, קיימת בדרך כלל חרדה, עצב או תחושת סבל מורכבת אחרת.

S

אנשים בעלי יותר משני S הם בדרך כלל אנשים כועסים. אנשים אלה נוטרים טינה ועוינות לסביבתם ומתקשים, לכן, ליהנות. האופן בו אנשים אלה עלולים לבטא את כעסם עשוי להיות מגוון. M פסיבי עשוי לסמן כיוון יותר עקיף ובלתי ישיר לכעס. אצל אנשים מופנמים מאד עלול הכעס להיות מכונן פנימה לעצמם. בכל מקרה במצב זה נפגעת ההרמוניה והביטי הרגשי קשור שוב בסבל מסוים. לעתים עלול כעס רב, גם לפגוע בתפיסת המציאות ולגרום לבעיות שיפוט. במקרה כזה הרגשות העזים חשובים יותר מבעיות התפיסה ככלל. ורוב התגובות – מופיעות עם S .

וויסות רגשי באופן מתון (EBper, FC:CF+C, CP)

ביטוי רגשי מתון ובמידה, קשור לאיזון נכון בין ערוצים חשיבתיים ורגשיים, בין ביטוי פתוח וספונטאני לבין ביקורת והתחשבות בעת הביטוי הרגשי.

EBper

במצב בו כמות הצבע גדולה פי שניים וחצי ויותר מכמות התנועה מתקיים חוסר איזון בין הערוץ הרגשי לבין הערוץ החשיבתי כמרכיבים מרכזיים בהסתגלות. אנשים בעלי עדיפות מוקצנת של צבע, עלולים להיות מוחצנים מאד ופעילים, ללא די חשיבה ושיקול דעת בעת קבלת החלטות. הם פועלים יותר בערוץ של ניסיון וטעות ובאופן אינטואיטיבי. הם פועלים יותר על סמך "אינסטינקט" ובעיקר במקום בו יש להם מעט M הם עלולים להיקלע לבעיות. מצב עלול להיות בעיתי יותר כאשר הביטויים הרגשיים שלהם אינם כפופים לצורה (FC).

FC:CF+C

כאשר אצל אנשים מבוגרים גדולה יותר כמות תגובות הצבע ללא צורה או עם מעט צורה על פני תגובות הצבע עם צורה (באחד ויותר), גדלה הנטייה לבטא רגשות באופן, אינטנסיבי, ספונטאני ולייבילי. הם נוטים לבטא את רגשותיהם במהירות, בעוז ובשטחיות. אלה הם אנשים פחות בוגרים ובשלים, המפתחים רגשות במהירות ואלה גם חולפים במהירות. קשה להגדיר אנשים אלה כאימפולסיביים, כי הביטוי הרגשי הבלתי מבוקר אופייני להם וצפוי. לעיתים קרובות הם עצמם גם חיים עם צד זה בשלום ואולי אף בהעדפה. אנשים אלה נוטים לסגת מביטויים רגשיים, בעיקר כתגובה לסביבה אשר איננה נוטה חסד לביטויים סוערים ובלתי מתחשבים. הם מתקשרים במהירות, יכולים להיות מרכז מסיבה, אך גם לעורר דחייה בשל התפרצויות, העדר התמדה ועומק וחוסר הדדיות בוגרת. מצב זה בולט יותר ובעיתי יותר כאשר קימות מספר תגובות צבע ללא צורה כלל. אנשים בעלי ביטוי רגשי סוער ואינטנסיבי אשר נותנים גם תגובות דיספוריות לצידם עלולים לסבול מהפרעות סיקלויטימיות ומשינוי מהיר של מצבי רוח.

מאידך, אנשים בעלי עדיפות מובהקת של צורה בתגובות הצבע (תגובות צבע עם צורה במספר הגדול בשלושה ויותר מתגובות הצבע ללא צורה), עלולים להיות מסויגים ומרוחקים במצבי חיים מעוררי רגש. לאחר זמן, כאשר הם מתקשרים, רגשותיהם חמים, הדדים ועמוקים. אולם, המפגש הראשוני עלול להיות בעיתי. הם עלולים להיתפס כקרים, משעממים ומסויגים. הם עצמם נרתעים לא אחת ממצבים טעונים רגשית וכך הופכים עצמם פחות זמינים לקשר. הם "מים שקטים זורמים עמוק". יחד עם זאת, קשה להכיר אותם לעבור את מבחן ההתקשרות אליהם.

CP

לראות תגובות צבע במקום בו בדרך כלל רואים גוונים, ובעיקר לזהות בתגובות אלה שמחת חיים במקום בו צפויה דיספוריה, תמיד מעורר חשד להכחשה מסיבית. זהו בדרך כלל ניסיון להתמודד עם מצוקה דרך אי ידיעה והפיכת העצוב לשמח. גם ביטוי כזה עלול להיות קשור להגנות מאוניפורמיות אל מול דיכאון. גם אצל אנשים אלה כדאי להיות מודע לאפשרות של הפרעה סיקלויטימית ולהגנות פרימיטיביות יחסית של הכחשה

טיפול בלחץ

אנשים חשופים בחייהם למצבי לחץ שונים, הדורשים לקבל החלטות ולפתור בעיות חיים ללא איבוד הרסן, כושר התכנון והתפוררות הפעולה המכוונת מטרחה. מקור הלחץ עלול להיות פנימי או חיצוני. בכל מקרה, על הפרט לגייס די משאבים כדי להתמודד עם מצבים אלה.

גיוס משאבי התמודדות (EA, CDI)

משאבי התמודדות קשורים אצל הפרט, קשורים בערוצים חשיבתיים מפותחים, בערוצים רגשיים יציבים ובמיומנויות בין אישיות מתאימות.

EA

מדד זה משקף את הדרכים האישיות המועדפות להתמודדות עם מצבי חיים מעוררי לחץ בערוץ רגשי וחשיבתי. מדד זה מהווה אינדקס כמותי טוב לבחינת המשאבים של האדם, העומדים לרשותו לפעולה מכוונת ומאורגנת לפתרון בעיה ולהתמודדות עם בעיות חיים שונות.

מדד זה עלול להיפגע בכמה אופנים: אם למשל, קיים חוסר איזון של ממש בין הצד החשיבתי (M), לבין הצד הרגשי ($SumC$). חוסר איזון כזה עלול להגביל את מרחב התמרון ואת תחום החוויות בו האדם יכול לפעול. מצב זה קורה או כאשר גורם אחד גדול יותר מפי שנים וחצי מהאחר, או כאשר M קטן משניים או כאשר $SumC$ קטן משניים וחצי. יחד עם זאת, עם L גבוה ומספר תשובות קטן מ-20 עלול מצב זה לשקף נבחן מוגן וסגור ולא דווקא נבחן בעל מיעוט של משאבים. מאידך, עלול להיות מצב בו לפרט כמות משאבים תקינה, אולם איכותם בעיתית וכוללת תגובות צבע ללא צורה ו- M . במצב זה עלול האדם להיות בעל יציבות פתולוגית, אך בלתי מסתגלת.

בדרך כלל הממוצע של EA הוא סביב הסכום של שמונה. אנשים בעלי EA קטן משש חסרים די משאבים להתמודדות והם עלולים להגיב באופן משברי למצבים מעוררי לחץ, בעיקר כאשר הם בעלי אופי בלתי מובנה. במקרים רבים מחסור במשאבים דורש התערבות הכוללת, לימוד מיומנויות ולא רק עיבוד דינאמי של קונפליקטים.

CDI

מדד זה כאשר הוא גבוה (גדול משלושה), משקף אף הוא מחסור במשאבים להתמודדות עם בעיות חיים מעוררות לחץ. אם בין הסימנים של מדד זה נכלל גם EA נמוך, ניתן להניח כי הבעיה היא כוללת ונוגעת לתחומי חיים רחבים וממילא גם למחסור כולל במשאבים. מאידך, אם ה- CDI איננו כולל EA נמוך והוא עצמו גבוה משלושה, ניתן לשער כי הבעיה ממוקדת יותר בקשיים של התחום הבין אישי. אנשים אלה עשויים להיות בעלי מיומנויות בתחומים שונים ואף להצליח מאד בתחומי עיסוק שונים, אשר אינם דורשים בהכרח קשרים אינטימיים. בעת ובעונה אחת, הם נתקלים בבעיות חברתיות של התקשרות לאחרים והטיפול בהם עשוי להיות ממוקד בעיקר בתחום זה. אם מדד זה מופיע עם מדד דכאוני גבוה ללא EA נמוך, רצוי להתחיל את החיפוש בצדדים בין אישיים ולא בממדים אפקטיביים. די ברור, כי גורמים אישיים ובין אישיים עומדים מאחורי הדיכאון כאשר ה- CDI גבוה במצב זה.

מדד זה איננו מהווה סימן להפרעה ספציפית, אולם למשל, שמונים אחוז מכלל הסובלים מהפרעות של מצב רוח והם ללא די סימנים מעידים במדד הדיכאון, מראים CDI משמעותי. מדד גבוה כזה אופייני גם לאנשים המתמכרים לאלכוהול ולסמים וכאלה הסובלים מהפרעות אישיות מתמשכות באופן יחסי.

מצוקה מורגשת (D, adiD)

אנשים בעלי די משאבים להתמודדות חשים פחות לחץ ומצוקה. האיזון שלהם טוב יותר והם חשים יותר בשליטה על מצבם. יחד עם זאת, מקורות הלחץ והעומס הנפשי עלולים לערער יציבות זאת אם הם גדולים מאד כמותית גם כאשר, לכאורה, יש לאדם די משאבים.

D

זהו מדד המבטא את היחס שבין משאבי התמודדות EA לבין מקורות לחץ ועומס es הכוללים את כל הגורמים וכן את תנועת החיות והדוממים. פער בין שני הגורמים נחשב משמעותי כאשר הוא גדול משניים וחצי (סטיית תקן). כל סטיית תקן מקבלת ציון של אחד. מצב של 1 – ופחות משקף פער שלילי בין משאבים לבין מקורות של עומס פסיכולוגי ולכן משקף מצב של קשיים ומצוקה בעת התמודדות עם מצבי לחץ. אנשים אלה עלולים להגיב באופן קשה למצבים חדשים ובלתי מוכרים, להרגיש חסרי שליטה וכיוון ולעיתים חסרי אונים אל מול מאורעות חיים שונים. כאשר D הוא רק 1 – קיימת מצוקה מורגשת שעשויה שלא להתבטא בהתנהגות ובתפקוד. אולם, כאשר מדד זה נמוך מכך, קיימת הפרעה משמעותית לפעולה מאורגנת ויציבה. ניתן לצפות למצוקה מורגשת ואולי אף לביטויים אימפולסיביים ובלתי צפויים. אנשים אלה אינם פועלים כמו עמיתיהם בעלי צבע ללא צורה שזו עשויה להיות עבורם פעולה אופיינית. התנהגותם האימפולסיבית של אנשים בעלי D נמוך, כמו נכפית עליהם והם סובלים ממנה ומהתנהגותם, שלעיתים קרובות איננה צפויה. אנשים בעלי D קטן מ-0 הנהנים מכמות מספקת של משאבים, אך הסובלים מעומס יתר של חרדות ודאגות, עשויים להשתפר במהירות יחסית עם סילוק גורמי הלחץ או בעזרת טיפול המקל את העומס בו הם חיים. מאידך, אנשים בעלי es גבוה עם EA נמוך זקוקים לתהליך שעלול להיות ארוך, לרכישת מיומנויות והתגברות על בעיות ארוכות שנים שעלולות לשקף בעיות אורגניות או בעיות התפתחותיות. בכל מקרה אנשים בעלי D שלילי יתפקדו טוב יותר במצבים מובנים ופחות טוב בהקשרים בלתי מאורגנים ואמורפיים.

אנשים בעלי $D=0$ הם בדרך כלל בעלי יציבות ושליטה ומסוגלים לבצע פעולה מכוונת לפתרון בעיה ולהתמודדות עם מצבי חיים מגוונים. אנשים בעל D גדול מאחד עמידים מאד בפני לחץ, אולם כבר נתפסים כאדישים ובלתי קשובים די לסביבתם. מאידך כאשר $D=0$ אולם EA ו-es נמוכים מהנורמה (נמוכים משש), ניתן לשער, כי היציבות הנראית איננה מושגת אלא דרך צמצום רב והגבלת המרחב החויתי של הפרט. במצב זה עלול הפרט לקיים שגרה יציבה במחיר של אופקים מוגבלים וזעזועים במרקם פשוט ודל זה עלולים לגרום למשבר של ממש. זוהי, לכן, יציבות מטעה, אשר עלולה להיסדק במצבים בלתי מוכרים ובלתי מובנים.

יציבות אחרת המקפלת בתוכה בעיות קשות קשורה למצב בו $D=0$ עם די משאבים כמותיים, אולם עם בעיות איכותיות המתבטאות בצבע ללא צורה ועם M. מצב כזה עלול לשקף פתולוגיה יציבה ובעייתית לטיפול, כמו גם פתולוגיה כרונית יותר ומתמשכת. למשל, אדם הסובל מפרנויה עשוי להרגיש בשליטה וליזום פעולות מכוונות ואף מתוכננות, אולם תוך בעיות קשות של שיפוט המציאות בה הוא חיי. זוהי יציבות בלתי מסתגלת. כך, לעיתים פתולוגיה עם $D=0$ לעומת פתולוגיה עם D קטן מ-0 עשויה לשקף את ההבדל שבין בעיה כרונית לבין בעיה אקוטית.

יתר על כן, בעוד אנשים בעלי D קטן מ-0 עשויים להיות בעלי מוטיבציה לטיפול בשל מצוקה מורגשת, הרי עמיתיהם בעלי פתולוגיה עם $D=0$ או גדול מכך, עלולים להמנע מטיפול או לא לשתף פעולה בשל העדר מוטיבציה הנבנית ממצוקה חריפה ומכאב פסיכולוגי.

AdjD

מדד זה מושג על ידי הפחתה מ- es של כל התגובות Y ו- m פרט לאחד מכל סוג. מסתבר, כי גורמי עומס זה הם מצביים ומשתנים באופן בולט לאורך זמן ואף עולים דרמטית בעת לחץ מצבי. כך, כאשר $adjD$ גדול מ- D אפשר לשער בביטחון יחסי, כי קיימים גורמי לחץ עכשוויים המשפיעים לרעה על יכולתו של הפרט לפעול באופן מאורגן והרמוני. אם ההפחתה גורמת ל- $adjD$ להיות 0 ויותר, בעוד D קטן מ-0, ניתן לשער, כי בהעדר מקור לחץ עכשווי, הפרט יוכל לתפקד ללא מצוקה מורגשת וללא גורמי עומס המשבשים את הסתגלותו. יחד עם זאת, כל מה שנאמר לגבי D תקף גם לאחר תיקון של גורמי לחץ עכשווי. $D=0$ עלול לקפל בתוכו בעיות הסתגלות ועם חלוף הלחץ עלול האדם להימנע מטיפול, בהעדר די מוטיבציה לכך. כאשר $adjD$ נמוך מ-0 ניתן, לשער כי אדם זה סובל מעומס יתר לאורך זמן וכי מצוקה זאת איננה רק מצבית, אלא עמוקה ומתמשכת יותר. ככל שמדד זה נמוך יותר, כן בעיות התפקוד והמצוקה המורגשת גדולים וחריפים יותר.

היכולת לקיים יציבות (EB)

מסתבר, כי אנשים מתמודדים טוב יותר עם לחץ כאשר לרשותם סגנון מעודף להתמודדות. אם עומד לרשותם ערוץ אחד בלבד הם מוגבלים וסובלים מחוסר יכולת להפעיל גמישות, תוך שימוש בחשיבה או רגש על פי מצב נתון (מצב בו סכום התנועה האנושית גדול או קטן מסכום הצבע בשיעור של פי שניים וחצי ויותר). מאידך, כאשר אין כלל עדיפות לערוץ אחד על פני רעהו (כמו במצב אמביטנטי בו הפער בין סכום התנועה האנושית לבין סכום הצבע קטן משניים) ואין נטייה משמעותית לסגנון מופנם-חשיבתי או מוחצן-רגשי, קיימת התלבטות מתמשכת ומעכבת פעולה עקבית של פתרון בעיות והתמודדות עם בעיות חיים שונות. זהו סגנון בלתי יציב ובעליו מתקשה לא אחת לקבל החלטות. אנשים אלה עלולים לערבב הן סגנון של חשיבה והן סגנון רגשי של ניסיון וטעות וכך לדלג מגישה אחת לרעותה באופן הפוגע בסופו של דבר ביעילות ההתמודדות. אנשים אלה בלתי צפויים, לאחרים ולעצמם. לעיתים קרובות הם מודעים באופן כואב להעדר כיוון וגיבוש של דרך מחייבת יותר וההערכה העצמית שלהם נפגעת. למרות, שאין חפיפה בין בעיה זו לפתולוגיה, חלקם של האמביטנטים בקבוצות הפתולוגיות השונות גדול בהרבה מחלקם באכלוסיה (עשרים אחוז).

דימוי עצמי

הסתגלות טובה מחוזקת על ידי ראייה עצמית חיובית, המחזיקה הערכה עצמית חיובית ברור כי קיימת אינטראקציה הדוקה בין מדד זה לשאר מרכיבי ההסתגלות. התבוננות עצמית שלילית פועלת כמכשלה בדרך להסתגלות הרמונית.

הערכה עצמית (Fr, Egocentricity)

הערכה עצמית נובעת ממשווב עצמי של האדם המושפע מהאופן בו הוא רואה את יכולתו להסתגל לסביבתו. מדד זה משקף את האופן בו רואה האדם את כשרונותיו, יופיו, מוסריותו וכו'. אנשים בעלי הערכה עצמית יציבה, אינם חוששים להתנסות במגוון רחב של חוויות. יש להם איזון מתאים בין תשומת לב לעצמם ולצרכיהם לבין קשב לסביבתם ולאחרים.

Reflection

תגובות ראי קשורות לנטייה מובהקת לקיום של הערכה עצמית מנופחת, תוך מתן עדיפות מוטה מאד לסיפוק צרכים אישיים על פני התחשבות באחרים. אדם עם תגובות ראי מאופיין בדרך כלל בקווים נרקיסיסטיים משמעותיים. נטייה זו היא משמעותית גם כאשר ניתנת תגובת ראי אחת. כך, כאשר ניתנות מספר תגובות על ידי אותו נבחן אין פירוש הדבר שנטייתו הנרקיסיסטית חזקה יותר. יחד עם זאת, בעוד המספר של תגובות אלה עשוי להשתנות מבדיקה לבדיקה, הרי הנטייה עצמה יציבה למדי וחוזרת על עצמה. אנשים אלה נוטים להיות מנופחים, עסוקים מאד בעצמם ובערכם, תוך גילוי של יהירות, נצלנות וחוסר התחשבות באחרים. הם בדרך כלל מחצינים אחריות ונוטים להאשים אחרים ונסיבות חיצוניות בבעיותיהם. הם מתהלכים עם תחושת עליונות ותחושת "מגיע לי", ההופכת לדורשנות ללא שובע. הם בדרך כלל מעדיפים את אור הזקורים על פני פעולה שקטה, תוך גילוי מניפולטיביות כדי לזכות בהערכה או בכוח. לעיתים קרובות אנשים אלה נתקלים בבעיות בין אישיות. יחד עם זאת, במקצועות בהם נדרשת הופעה, משחק וקסם אישי, הם עשויים להצליח. יש שתי קבוצות להן תגובות ראי והן שונות זו מזו. הקבוצה הראשונה כוללת "נרקיסיסטים טובים". הם מאופיינים בהיותם נחמדים לאחרים ומשתדלים מאד לזכות באישורים. אומנם, הם אגוצנטריים מאד, אולם נטייתם לזכות בהערכתם של אחרים גוררת אצלם נטייה לשיתוף פעולה ולקרבה לאחרים. קבוצה זו עשויה לכלול בין תגובותיה COP ותגובות אחרות המעידות על צורך בקשר. מאידך, ה"נרקיסיסטים הרעים" קרובים יותר לצד הפסיכופאטי. הם נעדרי רגישות לאחרים והם מעוניינים רק לקדם את צרכיהם שלהם. הם נוטים להיות אנשים כועסים ונמנעים (למשל, S גבוה או AG גבוה). הם נוטים לחפש עליונות ועמדת כוח על אחרים. במצבים שונים הם עלולים להיות אנטי חברתיים ממש.

Egocentricity

מדד זה מורכב משה"כ תגובות הזוגות יחד עם שלוש כפול תגובות הראי, חלקי כלל התגובות במבחן. זהו מדד המצביע על שיעור העיסוק בעצמי ועל המידה בו האדם חושב ומתייחס לעצמו. מדד זה הוא נורמטיבי כאשר הוא נע בין 0.33 לבין 0.44 אצל מבוגרים. כאשר, הוא גבוה נוטה האדם להתעסקות יתר עם עצמו באופן הסופח אנרגיה, מקשה לפתח יוזמה ופעולה ומקשה על התחשבות ותשומת לב לאחרים. בהעדר תגובת ראי, אין אדם כזה בהכרח בעל הערכה עצמית מנופחת. במקרים רבים ההפך הוא הנכון. אדם כזה מוטרד מאד ואיננו מרוצה ממצבו. זה מצב של התלבטות וחיפוש בעלי אופי מתיש.

אנשים בעלי מדד נמוך מ- 0.33 אינם שמים לב לעצמם באופן מספק. הם מזניחים את עצמם ואינם אוהבים את עצמם בדרך כלל. הם בדרך כלל בעלי הערכה עצמית נמוכה ונמנעים מהתבוננות עצמית בשל כך. הם נוטים להשוות עצמם לאחרים ולראות אחרים כטובים מהם.

היבטים שונים של הערכה עצמית (V, Mor, Ant)

אנשים שונים עשויים להתייחס לעצמם באופן לא אחיד ביחס לתחומים שונים. הם עשויים למשל, להיות בעלי הערכה עצמית גבוהה ביחס לשכלם ולסבול מהערכה עצמית לקויה בתחום הגופני.

V, FD

אנשים בעלי תגובות עומק המושפעות מהגוונים, הם אנשים בעלי התבוננות עצמית כואבת. בעוד אנשים בעלי תגובות עומק ליניאריות (FD) בוחנים עצמם באופן יותר מרוחק ובונה, הרי אנשי V, עלולים להחמיר את מצבם דרך ביקורת עצמית חריפה, תחושת כשלון ותחושת אשמה. מאידך, אנשים בעלי נטייה מתונה של FD עשויים להצליח בטיפול ואף להבחין היטב בטעויות שלהם, תוך כדי יכולת לתקן. מעבר לשתי תגובות כאלה הביקורת העצמית וההתבוננות העצמית כבר עלולים להיות מעכבים ולא מקדמים. הנטייה לביקורת עצמית חריפה, מתקשרת באופן טבעי עם צורות שונות של דיכאון ולכן, כאשר מדדים אלה משמעותיים הם מצטרפים למדד הכולל של דיכאון.

Mor, Ant

אנשים בעלי תגובות רבות של Mor ושל Ant מתבוננים באופן שלילי בעיקר ביחס לגופם. Mor מעל לשניים מצייין מצב בו קיימת מודעות ביקורתית וכואבת ביחס לגוף. יחד עם זאת, כאשר מנתחים סוג תגובות כאלה, יש צורך גם לערוך ניתוח איכותי ולא רק כמותי. יש סיכוי טוב כי בתגובות אלה גלום חומר השלכתי וי יחודי ולכן תוכן התגובות חשוב גם כדי לעמוד על חריפות התופעה. נראה למשל, כי בחלק מהמקרים ישנה הזדהות של הנבחן עם הנפגע בעוד בתגובות אחרות יש הזדהות עם הפוגע. המשמעות בשני המקרים שונה לגמרי. ברוב המקרים משקפות תגובות אלה תחושת פגיעות משמעותית של הגוף, לעיתים קרובות גם כסמל קונקרטי לחולשה כללית של העצמי.

זהות יציבה (H:(H):Hd)

היכולת להזדהות עם אנשים אמיתיים יונקת מהיכולת לקיים עמם יחסים של קרבה בלתי אמצעית ונטולת הגנות כבדות. הזדהות תקינה מושגת בדרך כלל כאשר אחרים נתפסים כשלמים ואמיתיים. במושגים של תגובות המבחן, מדובר בעיקר ב-H כעדיף על (H) ו-Hd. כאשר האדם רואה בעיקר דמויות חלקיות ודמיוניות, יש לכך השלכה על בניית הזהות העצמית אשר עלולה להיות אף היא מחולקת ומפוצלת וחסרת אינטגרציה או מבוססת על דמויות פנטזיוניות, החסרות נגיעה לממשי ולמציאות.

מצב זה עלול להיות מאד קיצוני כאשר הנבחן נותן פחות משתי תגובות אנושיות שלמות ואמיתיות. בכל מקרה, כאשר מנתחים את מרכיבי הזהות והדימוי העצמי, כדאי לבדוק את התגובות המכילות תנועות ובעיקר אלה הכוללות תגובות אנושיות. בתגובות אלה קיים סיכוי רב למצוא חומר השלכתי י יחודי, שכן כתמי

המבחן אינם בתנועה. ניתוח כזה עשוי להעשיר מאד את היכולת לאפיין הן את הזהות והדימוי העצמי של הנבחן והן את יחסיו הבין אישיים.

יחסים בין אישיים

האופן שבו אנשים מתקשרים לזולתם, מושפע על ידי גישתם לאחרים, המידה בה הם מקימים אינטראקציה עמם והמידה בה הם מתקשרים לאחרים. הסתגלות תקינה בתחום זה נשענת על יכולת לקיים עניין ומעורבות, ביטחון ואינטימיות, איזון בין שיתוף פעולה לתחרותיות ותפיסת אחרים באופן מציאותי, אימפטי ומדויק.

ענין, נוחות ומעורבות (Sum H, H:(H):Hd, ISOL)

אנשים נזקקים בדרך כלל לחברת אחרים. הריחוק והבידוד הם בדרך כלל סימן לקשיים ומצוקות. המספר הכולל של תגובות אנושיות מבטא את רמת העניין באחרים. סכום H הגדול מ-3 משקף רמת עניין נורמטיבית באחרים. מאידך, מספר נמוך יותר או כזה הגבוה מ-7 משקף כבר כיוונים של העדר עניין, לעומת רגישות יתר לאנשים. עניין זה בעיתי עוד יותר כאשר יש עדיפות לתגובות אנושיות חלקיות או דמיוניות, שכן לפן זה השפעה על הנוחות בה ניתן לקיים קשר ולא רק על הסקרנות ביחס לאחרים. העניין באנשים במצב זה, ממוסך על ידי הגנתיות רבה והעדר יכולת ליצור עמם קשרים בלתי אמצעים. כאשר קיימת חרדה והגנתיות במצבים בין אישיים עלול להיווצר מרחק מאחרים ותחושת ניכור ובידוד. המדד של ISOL, כאשר הוא גבוה מ-0.25 משקף מצב של בידוד מאחרים ומיעוט של קשר עם אחרים.

אינטימיות וביטחון (Sum T, HVI)

אנשים בעלי הסתגלות טובה, מסוגלים ורוצים ליצור קשרי קרבה עם אחרים. אנשים היוצרים קשרים אינטימיים גם נוגעים ומלטפים זה את זה ומשתפים זה את זה בפרטים אישיים. כדי שתנאי קרבה כאלו יתקיימו צריך האדם לחוש ביטחון ואמון באחר. חוסר אמון עלול להוביל לביטויים שונים של ריחוק, חשד והגנתיות.

T

מדד זה מבטא גוונים הנתפסים כמבטאים מגע ותחושות עור. כך, מדד זה מבטא את המידה בה האדם רוצה לגעת באחר, פיזית או פסיכולוגית. כמעט לכל האוכלוסייה יש T, בדרך כלל אחד. מציאותו של T משקפת צפייה וזמינות לקשר קרוב, תומך והדדי. אנשים אלה נהנים ומחפשים קשרים קרובים עם אחרים.

העדר T מצביע בדרך כלל, על פגיעה כלשהי ביכולת ליצור קשר קרוב וחם. אין פירוש הדבר, כי אנשים אלה נמנעים ממגע בין אישיים. יחד עם זאת, הם נשארים מרוחקים ונרתעים מקרבת יתר, אותה הם תופסים כפולשנית או כמחלישה. הם צריכים מרחב אישי גדול. אנשים אחרים עלולים לתפוס אותם כקרים, למרות שהם עשויים להיות נאמנים. בעוד, העדר T איננו סימן פתולוגי לכשעצמו, הרי אחוז החסרים T בין הקבוצות הפתולוגיות גדול לעין שיעור ממספרם באוכלוסייה. בעיקר גבוה שיעורם בין ההפרעות הפרנואידיות וכן בהפרעות האנטי חברתיות.

אנשים בעלי שיעור T גבוה (שניים ובעיקר יותר), מבטאים יותר צורך בקרבה, במגע ובתמיכה מאשר השיעור לו הם זוכים. הם חשים בלתי מסופקים וכמהים לעוד. הם אנשים נזקקים מבחינה בין אישית. אנשים אלו חשים בודדים, הרבה פעמים עקב עזיבה או ניתוק אשר התרחשו במציאות ופגעו בהם או כזו ממנה הם חוששים. מצב כזה עלול לחשוף אנשים אלה לזמינות והתקשרות שאיננה תמיד במסגרת שיפוט מתאים ומאוזן. כך, הם גם עלולים להיות פגיעים לניצול ולאכזבות נוספות. T גבוה עשוי לעזור לאבחן מצבים תגובתיים אצל אנשים מדוכאים שאין להם סימנים רבים בסולם הדכאון. לעיתים T גבוה מבטא תחושת חסך מתמשכת וכרונית של מחסור בקשרים קרובים ותומכים

HVI

אנשים בעלי מדד HVI חיובי הם בעלי גישה חשדנית כוללת לשדה הבין אישי. הם אימצו גישה זהירה והגנתית כעמדת הסתגלות מעודפת. הם רואים את העולם ואת סביבתם החברתית כמסוכנת וכך בוחנים כל התקשרות בקפדנות, בדקדקנות ובחשדנות, לפני שהם מתחייבים לצעד כלשהו. הם מנהלים את חייהם באופן שמור מאחרים ומודעים באופן חד משמעי לצורך שלהם לנקוט אמצעי הגנה. עמדה זו פולשת לכל התחומים. הם מצטיינים גם בסגנון קוגניטיבי, קפדני, זהיר עם מיקוד חד לפרטים. $0=T$ הוא תנאי לזיהוי סינדרום כזה. יתר הסימנים מצביעים על ענין גבוה באחרים, יחד עם תפיסתם כדמיוניים או חלקיים $((H), Hd)$, יחד עם ראיית לבוש כהגנה ויחד עם מרכיבים קוגניטיביים של ארגון יתר (עם ZD גבוה). הם גם מצטיינים ב-S גבוה המציין את העוינות שלהם כלפי סביבתם. רבים מאנשים אלה עשויים לגלות באופן בד בבדי גם נטיות פסיביות, המאיימות עליהם ומגבירות את הארגון החשדני שלהם. אומנם סינדרום כזה איננו מצביע על פתולוגיה הכרחית, אולם שיעור שכיחותו של סינדרום זה בין הפרנואידים קרוב ל- 90%. במצבים אחרים הוא עשוי להצביע על הסתגלות תקינה עם נטייה חשדנית בסיסית באישיות.

שיתוף פעולה לעומת תחרותיות (A:P, COP, AG)

הסתגלות טובה לכל סביבה חברתית, קשורה באיזון מתאים בין קבלת מסגרת ו שיתוף פעולה, לבין תחרותיות ואסרטיביות.

COP

תנועה עם שיתוף פעולה מבטאת נטייה כזו בשדה הבין אישי באופן ישיר למדי. אצל רוב האנשים אנו מוצאים כשתי תגובות כאלה. אצל אנשים בעלי COP גבוה יותר, ניכרת נטייה ברצון לזכות באהדתם של אחרים. הם זוכים לפופולאריות בשל מאמצייהם לעזור ולמצוא חן לעיתים אולי בהגזמה. הם מבטאים חברתיות חיובית עם צורך רב בהיזון חוזר. במובן זה הם מעט תלותיים. מאידך, אנשים הנמוכים במדד זה, בעיקר אלה ללא כל תשובה כזו, מתרחקים מעבודה משותפת עם אחרים ועלולים לא להסתגל לעבודת צוות ולשיתוף פעולה. בעיקר כאשר קיימת אינדיקציה נוספת, כמו מדד ISOL גבוה, ניתן להעריך כי אנשים אלה מבודדים ואינם משתלבים היטב בקבוצה.

AG

אנשים בעלי תגובות של תנועה אגרסיבית, רואים דברים מנקודת מבט אסרטיבית, תחרותית ובמקרים מוטים אף באופן תוקפני. התוכן של התגובה ואופייה קובע. כאן לא פחות מהכמות.

במקרים רבים ניתן ציון AG לתגובות הכוללות תוקפנות, אולם זו מתונה ומציינת כיוון של תחרותיות יותר מאשר של הרס. לרוב האנשים תגובת AG אחת. אנשים בעלי AG גדול משניים עלולים להיות תוקפניים ומלחמתיים, אולם לעיתים קרובות רמה כזו עשויה להתאים היטב למקצועות כמו ניתוח, ספורט וצבא. כלומר, לא תמיד מדד כזה מבטא קשיי הסתגלות ובעיות.

בעיקר נכון הדבר כאשר הגבוהים ב- AG אינם גבוהים גם ב- S והם בעלי COP לצד תגובות התוקפנות שלהם. במצב זה עשוי מדד זה לשקף אדם תחרותי אסרטיבי ומצליח.

אין די אינפורמציה לגבי אנשים ללא תגובות AG.. סביר להניח, כי הם חסרים די אסרטיביות כדי לעמוד על שלהם ולא לוותר לאחרים בכל עניין. הם אולי גם כן בסכנה של ניצול על ידי אחרים.

עניין זה עשוי לקבל חיזוק עם חסרי AG הם גם פסיביים.

A:P

אצל רוב האנשים שיעור התנועות האקטיביות גדול משיעור התנועות הפסיביות. אין פירוש הדבר, כי ככל שהפרש זה גדול יותר האדם יותר אסרטיבי. יחד עם זאת, כאשר שיעור התנועות הפסיביות גדול משיעור התנועות האקטיביות ביותר מאחד, קרוב לודאי כי אנשים אלה הם פסיביים ביחסים הבין אישיים שלהם והם עלולים לגלות ממדים שונים של תלות. אנשים אלה נוטים להכפיף את צרכיהם לאחרים, מתוך צרכים דחופים יותר של הגנה והכוונה. הם בדרך כלל נסוגים מיוזמה עצמאית ומרגישים נוח יותר כאשר אחרים בסביבתם אווזים בהגה ובמושכות.

אימפטיה (M)

הסתגלות בין אישית טובה קשורה גם ליכולת לגלות רגישות והבנה עם צרכים של אחרים.

צדדים אלה באים לידי ביטוי ב- M מדויק. מאידך, M- ו- M ללא צורה מבטאים קשיים בהבנת אחרים, עד שיבוש בשיפוט של מצבים בין אישיים ושיבוש של כוונות ורצונות של אחרים.

כאשר אנשים נותנים יותר מ- M- אחד קיימת בעיה של ממש בשיפוט החברתי שלהם וביכולתם ליצור אמפטיה עם אחרים. גם M ללא צורה קשור הרבה פעמים לתפיסה אמורפית ומבולבלת של אחרים המושפעת באופן חריף מתנודות רגשיות של הפרט באופן הפוגע בתפיסתו.

HRV – מדד זה בודק את איכות התגובות האנושיות, כולל אלה עם חיות אשר בהן אינטראקציה. הוא מלמד היכולת לקיים קשרים בין אישיים תקינים. היותו גבוה איננו מלמד בהכרח על יכולת לאינטימיות. גם אנשים ילדותיים מעט ואולי בלתי בשלים לגמרי עשויים לתת כאן מדד תקין. אולם היותו נמוך ועמוס בעדיפות של PHR על פני GHR מלמד תמיד על קשיים ניכרים לקיים יחסים תקינים בתחום הבין אישי. הוא מצביע על הימנעות, הגנתיות, עוינות וריחוק.

כדאי לזכור, כי פירוש המדדים הפורמאליים של הפסיכוגרמה, אינם ממצים את העושר הרב הגלום בתוכן, בסגנון ובהתנהגות הנבחן. הסיכוי הרב ביותר לגילוי של חומר השלכתי, אישי ו ייחודי הוא בתגובות הכוללות תנועה, בתגובות בעלות איכות מינוס, בתגובות עם הפרעות חשיבה ובתגובות מורבידיות. בקטגוריות תוכן אלה גלום הסיכוי הרב ביותר להתרשם מהשלכה ומחומר ייחודי יותר של הנבחן. כדאי מאד להעמיק בכלל המבחן ובאופן זה להעשיר את הפירושים של המבחן.

תופעות וסימני רורשך מעבר לאכסנר

לפניכם פרקים נוסטלגיים של חוכמה קלינית, ללא די מחקר, אשר עשויה להעשיר את כושר הניתוח שלנו. סולמות התוכן בסיום פרק זה, נבדקו במחקר ונמצאו בעלי תוקף סביר.

תכנים ברורשך

להלן תכנים שונים אשר מבטאים תכונות פסיכולוגיות שונות. רבים מהפירושים אינם מתוקפים באופן אמפירי אלא מבוססים על ניסיון קליני עשיר של פיליפ וסמית, פיטרובסקי ואחרים. לעיתים הפירושים הם מרחיקי לכת ויש להתייחס אליהם בהסתייגות. מאידך, גלום בהם ניסיון רב וגם ללא בסיס מחקרי הם מהווים אוצר בלום של ידע. יש לפעול לגביהם כמו ביחס לכל מרכיב אחר ברורשך – בזהירות ותוך בחינה של התמונה הכוללת הנצפית במבחן. רצוי לבחון את הצד התוכני רק לאחר שהפסיכוגרמה פוענחה והמבנה הכולל, המבוסס נורמטיבית, נהיר ומהווה בסיס איתן של קנה מידה מתאים.

חיות – בחירת תכנים של חיות באחוזים גבוהים ברורשך משקפת בדרך כלל גישה סטריאוטיפית ומצומצמת. תנועת חיות מרובה קשורה בצרכים ראשוניים בלתי מסופקים וכמיהה לספקם. הם מבטאים צדדים אשר אינם באינטגרציה עם האישיות המאורגנת ואשר עשויים להתבטא במצבי מודעות פחות ממוקדים כמו בעת שיכרות. בחירה ספציפית של חיות קשורה במניעים פסיכולוגיים שונים כמו גם בהתנסות עם סביבה הורית שונה. יחד עם זאת, לתכנים פופולאריים של חיות כמו עטלף ופרפר או עכביש בכרטיס עשר או לחיות שונות בכרטיס שתיים אין כמובן משמעות מיוחדת.

נמר, קוף – יחסים בלתי פתורים עם אב סמכותי והרסני, אשר הוכללו לדמויות סמכות בכלל. במקרה של נמר ואריה פחד מסמכות חזקה ושתלטנית. במקרה של קוף גם פיתוח עמדה מזלזלת ותוקפנית לאלה הנתפסים כחלשים יותר.

תנין, שועל – גישה שלילית ותוקפנית לסביבה. שימוש בתכנים עם מעט ייסורי מצפון. התנסות עם סביבה קרה ודוחה.

פרה, דוב – יחסים עם הורים חיוביים בדרך כלל. פרה קשורה לאם נדיבה, אם כי מעט חלשה, בעוד דוב מתקשר עם אב סמכותי, אבל נדיב.

ציפור – תוכן המשקף אישיות בלתי בשלה. שכיח אצל פסיכופאטים ואצל גברים בלתי מגובשים מבחינה מינית. **מקקים** – יחסים עם אם דוחה ומענישה. קשיים בהסתגלות תקינה. גישה של ביטחון עצמי מדומה עם ציפחה על הכתף כתחליף לביטחון עצמי אמיתי. מסתיר תחושת חולשה עמוקה.

חתול, פיל ועגל – תכנים ילדותיים משהו ללא עיוות של ממש של האישיות.

חיות מים, דגים, עקרב – משקף יחסים לאם מגינת יתר. מראה וויתור על שאיפה לעצמאות. מבטא תלות נאחזת ודורשנית.

נשר – משקף גישה חשדנית, בעיקר ביחס לגברים. הפירוש לתוכן זה מתחזק מאד כאשר הנשר מחליף את הפרפר או העטלף הפופולאריים בכרטיס חמש ובעיקר בכרטיס אחד. זהו תוכן אופייני לגברים בגיל העמידה אשר מועמדים לפתח פרנויה.

עכביש – מסמל את האם המרשעת. על פי פסיכואנליטיקאים מבטאת את דמות האם המפחידה עם אבר מיני גברי. בתת מודע מגע מיני עם דמות כזו עלול להביא להרס העצמי.

בקטריה ווירוס – תכנים מוזרים ונדירים. מבטאים רגרסיה עמוקה האופיינית בדרך כלל לפסיכוטיים או לאנשים במצבים היפוכונדריים חריפים. יחד עם זאת, כדאי לעשות הנחות לרופאים המביאים תכנים כאלה. **דבורה, יתוש וזבוב** – תכנים האופייניים לילדים ולא למבוגרים. אופייני לאנשים הסובלים מבעיות נפשיות קשות בעיקר שכיח אצל פרנואידים.

אנטומיה – זהו תוכן המשקף עיסוק והתמודדות עם תכנים תוקפניים, תוכן של דם עשוי לשקף כיוון דומה. יחד עם זאת, דווקא אלה המבטאים תוקפנות באופן ישיר אינם מבאים תכנים מסוג זה. קיים הבדל בין אנטומיה רכה של איברים פנימיים לבין זו של עצמות שלד. התוכן האחרון איננו משקף בהכרח הפרעות קשות. לעיתים קרובות הוא אופייני לנוירוטיים המדחיקים צדדים של תוקפנות. סוג זה של תגובות אופייני לאנשים המנסים לאלף עוינות באופן אינטלקטואלי. הם עשויים לבטא חששות מתוקפנות של אחרים דרך השלכה. תכנים אלה עשויים לשקף פגיעות של הגוף, בעיקר דרך השלכה של תוקפנות לסביבה. אנטומיה רכה עלולה לבטא ריסון פחות מוצלח של התוקפנות והיא שכיחה במצבים גרסיבים יותר. השילוב של אנטומיה (בעיקר רכה) יחד עם תגובות מין (בעיקר ביחס גדול משלוש תגובות אנטומיה לתגובות מין אחת), משקפים כבר כישלון במערכת ההגנות ופריצה של תכנים ראשוניים האופיינית מאד למצבים פסיכוטיים. התוכן של **שיניים** משקף משום מה תסכול של צרכי תלות וקנאת אחים חריפה. זהו תוכן המשקף עוינות בגלל תחושת דחייה הורית. הוא עשוי לבטא בעיות סביב אוננות וסביב פנטזיות תוקפניות באוננות כזו העלולים לעורר אשמה.

ארכיטקטורה – בנינים ובעיקר גבוהים וכן מגדלים מבטאים הזדהות גברית ושאפתנות רבה להישגים. אנשים אלה הזדהו בדרך כלל בצורה מוצלחת עם אבות הישגיים מאד אשר קשה להתחרות עמם ואשר את עליונותם הם קבלו בהכנעה. הם עשויים מאד להצליח, אולם לסבול תמיד מתחושת נחיתות אשר איננה מוצדקת על פי ההישגים שלהם עצמם. התוכן של **גשר** מבטא קשיים ביחסים עם דמויות הוריות וחוסר ביטחון ביחס ליכול להישען עליהם. יחד עם זאת, אלה אנשים המחפשים משענת בטוחה כדי להיאחז בה.

אסטרונומיה – תוכן נדיר המבטא אינטליגנציה גבוהה ובדרך כלל גם הסתגלות מצוינת. יחד עם זאת, יש לבחון את איכות התפיסה כדי לאשר רושם זה. תפיסה ירודה עלולה לשקף אדם יצירתי ומעניין, אך פסיכוטי. **בגדים** – כמו אצל אכסנר בגדים עשויים לשקף צורך בכיסוי ובהסתרה, אולם הם גם מבטאים עיסוק בחיצוני, בסטטוס ברושם וכן בבעיות של זהות מינית בלתי מבוססת דיה.

צומח – משקף בדידות וניתוק כמו אצל אכסנר. יחד עם זאת, **עלה** עלול לבטא תלות ופסיביות. עלה פגום ומרבידי מבטא כבר חרדה ותחושה דיספורית כבדה. גברים המתעלמים מהמחלק העליון של כרטיס שש ונותנים עלה לחלק התחתון של כרטיס זה סובלים בדרך כלל מבעיות בזהות הגברית שלהם ומקשיים ביחסים הטרוסקסואלים. עץ עשוי גם הוא לבטא קשיי זהות. לפרח נטייה מעט נשית. ריבוי תכנים כאלה אצל גברים עלול להצביע על בעיה בזהות.

סמל, סמלי ממלכה ומשפחה – אנשים הנותנים סוג כזה של תכנים (אופייני לכרטיס שמונה), נשענים על רושם חיצוני כדי לחזק ביטחון עצמי רופף ותחושת ריקנות וחולשה רבה. הם שואפים לסטטוס והכרה ועלולים

להסתיר נטיות גרנדיוזיות. הם נדחפים על ידי ציפיות גבוהות, אולם אינם מרגישים בטוחים ביכולתם לעמוד בהם.

אש – זהו תוכן האופייני לאנשים חסרי אנרגיות הנוטים לפסיביות רגזנית. הם מעוררים מצבים בהם הם נדחפים ונפגעים על ידי אחרים ומפתחים עוינות רבה אותה הם מבטאים בדרכים עקיפות. הם עלולים לבטא ניתוק של ממש מפעולות תוקפניות בעלות אופי פסיבי, למרות ריגוש רב בעת ביצוען. מאידך לעשן אין אותה משמעות. זהו תוכן המאפיין אנשים בעלי רמה ממוצעת או נמוכה. כאשר תוכן זה ניתן על ידי אנשים בעלי רמה גבוהה הוא משקף חרדה רבה, בלבול ומצב המאיים על ארגון פנימי יציב.

גיאוגרפיה – כמו אצל אכסנר זהו תוכן הקשור בניתוק ובדידות. בעיקר אי עלול לשקף תחושה כזו בעוצמה רבה. חצי אי משקף אנשים מצליחים ואינטליגנטים המסתגלים היטב, אולם החיים במאבק מתמיד וחשש מפגיעה. הם מפתחים הכחשות ביחס לפגיעותם. מפרץ מבטא צרכים של חזרה למקום מוגן ומקבל אצל אנשים שאפתניים ובעלי הסתגלות טובה בדרך כלל. גבעות מעוררות באופן טבעי סמליות של שדי אישה, בעוד הרים מבטאים מאבק הישגי וניסיון להזדהות גברית מעוררת ספק וקושי. הם מבטאים שאיפות גבוהות לצד רגשי נחיתות ותחושת חולשה עם קושי להתמודד עם ציפיות גבוהות.

מיתולוגיה – דרקונים פיות קוסמים וכו' שיכים לאנשים פחות בשלים או כאלה הנסוגים מצדדים בוגרים באופן גרסיבי. הם אופייניים בעיקר למתבגרים הנוטים לחלום בהקיץ ואינם מוכנים עדיין להתמודד עם אחריות בוגרת.

מוזיקה – תוכן המאפיין נטייה אינטלקטואלית, אולם גם אינטליגנציה גבוהה ועניין רחב. זהו תוכן בעל מאפיינים מעט נשיים ולכן ריבוי תכנים כאלה אצל גברים עשוי לבטא הזדהות מעט נשית. **דת** – תוכן האופייני בעיקר לאנשים הסובלים מבעיות נפשיות בעלי עוצמה בינונית עד גבוהה. הם עשויים לשקף בעיות קשות סביב מיניות ומאד אופייניים לאנשים בעלי נטיות חשדניות ולפרנואידים.

כתמים – הכוונה לתכנים כמו, כתם דיו, צבע שפוף ומפוזר וכו'. זהו תוכן המאפיין אנשים בעלי נטייה תוקפנית חזקה. הם אופייניים לפסיכופאטים ולאנשים הנוטים להתפרץ ולבטא תוקפנות באופן גלוי ובלתי מבוקר. **נסיעות** – תכנים הכוללים בעיקר כלי תחבורה שונים. אלה תכנים המתקשרים לאנשים בעלי אישיות בלתי בשלה ובלתי מגובשת. הם אופניים למתבגרים צעירים, אך גם שכיחים אצל אנשים הסובלים מהפרעות אישיות ומפסיכוזות.

כלי מלחמה – תכנים כמו כדור, סכין כידון וכו'. אלה תכנים המבטאים תוקפנות אשר עלולה להתבטא באופן ישיר ובלתי מעוכב. כך, אלה תכנים האופייניים בעיקר לפסיכופאטים ובעלי הפרעות אישיות קשות. יחד עם זאת, לעיתים גם אובססיביים וכאלה החוששים מהתקפה הומוסקסואלית עלולים לפתח תכנים דומים. בדרך כלל הם מזהים תכנים אלה כתנועה של דוממים, בעיקר לכרטיס שש.

אותיות וצורות גיאומטריות – תוכן נדיר האופייני כמעט רק לילדים. אצל מבוגרים הוא תמיד צריך לעורר חשד של ממש, כי מדובר בבעיות הפשטה האופייניות לאנשים בעלי קשיי תפקוד קשיים ובעלי פגיעה עמוקה בתפקודי אגו. כלומר, מדובר בדרך כלל באנשים בספקטרום הפסיכוטי או הגולשים לכיוון זה.

תכנים של תשובות בודדות

להלן תשובות בודדות אשר עשויות לשקף מצבים פסיכולוגיים שונים. הפירושים האמיצים לתשובות כאלה צריכים תמיד לעורר זהירות אצל הבוחן, אך לא רתיעה מוחלטת, שכן הם מבוססים על ניסיון קליני עשיר.

כרטיס אחד – D במרכז – בדרך כלל רואים כאן דמות נשית ומציינים את השמלה ואת החלק התחתון המעוגל. גברים בעלי נטייה הומוסקסואלית נוטים לראות דמות זו כגבר ומציינים את החלק התחתון כשרירי דווקא.

החלפה של עטלף או פרפר בנשר בעיקר כאשר תנועת הכנפיים שלו היא פנימה מעוררים פרשנות לכיוון של אישיות חשדנית מאד.

כרטיס שניים – שני דובים מתנשקים ומיד אחר כך שני דובים נלחמים ועם כתמי דם מסביב אופייניים לאנשים הסובלים מחוסר אינטגרציה מאפקט מקוטב ולכן קשורים בדרך כלל להפרעות מהתחום הגבולי. תגובה בעלת אופי תוקפני בלבד עם דם הנשפך מסביב צריך גם לעורר שאלות ביחס לפסיכופאטיה. ליצינים עם פנים אדומות וכובעים מסמלים לעיתים קרובות אנשים עם תנודות במצבי הרוח כמו מנים דפרסיבים. או אנשים בעלי אישיות סיקלוטימית. **דם נוזל או דונג נוזל** כתנועה דוממת פסיבית צריך לעורר השערה, כי מדובר באדם המפנים תוקפנות, לעיתים בצורה מעוותת ומזוכיסטית. השערה דומה ניתן לפתח לתנועות פסיביות של דוממים גם במקומות אחרים. יחד עם זאת, נראה כי מים נוזלים או זורמים משקפים יותר כמיהה ליחסי מין מאשר כיוון פרברטי.

כרטיס שלוש – אנשים הנוטים לזהות הן חזה נשי והן אבר מין גברי בדמויות הפופולאריות סובלים בדרך כלל מבעיות זהות של ממש.

D למטה ובאמצע בין שתי הדמויות האנושיות. תכנים כמו לסתות נסגרות או כף מכאנית, עלולים לשקף אנשים פוביים החוששים מהעולם. כאשר יש שילוב של דם עם תכנים אלה, ניתן לשער דינאמיקה של השלכה ופחדים מתגובה תוקפנית של הסביבה. הכישלון לראות כאן דמויות אנוש ובעיקר החלפתם בדמויות של קריקטורות משקפות בעיות בארגון, בגיבוש ובזהות. תגובה של בובות משקפת אנשים המרגישים נשלטים ומובלים על ידי אחרים ללא די כוח להתמודד עם הסביבה. אלה תגובות האופייניות במקרים רבים לזכיזואידים המרגישים נשלטים על ידי אחרים וחוששים מכך. אובדן הזהות האנושית ודאוליואציה עמוקה לתכנים כמו רובוטים וחייזרים מצביעה כמעט תמיד על בעיה עמוקה בגיבוש העצמי וזהות דפוזית ובלתי מגובשת. זיהוי של אנשים המחזיקים בקרוסלה מסתובבת עשוי לשקף תחושה של חוסר אונים אל מול כוחות חזקים יותר. תוכן זה נקשר לעיתים קרובות לנטיות אובדניות אצל אנשים המרגישים ייאוש וחוסר תקווה.

כרטיס ארבע – השם כרטיס "אובדנות" יאה לכרטיס זה. תכנים של ריקבון והתפוררות או תכנים מורבידים אחרים אופייניים לאנשים דיכאוניים מאד אשר עלולים להיות בסכנת התאבדות. יתר על כן, לעיתים קרובות זהו הכרטיס האופייני למתן תגובות עומק המבוססות על הגוונים המבטאות התבוננות עצמית כואבת וחריפה. תכנים שונים הניתנים לכרטיס זה משקפים התייחסות לסמכות גברית, תפקיד משלים ואולי גם התנסות מוקדמת עם דמויות סמכות גבריות.

אדם היושב כאן על כיסא עשוי לשקף בעיות של אובססיביים ולסמל תכנים אנליים, עצירות ובעיות עיכול.

כרטיס חמש- במקום בו נראים הבליטות למעלה ולמטה בתנועה, יש סיכוי טוב כי מדובר באנשים החוששים משליטה חיצונית ואשר עלולים להיות מאד חשדניים. כיוון זה עשוי להתחזק כאשר רואים בקצוות הכתם פרופילים של אנשים. גם תגובה בקצוות הכתם המזהה פה פתוח שייכת לתחום רגסיבי מאד של הפרעות אישיות. זיהוי כרטיס זה עם דמות מחופשת במרכז עם שמלה או תחפושת בצדדים אופיינית לאנשים הסובלים מבעיות זהות והמתחבטים עם דחפים הומוסקסואליים.

זהו כרטיס פשוט מאד וכל תוכן יוצא דופן והעדר P צריך לעורר עניין ובחינה מעמיקה.

כרטיס שש- תגובה של איש בתוך בקבוק או איש סגור או צללית של אדם ל – D למעלה (בדרך כלל ללא הכנפיים בצד) עשוי להיות בעל משמעות אבחונית רבה לגבי הפרעה בכיוון זכיזואידי או אנשים הסובלים מתחושה של דפרסונליזציה וקשיי זהות בולטים. כאשר לחלק זה ניתנת תגובה של פיצוץ (עם הכנפיים בצד) היא משקפת מתח גדל והולך ותחושה של קשיים בשליטה, אצל אנשים היסטריים ואף פסיכופאטים. תגובת עומק אופיינית לכרטיס זה של עמק, נהר ומצוקים מציינת היבט ביקורתי וכואב של דימוי עצמי רופף ופגיע. במקרים רבים מדובר בחוסר ביטחון ביחס לגבריות ופחד מיחסים עם נשים. לעיתים קרובות מופיע בכרטיס זה לראשונה תגובת השתקפות כניסיון להתמודד עם בעיות אלה של הערכה עצמית. תגובה מעניינת לכרטיס זה היא של עצם הנע באמצע של הכרטיס, כמו כידון עץ, כדור חוצה את האוויר, אונייה החוצה את המים וכו'. אלה שכיחים מאד באופן מפתיע אצל אנשים הסובלים מפחדים/כמיהות ליחסים הומוסקסואליים המתבטאים ברמה מודעת כפחדים מהתקפה או אונס. אנשים חשדנים יתנו לכרטיס זה כשהוא הפוך מעיל או סמיכה עבה תלויה על מקל.

כרטיס שבע – זהו כרטיס המעורר לעיתים תכנים של אוכל עם תחושת נפח (בגלל גווניים), כמו עוגית או חתיכת בשר ואלה אופייניים לאנשים עם צרכי תלות עמוקים וחסכים ראשוניים וצרכים בלתי מסופקים. אנשים החוששים מיחסים מיניים בעיקר מנשים ומיחסים אינטימיים אתן מציניים כרטיס זה כבעל צוקים תלולים מאד בצדדים, בעוד את החלק המרכזי התחתון כעמק עמוק מאד. הרבה פעמים תגובת עומק כזו מבוססת על הגווניים השונים במקום זה.

כרטיס שמונה – תגובה לחלק הכחול כדגלים מתנופפים עשוי לשקף מעבר של מצב רוח מדיכאון למניה. תגובות S לרווח שבין האזור הכחול לכתום (כמו ציפור מעופפת), תמיד צריכה לעורר תשומת לב עם אפשרות להפרעה משמעותית. כמעט ואין התייחסות של נורמאליים לאזורים הלבנים בכרטיס זה, אולי פרט לתגובה צלעות למעלה. במקרים רבים מדובר בהפרעה בעלת עוצמה השייכת לספקטרום הפסיכוטי. תגובה של סמל משפחתי או כזה של מלוכה עשוי לשקף שאיפות למעמד וסטטוס או ניסיון לעמוד בציפיות גבוהות. יחד עם זאת, מתחת לפני השטח הפרט מרגיש לעיתים קרובות חולשה, ריקנות או רגשי נחיתות. אם החיות מוזכרות באופן ישיר כחלק מהסמל, הן עלולות לשקף התייחסות אכזרית משהו לאחרים בדרך להשגת מטרות אישיות.

כרטיס תשע – זהו כרטיס קשה עבור נבדקים רבים. הוא נדחה על ידי נבדקים בשיעור הגבוה ביותר.

לכן, רצוי להפעיל שיקול דעת זהיר ביחס לכרטיס זה. הוא מעורר חרדה גם אצל נוירוסים ולא תמיד הוא מבחין היטב בין סוגים שונים של נבדקים.

כרטיס עשר – הפריטים הכחולים באמצע כאשר הכרטיס הפוך עלולים להיראות כאנשים הנאחזים במצוק. זו תגובה אופיינית לאנשים רדופי אשמה אשר עשויים גם להיות לנוירוטיים. תגובה זו עלולה גם לחשוף כוונות אובדניות אצל אנשים דיכאוניים. שתי דמויות המחזיקות במוט באפור למעלה עשויות לחשוף התלבטויות של זהות וקשיים עם דחפים הומוסקסואליים. כאשר מציניים כרטיס זה כאחרון הוא עשוי לגלות את האופן בו אדם חותם את המשימה וממילא לגלות צדדים פרוגנוסטיים שונים.

מעבר לאכסנר – שוקים

שוק הוא מושג ותיק אשר נזנח בתקופתו של אכסנר. הכוונה היא לתגובה חרדתית או הימנעותית לכרטיסים השונים, באופן המשקף בעיה וקושי עם כרטיס ספציפי. השוק מאובחן על פי סטייה מהמצופה בכרטיס ועל סמך אופן התגובה לכרטיסים אחרים. אנו מבחינים בתגובה חריגה לכרטיס על פי זמן תגובה ארוך במיוחד, ירידה באיכות התגובות, ירידה באיכות רמת ההתפתחות של התגובה, בחירת אזורי תגובה חריגים, הפרעות חשיבה ותגובות מילוליות ורגשיות חריגות של הנבחן עצמו בעת מפגש עם הכרטיס. שוקים לכרטיסי הצבע (שמונה עד עשר), מעבר להיותם בעלי משמעות של קשיים עם ביטוי רגשי או של שואפי שלמות אשר מתקשים לתת תגובה לכל שטח הכרטיס, אינם מובילים לפירושים ספציפיים ברורים דיים וכך הם אינם נכללים כאן. הם אופייניים יותר אצל נבדקים בעלי אישיות עם ארגון אישיות נוירוטית.

כרטיס אחד

שוק לכרטיס זה עשוי לשקף יחסים אינטנסיביים ורווי קונפליקטים עם דמות האם, אשר להם השלכות מרחיקות לכת על אישיות הנבדק. יתכן, כי האם הייתה מענישה, דוחה או מגינת יתר. גברים המגיבים בשוק לכרטיס זה סובלים מבעיות של חוסר הסתגלות תעסוקתית ומחוסר בגרות אישית ומינית. רבים מראים התנהגות עוינת של ביטחון עצמי הגנתי, יהירות ודורשנות. הם עשויים לבטא צדדים אלה בהתנהגות ממש דרך צרכי תלות חזקים, שתייה, כעסים וגניבות. הם מבטאים בכך עמדה של לקיחת המגיע להם בכוח כתחליף למה שהיה חסר להם. נטיות אובדניות של קבוצה זו הן שכיחות, אולם בדרך כלל מדובר בעמדה מנפולטיבית וסחטנית. אצל נשים קיימת נטייה חזקה יותר לאובדנות המלמדת על עמדה של החצנת תגובה להזנחה ולחוסר התחשבות של דמות האם. "ראו מה עשיתם לי" – זהו מוטו אופייני לנשים אלה הנוטות גם לכיוון של הסתגרות. הן יותר פסיביות ודיכאוניות. הן רואות את עצמן כילדות חסרות אונים.

כרטיס שניים

שוק לכרטיס זה משקף בעיה חריפה עם תוקפנות. יחד עם זאת, המגיבים בחרדה לכרטיס זה אינם מהווים קבוצה אחידה. יש ביניהם הבדלים גדולים ביחס להסתברות של פעולה תוקפנית גלויה. א. קיימת קבוצה אשר כתגובה לדחפים של תוקפנות ועוינות וויתרה על כל עמדה אסרטיבית והמתנהגת באופן זהיר ומבוקר. קבוצה זו מבלבלת בין צדדים תוקפניים ואסרטיבים וכך נסוגה מכל עמדה של תחרותיות ומוותרת על רצונות משלה. זו עמדה האופיינית לחלק מ לנוירוטיים ולדיכאוניים שונים.

- ב. קבוצה זו עוינות וכועסת ומבטאת צדדים אלה רק בתנאים של מצבי מודעות רפויים יותר, כמו במצבי שיכרות או במצבים של היבלעות בהמון המאפשרים טשטוש של אחריות אישית.
- ג. קבוצה זו מבטאת צדדים שונים של תוקפנות בעיקר דרך תופעות סומאטיות. הם קבוצה חרדה ועוינת, אשר רק לעיתים רחוקות מודעת לדחפים התוקפניים עמם הם מתמודדים.
- ד. זו קבוצה הנוטה להשליך באופן אינטנסיבי דחפים תוקפניים וכך לחוות את הסביבה כמאיימת מאד. הם עלולים גם לגלות חשדנות ופחד מתקיפה בעיקר במקומות בהם מתעורר כעס אצלם.
- ה. בקבוצה זו דחפים תוקפניים עלולים להתבטא באופן גלוי למדי. חלק מקבוצה זו עלולים לגלות ניתוק ממעשיהם לאחר זמן קצר.

כרטיס שלוש

אנשים המגיבים באופן חריג לכרטיס זה סבלו מדמות סמכות גברית מפחידה במיוחד. קיימת הסתברות גבוהה, כי האב היה אכן אלים ופוגע באופן ממשי. גברים המגיבים בחרדה לכרטיס זה עלולים לפתח התנהגויות שונות. הרוב אינם מסתגלים היטב מבחינה תעסוקתית והם מחליפים עבודות לעיתים קרובות. בקבוצה זו שכיחים אנשים אשר נכשלו בקיום יחסים הטרסקסואלים ובהם גם רבים הנוטים לכיוונים פרברטיים שונים. לעיתים הם מבטאים צדדים של הזדהות עם התוקפן והם עלולים לגלות התנהגות תוקפנית ופוגעת בחלשים מהם. אחרים מפתחים רגשי נחיתות עמוקים ומגלים סימפטומים דיכאוניים וסומאטיים. רוב הנשים המגיבות בשוק לכרטיס זה נוטות להתקשר לגברים סדיסטיים. הן בדרך כלל מדוכאות ופיתחו עמדה חשדנית מאד וחרדה גדולה מיחסי מין. לעיתים רחוקות יותר ובעיקר בין נשים לא נשואות הן יוצרות קשר עם גברים חלשים בהם הן פוגעות ומזלזלות.

כרטיס ארבע

שוק לכרטיס זה, כמו לכרטיס שלוש אופייני לגברים אשר נבהלו מאד מאב סמכותי ותוקפני. אפילו באופן קיצוני יותר מתגובה דומה לכרטיס שלוש, גברים המגלים תגובה בעייתית לכרטיס זה, סובלים מבעיות הסתגלות ממשיות הן בתחום הכלכלי והן בתחום הבין אישי מיני. יחד עם זאת, הם בדרך כלל מגלים חוסר אונים וכמעט אינם בעלי תגובה תוקפנית כגמול על ההתנסות אותה חוו. נשים אשר מגיבות לכרטיס זה בשוק מאד מפחדות מגברים ומיחסי מין.

כרטיס שש

שוק לכרטיס זה אופייני לגברים אשר ניסו ללא הצלחה לקיים יחסים זוגיים ומיניים. בקבוצה זו רבים מאלה אשר מקיימים יחסים הומוסקסואלים גלויים. גם נשים המגיבות באופן חרד לכרטיס זה נתקלות בבעיות מיניות משמעותיות. יחד עם זאת, רוב המגיבים באופן זה לכרטיס זה הם בעלי מבנה אישיות מאורגן יותר מאלה אשר מגיבים בשוק לכרטיסים קודמים. כושר ההסתגלות שלהם גבוה יותר והבעיות מתמקדות יותר בצד הבין אישי מיני. שוק לכרטיס זה עשוי להיות אופייני גם ללנוירוטיים.

כרטיס שבע

נבדקים המגלים שוק לכרטיס זה חוו בדרך כלל יחסים מעיקים ובעייתיים עם אם מגינת יתר ומחניקה. סביר, כי הייתה בלתי קשובה לנבדק, אולם בדרך כלל היא לא הייתה אלימה או דוחה באופן גלוי. נשים אשר חוו

יחסים כאלה נוטות להתקשר לגברים בלתי קשובים ואף סדיסטיים. גברים המגיבים בשוק לכרטיס זה נשארו בדרך כלל תלתיים ובלתי בשלים. הם בדרך כלל נכשלים במאמציהם לקיים יחסים מיניים בוגרים. גם שוק לכרטיס זה עשוי לבטא הפרעה גבוהה יותר מתגובה חרדית לכרטיסים הראשונים.

מעבר לאכסנר – התייחסות וסגנון

ניתן ללמוד הרבה מאד על נבדק במבחן הרורשך, אם אנו ממקדים את תשומת הלב ביחס להתנהגויות שונות שלו סביב המבחן ואף ביחס לאופן בו הוא מגיב ומנסח את דבריו. להלן מגוון של תופעות וצורות תגובה אשר נצפו כנושאות משמעות אישיותית. רשימה זו איננה שלמה והיא מהווה מדגם לאפשרויות הגלומות בנתיב זה של התבוננות ופרשנות.

1. הבניית המצב – הערות כמו "יש מגבלת זמן" או "מותר להפוך את הכרטיס" מהוות ניסיון לארגן את מצב הבדיקה דרך יצירת גבולות ברורים. נוטים לכך בעיקר נבדקים עם כמיהה לשליטה כמו אובססיביים למיניהם.

2. קושי לפתח תשובה – "זה לא אומר לי כלום" או "אין פה כלום" מבטאים ריחוק מהמשימה ואי רצון להיות מעורב. הם בדרך כלל לא רגישים לאחרים ואינם ששים לגלות גם צדדים אישיים שלהם. הערות כמו "אין פה הרבה" "יש פה מעט מאד" משקפות הימנעות מגילוי עצמי והן אופייניות לאנשים הגנתיים או כאלה המסתירים צדדים שונים שלהם. הם מזהים דברים שונים בכרטיס, אולם אינם נכונים ללכת באופן גלוי עם הנראה להם.

הערות כמו "אני לא מצליח" או "אני לא מצליח לראות פה משהו" שיכים לאנשים המבטאים חוסר אונים ופסיביות רבה. הם פחות מסתירים ומכסים ופשוט מגלים קושי וחולשה אל מול המשימה. הערות כמו "אני לא יודע" "אני לא יודע מה זה יכול להיות" ניתנות על ידי אנשים המבטאים חוסר בהירות ביחס לתפקידם החברתי וביחס לזהותם. הערות מסוג זה קשורות להערכה עצמית נמוכה, להאשמה עצמית ולמצב רוח דיספורי.

3. הערות של היסוס – "רגע" "בו נראה" "הם..." מבטאות השהייה של המצב. זהו ביטוי להסתייגות. אולם, בדרך כלל אנשים אלה נוטים אחר כך להיות מעורבים ולהתאים את עצמם למצב. אנשים אלה נוטים להיות קונפורמיים, למרות התנגדות פנימית לכך. הם עלולים להיות פסיביים ביחס שלהם לסביבה. "או קיי" מבטא נכונות לשתף פעולה במסגרת המוכתבת בלבד תוך ארגון המצב. "עכשיו" היא הערה השייכת לקבוצה זו עם יותר עוצמה אינטלקטואלית מאחוריה.

4. הערות המסייגות תגובה – "פנים" "חתול" "בית" ללא כל תוספת משקפות שלוש קבוצות שונות. ילדים, בעלי פגיעה אורגנית ואנשים בעת משבר מידי. הערות אלו גם אופייניות לאנשים הנותנים מבחן שמור מאד. הערות כמו "יכול להיות" "עשוי להיות" "דומה ל" אופייני לאנשים עם הסתגלות תקינה בדרך כלל. הן מבטאות כי התגובה אפשרית אולם לא ודאית. אם הן מופיעות אצל אנשים עם פתולוגיה משמעותית הם עשויים לרמוז על פרוגנוזה טובה.

"פחות או יותר" או "מעין חתול" "משהו שאולי דומה ל" שייך לקבוצה אדישה, חסרת אנרגיות ומטרות מוגדרות. או גם על ידי אנשים עם צדדים מרדניים.

הערות לאחר תגובה – רוב ההערות לאחר תגובה מבטאות ספק ביחס להתאמתה. אלה בדרך כלל אנשים זהירים ועמוסי ספקות. כאשר הערות אלה הן בוטות ניתן להסיק גם על חוסר ביטחון וקשיים בהסתגלות מחוץ למבחן. "זה עטלף לא?" מבטאת הרבה פעמים חוסר ביטחון אצל אורגנים. "הם נראים כמו אנשים אבל זה לא

ממש בסדר" או "עטלף אבל חסרות לו הכנפיים" הן הערות של אנשים בעלי מודעות עצמית גבוהה, זהירים ומעוכבים לעיתים קרובות בעלי אינטליגנציה ממוצעת ומעלה. הערות כמו "כלב אבל זה לא ממש יכול להיות" מחזקות קו זה עוד. הן ניתנות על ידי אנשים אשר אינם ששים להתחייב לכיוון כלשהו והם בעלי הערכה עצמית נמוכה בדרך כלל.

- 5. הערות של דיוק** – "עטלף או פרפר" "זה דב או יכול להיות גם כלב" אפשריות דומות לאותה תגובה ניתנות בדרך כלל על ידי אנשים בעלי אפיונים אובססיביים. אולם, אנשים אלה בדרך כלל מתגברים על קונפליקטים של דחפים בעיתיים עבורם, דרך מנגנונים של בידוד והעתקה של רגשות. הם פחות מוטרדים מאנשים המעירים הערות של סימטריה, החשים לעיתים קרובות סערה פנימית רבה יותר. שיגור הערות בלתי מתאימות לחלוטין כמו "כלב או אולי פרפר" שייכות כבר לתחום הבעייתי, בעיקר לסכיזופרניים, כמו גם כל הערה מסוג זה הנושאת מוזרות של ממש.
- 6. התייחסות עצמית** – הערות המתבססות על ניסיון חיים או חוויה מוכרת שייכת לקבוצת אנשים המוצאים צורך להצדיק את תשובותיהם. הם בדרך כלל וכחניים והגנתיים. הם ניתנים גם על ידי אנשים אגוצנטריים המרוכזים בעצמם. הערות המתבססות על ניסיון חיים בעבר "כמו הכלב שהיה לנו בבית", שייכות לאנשים מוטרדים אשר מתקשים להשתחרר מבעיות עבר ולפתח תוכניות עתיד. הערות כמו "הוא עם הגב אלי" "מסתכל אלי" "הולך לקראתי" שייכות בדרך כלל לאנשים עם פתולוגיה משמעותית עם מרכיבים חשדניים. בדרך כלל מדובר באנשים עם פגיעה משמעותית בפונקציות אגו.
- 7. הערות שיפוטיות על הכרטיס** – "אלה הם רק כתמי דיו" או "הגוונים ציורו כאן בכוונה" ניתנות בדרך כלל על ידי אנשים חשדנים מאד. בעיקר כאשר ההערה רומזת לכוונה מוקדמת הגלומה בכרטיס. הערות אסתטיות כמו "צבעים יפים" "כרטיס מעניין" משקפים בדרך כלל רגשיות וחוס. אולם, לעיתים הערות כאלה משקפות ניסיון לרצות את הבוחן ולהתעלות מעל דחפים ביקורתיים ותוקפניים. הערות שליליות כמו "כרטיס דוחה" או "מפחיד" מבטאות חוסר מרחק מהכרטיס ורק לעיתים נדירות הן ניתנות על ידי נבדק נורמאלי. הם ניתנות על ידי אנשים בלתי בשלים, עם קשיים בשליטה, אך גם על ידי היסטריים ונוירוטיים אחרים.
- הערות ביחס לסימטריה בכרטיס** – אלה ניתנות בעיקר על ידי אובססיביים הזקוקים לשליטה בדחפים תוקפניים בדרך כלל. הם חשים גם מתח, חרדה וחוסר שקט פנימי רב, מנגנוני ההגנה אינם פועלים ביעילות.
- 8. הערות מסיימות** – "לצערי זה הכל" או "אני לא יכול להוסיף עוד" שייכות לקבוצה פסימית עם רגשי נחיתות. הם גם ניתנות על ידי אנשים החרדים ממה שנראה להם כישלון לעמוד בדרישות המבחן. הם אנשים המרגישים שהם אינם עומדים בציפיות הסביבה. "זה הכל" או "זהו" בלבד שיכים לאנשים עקשנים ויותר אסרטיבים המסרבים להוסיף עוד תשובות.
- 9. איפיוני ניסוח** – אנשים המשתמשים בפעלים פסיביים כמו "גורם לי לחשוב" "נתפס" או "זה משפיע עלי לראות" שייך לאנשים תלותיים אשר רואים אחרים כיוזמים וכמשפיעים עליהם. הערות המתחילות באופן שלילי כמו "זה לא..." כהכחשה של תגובה מהוות תמיד סימן מבשר רעות להפרעה קשה.
- 10. תופעות של התנהגות בלתי מילולית** – במצב רגיל נוטה נבדק לקבל את הכרטיס כמו שהו ולהתחיל לסובב אותו כאשר שוב איננו רואה תגובות במצב הראשוני, בדרך כלל בלי לשאול את הבדק. זו גישה בריאה ואסרטיבית. העדר כל סיבוב של הכרטיס מצביע על נוקשות. בקשת רשות מלמדת על תלות וחוסר ביטחון.

אנשים המסובבים את כל הכרטיסים מיד עם קבלתו הם בדרך כלל נגיביסטיים ומרדנים. המסובבים מידית כרטיס מסוים עלולים לעשות כך בגלל תגובה חרדית לכרטיס ספציפי. סיבוב שיטתי של הכרטיסים מלמד על גישה של הבניית המשימה והוא אופייני לאובססיבים בעיקר.

חוסר שקט והערות ביחס לסביבה מלמדות בדרך כלל על אנשים חרדים או אנשים עם קשיי ריכוז כמו אורגניים.

חוסר יכולת לציין תגובה בעת חקירה, אשר ניתנה קודם לכן בשלב ההעברה שייכת במקרה הקל לאנשים אובססיבים אשר נותנים הרבה תשובות ובמקרה הגרוע לסכיזופרניים אשר אינם מצליחים לשוב ולהתמקד. אנשים המסמנים את הכרטיס או מסתירים חלק ממנו כדי לבדד מרכיב כלשהו בדרך למתן תשובה שיכים לאנשים פחות בשלים אשר מושפעים מאד מהסביבה. הם צריכים לבדד חלקים של הכרטיס כדי להיות מסוגלים להתרכז בחלקים אחרים שלו.

חוסר נכונות להחזיק את הכרטיס ומיקומו על השולחן מלמד על אנשים הנרתעים מהמשימה והמסתירים דחפים תוקפניים. הקונפורמיות שלהם היא שטחית והיא מסתירה עוינות.

נבדקים המחזירים את הכרטיס למקום ומסדרים ערמה מתאימה הם בדרך כלל נורמאליים. נבדקים אשר נשארים תקועים עם הכרטיס ביד והבוחן צריך לקחת אותו מהם הם פסיבים ותלותיים מאד. אנשים עוינים ופסיכופאטים זורקים את הכרטיס לשולחן בחוסר זהירות או סדר. התנהגות מסוג זה עלולה גם להיות לאנשים עם תוקפנות פסיבית רבה הגורמים לבוחן לשוב ולסדר את הכרטיס בכל פעם.

אנשים המחייכים בעת העברה הם בדרך כלל מנותקים ומבטאים צדדים פרטיים משלהם באותה עת.

זהו כיוון המתאים לזכיזואידים, לאנשים הגנתיים או במקרים חמורים גם לאנשים החווים דלוזיות.

נגיעה וליטוף הכרטיס שייכת לאנשים בעלי צרכים למגע ולקרבה. הם בדרך כלל פסיבים וזקוקים לקשר קרוב ומרגיע בעל מרכיבים ראשוניים למדי.

מעבר לאכסנר - סולמות יחסי אובייקט והגנות במבחן וורשך

MOA – סולם נפרדות והזדויות לורשך (URIST)

הסולם מיועד להעריך בשלות של יחסי אובייקט על פני שבע דרגות. הוא נע מקוטב חיובי, אמפאטי, נפרד, אוטונומי ומתקשר אל קוטב המאופיין בהתקשרות עוינת, כוחנית, מחניקה וטפילה. ניתן לזהות בו ממד של נפרדות עצמי אובייקט ושל התקשרות אמפאטית. ככל שיש משקל רב יותר לציונים הנמוכים בסולם, בעיקר לחמש שש ושבע, כן ניתן להסיק בביטחון הולך וגובר, כי מדובר בנבדק בעל יחסי אובייקט בלתי בשלים המתאימים להפרעת אישיות ברמות שונות. ניתן לציין בו אנשים, חיות וחפצים בתנועה.

1. שתי דמויות נפרדות בעת פעילות עם מרכיב של שיתוף פעולה. דגש על "ביחד", "שניהם", "אחד לשני"

- א. שני דוברים נותנים כיף (II).
- ב. שני אנשים רוקדים ביחד (III).
- ג. שתי מכשפות מדברות ביניהן (IX).
- ד. שני עכבישים סוחבים משהו ביחד (X).

2. שתי דמויות נפרדות הפועלות בו זמנית אך באופן מקביל וללא אינטראקציה ביניהם.

- א. שני דוברים עומדים
- ב. שתי נשים מבשלות
- ג. שתי מכשפות מחזיקות משהו
- ד. שני עכבישים הולכים

3. שתי דמויות נפרדות הפועלות באופן תלתי. הדגש הוא על נשען, שוכב על, מחזיק ב- וכו.

- א. שני דוברים נשענים אחד על השני
- ב. שתי נשים נתמכות על אבן
- ג. שתי מכשפות שרועות על כדור בדולח
- ד. שני עכבישים נשענים על מוט

4. שתי דמויות עם פגיעה בנפרדות. או שהן מחוברות בדרכים שונות, זהות, או שהן זקוקות לניפוח עצמי כדי לחזק נפרדות בעייתית, אם דרך השתקפות נרקסיסטית או דרך טרנספורמציה פנטאזיונית.

- א. דב מסתכל במראה
- ב. שתי נשים תאומות, הן זהות אולי סיאמיות או אולי שני עוברים ברחם
- ג. מכשפה בוחנת את עצמה במראה או מנסה להפוך את עצמה ליצור אחר חזק ומפחיד
- ד. שני עכבישים מחוברים זה לזה

5. דמויות החוות תוקפנות. אלימות הפוגעת בנפרדות דרך פגיעה פיזית בשלמות הגוף.

- א. שני דוברים רבים ונשפך דם

- ב. שתי נשים פושטות ממישהו את העור
- ג. שתי נשים פוגעות במישהו עם כישוף
- ד. שני עכבישים יורים ארס אחד על השני

6. דמויות הנמצאות ביחסי תוקפנות ללא איזון ביניהן. פגיעה באוטונומיה של אחת הדמויות דרך אלימות או אף ניצול ופרזיטיות. יחסים בלתי מאוזנים של תוקפן וקורבן.

- א. שני דובים דורכים על חייה גוססת
- ב. שתי נשים קניבאליות קורעות מישהו לגזרים
- ג. מכשפה מבתר מישהו עם קרן לייזר
- ד. עכביש יונק דם מציפור

7. איבוד שליטה על כוח מקיף, מטביע, טורף וכו'. עוצמה הרסנית הפוגעת באופן מקיף וכוללני.

- א. שני דובים נשרפים באש חזקה.
- ב. שתי נשים טובעות בשיטפון של דם, אולי זה שני עוברים המתים משטף דם ברחם.
- ג. מכשפה משלחת אש ביער ושורפת אותו
- ד. שני עכבישים נהרגים בפיצוץ חזק.

סולם הגנות נמוכות המשקפות יחסי אובייקט מפוצלים ברורשך (LERNER, COOPER)

סולם זה עורך אופר רציונאלית ביטויים של פיצול וקיטוב יחסי אובייקט לכדי ביטויים תוכניים ברורשך. הוא מבטא הגנות בעלות אופי פרימיטיבי, המשקפות סיבוך של בעיות בהפנמת יחסי אובייקט בלתי אינטגרטיביים. הוא כולל פיצול, הזדהות השלכתית ודאוליואציה. הניסיון לאתר אומניפוטנציה כמרכיב מבחין לא צלח בסולם זה ולכן הושמט ממנו. בסולם זה נכללים יחסים של אנשים או חיות ברצף של תגובות או בתגובה אחת. בסולם מאוחר יותר, אשר הורכב על ידי COOPER נעשה שימוש בתגובות בעלות אופי מקוטב, אשר כללו גירויים רבים יותר וגם כאלה שלא כללו אנשים וחיות. לרנר גם הוסיף סימנים להכחשה פרימיטיבית, אשר בה הנבדק מאתר את הגירוי המאיים, אך שולל אותו בעת ובעונה אחת.

1. פיצול והכחשה – הרעיון העיקרי בייצוג של הגנה זו מבוסס על מיקום של שני רכיבים רגשיים סותרים זה ליד זה. האחד בעל אופי מיטיב והאחר בעל אופי עוין ורע. או נעלה ליד מושפל ופגוע, בעיקר כאשר הדמות האנושית מאבדת מאפיוניה האנושים. הכחשה נמוכה מאתרת את הגירוי המאיים, אך שוללת אותו בעת ובעונה אחת.

א. שתי תגובות ברצף בעלות אופי מקוטב – שני דובים נתונים ידיים ומיד אחר כך שני דובים רבים ונשפך דם מסביב (II).

ב. תגובה אחת עם שתי דמויות בעלות אופי מקוטב – שני אנשים, האחד טוב ועדין והשני תוקפן ועוין (III).
ג. דמות אחת בעלת מאפיינים אידיאליים הפגועה באופן מקוטב בחלק שלה – דמות של מלאך, אבל הראש נכרת ממנה

ד. הכחשה פרימיטיבית – יש פה דם מסביב, אבל בעצם הם רק משחקים. זה מפלצת שנראית מאיימת, אבל היא נחמדה. שני אנשים רבים, אבל הם מלאכים. הכחשה מוחלטת של תגובה מאימת בתחקיר, אחרי שניתנה בהעברה.

2. הזדהות השלכתית – הסימנים המעידים על קיום הגנה זו, קשורים לכפיית תשובות לכתם הניתנים לאזורים יוצאי דופן, בעיקר כאלה הנחתכים מתוך הגוונים ללא מסגרת חיצונית הולמת. ביטוי אחר של תגובה מסוג זה מבוססת על קונפולציה. כלומר על הכללה בלתי מצודקת מפרט קטן לדמות שלמה. בשני המקרים האלה התמיכה בקיום הגנה כזו מתחזקת כאשר התגובה היא בעלת מרכיבים טעונים רגשית או דחפית. הביטוי הנוסף לכך, מתבטא בתגובות של תנועה אנושית, בעלת איכות ירודה, בעיקר כאשר מלווה לה גוון רגשי ודחפי טעון.

- א. בתוך איזור הגוונים ניתן לזהות אבר מין של גבר.
- ב. הבליטה הקטנה מזכירה אדם רע ולכן כל הכתם הוא בן אדם מפלצתי.
- ג. דמות לא ברורה (IX) בתוך הלבן פוגעת עם חרב בעובר ששוכב למטה

3. דאוליואציה – מבוססת על תגובות בהן הדמות האנושית מעוותת ומאבדת ממאפייניה האנושים. (בעיוות ופגיעה מתונה יותר, כמו ליצן, איש מכוער וכו', אין כדי ליצור הבחנה בין נבחנים הסובלים מיחסי אובייקט נמוכים ופגועים לבין נבחנים בעלי אישיות מאורגנת יותר).

- א. דמות אדם, אבל עם ראש של ציפור
- ב. אדם רבובט. יש לו צורה של בן אדם, אבל בעצם הוא מכונה כבר.
- ג. דמות של אדם גדול שכולו נשפך ונמרח לכל הכיוונים

4. דיסוציאציה – הגנה של ניתוק ופיצול תודעתי ורגשי. בצורתה החריפה היא מופיעה בעיקר אצל אנשים הסובלים מתגובה פוסט טראומטית וביניהם הפרעות אישיות רבות. סימני הגנה זו מאופיינים במרחק ואי בהירות ביחס לגירוי המבחן.

- א. תגובה עם גירויים מטושטשים וחצי חדירים, אשר שולט בהם ערפול וחוסר בהירות – מסך חצי שקוף, ערפל שרק בקושי אפשר לראות דרכו, עננים מסתירים את האופק למחצה.
- ב. דמויות וגירויים, אשר אינן נראות בגלוי, אלא רק בעקיפין כסימנים מעידים – צל של בן אדם, צללית, עקבות, טביעות של אצבעות וכו'.
- ג. שימוש מרוחק בהתייחסות לתנועה ופעילות תוך דגש על מישוה עמום ולא מוגדר אשר ביצע אותם – מישוה שפך פה דם, מישוה שפך דיו ולכלך את הרצפה, מישוה פגע פה בבעל חיים, עכשיו רואים רק את מה שנשאר ממנה וכו'.
- ד. פרספקטיבה וקנה מידה יוצאי דופן – חוסר התאמה של גדלים על פי ממדיהם האובייקטיביים. מיקום בלתי מתאים, צורות הנראות הפוכות, אך מדווח עליהן כאילו הן במיקום אחר עם אוריינטציה שונה לזו המופיעה בכתם.
- ה. תגובות בעלות צורה עמומה ומעורפלת. גירויים חסרי צורה מוגדרת – שמיים, ים משטחי דשא וכו'.

סולם יחסי אובייקט תלותיים (MASLING) ROD

הסולם הזה הוא ותיק, אך מתקשר עם סידרה ארוכה של תכונות תלותיות ביחסים בין אישיים וכן בתלות בצרכים ראשוניים וקשיים בדחיית סיפוקים. הוא בעל תמיכה מחקרית רחבה יחסית. כך, הוא מתקשר עם השמנה, כמו גם עם חשש מפרידה וקשיים לבטא עצמאות ואסרטיביות.

1. אוכל ושתייה – חלב, סטייק, ויסקי
2. מקורות אוכל – מסעדה, בר, שדיים
3. כלי אוכל – כוס, סכו"ם, סיר בישול
4. ספקי אוכל – מלצר, טבח, אופה
5. מקבלי אוכל פסיביים – גוזלים בקן, גורים עם פה פתוח
6. דמויות מתחננות או מתפללות – דמות עם ידיים כלפי מעלה, מתחננת מתפללת
7. אברי אכילה ועיכול – פה, שיניים, בטן, שפתיים
8. חפצים עם דגש אורלי – סיגריות, שפתון
9. דמויות מטפלות – אב, אם, רופא, רב, כומר, אלוהים
10. מתנות – מתנה, עץ חג מולד, הפתעה
11. חפצים למזל טוב – עצם בקשות, פרסה, חמשה
12. פעילות אוראלית – אכילה, דיבור, התנשקות
13. פסיביות – אדם מבולבל, אדם שאיבד את דרכו
14. הריון ואברי רביה – רחם, עובר, שליה
15. מושגים "ילדותיים" – דובי, חתולון, דבורה מאיה
16. שלילה של אברים אוראליים – אין לאיש פה, לאישה חסרים שדיים

סולם זהות מגדרית מעורפלת, הומוסקסואליות (WHEELER)

סולם זה מביא לידי ביטוי חששות מחוסר בהירות ומיקוד של הזהות בכלל ושל הזהות המיגדרית בפרט. במקרים שונים הוא עלול להעיד על מאבק עם צדדים מיניים ומגדריים אשר אינם מקובלים על הנבחן ומעוררים בו חרדה. סולם זה לא נחקר דיו והתמיכה המחקרית איננה מספקת. נדרשת לכן, זהירות בעת פירוש.

1. כרטיס אחד – מסכה, גוף גברי במרכז במקום אישה
2. כרטיס שנים – סרטן במרכז, אברי רביה
3. כרטיס שלוש – זמן תגובה ארוך, דמויות עם אברי מין של שני המינים, דהומניזציה של הדמויות. העדר דמויות אנושיות בכלל
4. כרטיס ארבע – דמות אדם וחייה בעלי אופי מאיים
5. דמות בתחפושת- באגס באני, רקדנית ברזילאית עם נוצות בקרנבל
6. כרטיס שש – חפץ נע לאורך הכרטיס, סירה יוצרת גלים בתנועה, טיל מפזר עשן וממריא
7. כרטיס שבע – גברים במקום נשים, עיוות הדמות הנשית
8. כרטיס שמונה – העדר תגובה פופולארית, בגדי אישה תחתונים

9. כרטיס תשע – מכשפות, בעיקר בהטלת כישוף או שינוי צורה ודמות
10. כרטיס עשר – באפור. חיות תוקפות אובייקט, או שתי דמויות מחזיקות מוט, חזיה
11. תכנים אוראליים, אנאליים ומיניים

סולם יחסי אובייקט של נרקסיזם מליגני ופסיכופאטיות (GACONO, MELOY)

- סולם זה מורכב מפריטים, אשר נמצאו במחקרים מקיפים של גקונו ומלוי בבתי סוהר. הם חקרו אסירים השפוטים על עבירות מגוונות, כולל עבירות אלימות קשות ואבחנו הבדלים בין האישיות הפסיכופאטית לגבולית במספר היבטים. הגרעין הנרקסיסטי פסיכופאטי אותו הם זיהו מרוכב מעצמי מנופח יחד עם מניפולטיביות ותוקפנות המהווים חלק ארי מהעצמי הגרנדיוזי שלהם.
1. תגובות השתקפות רבות יחסית (לדעתם גם הכמות קובעת) ותגובות PER.
 2. תגובות תוקפניות ללא תנועה- תכנים תוקפנים או תוקפנות אשר בוצעה בעבר
 - בניגוד לגבוליים המאופיינים בתוקפנות עם תנועה AG. סכינים, רובים, אריות וכו.
 3. מספר תגובות נמוך L גבוה, D מאוזן בדרך כלל.
 4. העדר תגובות של גוונים
 5. עדיפות ברורה של צבע ללא צורה
 6. S גבוה
 7. הפרעות חשיבה ותפיסה ברמה מתונה

MMPI-2

MMPI2**Minnesota Multiphasic Personality Inventory****סקירה כללית של סולמות המבחן****← הקדמה**

מבחן ה-MMPI2 הינו השאלון הנפוץ ביותר להערכת אישיות בארה"ב. הוא פותח בסוף שנות השלושים על ידי Hathaway ו-McKinley והפך מאז לשאלון הנחקר ביותר בתולדות הפסיכולוגיה, עם יותר מ-15,000 מחקרים אמפיריים אודותיו. ייחודו של השאלון הינו תהליך הפיתוח האמפירי, בשיטת ה-Empirical - criterion keying. על פי שיטה זו, נבחרו הפריטים לשאלון על סמך יכולתם המוכחת להבחין בין קבוצות דיאגנוסטיות שונות ובין קבוצת ביקורת. הפירושים לסולמות השונים ניתנים גם הם על בסיס קבוצת התייחסות ספציפית לכל סולם. בשל הבסיס האמפירי המוצק, למבחן רמת מהימנות ותוקף גבוהים יחסית למבחנים פסיכולוגיים אחרים.

בגרסת ה-MMPI2 כולל המבחן 567 פריטי דיווח עצמי, הנענים "נכון" או "לא נכון". ציוני הסולמות מתקבלים בפרוצדורת צייון אובייקטיבית וממוחשבת המבטיחים רמת מהימנות גבוהה מאוד לאבחון.

המבחן מאפשר מתן הערכה קלינית ואישיותית על בסיס מאפיינים אובייקטיביים בשילוב מדדי דיווח עצמי קלאסיים. הערכת האישיות נעשית על פני מספר רב של קריטריונים, החל מדפוסי התגובה למבחן, איתור ניסיון לדיווח כוזב ומלינגרינג, דרך סימפטומים, מאפיינים אישיותיים, מאפיינים בין-אישיים, תפקוד בעבודה, שימוש בסמים, עמדות כלפי טיפול, פרוגנוזה ועוד. בסיוע המבחן ניתן להעריך מצב נפשי ומצב כללי של הפונה וכן לצפות התנהגות עתידית, והוא מהווה כלי עזר להערכת רמת המצוקה והנטייה האובדנית, להערכת הצורך באשפוז והצעת דרכי התערבות ולפני תחילת טיפול, לצרכים משפטיים שונים ועוד.

← מבנה ה-MMPI2 - מערכי סולמות

1. מערך סולמות התוקף
2. מערך הסולמות הבסיסיים - הקליניים
3. מערך סולמות התוכן
4. מערך הסולמות הנוספים
5. מערך הסולמות הקליניים המיוחדים - RC

סולמות התוקף המרכזיים (Validity Scales)

שם הסולם	נושא	משמעות וציוני חתך
?	מספר התשובות שלא נענו	סולם זה מורכב מהפריטים אשר לא נענו כלל או מפריטים אשר סומנו שתי תשובות במקביל. מעל 20 יש לפרש את השאלון בזהירות רבה. מעל 30

		השאלון אינו תקף.
Fcent	אחוז התשובות "לא נכון" מכלל התשובות	ממוצע אחוז התשובות לא נכון הינו 10 ± 60 .
Tcent	אחוז התשובות "נכון"	ממוצע אחוז התשובות נכון הינו 10 ± 40 .
TRIN	מדד עקביות. בודק את הנטייה להגיב נכון או לא נכון ללא קשר לשאלות.	ציון גבוה מאוד עשוי ללמד על מענה 'הכל נכון' או מענה 'הכל לא נכון'.
VRIN	מדד עקביות. בודק את העקביות במענה על זוגות פריטים	כאשר מעל 80 מלמד על חוסר עקביות ואפשרות למענה מקרי, ייתכן על רקע קשיי הבנה, בלבול, קשיי קשב וריכוז, התנגדות לבחינה ועוד
L	ניסיון להצגה עצמית חיובית, שנעשה באופן לא מתוחכם.	במסגרות השמה, כאשר L גבוה מ- 80 השאלון אינו תקף בשל הנטייה להצגה עצמית חיובית והימנעות מדיווח על קשיים.
F	תגובות חריגות – מתחת ל 10% במדגם	השאלון אינו תקף כאשר F גבוה מ: 100 באוכ' פסיכיאטרית, 90 באוכ' אמבולטורית 80 באוכ' לא קלינית.
FB	תגובות חריגות בחלקו השני של השאלון (Back Scale)	מעל 100 – חלקו השני של השאלון, סולמות התוכן, אינו תקף בשל הגזמה, ניסיון להצגה עצמית שלילית ועוד.
FP	תגובות חריגות לאוכלוסייה פסיכיאטרית	מעל 100 – חשש להגזמה, ניסיון לרווח משני ומלינגרינג
K	זיהוי דפוס תגובה הגנתי	מעל 65 – קיים דפוס הגנתי והכחשת בעייתיות. הפונה מנסה להציג עצמו כיעיל.

↔ הסולמות הקליניים (Basic/Clinical Scales)

הסולמות הקליניים נבנו בראשית בכדי להבחין בין קבוצות הפרעות ובין אוכלוסייה נורמטיבית. אולם לאחר מספר שנים נמצא כי סולמות אלו אינם עומדים במטרה זו, וכל מה שנותר מגישה ראשונית זו הינו השמות של הסולמות, שהן כשמות ההפרעות שהסולמות היו אמורים לאבחן. אולם, מכישלון ראשוני זה צמח מחקר אינטנסיבי אודות משמעות הסולמות ומידע רב ידוע לנו כיום לגבי אדם אשר מקבל ציון גבוה באחד מהסולמות הקליניים.

כיום כאמור, ציון גבוה בסולם קליני אינו מתאר אמנם קיום הפרעה מסוימת, אך הוא מתאר שורה ארוכה של פירושים ואפיונים. אפיונים אלו נתקבלו דרך חקירה מעמיקה של קבוצות פונים אשר קיבלו ציון גבוה בסולם מסוים. כך, כאשר הנבדק שלנו מקבל ציון גבוה בסולם מסוים, הפירוש המתקבל עבורו אינו על סמך הדיווח שלו, אלא על סמך פונים אחרים אשר קיבלו ציון דומה לשלו.

נכיר כעת את עשרת הסולמות הקליניים של המבחן ואת הפירושים המרכזיים והמאפיינים הקשורים אליהם. חשוב לזכור, מדובר בסט רחב מאוד של פירושים ועל המאבחן לבדוק, בעזרת תתי הסולמות, סולמות התוכן וכמובן גם מבחנים דיאגנוסטיים אחרים, מהם המאפיינים היותר ספציפיים הקשורים לפונה.

סולם 1 – Hs (סומטיזציה ועיסוק בגוף)

הנושא המרכזי של הסולם הוא עיסוק בגוף וסומטיזציה. מטופלים בעלי ציון גבוה בסולם זה חשים חוסר שביעות רצון מתפקודים הגופני, אם כי אין בנראה מצוקה רגשית רבה. הסימפטומים יהיו לרוב מעורפלים, בין היתר כאבי ראש, חולשה ועייפות. קיים עיסוק בולט בגוף ובתפקודיו, ובציונים גבוהים העיסוק בגוף הופך לעיתים לביזארי. פונים אלו מתוארים כמאוד אדישים, חסרי התלהבות ואנרגיה. עמדתם לרוב צינית, חסרת שביעות רצון ועם נטייה לאגוצנטריות. קשה להם להרגיש מסופקים בתוך קשרים, הם עלולים להיות תובעניים עד מאוד, מלאי דרישות ולעיתים אף עוינות. גם בקשר טיפולי הם עלולים להיות ביקורתיים ולהתקשות בקרבה וביצירת קשר טיפולי.

השערות דיאגנוסטיות הן הפרעת חרדה, סומטיזציה. אפשרות להפרעת מצב רוח או דיכאון (כסולם 2 גבוה גם הוא). יש לבחון גם אפשרות להפרעות המרה ("עמק ההמרה", יחד עם סולמות 1-2-3). כאשר גם סולם 8 גבוה, ייתכנו דלוזיות סומטיות. לסולם 32 פריטים והוא הסולם ההומוגני ביותר בשאלון.

סולם 2 – D (סימפטומים דיכאוניים, חוסר תקווה ופסימיות)

60 הפריטים של סולם זה מתמקד בסימפטומים דיכאוניים, חוסר תקווה ופסימיות. בעלי ציון גבוה מדווחים על רמה גבוהה של עצב, חוסר מנוחה, חוסר תקווה, אנהדוניה וחוסר חשק. הם עלולים להתקשות לדבר, חסרי אנרגיה ועם האטה פסיכו מוטורית בולטת. לעיתים מופיעים גם קשיי שינה ואכילה. תחושות של עצבנות, מתח, דאגנות ורוגז נפוצות גם הן. קיימים מחשבות **ודיבורים על התאבדות וחוסר משמעות לחיים והסיכון האובדני גבוה.**

מבחינה אישיותית בעלי ציון גבוה הינם לרוב חסרי ביטחון ועם תחושת ערך נמוכה. הם מוותרים בקלות, נמנעים מעימותים ומתקשים בקבלת החלטות. הם מופנמים, שקטים ואינם יוצרים קשר ועלולים להיפגע בקלות מאחרים. הפרעות פסיכיאטריות שכיחות הן הפרעות מצב רוח בדגש על דיכאון ודיסטימיה.

סולם 3 – Hy (תיעול מצבי לחץ לסימפטומים גופניים)

סולם זה מתייחס לתסמינים של היסטריה או הפרעת המרה, ובשל כך הוא מרובה במאפיינים שלעיתים נדמים כסותרים, אולם הם מתיישבים עם הכיוון הקליני של הפרעות המרה, במיוחד בהתייחס להכחשה והדחקה של מצבי הלחץ ותיעולם לחלקים סומטיים. בין מאפייני הסולם ניתן למנות יכולות בין אישיות טובות, העדר מצוקה וצורך בקרבה וברגש, ומאידך קיום של סימפטומים גופניים רבים, אשר לרוב נוטים להופיע בתחילת מצבי לחץ ולהיעלם בסופם. הסימפטומים לרוב יהיו כרוניים, למשל בעיות בקיבה, חולשה תשישות ועוד. מבחינה אישיותית נוטים בעלי ציון גבוה להיות חסרי תובנה פסיכולוגית, לעיתים חסרי בשלות ועם נטייה נרקסיסטית וילדותית. הם מחפשים אינטראקציות בין אישיות אולם לא פעם יהיו אינטראקציות אלו שטחיות. ההשערות הדיאגנוסטיות המרכזיות כוללות הפרעות כאב והפרעות המרה (קונפיגורציה 1-2-3). לסולם 4 תתי סולמות (על פי ניתוח גורמים) העוסקים בקטגוריות השונות שמכיל הסולם- תשישות גופנית, עיסוק בבעיות הגוף, צורך בתשומת לב ורגש, אקסטרורטריות חברתית

יש לציין כי קיימת קונפיגורציה משמעותית של סולמות 1-2-3 אשר במרכזה האפיון של הפונה כבעל הפרעה יותר כרונית, דיכאונית 2 גבוה מול 1-3 נמוך, אל מול האפשרות להפרעות סומטיזציה, תיעול מצבי לחץ לסימפטמים גופניים ועוד 1-3 גבוהים מול 2 נמוך.

סולם 4 – Pd (קשיים עם החוק, אימפולסיביות וסף תסכול)

סולם זה מתייחס לקשיים בכל הקשור להפנמת נורמות חברתיות, ויסות רגשי ואימפולסיביות. בעלי ציונים גבוהים במיוחד (מעל 75) נוטים להתקשות בהפנמות ערכים וסטנדרטים של החברה. לא פעם הם עלולים להיות מעורבים בהתנהגויות אנטי חברתיות, כמו גם לשקר, לרמות, לצרוך אלכוהול או סמים בצורה חריפה ועוד. לעיתים נדמה כי פונים אלו כמו "נלחמים" במשהו, ולא פעם קיימים קונפליקטים משפחתיים או עם דמויות סמכות. בדרך-כלל, הם אינם חשים אשמה בעקבות התנהגותם התוקפנית. יחד עם זאת, הם עלולים להציג אשמה וחרטה כאשר הם בצרות עקב התנהגותם, אך התנהגות זו תיעלם בדרך-כלל עם חלוף המשבר. בעלי ציון גבוה נוטים להיות אימפולסיביים, חסרי סבלנות ובעלי סף תסכול נמוך. ניכר צורך בסיפוק מיידי, קשיים בשיפוט ונטייה לקחת סיכונים. לעיתים קרובות הם פועלים ללא הערכה מתאימה של תוצאות התנהגותם לגבי עצמם ואחרים. בשל כך, מופיעים חוסר הישג בלימודים, היסטורית עבודה גרועה. מאידך, אחרים עשויים לראות אותם כאינטליגנטיים וכבעלי ביטחון עצמי. הם עשויים להיות מעורבים בהרבה פעילויות. נוטים להיות נרציסיסטיים, מרוכזים בעצמם, אנוכיים ואגוצנטריים. התנהגותם עלולה להיראות רברבנית וראוותנית.

פעמים רבות בעלי ציון גבוה בסולם זה עשויים להיות מאובחנים כבעלי הפרעת אישיות. מאידך, רק לעיתים רחוקות מאובחנים כבעלי הפרעה פסיכוטית. לעיתים קרובות קיימים בעיות במשפחה או בקשרים חברתיים.

סולם 5 – MF (תפיסה עצמית גברית/נשית)

56 הפריטים של סולם זה הינם הטרוגניים מאוד בתוכנם. במקור פותח הסולם (במאחר משאר הסולמות הקליניים) לשם איתור נטייה הומוסקסואלית אולם עד מהרה נזנח ומעט ספרות מחקרית הוקדשה לסולם. יש לציין כי הסולם בוחן תפיסה סטריאוטיפית של גברים ונשים על פי ההתייחסות בשנות השישים המוקדמות.

הפירוש כיום שונה לגברים ולנשים :

עבור גברים - ציונים גבוהים מתארים גברים פאסיביים, מכוונים "פנימה", בעלי תחומי עניין נרחבים. הם אינם מזדהים עם התפקיד הגברי הסטריאוטיפי – המסורתי. יש להם עניין באסתטיקה ואמנות. נוטים לקחת חלק בפעולות הקשורות במשק הבית ובגידול ילדים יותר מאשר גברים אחרים. הם אינם נוטים להתפרץ באופן אימפולסיבי. גברים בעלי ציונים נמוכים עלולים להציג עצמם כ"מצואיסטיים" ולהעדיף תחומים הנחשבים "גבריים".

עבור נשים - נשים בעלות ציונים גבוהים נוטות לדחות את התפקיד הנשי המסורתי (pre-'60). יש להן עניין בתחומים כמו ספורט ותחביבים אחרים הנחשבים לתחומים גבריים באופן מסורתי. נשים בעלות ציונים נמוכים נוטות לגלות עניין בתחומים הנחשבים נשיים באופן סטריאוטיפי וליהנות בדר"כ מתפקידים הקשורים באימהות ומהיותן בנות זוג.

סולם 6 – Pa (נטייה פרנואידית, חשדנות ורגישות בין אישית)

רגישות בין אישית, חשדנות וכן תחושת נאיביות וערכיות הם הנושאים המוערכים על ידי 40 הפריטים של סולם 6. חלק מהפריטים עוסקים במאפיינים פסיכויים (הודאה בדלוזיות ומחשבות פרנואידיות). בשל כך, יש לבחון לעומק גם את תתי הגורמים של סולם זה (PA1, PA2, PA3).

ציונים גבוהים בסולם 6 מעידים על נטייה לחשדנות, עוינות ורגישות יתר אשר לרוב מבוטאת כלפי חוץ. ייתכנו אף דלוזיות או הפרעות חשיבה (PA1). כאשר ציון ה-T גבוה מ-80, ובמיוחד כאשר הוא הסולם הגבוה בפרופיל, ניתן לשער קיימים סימפטומים חשדניים פסיכויים ברורים. חשיבתם של אנשים אלו עלולה להיות מופרעת והם עלולים לסבול מדלוזיות גדולות, מחשבות יחס ורדיפה.

מבחינה אישיותית אנשים אלו עלולים להיות רגזנים וכעסנים ולצבור טינה על הסביבה. הם עלולים לחוש כאילו עשו "עסקה גרועה" בחייהם וכאילו הם "נדחפים לפינה". לעתים קרובות מגלים עוינות, כעס, חשדנות ונטייה לווכחות. הם נוטים להיות מאוד מוסריים בעמדותיהם ונוקשים בדעותיהם. מנגנון ההגנה היותר שכיח הוא של השלכת אשמה על אחרים. במקרה של מטופלים פסיכיאטריים האבחנות היותר שכיחות הן של סכיזופרניה או הפרעות חשדניות. יש לציין כי אבחנה של מאפיינים פסיכויים פרנואידיים ובמיוחד סכיזופרניה פרנואידית קשור גם לקונפיגורציה של סולמות 6-7-8, קונפיגורציה בה סולמות 6+8 גבוהים וסולם 7 נמוך מהם באופן מובהק.

סולם 7 – Pt (משבר, מצוקה וחרדה תכונתית)

48 הפריטים של סולם זה נועדו במקור להעריך את ההפרעה שכונתה "פסיכואסטיה", הפרעה נוירוטית שהתאפיינה בחוסר היכולת של האדם להתנגד למחשבות או פעולות שונות, למרות הבסיס הלא אדפטיבי של מחשבות ופעולות אלו. הפרעה זו אינה קיימת יותר וכיום מאובחנת כ-OCD. במוסף למאפיינים אובססיביים קומפולסיביים עוסק סולם 7 בפחדים אבנורמאליים, ביקורת עצמית, קשי ריכוז, תחושת אשמה, ביטחון עצמי נמוך ועוד.

פונים בעלי ציונים גבוהים בסולם נוטים להיות במשבר וסערה. הם נוטים לחוש חרדים, מתוחים ועצבניים ולהיות מודאגים, מפחדים וקופצניים. הם עלולים לדווח על תחושות של עייפות, תשישות וחוסר שינה. ניכרים קשים בקבה"ח והם אינם מתמודדים היטב עם מצבי לחץ (קומפטנטיות נמוכה). קיימים לעיתים קשיים בריכוז ומחשבות טורדניות.

הם נוטים להיות פסימיים, אובססיביים ועם התנהגויות קומפולסיביות. ניכרים דימוי נמוך וביקורת עצמית מוגזמת וכן הביטחון העצמי נוטה להיות נמוך. פונים אלו נוטים להיות מאוד מסודרים, אמנים ומתמידים. הם פאסיביים ושקטים ואינם בעלי נטייה לאסרטיביות או בולטות כלשהי. אף להיפך, הם לרוב ביישנים ועסוקים בקבלתם החברתית.

בעלי ציונים גבוהים מאוד (מעל 90) נוטים לרומינציות ואובססיות חוזרות ואינם שולטים על רמת החרדה שלהם. במצבים כאלו קיימת לעיתים אף המלצה לקבלת טיפול תרופתי בחרדה עוד בטרם כל סוג טיפול אחר (Greene, 2000).

סולם 8 – Sc (קשיי חשיבה, ניכור ואופי סכיזואידי)

78 הפריטים של סולם זה מודדים קשיים חשיבה וקשיים בין אישיים רבים. בעלי ציונים גבוהים במיוחד (מעל 90) מאפיינים אנשים הסובלים ממצב לחץ חריף ומתמשך, המלווה בדה קומפנסציה אקוטית. פונים אלו אינם

מאובחנים בסכיזופרניה לרוב, אלא בתגובה פסיכוטית אקוטית. במצבים כאלו ניתן לראות בלבול, חוסר ארגון, קושי באוריינטציה. פונים אלו עלולים לסבול ממחשבות ועמדות חריגות, שייתכן ויגיעו לרמה דלזיונית, הלוצינציות. לעיתים יופיעו בוחן מציאות לקוי, ותחושות של דאגת יתר וחרדה דיפוזית. בעלי ציונים גבוהים חשים ניכור וריחוק מהסביבה, אשר יכולה לשקף הפרעה פסיכוטית או קשיים אישיים. הם נוטים לחוש כאילו החיים הרעו עימם. הם נוטים להיות סודיים, מסתגרים ולא נגישים. הם מתוארים ע"י אחרים כביישנים, לא מעורבים וכמי שנמצאים בצד. הם אינם חשים שייכים לחברה הסובבת אותם. הם חשים מבודדים, מנוכרים, לא מובנים ולא מקובלים ע"י בני גילם. בשל מגוון המאפיינים של הסולם, ישנה חשיבות לבחינת סולמות התוכן והסולמות הנוספים, ובמיוחד הגורמים של סולם זה (סולמות DIS ו BIM). אצל בעלי ציונים מעל 80 קיימת סבירות גבוהה להפרעות חשיבה ועל הטיפול הפסיכולוגי להיות תמיכתי ודירקטיבי.

סולם 9 – Ma (סימפטומים היפומאניים)

המאפיינים המאניים בדרגה נמוכה, מצב הרוח הלא יציב התזזיתיות הפסיכו מוטורית ו"מרוץ המחשבות" הינם חלק מהמאפיינים הנבחנים ב- 46 הפריטים של סולם 9. הנושאים בהם מתמקד הסולם הינם אקטיביות יתר, גם התנהגותית וגם מחשבתית, תחושת גרנדיוזיות, אגוצנטריות ונרקסיסטיות וחוסר מנוחה. אצל בעלי ציונים גבוהים ניתן לראות פעילות יתר, חסרת מטרה מוגדרת. ניתן להבחין בדיבור מואץ. אפקט לאבילי ולא יציב, ועלול להיות "מרוץ" של מחשבות ובלבול. הם עלולים לחוש מתוחים, מוטרדים, עצבניים ונסערים. קיים קושי בולט בדחיית סיפוקים. ההסתברות לשימוש לרעה באלכוהול וסמים אחרים יחד עם היתקלות בגורמי החוק גבוהה למדי אצל פונים דומים. מבחינה אישיותית פונים דומים נוטים להיות אנרגטיים ומרבים בדיבור. יש להם קשת נרחבת של תחומי עניין והם מעורבים במספר רב של פרויקטים בו זמנית. הם עשויים להיות יצירתיים, יוזמתיים. יש להם עניין מועט בפרטים ושגרה. הם נוטים להשתעמם ולהיות חסרי מנוחה בקלות. הם נוטים להיות מאופיינים באופטימיות לא מציאותית. עלולים לחשוב שיש ביכולתם להשיג כל דבר ושאיפותיהם נוטות להיות גרנדיוזיות. יש להם הערכה עצמית מוגזמת וקושי להכיר במגבלות.

סולם 0 – Si (אינטרוורטיות וקשיים בין אישים)

בשונה מסולמות קליניים אחרים, סולם זה לא נבנה על בסיס הפרעה פסיכיאטרית אלא על סמך מבחן פסיכולוגי הבוחן אינטרוברטיות (TSE של אוונס). לאחר מכן נעשה תיקוף צולב אמפירי בעזרת סטודנטים אינטרוברטים ואקסטרוברטים מהאוני' של ויסקונסין. 69 הפריטים של סולם זה נבחרו בכדי להעריך את רמת המופנמות-מוחצנות חברתית של הפונה. האינטרוברטים חשים חוסר נוחות בתוך אינטראקציות חברתיות ולרוב יהיו נסוגים ממפגשים שכאלו כאשר ניתנת להם הבחירה. הכישורים החברתיים של פונים אלו אינה גבוהה. פונים אלו חשים לא נוח במצבים חברתיים. הם מסוגרים, ביישנים, ועלולים לחוש לא בנוח עם בני המין השני. הם נוטים להיות פסיביים וצייתנים ביחסיהם הבין-אישיים. נמנעים מקונפליקטים. קיימת נטייה לדאגנות, עצבנות וחרדה. לא פעם הם חסרי אנרגיה ואין להם הרבה תחומי עניין. מבחינה אישיותית נדמה כי הערכתם העצמית נמוכה. הם אינם נוטים להתבלט. מתוארים ע"י אחרים כקרים ומרוחקים. לרוב הם מצויים בשליטת יתר ואינם נוטים לחשוף את רגשותיהם. גם גישתם לפיתרון בעיות נוטה להיות זהירה, קונבנציונלית ועמדותיהם נוקשות.

קודי סיווג Code Types

כאשר כמה סולמות קליניים גבוהים בפרופיל הפירוש אינו על בסיס שילוב של הסולמות הקליניים. הבסיס האמפירי של המבחן קיים גם בשילובים אלו. משמע, לא מעט סיווגים שכיחים של סולמות קליניים נבחנו אמפירית- כך שקיים פירוש ספציפי לפונים בעלי פרופיל מסוים של סולמות קליניים גבוהים, פירוש שהוא מעבר לסיכום כל הפירושים של כל סולם קליני בנפרד. את פירושי הסיווגים ניתן למצוא במדריכים שונים. בספרו של ד"ר משה אלמגור : MMPI2 העברי קיימים 44 סיווגים של 2-3 סולמות קליניים שכיחים.

במחקר שנעשה על ידי Caldwell (1997) וכלל 35 אלף פרופילים במסגרת פסיכיאטרית כלשהי (Inpatient & Outpatient) נמצא כי הסיווגים השכיחים היו :

סולמות 1-3 (14%)

סולמות 2-3 (8%)

סולמות 2-7 (5%) – הפרופיל נפוץ באוכלוסייה מטופלת ואוכלוסייה פסיכיאטרית.

סולמות 6-8 (5%) – פרופיל נפות באוכלוסייה פסיכיאטרית כרונית.

בסה"כ 70% היו קודי סיווג כלשהם (כולל סולם אחד גבוה) בעוד 30% הוא WNL.

מבין הסיווגים השכיחים

← סולמות התוכן (Content Scales)

סולמות התוכן מאפשרים הבנה של הקשיים של הפונה מנקודת ראותו והינם דיווח עצמי קלאסי. קיימים 15 תחומי תוכן, אשר יפורטו להלן בקצרה :

הסולם	נושא/שם	תיאור כללי
ANX	חרדה	פונים אלו מדווחים על סימפטומים של חרדה, עצבנות, דאגות ובעיות שינה וריכוז. הם מתקשים לקבל החלטות, מפחדים "לאבד את הראש" ועובדים תחת לחץ ומתח רב.
FRS	פחדים	פונים אלו חשים מפחדים ומדווחים על מספר רב של פחדים ספציפיים שונים (למשל חיות, אירועי טבע, מקומות גבוהים ועוד).
OBS	אובססיות	פונים אלו מדווחים על קושי ניכר בקבלת החלטות ועיסוק בפרטים. הם נוקשים ומתקשים מאוד בשינויים. מדווחים על רוגזנות וחשיבה אובססיבית על נושאים טריוויאליים.
DEP	דיכאון	פונים אלו מדווחים על מצב רוח ומחשבות דיכאוניות, הרגשת עצבות וייאוש. הם מגלים חוסר עניין בדברים, תשושים, אפאטיים ועייפים. עלול להופיע עיסוק יתר במחשבות על מוות והתאבדות.
HEA	עיסוק בבריאות	פונים אלו מדווחים על מצב בריאות לא טוב. קיימת תשיות וחוסר אנרגיה, ועיסוק ודאגנות מתמידה וחוזרת בתפקוד הגופני. הפונים מדווחים על סימפטומים גופניים ספציפיים כגון מערכת העיכול, כאבים בחזה או בראש ועוד.
BIZ	חשיבה חריגה	פונים אלו מדווחים על חשיבה חריגה, מחשבות פרנואידיות והלוצינציות. אלו תהליכי חשיבה חריגים, ביזאריים וכמו כן חוויות ומחשבות יחס שונות.

פונים אלו מדווחים על קושי בויסות ושליטה עצמית על כעסיהם. הם מדווחים על היותם כעוסים, עוינים, תוקפניים ועצבניים. נראים לאחרים כממורמרים. לעיתים חשים צורך לקלל ולשבור דברים. הם מתארים את עצמם כחסרי סבלנות, אימפולסיביים, בעלי "מזג חם" ועקשניים עד מאוד.	כעסים	ANG
פונים אלו הינם בעלי עמדה שלילית כלפי הסביבה. הם מאוד לא בטוחים באחרים, רואים את הסביבה כלא אמינה, מניפולטיבית ואנוכית. קיימת חשדנות בסיסית כלפי מניעים של אחרים.	ציניות	CYN
לפונים אלו עמדות כנגד החוק, גם עם הם בפועל אינם פורעי חוק. בציונים גבוהים פונים אלו מדווחים על היסטוריה של בעיות עם החוק. כמו כן, נטייה לאימפולסיביות, קושי בויסות ותוקפנות. לעיתים קשיים עם מרות ואמונה שאין זה רע לעקוף את החוק.	נטייה אנטי סוציאלית	ASP
פונה זה מדווח על תחושה של לחץ זמן, צורך הישג גבוה ותחרותיות. הוא חש כי אין לו זמן לעשות דברים. הוא מכוון לשאפתנות, בעל מוטיבציה רבה. מתקשה בסבלנות, ומדווח על עצבנות ורוגז רב.	טיפוס A	TPA
הפונה מדווח על תפיסת עצמי שלילית, הערכה עצמית נמוכה וציפייה לכישלון ולאכזבה. חש חוסר ביטחון ופסימיות רבה. מדווח על רגישות רבה מאוד לביקורת ולדחייה. מדווח על פאסיביות בקשרים בין אישיים.	דימוי עצמי נמוך	LSE
הפונה מדווח על ביישנות ואינטרוורטיות. חש לא נוח בסיטואציות חברתיות ומעדיף להיות לבד. מתקשה להתחיל בשיחה, חש מגושם בסיטואציות חברתיות ועל כן מתרחק מהתקהלויות גדולות.	חוסר נוחות חברתית	SOD
הפונה מדווח על קשיים ובעיות עם משפחת המקור או הנוכחית ומרגיש כי המשפחה אינה אוהבת וכתומכת. מדווח על ויכוחים רבים בחיי המשפחה וראייה שלילית של קשרי נישואין.	בעיות במשפחה	FAM
הפונה מדווח כי אינו יוכל לעבוד היום כפי שעשה בעבר. הוא עובד תחת לחץ ומתח ומדווח על קשיי ריכוז רבים. ייתכנו עמדות שליליות כלפי העמיתים במסגרות עבודה.	בעיות בעבודה	WRK
הפונה מדווח על עמדות שליליות כלפי טיפול נפשי ואנשי המקצוע בתחום. הוא חש שאיש אינו מבין אותו ואינו יכול לסייע לו, ושיש בעיות שאינו יכול לחלוק עם איש.	עמדות מול טיפול	TRT

← סולמות נוספים (Supplemental Scales)

קיימים שורה ארוכה של סולמות נוספים במבחן ה-MMPI2. מבין סולמות אלו נתאר מספר מועט בקצרה:

הסולם	נושא/שם	תיאור כללי
A	סולם החרדה	סולם אמפירי המבוסס על ניתוח גורמים של פריטי המבחן. בעלי ציון גבוה נוטים להיות דיכאוניים וחרדתיים, מלאי חששות, בעלי דימוי עצמי שלילי וחוסר ביטחון. הם פאסימיים, פאסיביים, הססניים ובעלי שליטה עצמית מופרזת.
Es	סולם חוזק האגו	סולם אמפירי הבוחן הסתגלות ויציבות. בעלי ציונים גבוהים אינם נוטים

		לבעיות כרוניות והינם בעלי יכולת טובה לעמידה בלחצים. לרוב יתוארו כהחלטיים, בעלי ביטחון עצמי ויכולת בין אישית טובה.
MDS	סולם משבר ביחסים	ניתן לפירוש רק לגבי פונים נשואים, פרודים, או במערכת יחסים. פונים אלו עלולים להיות במשבר ביחסים זוגיים או עם דמות משמעותית בחייהם. הם עלולים להיות כעוסים, לחוש שהם כישלון, ולחוש צער.
AAS	סולם <u>דיווח על שימוש בסמים/אלכוהול</u>	סולם רציונלי- 14 פריטים השואלים ישירות על שימוש באלכוהול וסמים, בלשון עבר.
APS	סולם <u>פוטנציאל שימוש בסמים/אלכוהול</u>	סולם אמפירי הבוחן את הנטייה להתמכרות ולשימוש בסמים ואלכוהול. עלולה להופיע התמכרות. מכיוון שרבים מהפריטים מנוסחים בשאלון בזמן עבר, כדאי לוודא עם הפונה האם מדובר בשימוש נוכחי בסמים או בשימוש בעבר.

↩ הסולמות הקליניים המחודשים – Restructured clinical scales

בבדיקות שונות לאורך הדרך של ה MMPI2 נמצא כי לסולמות הקליניים הבסיסיים מטען משותף משמעותי ביותר, לעיתים מעבר לחלק המבחין. כמובן, שלעובדה זו תרמה היותם של פריטים רבים משותפים לכמה סולמות קליניים שונים.

המטען המשותף שהתגלה במחקרים הינו מטען המצוקה, או הדמורליזציה. בשל כך, נעשה ניסיון ליצור רה ארגון של הסולמות הקליניים כך, שיוותרו בהם התכונות המקוריות שנבדקו, ללא גורם הדמורליזציה, אשר נבנה כסולם חדש. בהתאם לבנייתו, בודדה השפעת גורם המצוקה מכל שאר הסולמות הקליניים והם נותרו כבודקים את המאפיינים הראשוניים שהיו אמורים למדוד, ללא מרכיב המצוקה. בפועל, נבנו שמונה סולמות חדשים (סולמות 5 ו-0 שלגביהם לא נבנו סולמות מחודשים) הבוחנים מאפיינים יותר ספציפיים, עם רמת עקביות פנימית גבוהה. להלן תשעת הסולמות הקליניים המחודשים, שהעבודה המחקרית עליהם נמצאת כיום בעיצומה.

RCd- סולם המצוקה (דמורליזציה)

RC1- סולם התלונות הסומטיות

RC2- סולם האמוציות החיוביות הנמוכות

RC3- סולם הציניות

RC4- סולם התנהגות אנטי חברתית

RC6- סולם מחשבות רדיפה

RC7- סולם אמוציות שליליות לא תפקודיות

RC8- סולם חוויות חריגות

RC9- סולם היפו מניות

← פריטים קריטיים

פריטים קריטיים הינם פריטים העוסקים ישירות בנושאים בעלי תוכן משמעותי. דרך המענה על פריטים אלו מדווחים הפונים על התנהגויות, מחשבות או רגשות מסוימים, שלעיתים חשוב לנטר אותם בקפידה ובצורה מדויקת וספציפית לפונה הספציפי (בשונה מסולם שהפירוש לו הוא לעיתים לא ספציפי לפונה עצמו ונערך על בסיס אקטוארי). יתר על כן, לעיתים דיאלוג בין המטפל והמטופל במטרה לעמוד על המשמעות והסיבות לתגובות לפריטים שונים (אלמגור, 2005).

להלן פריטים קריטיים הקשורים לתחומי תוכן חשובים (מתוך הרשימות של Wrobel & Lachar וכן

:Butcher & Koss

חרדה ומתח:

15T, 17T, 172T, 218T, 223F, 261F, 299T, 301T, 320T, 405F, 463T

דיכאון ואובדנות

9F, 38T, 65T, 71T, 75F, 92T, 95F, 130T, 146T, 215T, 233T, 273T, 303T, 306T, 388T, 411T, 454T, 485T, 506T, 518T, 520T, 524T

סטריס כתוצאה משימוש באלכוהול

125F, 264T, 487T, 489T, 502T, 511T, 518T

מחשבות רדיפה

17T, 42T, 99T, 124T, 138T, 144T, 145T, 162T, 216T, 228T, 241T, 251T, 259T, 314F, 333T, 361T

הפרעות שינה

5T, 30T, 39T, 140T, 328T, 471T

עמדה אנטי חברתית

.27T, 35T, 84T, 105T, 227T, 240T, 254T, 266T, 324T

פרופיל לדוגמא – MMPI2

לפנינו פרופיל MMPI יחד עם פירושים בסיסיים, לשם הדגמה של תהליך הפירוש של המבחן. יש לציין כי ישנו הבדל משמעותי בין דוחות שנכתבים בניתוח "עיוור" כאשר הפסיכולוג אינו מכיר את הנבדק ולא פגש אותו, ובין דוחות הנכתבים על בסיס אנמנזה ומבחן MMPI ולעיתים בשילוב מבחנים פסיכולוגיים אחרים. בדוחות "עיוורים" אנחנו מקפידים על שפת כתיבה כללית ולא ספציפית. הניסוחים יהיו בסגנון "פונים עם פרופיל זה", "פונים אלו", פונים בעלי תבנית דומה" וכו'... צורת כתיבה זו מדגישה את היותו של האבחון כללי ואינו מתאים בהכרח לנבדק ספציפי. בכל אופן, גם בניתוחים "עיוורים", כאשר מתייחסים לסולמות התוכן ההפנייה תהיה יותר ספציפית "הפונה מדווח על...". כאשר מדובר בניתוח על בסיס מבחן MMPI וכן אנמנזה שנלקחה על ידי הפסיכולוג ומבחנים פסיכולוגיים נוספים, ניתן לכתוב בצורה יותר ישירה וספציפית ופחות כללית, כפי שיעשה בדוגמא שלפנינו.

פרטים כלליים על הפונה (כל השמות בדויים והפרטים מוסווים).

איתמר, בן 32, רווק. סיים 14 שנות לימוד (בעת הפנייה החל שנה שלישית לתואר ראשון בתחום המדעים המדויקים). הגיע למרכז לבריאות הנפש באזור הצפון לאחר עליה משמעותית ברמת חוסר התפקוד, בדגש על רמת חרדה גבוהה וקושי להתרכז בלימודים. כמו כן, דיווח על קשיים רבים בתחום הבין אישי והתלבטויות לגבי המשך הלימודים.

סקירה ראשונית וקוד סיווג

מהתבוננות בסולמות הקליניים ניתן לראות כי קוד הסיווג של איתמר הינו 2-7 (אלו הסולמות הקליניים הגבוהים בפרופיל, לא כולל סולמות 5 ו-0). כיוון שזהו סיווג מובחן אשר שקיים לו פירוש אמפירי, נעבוד על בסיס סיווג זה. בנוסף, כבכל מקרה אחר, ננקוט בגישה משלבת ונשתמש בתוספות המתקבלות מהסולמות הקליניים נוספים בעלי משמעות, מסולמות התוכן השונים ומהסולמות הנוספים וזאת בכדי ליצור דוח אבחון אינטגרטיבי מלא.

נציג להלן את עיקרי הדו"ח והסברים כלליים אודות כל חלק:

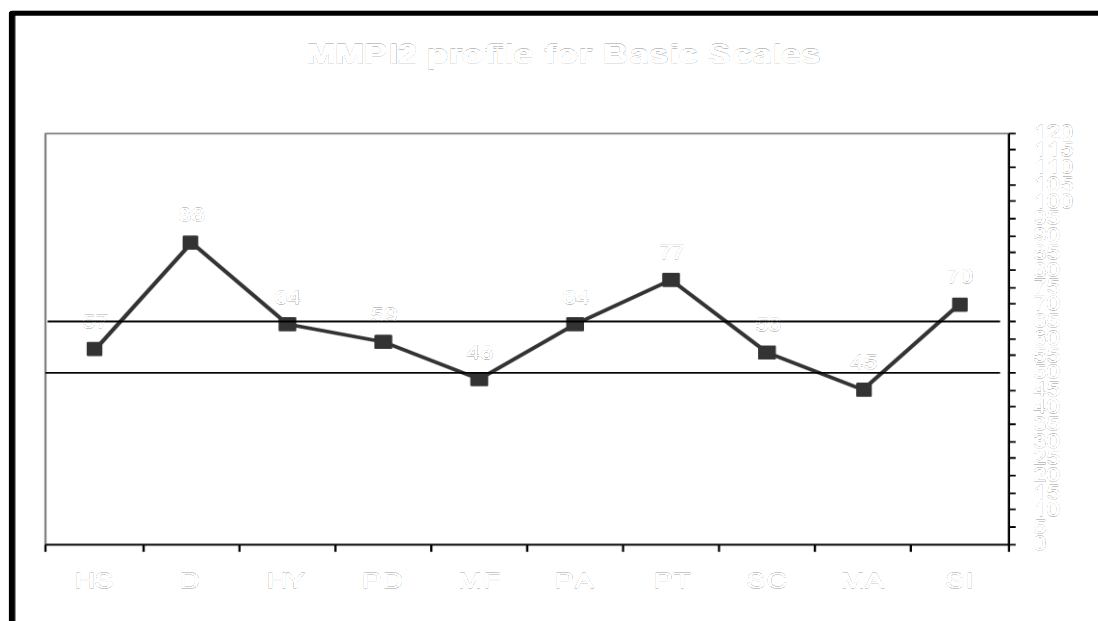
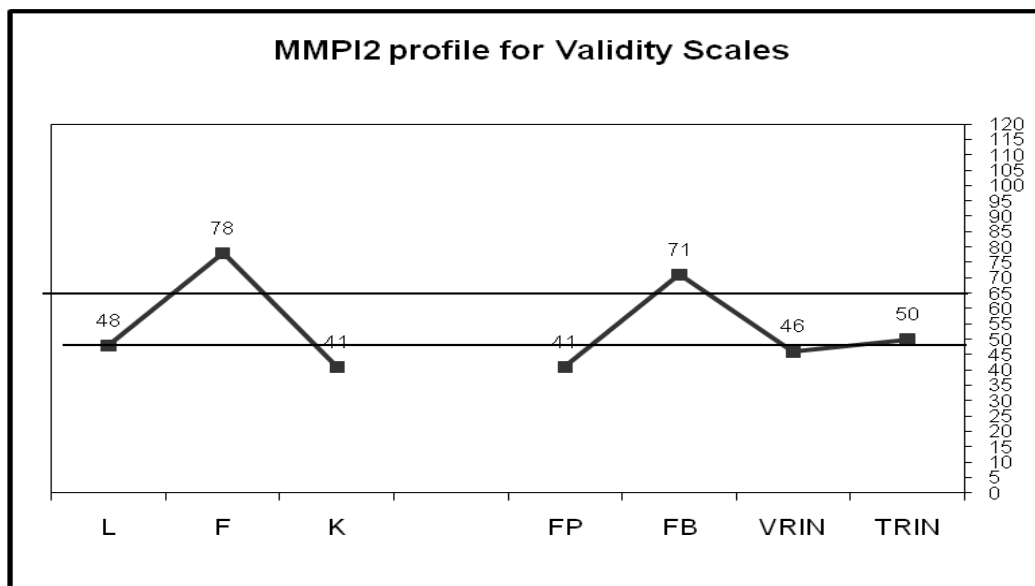
סולמות התקפות

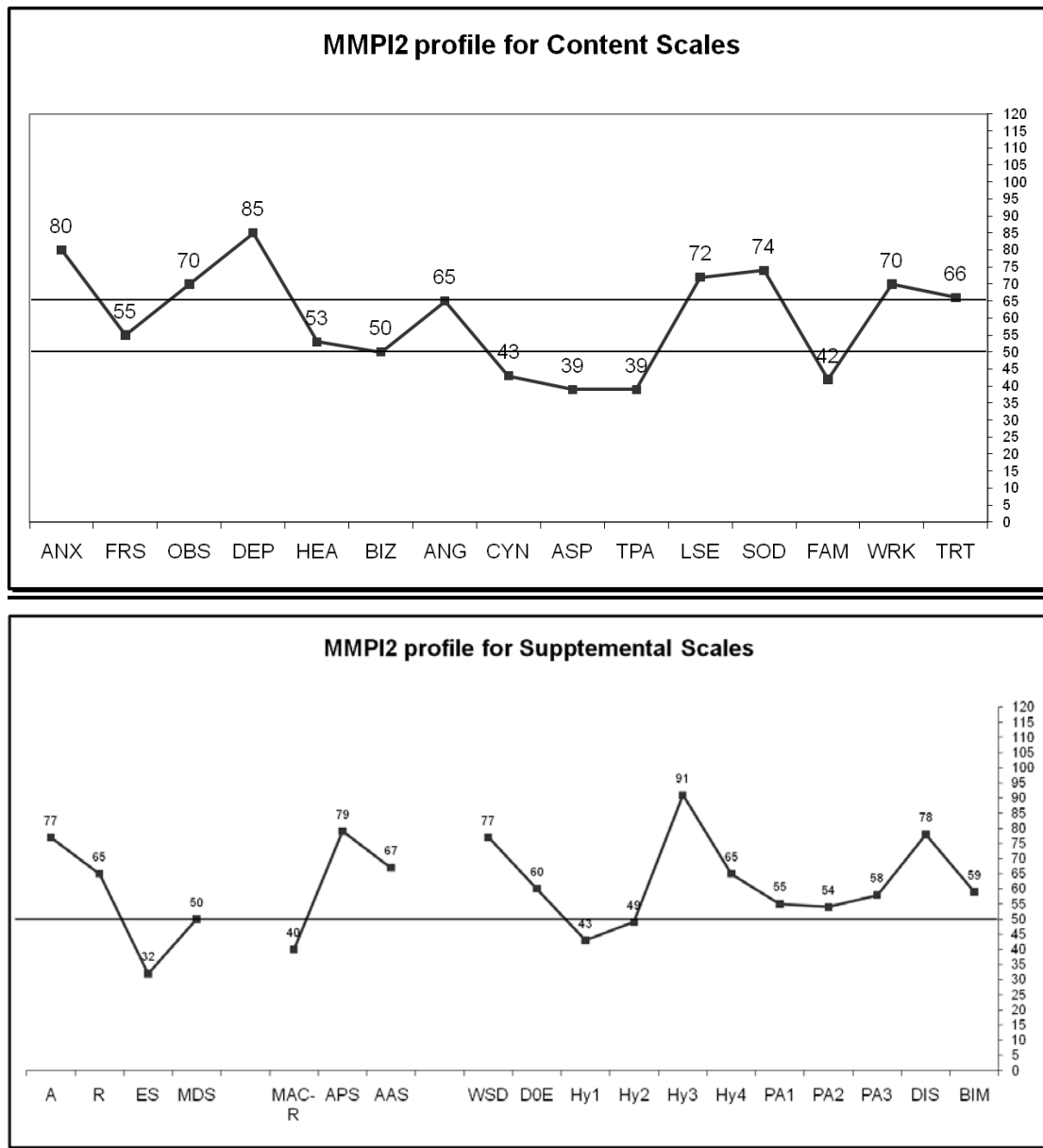
שלב ראשון בניתוח הינו קביעת תקפות. סולמות התקפות מצביעים של העמדה בה האדם נקט אל מול המבחן. בעזרת סולמות אלו נוכל להעריך את המידה בה האדם ענה באופן עקבי, מהימן, עקבי וגם מידע לגבי דרך ההצגה שלו את עצמו תוך כדי המבחן.

"פרופיל סולמות התקפות מלמד כי הפרופיל הינו תקף. איתמר ענה על מספר רב של פריטים חריגים, ייתכן בשל מצוקה רבה או רצון ל"קריאה לעזרה" (F). באופן כללי, ניתן לומר כי דרך המענה הייתה עקבית ולא ניכרו סממנים לקשיים הקשורים בהבנה של השאלות (VRIN+TRIN). "

בהקשר לסולמות התקפות ניתן גם להתייחס לעמדה של הפונה כלפי המבחן וגם לעיתים כלפי עצמו :

"איתמר הציג עמדה שאינה הגנתית ולא ניכרה התייחסות של הכחשה בגישתו למבחן. למעשה, ניכר כי הוא היה אף בעל ביקורת עצמית גבוהה, אשר נפוצה בקרב אלו אשר מבקשים סיוע של מערכת בריאות הנפש".

הערכת רמת המצוקה

השלב הבא באבחון הינו התייחסות לרמת המצוקה של הפונה. הערכת רמת המצוקה חשובה לצורך הערכת מצבו הנפשי, וכפועל יוצא הערכת הדחיפות שבה יש לנקוט בהתייחסות אליו. הסולמות המרכזיים לאבחון רמת המצוקה הינן סולמות 2,7, A, F, וכן סולמות המשנה WSD ו- DIS (כמו כן, אנו בוחנים את גובה הסולמות הקליניים באופן כללי). ככל שהציונים בסולמות אלו גבוהים יותר, כך נוכל להצביע על רמת מצוקה גבוהה יותר והסיכוי להפרעה חמורה גדול יותר. במידה והדבר עולה מן המדדים השונים, תופיע במהלך הניתוח הערה על האפשרות למחשבות/או ניסיונות התאבדות. מטרת ההדגשה כאמור להסב את תשומת לב הקורא לנושא ולדחיפות ההתייחסות אליו.

"מן האבחון ניכר כי רמת המצוקה של איתמר גבוהה (2+7). נראה שהוא מצוי בסערה פסיכולוגית המשלבת סימפטומים חרדתיים ודיכאוניים רבים (A). יכולתו להסתגלות אינה גבוהה והוא מתקשה להגיב בצורה טובה לדרישות שמציבה הסיטואציה בה נמצא בחייו (ES). תבנית הסולמות הקליניים מלמדת כי קיים סיכון להתאבדות וייתכנו מחשבות אובדניות או ניסיונות אובדניים (WSD+2+7). כמו כן, הפונה מדווח על שימוש בסמים (AAS)". החלק הקשור באובדנות ובסמים יסומן בדרך שונה משאר הטקסט, בכדי להדגיש זאת עבור הקורא.

תיאור סימפטומטי

בשלב זה נתייחס לחומר העולה מן המבחן על פי מספר סעיפים. בכל סעיף יוכנסו החלקים הקשורים אליו מתוך אינטגרציה בין הסולמות השונים. הסעיף הראשוני כולל את התיאור וההתנהגות הסימפטומטית וכולל את כל הנתונים לגבי הרגשות מחשבות והתנהגות, כולל סימפטומים של חרדה, דיכאון, הפרעות חשיבה ועוד. אצל איתמר הסולמות המרכזיים שסייעו לכתיבה הינן סולמות הקליניים 2-7 (זהו סיוג שכיח באוכלוסיות פסיכיאטריות) וכן סולמות התוכן והנוספים. סולמות מרכזיים אשר רלוונטיים לנושא זה הינם סולמות ANX, FRS, OBS, DEP, BIZ, HEA ועוד.

"מן האבחון ניכר כי איתמר חווה סערה רגשית רבה מאוד. הוא סובל מסימפטומים דיכאוניים רבים, ניכר כי הוא חש עצוב וחסר שמחה. הוא עלול להפגין סימנים של האטה פסיכו מוטורית. ניכר כי הוא חסר אנרגיה ואין לו כל עניין במתרחש מסביבו. הוא בוכה בקלות ומרגיש כי החיים הינם מעמסה על כתפיו. ניכר כי הוא בעל ראייה פסימית מאוד כלפי הסיכוי שדברים יתנהלו אחרת בחייו. במצבים מסוימים הוא מרגיש כי הוא מעדיף למות והוא חושב לא פעם על התאבדות. איתמר חש כמו כן חרד מאוד, מתוח ועצבני. הוא מאוד מוטרד, קופצני, עם קושי רב להירג. ע ולהרגיש נוח. הוא נוטה לדאגת יתר ורגיש מאוד לאיומים אמיתיים כמו גם מדומים. סימפטומים גופניים הינם שכיחים אצל פונים הדומים לאיתמר, ולא פעם עולות תלונות מעורפלות הקשורות לתשישות ולעייפות. ככלל, ניכר כי לאיתמר כמות משאבים שאינה גבוהה ועל כן הוא מתקשה לעיתים להיחלץ ממצבי משבר בצורה מהירה. פונים בעלי פרופיל דומה נוטים לרמת יציבות שאינה גבוהה ולקושי ברמת הסתגלות נמוכה יחסית (Es)."

בחלק זה להוסיף גם התייחסות יותר מספציפית ליכולת ההתמודדות של איתמר עם לחץ :

"מן האבחון ניכר כי לאיתמר יכולת נמוכה להתמודד עם מצבי לחץ. הוא מאוד פגיע לאיומים אמיתיים כמו מדומיינים, וניכר כי הוא צופה בעיות עוד לפני שאלו מתרחשות, ולעיתים קרובות הוא מגיב בצורה יתרה כדי לנסות ולמזער איומים אלו. במצבי לחץ הוא עלול לפתח סימפטומים סומאטיים שונים ולהפוך תלתי מאוד בסביבתו. למרות נטייתו להשתמש בהכחשות והדחקות כהגנה מועדפת, מנגנונים אלו אינם משתמשים אותו בצורה יעילה בעת מצבי סערה רגשית. בשל כך, רמת הלחץ עולה עד מאוד והוא מגיב בנסיגה רבה ומחפש דרכי בריחה, ביניהם גם השימוש באלכוהול וסמים.

מאפיינים אישיים

בחלק זה נתייחס למאפיינים אישיים של איתמר כגון מבנה אישיות, דימוי עצמי, יכולות מול קשיים ארוכי טווח, תכונות אישיות שונות ועוד. בין היתר נתמקד בסולמות הקליניים, בסולמות התוכן הקשורים למאפיינים אלו (למשל TPA, OBS, ANG, ANG, LSE, R, DOE).

"מן האבחון ניכר כי לאיתמר תפיסת עולם פסימית ולעיתים קרובות חסרת תקווה. הערכתו העצמית נמוכה מאוד והוא אינו מאמין ביכולתו להתגבר על בעיותיו. ניכר כי הוא חש חסר כוחות ויכולת וביטחונו העצמי נמוך. הוא עוסק באופן רומינטיבי במחשבות רעות על עצמו, בין היתר סביב תכנים של ספקנות רבה, חוסר שביעות רצון וציפייה לכישלון. בראייתו את העתיד הוא מאוד חרד, מלא חששות ודאגות והוא מרגיש כי דברים רעים עומדים להתרחש.

איתמר מרשים כבחור אחראי, מצפוני ומוסרי מאוד. הוא מאורגן, מסודר, שיטתי, ובעל נטייה קפדנית ודקדקנית מאוד. נראה כי הוא בעל ביקורת עצמית מוגזמת. הוא מציב לעצמו סטנדרטים מאוד גבוהים, וכאשר אינו עומד בהם הוא עלול לחוש אשמה ודיכאון רב. החשיבה שלו נוטה להיות בעלת מאפיינים אובססיביים והתנהגותו לעיתים קומפולסיבית. הוא נוטה להתקשות בריכוז ובקשב וכן ניכר קושי רב בקבלת החלטות, גם בנושאים פעוטים יחסית.

נראה כי איתמר הינו בחור זהיר, קונונציונלי ואולי אף נוקשה. הוא פותר בעיות בדרך זהירה, לא מתוחכמת או יצירתית. אחרים עלולים לראות אותו לא פעם כפורמאלי וכמשעמם. הוא מתואר כסנטימנטלי, שאפשר לסמוך עליו. מאידך, לרוב יתקשה להיות אסרטיבי או בעל עמדה יוזמת ומובילה".

מאפיינים בין אישיים

חלק זה מתמקד ביחסים הבין אישיים, בכישורים הקשורים למאפיינים אלו ובמבנה מערכות היחסים שיוצר הנבדק כמו גם בעמדותיו ותפיסותיו את האחר. בפרק נעשה שימוש בסולמות המתייחסים לחלקים הבין אישיים כגון ASP, CYN, FAM, SOD, MDS, PA1, PA3, סולם קליני Si (סולם 0) ועוד.

"איתמר מרשים כבחור עם צורך עז בתלות והוא אכן בעל סגנון תלוי פאסיבי בתוך מערכות יחסים. הוא בחור ביישן, נסוג ומאוד מופנם. למרות שיש לו את היכולת ליצירת קשרים רגשיים קרובים והוא מאוד מעוניין בקשר אינטימי וקרוב, הוא מתקשה בכך מאוד, בין היתר בשל התפיסה העצמית השלילית שלו אשר מובילה אותו להרגיש חוסר נוחות ומבוכה רבה בנוכחות אחרים. גם כאשר הוא מצליח ליצור מסגרות יחסים מסוימות, ומועטות, הוא נותר בתחושת בדידות רבה. ככלל, הוא בעל קשיים בולטים בכל הקשור לביטחון הבין אישי ולרוב יימנע מבולטות, מהתקהלויות גדולות ומעמדה יוזמת ליד אחרים.

נדמה כי איתמר פאסיבי מאוד בקשרים ויחסים בין אישיים. הוא סר למרות, מתקשה לעמוד על זכויותיו או להיות עקשן ודומיננטי, ולרוב יעשה כל שביכולתו בכדי להימנע מעימותים. הוא נוטה לעכב ביטויים של תוקפנות, כעס ועוינות. אחרים יגדירו אותו לא פעם כסנטימנטלי ורך לב, אולם לעיתים הביישנות שלו תתפרש על ידי הסביבה כאדישות וריחוק.

אם כן, נראה כי לאיתמר עמדה אמביוולנטיות כלפי אנשים אחרים. הוא נמשך לאחרים בשל רצונו בסיפוק הצרכים התלותיים שלו אולם מאידך הוא חווה את עצמו כחסר יכולת ולכן חסר אפשרות ליצור קשר. יתרה מכך, הוא רגיש מאוד לביקורת מהסביבה ונוטה להיפגע בקלות, ועל כן חש לא פעם את האנשים הקרובים אליו ככאלו שאינם יכולים לתמוך או לסייע לו כאשר הוא זקוק להם".

תפקוד בעבודה

מאפיינים הקשורים לתפקוד בעבודה וסיפוק ממנה, קשיים במישור התעסוקתי, ספקות לגבי בחירה במקצוע ועוד יהיו חלק מפרק זה. מאפיינים אלו נגזרים לרוב מתוך הסולמות הקליניים וקוד הסיווג, במקביל לסולם WRK, TPA.

"איתמר חש כי הוא עובד תחת לחץ רב בעבודה וניכר כי הוא אינו יכול לעבוד בצורה הרבה פרודוקטיבית כבעבר. ניכר כי הוא מתלבט לגבי הקריירה התעסוקתית שלו ושיש לו קשיים בתחום התעסוקתי – בחלקן סביב העמדות השליליות שיש לו כלפי חבריו לעבודה".

עמדות כלפי טיפול והשלכות לטיפול

בפרק זה יופיע מאפיינים אשר עשויים לקדם את התהליך הטיפולי או לחילופין לפגום בו. בין היתר יתמקד הפרק בנושאי התובנה, המוכנות לטיפול, סוג הטיפול הרלוונטי ואף פרוגנוזה. מאפיינים אלו מתקבלים על בסיס הסולמות הקליניים, סולמות תוכן שונים ובעיקר סולם TRT.

"לאיתמר מוטיבציה רבה לטיפול, בין היתר בשל המצוקה הרבה שהוא חווה. מן האבחון עולה כי איתמר עשוי להמשיך בתהליך טיפולי יותר מאחרים וההתקדמות צפויה להיות איטית אך מתמידה. תחילת התהליך הטיפולי עלולה להיות קשה ומורכבת. הוא עשוי להשתמש בהגנות נוקשות, בכללן של אינטלקטואליזציה ורציונליזציה ולהיות נוקשה מאוד ולהתנגד לטיפול בתחילה בשל הצורך בפתחות. איתמר הוא אינו סומך בקלות, מרגיש כי אינו יכול לתת אמון באנשים שסביבו ובכלל זאת באנשי מקצוע הטיפול, לגביהם יש לו עמדות ראשוניות שליליות. הוא מרגיש כי אחרים אינם מבינים אותו ואינו מאמין שיש סיכוי לשינוי. הנוקשות שלו והנטייה שלו לוותר בקלות עלולים להיות אבני הנגף לגביהם יש לשים לב בתחילת הטיפול ותהליך יצירת הקשר הטיפולי".

השערות דיאגנוסטיות

השערות דיאגנוסטיות נעשות הן על ידי הסיווג והן על ידי הסולמות הספציפיים הגבוהים בפרופיל בשילוב סולמות התוכן והסולמות הנוספים. ביצירת ההשערות הדיאגנוסטיות בפרופיל זה השתמשנו בסיווג 2-7 וכן בסולם 0. כמו כן בסולמות ANX, DEP, OBS, AAS, SOD. חשוב לציין כי המבחן אינו נותן אבחנה דיאגנוסטית אלא התרשמות כללית שעל המאבחן לבחון אותה כהצעה, בהקשר לשאר הנתונים האנמנטליים והאחרים העולים מן האבחון.

"ממצאי אבחון זה מצביעים על אפשרות כי איתמר סובל מהפרעה דיכאונית בציר I (Major Depression) או Disorder (Dysthymia). כמו כן, נראה כי הוא סובל מהפרעת חרדה מוכללת (GAD). מן האבחון עולים קווים הקשורים להפרעה אובססיבית קומפולסיבית (OCD). לבסוף, נדמה כי לאיתמר קשיים בנושא סמים ואלכוהול שייכתן ומצטרפים לאבחנה של התמכרות. בציר II ניתן לשער כי לאיתמר קווים של הפרעת אישיות תלותית וכן מאפיינים מסיימים של הפרעת אישיות נמנעת.

NEO-PI-R

NEO-PI-R

מבחן ה- NEO-PI-R*Neo Personality Inventory Revised***מדריך בסיסי לפירוש סולמות****הקדמה**

מבחן ה-NEO הוא מבחן דיווח עצמי הכולל בגרסת המקור 240 שאלות. המבחן נבנה ע"י צמד הפסיכולוגים פול קוסטה ורוברט מקרי בשנת 1992. רציונל הבניה הינו המודל התיאורטי של גישת התכונות לחקר האישיות, על פיו קיימות חמש תכונות "גדולות" או חמישה גורמים ('Traits Big Five Model') אשר הינן בעלות השפעה ניכרת על אישיות האדם ועל האופן שבו הוא מתנהג. חמש התכונות הן: נוירוטיות (Neuroticism), מוחצנות (extraversion), פתיחות לחוויה (openness to experience), נועם (agreeableness), מצפוניות ושליטה עצמית (conscientiousness). (תכונות אלו נקראות לא פעם תכונות ה-OCEAN. המבחן ניתן לשימוש בקרב מבוגרים (+17) ומיועד לשימוש בקרב אוכלוסייה נורמטיבית. המבחן מאפשר התבוננות עשירה יחסית על האישיות הנורמטיבית, והוא רגיש דיו להבדלים אינדיווידואליים קטנים בתוך הנורמה. בשל היותו מורכב מחמש תכונות ושישה תתי מימדים בכל תכונה, הוא מאפשר ראייה רחבה על מגוון התנהגויות ועמדות, אשר מייצגות את האדם במסגרות שונות ומול סיטואציות שונות. הגרסה המקורית של המבחן יועדה למדוד שלוש תכונות בלבד: נוירוטיות, מוחצנות ופתיחות (NEO). בגרסאות המתקדמות יותר נמדדו כל חמשת התכונות ולכן שונה השם ל-REVISED, אולם ראשי התיבות של המבחן הינם למעשה שריד של הגרסה הראשונית ואינן מייצגות יותר את התכונות הנמדדות. קיימת גרסה מקוצרת של ה-NEO (NEO-FFI) הכוללת שישים פריטים (12 פריטים לכל מימד).

תיאור חמשת התכונות ותתי המדדים

המבחן בנוי מ-240 שאלות (עם סולם ליקרט של 5 או 7 אפשרויות) שלכל תכונה 'גדולה' שישה תתי סולמות ('facets'). להלן נתאר את התכונות כפי שמשתקפות במבחן ואת תתי הסולמות ומשמעותם. קיימים בנוסף שילובים רבים בין תכונות הבסיס ותתי הסולמות המהווים כלי פירוש משמעותי וחשוב מאוד של האישיות, אולם בסקירה זו לא נתייחס אליהם.

1. נוירוטיות - (N) Neuroticism = מדד הבוחן את יעילות ההסתגלות של האדם. במרכזו של המדד נמצאות תחושות של חרדה, עצבנות, מבוכה וחששות. אנשים בעלי ציון גבוה הינם בעלי חוסר יציבות, התמודדות לקויה עם קשיים ויכולת מופחתת לשליטה בדחפים. בציונים גבוהים עולה הסיכון לדיאגנוזה פסיכיאטרית כלשהי (לרוב בספקטרום החרדתי או האימפולסיבי-תלוי מדדים גבוהים). עם זאת, יש לזכור שהסולם מודד הבדלים אינדיווידואליים נורמטיביים, משמע ציונים גבוהים יכולים להתקבל ללא דיאגנוזה DSM-ית. ציון נמוך מתאר אדם רגוע, מתון ויציב מבחינה רגשית, אשר מתמודד בצורה טובה עם מצבי מתח ולחץ. ששת תתי הסולמות במימד: חרדה, עוינות וכעס, דיכאון, מודעות לעצמי, אימפולסיביות ופגיעות:

שם המדד	משמעות ציון גבוה	משמעות ציון נמוך	שאלה לדוגמא
חרדה Anxiety	חרדתיות, רמת מתח פנימי גבוהה, עצבנות וחששות.	רגיעה, ללא דאגות או לחץ רב	לעיתים קרובות יש לי סיבה להיות מתוח
עוינות וכעס Anger	נטייה לחוות כעסים ותסכול, חוסר סבלנות, וזימה וזימה (ביטוי כלפי חוץ יבדק בתכונת ה"נועם")	מתינות, מתרגז באיטיות, שקול, עדין	אני כועס בקלות
דיכאון Depression	חוסר סיפוק, בדידות ודכדוך, תחושת ייאוש ודחייה	בעלי תקווה, תחושת ערך עצמי וביטחון עצמי גבוה (לא בהכרח חש חדווה וחיות).	אני די מיואש לעיתים קרובות אני מרגיש "על הקרשים"
מודעות לעצמי Self-Consciousness	חוסר נוחות בסביבת אחרים, חרדה חברתית ורגישות לביקורת ולתגובות הסביבה.	ביטחון עצמי חברתי, תחושת נוחות ועניין במצבים חברתיים.	אני חושש למשוך תשומת לב לעצמי
אימפולסיביות Impulsiveness	נטייה לקושי בשליטה על תשוקות, דחפים ורצונות (כדוגמא: עישון, אכילה וכו'). (השאלה האם נכנע לפיתויים תבדק במדדי "מצפוניות").	התמודדות טובה עם פיתויים ויכולת לשליטה בדחפים	אני עושה דברים מתוך דחף רגשי שאני מתחרט עליהם אח"כ
פגיעות Vulnerability to Stress	חוסר מסוגלות ותחושת פגיעות גבוהה בהתמודדות עם מצבי לחץ. נטייה להפוך תלתי ולהגיב בפאניקה במצבי חרום.	תחושה פנימית של יכולת להתמודד עם מצבים קשים, רגיעה ומסוגלות.	חוותי מצבי לחץ כה קשים שחשתי שאני כמעט "מתפרק".

2. מוחצנות - (E) extraversion = מדד זה בוחן את התוודך הבין אישי, הצורך בגירויים ואקשן והיכולת לחוות שמחה וקלילות. במרכז המדד השאלה לגבי היותו של האדם חברתי, פעיל ומוכוון לאנשים, לעומת הנטייה להיות שמור, שקט ונמנע מקשר. המדד בוחן את רמת האנרגיה והמעורבות החברתית של האדם – כמה נהנה מחברת אחרים ומה קצב הפעילות שלו. בנוסף לנושאים אלו המדד בוחן גם את מידת האסרטיביות, הדברנות, החיבה לריגושים והאופטימיות. ציונים גבוהים קשורים לאנשים חברתיים, אסרטיביים הנמשכים לעניין ולאקשן. אנשים אלו נוטים להיות שמחים, אנרגטיים ואופטימיים. ציונים נמוכים קשורים לנטייה להיות שמורים מבחינה רגשית, עצמאי ומופנם, ונוטה להיות עם עצמו (לא תמיד קשור לחרדה או קשיים חברתיים). תתי הסולמות במיד: ידידותיות, אהבת חברה, אסרטיביות, אקטיביות, חיפוש אחר ריגושים ורגשות חיוביים:

שם המדד	משמעות ציון גבוה	משמעות ציון נמוך	שאלה לדוגמא
ידידותיות Warmth	נטייה להיות חברתי, לבבי וחביב בקשר בין אישי. אדם חם, בעל חיבה ויכולת ליצירת קשר.	רשמיות, אדם שמור ומרוחק בקשר בין אישי, אך לא בהכרח עדין.	אני נחשב לאדם פתוח וידידותי
אהבת חברה Gregariousness	העדפה להיות בין אנשים. לרצון להיות בחברה גדולה והנאה	נטייה להיות עצמאי, לבד יותר מביחד, אי חיפוש או	אני רוצה שיעזבו אותי לנפשי (Reversed Q)

ממגע חברתי.	הימנעות מגרייה חברתית	
אסרטיביות Assertiveness	דומיננטיות, אסרטיביות ורצון ליוזמה ובלטות. זהו אדם שעשוי להפוך למוביל. עם זאת, בציונים גבוהים מאוד תתכן תוקפנות וצורך עז בשליטה.	העדפה להישאר ברקע, הססן מעט, פאסיבי ועם נטייה להימנע מתפקידי ניהול
אקטיביות Activity	קצב גבוה, תנועתיות ומהירות תגובה. רמת אנרגיה גבוהה וצורך להיות עסוק, פעיל ודרך	טמפו איטי ושקט יותר, ללא קשר לעצלות או חוסר דרייב.
חיפוש אחר ריגושים Excitement Seeking	חיפוש אחר ריגושים, אקשן ואתגרים. אדם שמעדיף סביבה רועשת וצבעונית.	נטייה להעדפה של מסגרת, חיים יותר שקטים וללא ריגושים מלאכותיים
רגשות חיוביים Positive Emotions	יכולת לחוש רגשות חיוביים כמו שמחה, אהבה והתרגשות. מתאר אדם אופטימי שמח וספונטני בהתנהלותו.	מידה פחותה יותר של חיוניות וספונטניות, רצינות ועם פחות אנרגיה, מתאר לעיים עכבות וכבדות.

3. פתיחות לחוויה (O) openness to experience = זהו מדד פחות ידוע מהשניים הקודמים. המאפיינים של אדם בעל ציון גבוה יהיו דמיון פעיל, רגישות לתחושות פנימיות ולרגשות, סקרנות ויכולת לקבל דעה שונה. אלו אנשים רגישים לעצמם ולזולת, המוכנים להתנסות ולהחזיק ברעיונות חדשניים ושונים. אדם בעל ציון גבוה יהיה אדם הבוחן עמדות, שואל לגבי מוסכמות ובעל נטייה לחדשנות. אין מדובר באדם מרדן למרות שיהיה אדם מאתגר לגורמי סמכות. ציון נמוך יעיד על אדם קונבנציונלי ושמרני המעדיף את המוכר והידוע, את השבלוני, הוא נוטה לקבל מרות ובעל נטייה נוקשה. למדד מתאם מתון עם השכלה ואינטליגנציה ולא פעם הוא נקרא מדד האינטלקט.

תתי הסולמות במימד : דמיון ופנטזיה, אסתטיקה, רגשות, פעולות, רעיונות וערכים :

שם הממד	משמעות ציון גבוה	משמעות ציון נמוך	שאלה לדוגמא
דמיון ופנטזיה Fantasy	נטייה לפתיחות לפנטזיה, דמיון עשיר ונטייה לחלום בהקיץ כמקור פנימי לעניין ועושר.	נטייה לתיכלסיות, ליבשושיות ולהתרכז בביצוע מציאותי ללא דמיון.	אני מאוד פרקטי ומציאותי ונמנע מלחשוב על דברים לא תכליתיים (R)
אסתטיקה Aesthetics	מידת הערכה ליופי ואומנות-נהנה ומתרגש משירה, מוסיקה ומסתקרן מכך	אינו רגיש לאומנות ויופי ובעל עניין מועט בתחומים אלו	אני נהנה ממוזיאונים של אומנות
רגשות Feelings	פתיחות וקבלה של רגשות של עצמו ומעריך רגשות כתחום חשוב בחייו. חווה רגשות באופן עמוק ומגוון	נטייה לקחות רגשית, טווח רגשי מוגבל וייתכן ובעל חוסר עניין במצבים רגשיים וקושי ברגישות לאחר.	נדיר שאני שם לב לתגובותיי הרגשיות (R)

פעולות Activities	מתאר את הנכונות להתנסות בפעילויות שונות וחוויות חדשות ולא שגרתיות. העדפה לחדש ולשונה, בדיקת אופציות חדשות והעדפה של חוסר שגרה.	נטייה לקושי מול אי וודאות, והעדפה להיצמד למוכר, לידוע ולשגרתי.	אני מסכים עם האמרה "אל תחליף את מה שלא מקולקל". (R)
רעיונות Ideas	מתאר סקרנות אינטלקטואלית, פתיחות ונכונות לבחון רעיונות חדשים ולא שגרתיים. גמישות מחשבתית ויכולת לחשיבה פתוחה או תיאורטית.	נטייה לתחומי עניין מצומצמים וממוקדים. חוסר חיבה לאתגרים שכליים ולעיתים חוסר בסקרנות.	אני נהנה לנתח לעומק אירועים ותהליכים המתרחשים בחברה
ערכים Values	נכונות לבחון רעיונות חברתיים, פוליטיים ודתיים. מתאר חוסר קונפורמיות ופתיחות מחשבתית ואחרת.	נטייה לדוגמטיות, קבלת מרות וסמכות ללא בדיקה, ועם רצון לשמרנות והמשך המסורת.	אני מאמין שבחברה בריאה יש מקום למגוון רחב מאוד של אידיאולוגיות ותפיסות עולם

4. נעימות (A agreeableness) = בעיקרו זהו מדד בין אישי, אשר מתאר מעין פילוסופיית חיים אודות עמדותיו של האדם לגבי הסביבה. זוהי האוריינטציה של האדם ביחסו לאחרים, והדרך בה הוא תופס כוונות ומניעים. כפעל יוצא הוא מתייחס למידת האמונה באחרים, האכפתיות, הסבלנות והיכולת להשתלב בקבוצה. אדם בעל ציון גבוה מאמין לסביבתו, אלטרואיסט וסימפטי לאחרים, מוכן לסייע ואינו ווכחן ועקשן יתר על המידה. מאידך, בעלי ציון נמוך יהיו מרוכזים בעצמם, תחרותיים וספקנים מאוד, בעלי קושי להאמין לאחרים, נטייה שחצנית המבטלת את האחר, ולעיתים קרובות יהיו חסרי סבלנות. בנוסף, יהיו בעלי יכולת רבה יותר לעמוד על דעתם ולהילחם על עקרונותיהם, ולא יעדיפו תמיד את הפרשה על פני המאבק. לעתים קיים מתאם גבוה להפרעת אישיות נרקיסיסטית, אנטי חברתית או פרנואידית.

תתי הסולמות במימד: אמון, ישירות, אלטרואיזם, היענות, צניעות, דאגה לאחרים:

שם הממד	משמעות ציון גבוה	משמעות ציון נמוך	שאלה לדוגמא
אמון Trust	אמונה כי אחרים הינם כנים ובעלי כוונות טובות ואפשר להאמין להם.	נטייה לספקנות וציניות, וחשדנות רבה. אנשים אלו יהיה זהירים ופסימיים.	אני מאמין שבאופן כללי "אדם לאדם זאב" (R)
ישירות Straight-forwardness	כנות וישירות במגע הבין אישי.	נטייה לעגל פינות וליפות את המציאות, להניע אנשים לפעולה באמצעות ערמומיות. אינו מהווה סולם שקר.	אם הייתי מנסה לשקר, היו רואים זאת עליי מיד
אלטרואיזם Altruism	בעלי עניין אקטיבי ברווחתם של אחרים, נדיבות לב והתחשבות באחרים.	נטייה לאגוצנטריות, קושי להתערב בצרות של אחרים. לעיתים נתפשים כקרים, סנוביים וציניים.	יש אנשים החושבים אותי לאנוכי ואגואיסט (R)

היענות Compliance	מדד הבוחן כיצד האדם מתנהג במצבים של קונפליקט בין אישי. יכולת לקבל עמדות אחרים, יכולת לוותר ולהימנע מעימות.	תוקפנות, העדפת תחרות על פני שת"פ ועקשנות רבה. חסר עכבות בביטוי כעסים. זקוק לשליטה.	אני לא סובל עימותים
צניעות Modesty	נטייה לצניעות, האדם נחבא אל הכלים, אינו מתפאר ביכולותיו, לעיתים ביישן.	נוטה לשחצנות, מאמין בעליונותו על אחרים ולעיתים תוקפני. במתאם עם קווים נרקסיסטיים	שבחים גורמים לי למבוכה
דאגה לאחרים Tender Mindedness	נטייה לסימפטיה, דאגה לאחר, אכפתיות וסובלנות. אנשים המדגישים את הצד החברתי ועל כן חמים ועדינים.	נטייה לריאליזם ולקבלת החלטות על סמך שיקולים הגיוניים בלבד, תוך רגישות מופחתת לבעיות אחרים.	אני לא סובל אנשים חלשים (R)

5. מצפוניות/אחריות - conscientiousness (C) = מדד זה בוחן את רמת הארגון המוטיבציה וההתמדה של האדם בהתנהגות שמכוונת מטרה. המדד מתקשר בין היתר ליכולת לשליטה עצמית ולהתמודדות עם הנורמה והמסגרת. נושא השליטה מכוון לשליטה פעילה, הקשורה לתכנון, לארגון ורמת המסירות והאחריות. האדם המצפוני הינו מגמתי, בעל כוח רצון ונחוש, בעל הישגיות ושאיפות רבה. ציונים גבוהים מאוד יעידו לא פעם על קפדנות יתר, הססנות, יסודיות יתר ואובססיביות. בעלי ציון נמוך יהיו יותר אדישים ויתקשו להתמודד עם הסחות דעת שונות. אין זה אומר כי הם בעלי סולם ערכים ירוד, אולם הם פחות מקפידים על יישום ועשויים להתקשות במשמעת העצמית וברמת האפיק והזהירות.

תתי הסולמות במימד: תחושת מסוגלות, סדר, אחריות, הישגיות, משמעת עצמית, זהירות:

שם המדד	משמעות ציון גבוה	משמעות ציון נמוך	שאלה לדוגמא
מסוגלות Competence	התחושה של האדם שהוא הישגי, יעיל ובעל יכולת לתפקד היטב. הערכה עצמית תואמת ומיקוד שליטה פנימי	הערכה נמוכה לגבי יכולת התמודדות. תחושת חוסר מוכנות או כשירות ומיקוד שליטה חיצוני	אני יודע לבצע את מה שצריך בכל מצב.
סדר Order	נטייה לסדר, קפדנות וארגון רב, עבודה שיטתית ומסודרת. לעיתים במתאם עם OCPD.	קושי בהתארגנות, לעיתים אימפולסיביים ובלאגניסטיים.	אני רוצה שהכל יהיה בדיוק כפי שצריך.
מחויבות Dutifulness	נטייה להתנהגות על פי מצפון- צייתנות לעקרונות, לחוקים ולנורמות, היצמדות לכללים אתיים ומילוי חובות מוסריות.	נטייה לביטול החוקים או הנורמות והתנהגות שלא על פיהם. אינו מקנה חשיבות לחלק האתי-מוסרי.	ככלל, אני קודם עושה את מה שאני חייב, ואחר כך מתפנה למה שאני רוצה.
הישגיות Achievement Striving	שאיפות, צורך חזק וברור להישגיות והצלחה. מוכנות להשקיע מאמצים בקידום מטרה. ציון גבוה מאוד מלמד על השקעת יתר ווורקוהליזם.	לעיתים אדישות, חוסר הנעה או מיקוד, האדם אינו מחפש הישגיות ונתפשים כחולמניים, לא מאורגנים או איטיים.	ני תמיד שואף להצטיין במה שאני עושה, גם בתחומים פחות חשובים בחיים.

משמעת עצמית Self Discipline	היכולת לקחת מטלה ולהשלים אותה למרות המכשולים, ההסחות והשעמום. יכולת הנעה עצמית להשלמת משימה – רמת ארגון, יסודיות ומשמעת עצמית גבוהה.	קושי בביצוע מטלות לאורך זמן, נטייה לחוסר ארגון מול הסחות דעת, דחייה של ביצוע מטלות ולעיתים ויתור.	אני טיפוס שמסיים את מה שהוא מתחיל.
שיקול דעת וזהירות Deliberation	הנטייה של האדם לחשוב בזהירות ושיקול דעת לפני פעולה. זהו דפוס זהיר, סוגר והגיוני. בציונים גבוהים מאוד לעיתים הססנות, קושי בקבה"ח.	ספונטיות, קבלת החלטות מהירה ולעיתים פזיזות. תגובות שאינן תמיד לוקחות בחשבון את התוצאות.	אני בוחר את מילותי בזהירות.

T.A.T

דגשים לפרשנות של מבחן ה-ט.א.ט

מבחן ה-ט.א.ט עשוי לחשוף באופן הטוב ביותר את מערכת היחסים המשפחתית והבין אישית של הנבדק. היא עשויה לבטא את העולם החוויתי של הנבדק באופן הברור ביותר. יחד עם זאת, מבחן זה עשוי לשקף גם את הצדדים העמוקים של מבנה האישיות גם אם חסר לו מרכיב נורמטיבי ומחקרי מוצק כמו לרורשך. צריך לקחת בחשבון כי דמויות שונות בכל תמונה עשויים לשקף צדדים שונים באישיות הנבדק וכי הסיפור המסופר לתמונה עשוי לבטא את יחסי האובייקט ומבנה האישיות שלו. כדאי להתייחס למספר ממדים כדי להעריך את הגיבוש והרמה של יחסי האובייקט של הנבחן. א. מרוכבות הדמויות ב. אוריה ורגשיות ג. יכולת למעורבות ביחסים וסטנדרטים מוסריים ד. הבנה של סיבתיות חברתיות. כל אחד מהממדים האלה עשוי להצביע על הרמה ההתפתחותית ועל טיב יחסי האובייקט של הנבדק.

התמונות אשר נבחרו כאן משקפות את ההסכמה המקובלת בספרות ביחס לבחירה המועילה ביותר של תמונות אשר עשויות לבטא בצורה הטובה ביותר את החוויות של הנבדק ולחשוף באופן המלא ביותר צדדים שונים באישיות שלו. בדרך כלל ניתן להשתמש בתמונות אלה ללא צורך בתוספת כלשהי. ניתן תמיד להוסיף תמונה ספציפית על פי ממדים מיוחדים אותם רוצים לבדוק אצל נבדק מסוים.

תמונה 1

זו נחשבת לתמונה החשובה ביותר במבחן כולו. היא מומלצת לשימוש בכל מבחן. דמות הילד היא נוחה להזדהות וכך יש בדרך כלל קרבה בין הנבחן לדמות בתמונה. בתמונה זו עולים בדרך כלל מוטיבים של יחסים עם ההורים והאופן בו הנבדק מתייחס אליהם. לעיתים קרובות אנו עדים לקונפליקט בתמונה זו בין אוטונומיה ולקונפורמיות. עמידה בציפיות אל מול מרדנות. יש כאן מוטיבים של הישגיות. ניתן לראות אם מדובר בדמיון בלבד או בצעדים הישגיים מעשיים. נראה, כי הכינור עשוי גם לשמש כסמל מיני והיעדרותו מהסיפור או עיוותו עשוי להיות קשור לכיוון זה. לעיתים קרובות עולה מתוך תמונה זו התייחסות לדימוי עצמי, ליכולת ולהערכה עצמית אל מול חוסר ביטחון או אף לעמדה דיכאונית ממש. למשל, לעיתים רואים כאן את הכינור כשבור ולכן לא ניתן לנגן עליו.

תמונה 2

זו תמונה בעלת חשיבות רבה להערכת היחסים במשפחה. גם כאן אנו עשויים לגלות מוטיבים של אוטונומיה אל מול נאמנות למשפחה ולערכיה המסורתיים. יש כאן מקום להעריך הזדהות וקרבה לדמויות השונות, כולל זהות מינית ובעיות בתחום זה. אופן ההתייחסות להריון עשויה לחשוף צדדים חשובים מאד. אובססיביים עלולים בתמונה זאת לעמוד על הפרטים הרבים המצויים בה באופן בלתי מתאים ומיגע. היחס ללימודים והתקדמות עשוי לבוא לידי ביטוי דרך הנערה היוצאת ללמוד.

תמונה 3 - BM

זו תמונה בה עלולים להופיע לראשונה תכנים דיכאוניים חשופים ובולטים. מוטיב של אובדנות ותוקפנות עלולים להיות כאן נראים לעין או מוצנעים דרך התעלמות מהאקדח או דרך ביטוי של מתח והיסוס ביחס אליו. זו תמונה אשר עשויה לבטא חוויה של משבר ודרכי התמודדות עם מצב זה. התמונה גם עשויה לשקף בעיות זהות בגלל העמימות של הדמות.

תמונה 6 BM

זו תמונה אשר עשויה להבליט באופן חשוף את היחסים בין אימא לבן. מוטיבים אדיפאליים עלולים להתגלות כאן וכן מערכת ציפיות משפחתית והתגובה אליה. זו תמונה המתאימה גם להערכת יחסים עם דמות נשית בכלל אשר עשויה להיות מעוברת מהיחסים אל האימא.

תמונה 6 GF

זו תמונה המבטאת בצורה טובה את היחסים בין אב לבתו. גם בתמונה זו עשויים לבוא לידי ביטוי צדדים אדיפאליים. הדמות הגברית עשויה להיות בעלת איכויות תומכות, אך גם בעל צדדים תוקפניים ומפתיים. לעיתים קרובות יש הרחקה של הדמות דרך זיהוי שלה עם קרוב משפחה רחוק כדוד או חבר משפחה.

תמונה 7 BM

זו תמונת מפתח להבנת היחסים של הנבדק לאביו ולדמויות סמכות בכלל. עשויים לבוא לידי ביטוי יחסים תומכים בו האב מעביר את סמכויותיו לבנו או גם יחסי תחרות והעדר ברכת דרך מצד הבן כלפי בנו. לעיתים קרובות עשויים להתבטא כאן גם ממדים תפקודיים ויחס לקרירה.

תמונה 7 GF

זו תמונה חשובה מאד להבנת יחסי אימא בת. יתר על כן, לעיתים קרובות תמונה זו משקפת התייחסות עמוקה לילדות בכלל ולהיבטים של חסד בחום ובטיפול הורי בכלל. כמו בתמונות אחרות גם בתמונה זו עשויות הדמויות השונות לשקף חלקים שונים והזדהויות שונות של אישיות הנבדק.

תמונה 8 BM

זו תמונה מועילה בדרך כלל. לנבדק קל יחסית להזדהות עם דמות הילד בחזית. מוטיבים של תוקפנות ושל שאפתנות עשויים להתגלות כאן לראשונה באופן ברור. כמו בתמונה BM 3 מעניין לראות אם הרובה ברקע מוזכר. ניתן לעיתים להסיק כיוון של עוינות מודחקת אשר בולמת זיהוי כזה. זו תמונה אשר עשויה גם לשקף חיי דמיון ופנטזיה. לעיתים המתרחש ברקע מתואר כמחשבה או דמיון של גיבור הסיפור בחזית.

תמונה 9 GF

זו תמונה מצוינת להערכת יחסי נשים או יחסי אחיות. עשויים להתבטא כאן יחסי קרבה כמו גם תחרות וקנאה. בתמונה זו עלולים להתבטא חשדנות וחשש ממעקב כמו גם מוטיבים של אובדנות דרך פיקוח של אחת הנשים על רעותה כדי למנוע פגיעה עצמית. אפשר למצוא כאן גם יחס לאהבה אסורה ולמוטיבים של בריחה.

תמונה 12 M

זו תמונה המבליטה יחסים בין אדם מבוגר לצעיר. היא עלולה לכלול לראשונה מוטיבים הומוסקסואלים וחשש מהם. היא עשויה ללמד על יחסי תלות ופסיביות לעומת דומיננטיות של סמכות. לעיתים ניתן להסיק מתמונה זו על היכולת להיעזר במצבי משבר ומחלה או על פסימיות וחוסר אונים. לעיתים המוטיבים הבולטים הם של הצלה באמצעות קסם הנשענים על פנטזיה הגנתית.

תמונה MF 13

זו תמונה טובה מאד כדי להעריך יחסי גבר אישה באופן הכולל ממדים רבים. יתכן, כי בתמונה זו יתבטאו מוטיבים של יחסי מין וקשיים הכרוכים בכך. דבקות והקרבה נוכח מחלה של הדמות הנשית. בגידה וחוסר נאמנות כאשר מזהים את התמונה כקשורה בהרפתקה מחוץ לנישואין וכן מוטיבים של יחס לנישואין ולאהבה בכלל.

תמונה 14

זו תמונה מועילה בדרך כלל. היא עשויה לשקף התייחסות לעתיד. היא עלולה לכלול מוטיבים של ייאוש וגם של אובדנות. מאידך, היא עשויה לשקף חוויה של תקווה והתחדשות. תמונה זו מעלה לא פעם ממדים של בדידות ומלמדת על היכולת להיות לבד.

תמונה BM 17

זו תמונה אשר מבטאת לעיתים קרובות את היחס לשאפתנות, הישגיות וקריירה. היא עשויה ללמד על המידה בה הנבחן מוכן להשקיע מאמץ כדי להתקדם או מתבסס על פנטזיה כתחליף לכך. לעיתים עולים כאן מוטיבים של בריחה מכלא ומתחושת מחנק או אשמה בה האדם מצוי.

סולם יחסי אובייקט ט.א.ט (WESTERN) SCORS

- סולם זה מורכב מחמש רמות של יחסי אובייקט ובשלותם על פני ארבעה ממדים שונים.
- הסולם בנוי מציון נמוך של בשלות ועד לציון גבוה והמפותח יותר (בדוגמאות להלן רק שלוש רמות).
- א. מורכבות הייצוגים של הדמויות בסיפורים
- ב. הטון הרגשי של היחסים בסיפורים
- ג. יכולת להשקעה רגשית וערכים מוסריים, כולל אמפטיה כפי שהיא מתבטאת בסיפורים
- ד. הבנה של סיבתיות חברתית המתבטאת בסיפורים

א. מורכבות הדמויות – ככל שיחסי האובייקט מפותחים יותר, הן נפרדות, כוללות ממדים מורכבים יותר והן פחות חד ממדיות ברמה הנמוכה אנשים אינם מובחנים היטב. חסרה הבחנה בין המחשבה והרגשות של דמות נתונה לעומת אחרים. טשטוש גבולות מאפיינים את הרמה הנמוכה. שכיח הביטוי כמו "שניהם כאלה", "שניהם חושבים ומרגישים אותו דבר". ברמה הגבוהה קיימת תפיסה מובחנת, מפורטת ורב ממדית של הדמויות. ניתן לראות אחרים כבעלי רגשות סותרים ובעלי מוטיבציות מגוונות.

1. יש פה בחור והוא עומד לעזוב (כרטיס 4)
2. הוא עומד לעזוב, היא חוששת שהוא ייהרג במלחמה והיא תישאר לבד.
3. הוא עומד לעזוב. הוא עקשן כמו אביו. הוא מאמין במה שהוא עושה. היא לא רוצה שילך היא חוששת שיקרה לו משהו דומה שקרה לאביו שיצא להגן על הארץ שלו.

ב. טון רגשי ביחסים – ממד זה משקף את הציפייה של הנבדק ממערכת יחסים בין אישית. האם זו תהיה תומכת ומבינה או עוינת, מנצלת ובלתי קשובה. כאן גם ניתן לראות האם הטון הרגשי מפוצל באופן קוטבי ונוקשה לטוב ורע. ברמה הנמוכה ניתן למצוא אלימות, קיטוב רגשי משמעותי, ניצול לרעה וכו. ברמה הגבוהה עשויים להיות גוונים שונים של רגשות, כולל חיכוך ואמביוולנציה, אך עם עדיפות לרגשות חיוביים, תוך נטייה לשיתוף פעולה.

1. הוא מסתובב ומכה אותה, מפיל אותה לארץ וזהו.
2. הוא פשוט עומד שם ומסתכל. הוא רוצה לעזוב, לא יודע מה קורה בדיוק.
3. הוא קצת מוטרד, אולי הוא איבד את העבודה שלו. היא רוצה להקשיב ולעזור לו. הם יודעים שהמצב ישתפר. הוא עובד טוב. הוא מקשיב לה וסומך עליה. כנראה הוא אוהב אותה.

ג. השקעה רגשית ומוסריות – בממד זה ניתן להעריך האם היחסים הם מטרה או אמצעי. האם היחסים הם הדדים או שמה נועדו לסיפוק צרכים חד צדדי. בממד זה ניתן גם להעריך מצפון ותפיסת יחסים כבעלי משמעות והמשכיות. הרמה הנמוכה מציגת סיפוק צרכים חד צדדי או אף ביטוי של אלימות ללא כל חרטה ורגשות אשמה. חסרה התחשבות באחרים. הסיפור עלול להתרכז באחת הדמויות, תוך השמטה מוחלטת של האחרים. המספר עשוי למקם את עצמו בסיפור או להציג דמות בודדת ומנותקת. אחרים עשויים להיות מוצגים באור משפיל ופוגע. סיפורים המשקפים רמה גבוהה, מבטאים מצפון, הדדיות, עצמאות ופתרון קונפליקטים בדרך של פשרה והידברות.

1. היא בהריון. הוא עוזב. נמאס לו ממנה.
2. הם זוג, אולי חברים. הם רבו. הם בטח ישלימו ויתחתנו

3. הם רבים. היא פגועה. הם ידברו על זה ביניהם. הוא יכול לראות גם את הצד שלה. הוא לא התכוון לפגוע בה והוא מבין שגם לה יש דעות משלה.

ד. סיבתיות חברתית – ממד זה בודק את היכולת של הנבדק להבין תהליכים חברתיים מורכבים. הוא מתמקד באפשרות לראות תהליכים חברתיים ולהבין את התרחשותם ואת המניעים האפשריים להם, המשקפים הבנה ושיפוט של השדה הבין אישי. ברמה הנמוכה, הנבדק איננו קושר בין רגשות, מחשבות והתנהגות למצבים בין אישיים. ברמה הנמוכה הנבדק איננו מציע הסברים למצבים בסיפור או שהוא משרטט הסברים עם הגיון מעוות ושגוי. הסיפורים עשויים לכלול רק צדדים קונקרטיים או אף הסברים בעלי גוון מוזר ובלתי מתאים למצב עליו מסופר. הרמה הגבוהה מאופיינת בחשיבה מורכבת, המסוגלת לקשור בין רגשות, מחשבות והינעים שונים לבין השתלשלות של אירועים חברתיים. הוא מסוגל לשרטט תמונה של יחסים המבוססת על מניעים פסיכולוגיים של הדמויות.

1. הבחור כועס. היד שלו כואבת או נפגעה. אני לא יודע למה זה קרה. הוא ישתפר.
2. הבחור מרגיש כואב וכועס. היא רוצה לעזור. היא עברה משהו דומה.
3. הוא כועס, אך גם עצוב. הוא לא רוצה לפגוע בה כפי שעשה בעבר. זה אכל אותו אחר כך. חושב מדוע הוא לא יכול להיות ביחסים אתה בלי לקלקל הכל. היא עצובה אבל יודעת שאולי צריך לערוך פסק זמן ביניהם, עד שהמצב יתקרב. היא יודעת שאיכפת לו וכי הוא נאבק עם עצמו.

הציוורים

HTP

ציורים – בית, עץ וציור אדם

מבוא

הקלינאי אשר מנתח את ציורי הבית, העץ והאדם מתעניין באופן בו הנבדק רואה את עצמו, הדברים אשר הוא תופס כחשובים, הדברים שהוא מדגיש והדברים אשר הוא מזניח. במבחן הציורים, לצד חופש הביטוי, ישנן מספר הגבלות בגלל הצורך בסטנדרטיזציה. לפי Hammer מבקשים מהנבדקים את אותו רעיון על נייר בגודל דומה ועם אותם חומרים. לנבדק נותנים כלים אלה כדי לבצע את המבחן: שני עפרונות עם מחק. ארבעה דפים של נייר לבן, כל דף באורך ורוחב של 17-21 ס"מ. מבקשים מהנבדק לצייר את הבית כך שהחלק הארוך יותר של הדף ימוקם באופן אופקי לפני הנבדק ולעומת זאת, כשהנבדק מצייר עץ ואדם החלק הארוך של הדף ימוקם באופן אנכי לנבדק. לנבדק אומרים שהוא צריך לצייר בית, עץ ואדם הכי טוב שהוא יכול. הוא יכול לצייר כל סוג שהוא מעוניין, יכול למחוק כמה שהוא רוצה, ואין מגבלת זמן. אם הנבדק טוען שאינו יודע לצייר כי אינו יצירתי, אומרים לו שהמבחן אינו בודק כישורים אומנותיים, אלא בודק כיצד הוא מתמודד עם דברים. אין להרשות לנבדק להיעזר בכלים מסוימים לציור (כגון: סרגל).

רצף הציורים (בית-עץ-אדם) מיועד להוביל את הנבדק באופן הדרגתי לדרגות קושי הולכות וגדלות מבחינה פסיכולוגית, לציור. הנבדק מתחיל מהנייטרלי יחסית (הבית) ומסיים בטעון ביותר מבחינה רגשית (האדם). בחירת שלושת מושגים אלה מנומקת בסיבות הבאות:

- 1) המושגים הללו מוכרים לכולם, כולל ילדים צעירים.
- 2) לנבדקים בני כל הגילים קל לקבל את המושגים הללו כנושאים לציור.
- 3) הם מעוררים התבטאות יותר כנה וחופשית לעומת מושגים אחרים.
- 4) המושגים הללו הינם בעלי משמעות סימבולית בלתי מודעת.

מחקרים רבים אוששו את הטענות בדבר המשמעות האישית והפוטנציאל הסימבולי החזק של המושגים בית עץ ואדם. להלן מספר דוגמאות:

Eng & Griffit מצאו כל אחד בנפרד שהציורים המועדפים על ילדים קטנים הם ראשית – אדם, שנית-בית ושלישית- עץ. Emil Jucker מצא שלציור חופשי של עץ יש אפשרות גבוהה להיות ציור השלכתי המבטא את האישיות לעומקה.

Pichon Riviere מצא במחקר על בתים שנבנו עם קוביות ע"י ילדים שהבתים מסמלים את גוף הילד, את הרחם ואת ביתו של הילד. מחקר אמפירי של ציורי ה-H.T.P תומך יותר באפשרות הראשונה והשלישית ולא באפשרות השנייה. בהקשר לאפשרות הראשונה, שציור בית מסמל את גוף האדם, נבדקים עם בעיות באזורים פאליים משליכים זאת בתיאור הארובה, נבדקים עם בעיות אוראליות מדגישים את קווי החלונות ועוד.

מבחן הציורים כמבחן השלכתי

טכניקה קלינית תחשב השלכתית אם היא מציגה בפני הנבדק גירוי עמום או רב-משמעי בכך שהמשמעות שהנבדק ייתן לגירוי חייבת לבוא לפחות באופן חלקי מתוך הנבדק עצמו. מבחן הציורים מציג גירוי עמום יותר מכפי שנראה על פניו: למרות שנאמר לנבדק לצייר בית, עץ או אדם לא נאמר לו איזה בית לצייר. בחירת הגודל, הצורה, המיקום, הגיל, המין וכיו"ב תלויים לחלוטין בנבדק. כך למשל הוספת פרטים שונים כגון ארובה לבית, אצל נבדק בעל הסתגלות טובה הארובה אינה יותר מאשר פרט הכרחי

בציור בית, אך אם הנבדק סובל מקונפליקט פסיכו-סקסואלי הארובה תהפוך לסימבול פאלי ותהיה נתונה להשלכות של רגשותיו הפנימיים של הנבדק. הדבר יכול להתבטא בציור של ארובה שנוטה לפול, בציור של מספר ארובות בבית ועוד. לפיכך, טכנית מבחן זה מציג לנבדק גירוי שמוכר מאד לכל האנשים אך לא ספציפי ולכן על מנת להגיב לגירוי על הנבדק להשליך או לפחות להיות סלקטיבי בבחירת הציורים, דבר הנובע מעולמו הפנימי.

במהלך חייו הנבדק נחשף לאינספור בתים, עצים ואנשים. רק אותם בתים, עצים ואנשים שיש להם משמעות סימבולית עבור הנבדק עשויים להיבחר כאובייקטים לציור, הנבדק יבחר באותו אובייקט עמו הוא מזדהה או חש כלפיו קירבה כלשהי (גם אם הנבדק יצייר ציור שראה בספר מסוים, יש לכך משמעות כי הוא זה שנשלף מהזיכרון).

סימבוליות אינהרנטית

הבית: מעורר אסוציאציות הקשורות לחיי בית ויחסים בתוך המשפחה.
 אצל ילדים: מעורר התייחסות למצב בבית ההורים ויחסים בין הורים לילדים (למשל: ציור של בית עם ארובה ממנה עולה עשן כבד וסמך כמסמל מצב משפחתי "חם" וסוער בבית ההורים).
 אצל מבוגרים נשואים: עשוי לשקף את מערכת היחסים עם בן הזוג למרות שאצל מבוגרים נשואים רבים ניכרים עדיין משקעי העבר והציור משקף גם את היחסים עם ההורים. ככל שהמבוגר יותר נוירוטי, רגרסיבי או בפיסקציה בשלב התפתחותי מוקדם, כך גדל הסיכוי שהבית ישקף את מערכת היחסים עם ההורים.
העץ והאדם: משקפים את דימוי הגוף והתפיסה העצמית של האדם.
 העץ משקף את התחושות העמוקות והפחות מודעות של הנבדק לגבי עצמו ודמות האדם משקפת את התחושות הקרובות יותר למודעות של האדם לגבי עצמו ולגבי יחסיו עם הסביבה. כפועל יוצא, מתקבלת תמונה של היררכיית הקונפליקטים וההגנות של הנבדק (מהלא מודע עד למודע).
העץ, כישות וגטטיבית בסיסית וטבעית, מהווה סימבול מתאים להשלכה של רגשות עמוקים בסיסיים ופרימיטיביים יותר לגבי העצמי וכפועל יוצא גם קשים יותר לשינוי. דמות האדם משקפת כאמור רגשות מודעים יותר ובין היתר גם את האופן בו הנבדק למד להתמודד עם בני אדם אחרים ועם רגשותיו כלפיהם.
 ציור אדם משקף תפיסה עצמית ודמוי גוף, אולם מבטא גם שינויים בעמדה ובמצב הרוח שהם זמניים ומצביים.

ציור עץ לעומת ציור אדם

✓ ציור העץ פחות נוטה להשתנות במבחן חוזר. בעוד שציור האדם

ישתנה גם אחרי פסיכותרפיה פחות אינטנסיבית, הרי שציור העץ

ישתנה בצורה מועטה ביותר גם אחרי פסיכותרפיה ממושכת.

✓ קל יותר לנבדק ליחס תכונות שליליות לעץ מאשר לאדם משום שהעץ נתפס כפחות קרוב אליו. רגשות עמוקים יותר או אסורים יותר יושלכו ביתר קלות על העץ עם פחות חשש מחשיפה עצמית ופחות צורך בהפעלת הגנות. למשל: נבדק שחוה טראומה יצלק את גזע העץ או ישבור את ענפיו ופחות יטה לצלק את הפנים של דמות האדם או לפגוע ולעוות את הידיים.

✓ השוואה של ציור העץ לציור האדם מאפשרת להעריך את ההיררכיה של הקונפליקטים וההגנות של הנבחן.

שיקולים התפתחותיים

הגיל הכרונולוגי של המצייר לא משנה באופן מהותי את אופן הניתוח, אבל חשוב להתייחס לשכיחות הופעת תווים שונים בקרב בני גילו כדי להחליט אם הם סימנים "נורמאליים" לשלב התפתחותי. עבור ילדים בני 3-4 נורמאלי לצייר אנשים היותר דומים לעכבישים (הידיים והרגליים סדורים סביב הראש), בגיל זה אלו הם האיברים החיוניים לתפקודו ואין עדיין מודעות לגוף. אצל מבוגר ציור כזה מסמן רגרסיה חמורה או פיגור מוחי. דוגמא נוספת: ילדים בד"כ כלל מציירים מה שהם יודעים ולא מה שהם רואים ולכן מוצאים בציוריהם תופעות של שקיפות. מאידך, אותה תופעה אצל מבוגר נחשבת מאוד ביזארית, שיפוט לקוי, התמקדות עלובה בבעיה ואבחנה חלשה בין פרטים. פרסברציה אצל ילדים עשויה להיות פשוט כביטוי לשמחת החזרה על פעולה מוטורית מהנה, בעוד שאצל מבוגרים אותה תופעה יכולה לרמוז על אורגאניות, IQ נמוך, פיגור או נסיגה נוירוטית לפעילויות רוטיניות ובטוחות. הצללה גם אצל ילדים יש לה משמעות של חרדה, אבל יותר כללית, כמו חוסר בטחון כללי בעולם המבוגרים.

בבואנו לנתח ציוריו של נבדק מסוים עלינו לשאול 2 שאלות בסיס :

(1). האם הציור שונה באופן משמעותי מה"נורמאלי"?

(2). אם כן – לאיזו מהות נוזולוגית או ייחודית זה הכי דומה?

נוצר לעיתים רושם שאין דרך להראות נורמאלי על בסיס מבחני הציורים ההשלכתיים, יש לזכור שנורמאליים כמעט תמיד יתנו את הפרטים העיקריים של הציור, יוסיפו מס' פרטים לא מהותיים, לא ישמיטו פרטים בסיסיים ולא יצרו פירוט מוגזם. (ogdon 1988).

גורמים כלליים בניתוח ציורים

מבוסס על סיכום מחקרים שונים (Urban DiLeo1973, Buck 1950, 1963 , Machover 1949 ,Hammer 1969 ,Koppitz1966, Ogdon 1988)

מיקום הציור

- א. במרכז :
 1. נורמאלי, מוגן יחסית – הכי שכיח בכל הגילים.
 2. מרכז מוחלט – נוקשה ולא בטוח במיוחד ביחסים בינאישיים.
 3. גדול במיוחד – נטיות אגרסיביות.
- ב. צד ימין :
 1. התנהגות יחסית יציבה ונשלטת, עקרון מציאות.
 2. נטיות אינטלקטואליזציה .
 3. רגישות למציאות חיצונית ולסביבה.
 4. נטיות אינטרוברסיביות בניגוד ל – Extratensive (במחלוקת).
 5. אוריינטציה לעתיד.
 6. רגישות לשינויים סביבתיים. הליכה החוצה לסביבה
 7. יתכן נגטיביזם ומרדנות.
- ג. צד שמאל :
 1. התנהגות אימפולסיבית , acting out , נטייה לספוק מידי אמוציונלי.
 2. אקסטרטנסיביות (במחלוקת).
 3. אוריינטציה עצמית – עיסוק בצרכי ובעצמי.
 4. אוריינטציה לעבר.
 5. חוסר ביטחון.
- ד. גבוה :
 1. רמת דחף גבוהה או רמת אנרגיה נמוכה עם הגנות מפצות.
 2. רמת שאיפה והישגיות גבוהה.
 3. אופטימיות, לעיתים קרובות ללא הצדקה.
 4. שימוש מעל לממוצע בפנטזיה.
- ה. נמוך :
 1. רגשות של חוסר ביטחון וחוסר התאמה (מבוגרים וילדים).
 2. נטיות דפרסיביות.
 3. אוריינטציה קונקרטית מציאותית – לא אבסטרקטית תיאורטית.
 4. יתכן יציב ורגוע.
- ו. פינה שמאלית עליונה :
 1. נטיות גרסיביות.
 2. רגישות, חוסר ביטחון, היסוס ונטיות פנטזיה.
 3. חרדה.
- ז. פינה ימנית עליונה :
 1. צורך להדחיק עבר לא נעים + אופטימיזם מוגזם לעתיד.
- ח. כל פינה :
 1. נטיות פרישה.
- ט. שוליים או תחתית :
 1. צורך בתמיכה עם חוסר ביטחון.
 2. תלות.
 3. חרדה. (לא אצל מפגרים).
 4. דיכאון.
 5. פיגור.

גודל הציור

- א. גדול במיוחד :
 1. נטיות אגרסיביות ו- acting out
 2. נטיות אקספנסיוניות, גרנדיוזיות, או אופוריות.
 3. תחושת חוסר התאמה עם הגנות מפצות או מדחיקות.
 4. היפראקטיבי, מאני.
 5. אורגני או פיגור שכלי.

6. פסיכופטיה או פראנואידיות.
7. פסיכוסומטי – למשל אולקוס.
8. נורמאליס שרוצים להראות פסיכוזה.
- ב. קטן במיוחד: 1. תחושת נחיתות, חוסר התאמה, חוסר ביטחון והערכה עצמית.
2. חרדה (בכל הגילים).
3. נטיות פרישה עם צמצום וביישנות.
4. נטיות דיכאוניות.
5. נטיות תלות ורגרסיה.
6. צמצום (כווץ) התנהגות תחת לחץ.
7. מבנה אגו חלש.
8. נזירות קומפולסיבית.
9. מאד קטן- סכיזופרניה אפשרית.

מחיקות

- א. ברמה ממוצעת היוצרת שיפור- גמישות והסתגלות.
 - ב. מוגזמת: 1. חוסר ביטחון וחוסר מנוחה.
 2. חוסר שביעות רצון עם העצמי – מבוגרים ומתבגרים.
 3. חרדה אפשרית וצורך בעזרה.
 4. השפעת מחלה כרונית.
 5. ללא שיפור- סימן פתוגנומי, לעיתים אורגניות.
- לעיתים רחוקות נראה מחיקות תכופות אצל: אורגני, סנילי, אלכוהוליסט כרוני, ליקויים מנטליים, סכיזופרניים גרסיביים, מאנים. יש משמעות לאזור המחיקה (קונפליקט).

לחץ העיפרון על הדף

- א. עקבי: 1. הסתגלות נורמאלית ויציבה.
2. עקבי חריג – סכיזופרניה (קטטוני), פיגור שכלי.
- ב. משתנה באופן לא רגיל: 1. גמיש ומסתגל אם הציור נורמאלי.
2. רמת דחף לא יציבה, היסטריה, ציקלוטימיה.
- ג. חזק במיוחד: (אצל ילדים – בנים יותר חזק מבנות).
1. מתוחים במיוחד
2. אורגאני.
3. רמות אנרגיה גבוהות
4. אסרטיביים, אמביציוזיים, בעלי כוח.
5. נטיות תוקפנות ו- acting out.
6. חרדה והתנהגות מתכווצת במיוחד תחת לחץ.
7. פרנואיד
8. פסיכופט.
- ד. קל מידי: 1. היסוס, פחד, חוסר ביטחון.
2. לא מסתגל עם כוחות אגו נמוכים.
3. רמות אנרגיה נמוכות.
4. נזירות – עם סימפטומים חרדתיים או כפייתיים.
5. דפרסיה.
6. פסיכוטי.

7. הפרעות אישיות.
8. התנהגות expansive (מתרחבת) תחת לחץ.

קו והצללה

- א. כיווניות: 1. תנועה אופקית – חולשה, פחד, הגנתיות עצמית.
2. תנועה אנכית – אסרטיביות זכרית, דטרמינציה או היפראקטיביות.
3. קו מתעקל – גמישות, בריאות.
4. קוים נוקשים ישרים – נוקשות (יתכן עם תוקפנות או צמצום).
5. שינויים בכיוון – תחושות ביטחון נמוכות.
- ב. איכות ואורך: קווקים קצרים ומעוגלים כמו ברישום – חרדה, חוסר ביטחון, דיכאון.
- ג. הצללה: 1. חרדה.
2. יתכן חולים כרוניים.
3. היסטריה (הצללה רנדומלית)
4. הצללה כבדה – דפרסיה.
- ד. בכלל בלי הצללה – יתכן הפרעות אישיות.

מידת הפירוט

- פרטים עיקריים בציור אדם: ראש, גוף, 2 רגליים, 2 ידיים, 2 עיניים, אף, פה, 2 אוזניים, (אלא אם מציג או מסביר השמטה).
- כשפרט משמעותי חסר – זו ירידה אינטלקטואלית, הפרעת התנהגות, או סכיזופרניה. אצל מתבגרים – ייתכן הפרעת אישיות.
- השמטת פרט חשוב אך לא עיקרי – חרדה, דמוי גוף נמוך, פסיכוסומטים.
- א. חוסר פירוט: 1. נטיות נסיגה, ריקנות.
 2. תנאים פסיכוסומטים, מתח-גבוה.
 3. אורגניות.
 4. חסך מנטלי.
 5. דיכאון.
 - ב. פירוט מוגזם: 1. אובס' קומפ', נוקשות ו/או חרדה.
 2. היפר רגיש ופדנטי, לא שמח.
 3. פחד מ acting out, העולם מסוכן ומנסים להשיג שליטה.
 4. פסיכוסומטי – למשל אולקוס.
 5. סכיזופרניה או אורגניות.
 6. בי-פולרי או מאני.
 - ג. פרטים ביזריים: 1. פסיכוזה
 2. קונטראינדיקציה לנוירוזה.
 - ד. מתן תווית לפרטים מציע פסיכוזה אפשרית.

עיוותים והשמטות

- א. עיוותים רציניים: 1. פסיכוזות, סכיזופרניה.
2. פיגור
3. אורגניות
4. מתבגרים – מושג עצמי שלילי ועלוב, לעיתים קרובות עם פסיכופתולוגיה.
5. אצל ילדים עיוותים יכולים להיות נורמאליים תחת לחץ.
- ב. עיוותים בינוניים: חרדה.

ג. השמטות: דאגה וקונפליקט – ממשי או סמלי.

שוליים

- א. ציור בשוליים תחתונים – 1. חוסר ביטחון מוכלל וצורך תמיכה.
2. דפרסיה.
- ב. ציור בצדדים – 1. צמצום עקב כוחות סביבתיים.
2. צרכי בטחון.
3. נטיות תוקפנות.
- ג. שוליים מונעים השלמת ציור: 1. נזק מוחי.
2. בתחתית – הדחקה או פוטנציאל פיצוץ.
3. בשמאל – פיקסציות עם פחד מעתיד, יתכן עם קומפלסיביות.
4. בימין – צורך לברוח מעבר לא נעים.
5. למעלה – שימוש חזק בפנטזיה.

קו בסיס

ספונטני הכי שכיח בעץ והכי פחות באדם.
צרכי ביטחון, יציבות.

דגש על קו אמצע

מושג עצמי נמוך ותחושות נחיתות (במיוחד פיסית).

סימטריה

מנורמאלי - מאוזן, ועד נוקשות - צורך מוגזם שליטה.

שקיפות (Transparencies)

קשרי מציאות רופפים.
אצל מתבגרים – מושג עצמי לא טוב והסתגלות לא טובה (יתכן פיגור).

גורמים נוספים בציור:

- עננים – חרדה.
- סירוב לצייר - נגטיביזם
- צללים – חרדה וקונפליקטים מודעים.
- שמש - תחושות חוסר התאמה (במיוחד לסמכות).
- הפיכת דף – נגטיביזם ונטיות תוקפנות.

היבטים אקספרסיביים בציורים השלכתיים

(מתוך Hammer, 1969)

הקדמה

כשאנו מנסים להסתיר את אשר בנפשנו, שרירי הפנים שלנו, הכתפיים ותנוחת הגוף מסגירים את סודנו. למעשה, פעמים רבות הביטוי הפסיכומטורי שלנו משכנע יותר מהמילים בהן אנו משתמשים. איננו יכולים לשלוט בשרירים שלנו באותו אופן בו אנו שולטים בדיבור.

בממלכת הציורים השלכתיים, אפילו הגישה בה ניגש הנבדק למשימה מציעה מגוון אפשרויות רחב, בו אישיותו יכולה לבוא לידי ביטוי. הוא יכול לצייר ב"עליזות" או ב"עצב", בשקט או תוך פטפטנות, באופן מתוח או רגוע, בביטחון או בהיסוס, כשעינו האחת מופנית לבוחן או תוך התעלמות מוחלטת מדעתו האפשרית של האחר. הקלינאי מעוניין לבדוק גם האם שיתוף הפעולה הוא כן ואמיתי או האם הוא שטחי, כמו במקרה של נבדק שמצייר "איש-מקלדת" (מה שנקרא אצלנו "איש חשבון") כאות לציון לבקשת הבוחן, אולם למעשה מבטא הסתייגות או נגטיביזם מוסוויים. בנוסף, הקלינאי מעוניין במבנה ובתוכן של הציורים.

לחץ הקווים וגודלם, איכות הקו, מיקום הציור על הדף, דיוק, מידת השלמות והפירוט, סימטריות, פרספקטיבה, פרופורציות, הצללה, חיזוק ומחיקות – כל אלו מרכיבים את השלב המבני, או האקספרסיבי של הציור. לעומת זאת, ניתוח תוכן מתייחס לתנוחות של הדמויות, להבעות הפנים, לדגש על היבטים אינדיבידואליים שונים כמו הארובה, החלון או דלת הבית באופן כללי.

כשם שההדגשים שאנו שמים במילים מסוימות במשפט שאנו אומרים יכולים להעניק משמעויות שונות לאותו משפט, כך הדגש האקספרסיבי בציורים משדר ניואנסים שונים של כוונה. למעשה, ילדים לעתים משקפים את רגשותיהם על נייר באורח אקספרסיבי טהור, ללא כל שימוש בכל צורה שהיא. יש ילדים המציירים קווים ואח"כ מכניס אותם כ"קו שמח" או "קו עצל" או אפילו "קו עצבני". הם גם משתמשים בצבעים, ו"זורקים" אותם על הדף ללא כל תוכן, כדי לבטא כף, התרגשות, פחד, רגיעה, אהבה או שנאה. חקירה מדעית יותר למשל {Allport & Vernon 1993} מצביעה על כך שמרקם עשיר של תנועות אקספרסיביות שווה לחקירה כיון שהוא מייצג "כתיבה של הנפש". תנועות אקספרסיביות של ילדים הן בעלות פוטנציאל אקספרסיבי בין אם בחדר הטיפול (במשחק) ובין אם על גבי דף הציור. כשם שילד עשוי לשבת מכווץ בפינת החדר, כאילו הוא עומד לברוח בכל רגע, כך הוא יכול לצייר דמות בפינת הדף בלבד. מצד שני, ילד יכול לשבת ליד השולחן כאילו היה רוצה להעסיק את כל החלל מבלי להראות כל התחשבות בילדים האחרים שם, וכך אף נייר אינו גדול דיו עבורו, וציוריו נמשכים מעבר לדף הציור. מבוגרים נוטים יותר לבטא את הדפוסים המגבילים והתוקפניים שלהם באמצעות השימוש שהם עושים במרחב הנייר, מאשר על ידי ביטוי גלוי במשרד של הבוחן, למשל. לפיכך, טכניקות השלכתיות הן לעיתים קרובות שימושיות יותר בקרב מבוגרים מאשר אצל ילדים, כיוון שלמבוגרים יש שכבות הגנה מתוחכמות יותר המכסות על הצרכים הבסיסיים שלהם. כל אדם, בין אם ילד או מבוגר, מבטא עצמו בדפוסי תנועה מאפיינים אשר מבטאים אחדות (או חוסר אחדות) של אישיותו, וגם דפוסי תנועה תרבותיים שהוא עיבד בדרכו האידיאליסטית.

ציורים השלכתיים עונים על הצורך במדידת תנועות כאלו, כי הם "שובים" אותן על נייר.

רצף השלבים בו מצייר הנבדק את הציור

באמצעות ניתוח הנתונים של מבחן הציור במונחים של רצף (מתוכו עולות נגזרות של דחפים, הגנות ואדפטציות), אנו עדים לשינויים ומעברים דינמיים אשר חושפים תווים מבניים של הנבדק. על ידי בדיקת

דוגמאות בציור תוך כדי תהליכי ציור, יש לנו הזדמנות ללמוד בהילוך איטי את התווים המבניים של קונפליקטים והגנות. במיקרוקוסמוס של האינטראקציה בין הנבחן ובין דף הציור אנו עשויים לראות, למשל, שהנבחן נותן כתפיים קטנטנות לאדם שצייר, מוחקן ואז מצייר את האדם בעל כתפיים רחבות יותר מדי. מכאן אנו יכולים להסיק שהתגובה הראשונית של הנבחן לסיטואציה חדשה היא כזו של תחושות נחיתות שאותן הוא מהר מנסה לטשטש באמצעות פסדה של יכולת ומותאמות, אותה הוא מציג יתר על המידה. חשוב להשוות בין הציורים מבחינת הרצף כשם שחשוב להשוות בין הפרטים המצוירים ברצף באותו ציור. לפעמים, איכות הקו ברצף שיוצר הנבחן כלומר, הדרך בה הוא מצייר את הציור מבחינת חוזק ועוצמת הקו מעניקה משמעות דיאגנוסטית. קו ראשוני הססני, מפוחד וטנטטיבי יכול להיחפז אצל נבדקים מסוימים בעזרת מחק לקו אפילו יותר לא בטוח ומטושטש, או מצד שני, יכול מחוזק על ידי חזרה עליו שוב ושוב, עד לנקודה בה הוא מקבל איכות שטחית של בטחון ואומץ. ניתוח רצף מספק לנו סדרות של דוגמאות להתנהגויות המופיעות על הדף.

רצף מבחינת חלקי הציור

הרצף הסוטה ביותר מתרחש בציורו של אדם שצייר קודם את כפות הרגליים, אח"כ את הראש, אח"כ את הברכיים, אז את הרגליים ולבסוף חיבר בין כל החלקים הנפרדים. המוצר המוגמר לא סיפק כל אות לכזו היווצרות סוטה. רק ברצף גילה הנבחן חשיבה מופרעת הנובעת מפסיכופתולוגיה עמוקה, שאימה להשתלט עליו. ניתוח רצף של הציורים עשוי לספק רמזים לגבי עוצמת הדחפים ומאפשר לנו להעריך את שליטתו של הנבחן בדחפים אלה. האם הנבחן נשבר, למשל, תחת האסוציאציות הרגשיות המועלות על ידי רעיונות הציורים השונים, או שהוא מסוגל לשלוט בעצמו במצב כזה. ירידה פסיכומטורית שהולכת וגוברת כשהנבחן מתקדם במערך הציורים, מצביעה על נטייה עמוקה להתעייפות. עליה פסיכומטורית שהולכת וגוברת מצביעה על גרירת יתר. לעיתים תכופות הנבחנים מופרעים בתחילה, אולם נרגעים במהרה ועובדים ביעילות, כאשר הם מתקדמים מהציור הראשון לאחרון. דבר זה נחשב כחרדה מצבית ואינו מצביע על משהו רציני יותר מכך. אם הנבחן מקבל בתחילה את משימת הציור ללא מחאה רבה, מצייר ציור די טוב (הבית), מראה עייפות גלויה בציור השני (עץ), ואחרי שצייר במאמץ את הראש, נניח, של ה"איש" נוטש את המשימה, הבוחן יצטרך לקחת בחשבון, בין שאר הדברים, מצב דכאוני. הציורים של אנשים מדוכאים מאופיינים בצמצום רב ביותר בפרטים או בחוסר יכולת להשלים את כל הציורים, או שניהם. לפעמים פסיכויטים ואנשים בעלי ארגון אישיות גבולי מגלים את הפרעתם ע"י התגובה הרגשית שלהם ברצף מציור לציור. כאשר הם מגיעים לאזורים היותר בין אישיים, בהתקדמותם מציור הבית לעץ ולאיש, עצבנות עשויה לפנות מקום לפחד, ופחד לפאניקה.

גודל

גודל הציור מספק רמזים להערכה העצמית הריאליסטית של הנבחן, ההרחבה העצמית המאפיינת אותו (self expansiveness) והנפח העצמי הפנטזיוני שלו (self inflation). ישנו מתאם בין גודל הציור ובין רמת המותאמות של הנבחן. ציורים קטנטנים מוצגים ע"י נבחנים בעלי רגשות של חוסר התאמה ואולי בעלי נטיות הימנעותיות. מצד שני, הציורים הגדולים מידי, אלו הנדמים כנלחצים מחוץ לגבולות הדף, משקפים תחושות של הגבלה סביבתית בצירוף לפעולה מפצת יתר או פנטזיית פיצוי. ממצא זה של buck (1950) באשר לציורים גדולים יתר על המידה נתמך ע"י מחקר של hammer (1953), שעסק בהשערת התסכול-תוקפנות כשהיא מורחבת לאזורים סוציו-

גזעיים. (בקיצור, הוא מצא שהציורים של ילדים כושים שהיו חשופים יותר לתסכול, לאיום ולאכזבות רבות יותר, היו גדולים מדי ביחס לדף, וביחס לציורים של ילדים לבנים). כך שתחושות של תסכול הנוצרות על ידי סביבה כובלת משתקפות בגודל הציור. ההשערה שנבדק המצייר דמות גדולה יתר על המידה הוא בעל קו תוקפני חזק, אוששה על ידי העובדה, שפעמים רבות הדמות שצוירה ע"י ילדים כושים הייתה בעלת כתפיים מרובעות באופן חד, אצבעות תוקפניות ושיניים מובחנות היטב.

Precker (1950) מצא שגודל מוגזם עשוי לשמש ראיה לתוקפנות או לשחרור מוטורי, כך מצאו גם צימרמן וגרינקל (1942). באשר לגודל קטן, Traub & Lembke (1940) מצאו שציורים קטנים באופן קיצוני היו מקושרים לתחושות של נחיתות. Waehner (1946) מדווח שילדות אשר הציורים החופשיים שלהן היו קטנים מאוד נמצאו חרדות, ביישניות, מצומצמות או בשליטה עצמית גבוהה. Alschuler & Hattwick (1947) מצאו שילדים שציירו דמויות קטנות, נטו כקבוצה להראות יותר הימנעות והתנהגות תלויה רגשית מאשר הקבוצה הכללית. Elksch (1945) מצא שדחיסות בציורים מעבירה הרגשה של חוסר נוחות, של כליאה ושל לחץ.

מיקום

ילדים שציירו במרכז הדף נטו, לפי Alschuler & Hattwick (1947), להראות התנהגות רגשית יותר מונחית – עצמי, מרוכזת בעצמי מאשר הקבוצה הכללית. ילדים שעבדו מחוץ למרכז גילו איכויות יותר לא נשלטות ותלותיות. הציור במרכז נמצא כמצביע על "בטחון גבוה" (Wolff, 1946) כאשר אינו מובא לקיצוניות. באשר למיקום על גבי הציור האופקי של הדף, Buck (1950) מציע שכל שנקודת האמצע של הציור נמצאת לימין נקודת האמצע של הדף, כך סביר שהנבחן מציג התנהגות יציבה ונשלטת, מוכן לדחות סיפוקים, ומעדיף סיפוקים אינטלקטואליים על רגשיים. באופן הפוך, ככל שנקודת האמצע של הציור נמצאת לשמאל נקודת האמצע של הדף, כך גדולה הסבירות שהנבחן נוטה להתנהג באימפולסיביות, מחפש סיפוק מיידי לצרכיו. Koch (1952) ב"מבחן העץ" בשווייץ, מזהה את הצד הימני של הדף עם "עכבה", מה שמתאים להשערה של Buck (1952) באשר לשליטה אינטלקטואלית. גם הממצא של Wolf (1946) שנבחנים שנמשכו לצד הימני של הדף הראו מופנמות, ואלו שנמשכו לצד השמאלי הראו מוחצנות, עקבית לממצאים של Buck, שמופנמות קשורה ליכולת לדחות סיפוק, ומוחצנות קשורה לחיפוש מימוש מיידי יותר.

באשר למיקום לאורך הציור האנכי של הדף, Buck מציע את ההשערה הבאה:

ככל שנקודת האמצע של הציור גבוהה מנקודת האמצע של הדף כך: 1. הנבחן מרגיש שהוא משקיע הרבה מאמץ ושמתרנו היא בלתי מושגת. 2. הנבחן נוטה לחפש סיפוק בפנטזיה יותר מאשר במציאות. 3. הוא נוטה לשמור עצמו יחסית בלתי נגיש ומן הצד. ככל שנקודת האמצע של הציור נמוכה מנקודת האמצע של הדף, כך גדולה הסבירות ש: 1. הנבחן מרגיש לא בטוח ולא מתאים, ושתחושה זו מניבה מצב רוח דכאוני, או 2. שהנבחן מוצא עצמו מוגבל לעצמאות ונוטה לקונקרטיזם.

ממצאיו של Levy (1950) עקביים עם אלו של בק. ילדים שציוריהם מוקמו בחצי העליון של הדף הם בעלי סטנדרטים גבוהים בד"כ של הישג, ושל השגת הדבר אליו הם חותרים. מבוגרים שמיקמו את ציוריהם בחצי העליון של הדף הם לרוב אלו שמרגישים לא בטוחים בעצמם ("מרחפים"). נבחנים שמיקמו את ציוריהם בתחתית הדף נראים שורשיים יותר, למרות שלעתים מדוכאים יותר, או בעלי גישה תבוסתנית.

חקירות אנתרופולוגיות מאשרות משוואה אוניברסלית של "מעלה" כאידיאליזציה או פנטזיה, ו"מטה" כמוצק וקונקרטי.

אם נבחרת פינה, זו בד"כ השמאלית העליונה. מחקרים הראו מתאם שלילי בין גיל ובין נטייה זו. Weider & Noller (1950) ו-Jolles (1952) מצאו שהילדים הצעירים ביותר בביה"ס היסודי העדיפו את הפינה השמאלית העליונה, ועם התקדמותם מכיתה א' לח' הזיזו את ציוריהם עד שהמיקום הנורמטיבי היה בערך במרכז הדף. ממצאים אלו עקביים לאלו של בק, שאנשים רגרסיביים מבטאים נטייה להחביא את ציוריהם בפינה השמאלית העליונה. ציורים הנתלים בקצה הדף (כמו חלונות הנתלים לקצה הקירות) משקפים צורך בתמיכה, פחד מפעולה עצמאית, וחוסר בטחון עצמי מצד הנבחן. המחבר מצא כי ממצא זה מבחין בין ילדים תלתיים ולא תלתיים.

לחץ

לחץ העפרון על הנייר, כמו גודל, הוא אינדיקציה לרמת האנרגיה של הנבחן. באשר למהימנות, Hethrington (1952) מצא כי נבדקים שומרים באופן מיוחד על קביעות בלחץ העיפרון על הנייר, מה שמרמז על מהימנות האינדיקציה הזו. (שינויים בלחץ העיפרון אצל אותו נבדק יש לנתח בהתאם). Alschuler & Hattwick (1970) (דיווחו שילדים אשר צירו במשיכות חזקות (לחצו על הדף) היו בד"כ יותר אסרטיביים מאשר ילדים אחרים. משיכות קלות היו תוצאה של רמת אנרגיה נמוכה או של הגבלה ודיכוי. בחקירת ציוריהם של נבחנים אבנורמאליים, מצא Pfister (1940) שנוירוטים מפוחדים, סכיזופרניים כרוניים, וקטטוניים מתקדמים גילו לחץ מועט, שמתבטא בקוים קטנים וחיוורים. פסיכופאטים, מקרים אורגניים, אפילפטיים ופגועי מוח השתמשו בלחץ כבד. ואריאציות במידת הלחץ נמצאו בקרב אנשים יותר גמישים ואדפטיביים, בניגוד לאחידות בלחץ שהוצגה על ידי קטטוניים ומפגרים. (שוב, תלוי בעוצמת הפערים במידת הלחץ). Buck (1950) מצא גם שקוים כבדים שצוירו בכוח רב נוצרו בד"כ על ידי אורגניים. נבחנים מתוחים במיוחד עשויים לעתים לצייר סוג קו חזק הדומה לזה של אורגניים. בקצה האחר של הרצף, קוים קלים ומאוד חיוורים מועדפים על ידי אנשים לא מותאמים ודיכאוניים.

משיכת-קולמוס

Alschuler & Hattwick (1947) מצאו שילדים שציירו במשיכות ארוכות בלטו בהתנהגותם הנשלטת בעוד שילדים שעבדו במשיכות קצרות הראו התנהגות יותר אימפולסיבית. Mira (1943) כותב כי "באופן כללי, אורך תנועת המשיכה נוטה לעלות אצל נבחנים מעוכבים ששולטים באימפולסים ולרדת אצל אלו המועדים לריגוש". ילדים שהשתמשו במשיכות ישירות קו נטו להיות אסרטיביים, אלו שהשתמשו במשיכות מעגליות נטו להיות תלתיים יותר ויותר אמוציונליים. Kroul (1950) מצא שקוים מעוגלים קשורים לנשיות וקוים ישרים למצבי רוח תוקפניים. קווי זיגזג נשברים (כמו בצלב קרס) קשורים לעוינות. Buck (1950) הצביע על כך שקוים לא החלטיים ושבירים או קוים שיוצרים המשיכות רק בגלל חיזוקים תכופים, מעידים בד"כ על חוסר בטחון או חרדה. המחבר מצא שקוים הדוקים (רזים ומוארכים), המקרינים תחושה של מתח, מרמזים בד"כ על אדם מתוח וצוירו על ידי נבדקים שמצבם הרגשי היה כשל כינור לא מכוון וצורמני. קוים מטושטשים, אך מודגשים, משקפים חרדה, נפחדות, חוסר בטחון-עצמי, הססנות בהתנהגות ובמפגש עם מצבים חדשים. ישנם נבחנים המציירים תמונות בהן מערכות קוים אינן מחוברות: העיניים אינן בתוך הפנים, האצבעות והידיים אינן מחוברות, או מחוברות במקום הלא נכון. ישנו stress או חוסר כוונה בכל קו. חסרים הקווים

השוטפים והקצביים יותר של נבחנים בריאים יותר. סוג זה של מרחק מהמציאות, בלבול וביזאריות, מצביע על קוים פסיכוטיים.

מחיקות רבות נמצאו במתאם עם: א. חוסר בטחון וחוסר החלטיות או ב. חוסר שביעות רצון עצמית. בתחום הנורמאליות אנו מוצאים שהסתגלות טובה מתבטאת בציורים בקווים החלטיים, נשלטים היטב ושוטפים בחופשיות.

פירוט

פירוט לא מותאם ומוגזם נמצא אצל נבחנים בעלי נטיות תלותיות מובחנות. היעדר פירוט מותאם מעביר תחושה של ריקנות ואנרגיה מופחתת, מה שמאפיין אנשים המשתמשים בהגנות של הימנעות, ולעתים דיכאון. פירוט יתר קיים אצל אנשים אובססיביים-קומפולסיביים. Brick (1944) מצא שילדים קומפולסיביים נטו לפרטנות יתרה. Waehner (1946) מצא שסטודנטים שפירוט פרטים קטנים ביותר תוארו ע"י חבריהם כמסודרים יתר על המידה, פדנטיים ומצומצמים. ילדים או מבוגרים נזיריים אשר חשים שהעולם סביבם אינו ודאי, אינו צפוי או מסוכן, נוטים לחפש הגנה כנגד כאוס פנימי או חיצוני על ידי יצירת עולם מובנה מאוד, ובנוקשות. הציורים של נבדקים אלו יהיו מדויקים מאוד. אנשים אלו ייצרו אלמנטים נוקשים וחוזרים על עצמם בציוריהם. דבר אינו זורם או רגוע בקוויהם, בציור או בהצגה הכללית. הכל מושם ביחד בכוח- כאילו שהם מרגישים שללא הלחץ הזה הכל יתפרק.

ביצוע מושלם מידי המבוצע בשליטה יוצאת דופן ומדויקת, קיים אצל מטופלים הנעים בין OCD לבין התחלת סכיזופרניה או תחילת אורגאניות. הביצוע ה"מושלם מדי" משקף את המאמץ שמשיקעים חולים אלו בהחזקת עצמם נוכח האיום של חוסר הארגון האימננטי. זהו ביטוי ישיר לעירנות היתר שלהם, ומרמז על נוכחות של אגו חלש יחסית, הפוחד ביותר מפריצתם של דחפים אסורים, כך שאינו מעז להירגע מהדריכות הקבועה שלו. הרגש הנלווה השכיח ביותר לפירוט יתר הוא תחושה של נוקשות. ה"איש" עשוי להיות מצויר כעומד באופן נוקשה, גוף וראש זקופים מאוד ורגליים לחוצות זו אל זו, זרועות ישרות המונחות קרוב לגוף. הדגש הקינסטטי בהשלכות אלו הוא על העמידה הזקופה והמתח הריגדי, השומרים את העצמי סגור כנגד העולם סביב. הביצוע של ציורים אלו מבטא לרוב עמדה מאוד לא חופשית, נשלטת בנוקשות והגנתית בבסיסה. זהו הביצוע המאפיין אנשים אשר עבורם יחס ספונטאני לאחרים ולעולם סביבם מהווה איום חד. ציורים אלו נמצאו אצל אנשים שאינם מסוגלים בד"כ להירגע, או לבצע דברים בספונטניות. נוקשות הגנתית כזו אינה מאפשרת את הספונטניות והאסרטיביות העצמית הנותנות לגיטימציה למידה מסוימת של חוסר אחריות, "עצלנות" ופינוק.

סימטריות

סימטריות נחשבה מאז ומתמיד כאחד האלמנטים בעקרונות הגשטאלט. אין זה מפתיע, אם כן, שציורים המגלים חוסר מובהק בסימטריה מצביעים על רגשות לא מותאמים של בטחון בחיי הרגש של הנבחן. המחקר של Wolff (1946) על ציורים מופשטים של ילדים מספק תמיכה לתצפית זו. בקצה השני, כאשר נעשה שימוש בסימטריה זו – צדדית כך שנוצר אפקט של נוקשות, הדבר מצביע על מערכת אובססיבית – קומפולסיבית של שליטה רגשית (כפי שמצביעה הנוקשות באלמנטים שדנו בהם בקטע למעלה), שעשויה לבוא לידי ביטוי בדיכוי ובאינטלקטואליזציה יתרה. גם דיכאוניים מגלים סימטריות נוקשה.

תנועה

תנועה מוצגת פעמים רבות ביותר על ידי ילדים. Waehner (1946) מצא שילדים מחוננים ציירו הכי הרבה תמונות הכוללות תנועה (אנשים רצים או הולכים, כלבים קופצים, ציפורים עפות, עצים נעים ברוח וכו'). דיכאוניים ציירו קצת, ולפסיכויים היו הרבה או מעט אלמנטים תנועתיים. לילדים מפגרים היו הכי פחות אלמנטים תנועתיים.

במחקר שהשווה בין רורשאך לבין ציור חופשי נמצא (de Assis pacheco, 1952) שתנועת חיות ברורשאך נמצאת במתאם חיובי עם תנועה בציורים, למרות שתנועות אנוש לא. דבר זה עקבי עם העובדה שצרכים ילדותיים מרגישים בנוח יותר בתוכן של חיות.

סינתזה פגומה ואפשרויות פסיכוטיות נוספות

סינתזה פגומה מאפיינת ציורים של אלו בעלי התפרצויות או מהפכים רגשיים. ידועות דוגמאות של אמנים מחוננים שבמהלך תקופה של בלבול נפשי, עברו גרסיה לכוחות אומנותיים ברמה של ילד, ויצרו תמונות המורכבות ממסה לא מאורגנת ומשובשת של פרטים, ללא רעיון מנחה (למשל, האומן השבדי יוזפסון). **הנוף המעוות במוחם של חולים פסיכויים משתקף בתוצר הלא מאורגן על דף הציור. בנוסף, הצללה נמרחת שופעת אינה בלתי רגילה כשיקוף ישיר של האווירה בפסיכזה, אפורה עם סוד וחוסר שביעות רצון.**

Mohr (1940) מצא פרסברציה וחזרתיות על הנושא כמאפיינות סכיזופרניים. לא רק שהתוצרים של פסיכויים מועדים להיות פנטסטיים, משונים וביזריים, ואפילו בעלי חוסר התכוונות, הם פעמים רבות מאופיינים בתערובת של מדיומים, כגון שילוב של כתיבה וציור. מפתה לשער שעירוב זה של מדיומים משקף מאמצים לפצות על תחושות של התפרקות היכולת לתקשורת בסיסית.

ציוור בית

ציור בית

מבוא

ציור הבית משקף שני נושאים מרכזיים אצל הנבדק:

1. פורטרט עצמי הכולל חוויות עצמי, פנטזיות, כוחות אגו, קשר למציאות, גבולות ודגשים התפתחותיים.
2. הסיטואציה הביתית שחוה או חווה הנבדק.

פירושים לרכיבים ספציפיים

גג:

ממצאים אמפיריים מצביעים על כך שהגג מייצג את תחום הפנטזיה של החיים המנטליים. הגודל היחסי של הגג משקף את האנרגיה היחסית שהנבדק מקדיש לפנטזיה ואת מידת החיפוש אחר סיפוקים בפנטזיה.

1. **גג גדול מדי** באופן יחסי לשאר חלקי הבית – מאפיין נבדק ששקוע בפנטזיה ונסוג מיחסים בינאישיים גלויים.
2. **בית שכולו גג** – לרוב נבדק סכיזופרני או סכיזואידי קיצוני. הם מציירים גג ואח"כ ממקמים דלת וחלונות בתוך הגג, ומה שאז מתקבל זה בית שהוא כולו גג. נבדק כזה מצוי במצב של נסיגה חמורה יותר לעולם של פנטזיה. אצל אלה שמציירים גג גדול יש דגש מופרז על חיי הפנטזיה, המרחיק את מבנה האישיות מאיזון עם המציאות ואילו אצל פציינטים המציירים בית שהוא כולו גג – הקיום הוא בעיקר בעולם הפנטזיה.
3. **בית ללא גג** (או גג שטוח לגמרי) – הקצה השני של רצף השימוש בפנטזיה מאפיין אנשים שאין להם את היכולת לפנטז – לרוב בעלי אינטליגנציה נמוכה. כאשר הנבדק בעל אינטליגנציה נורמאלית – העדר גג מאפיין אישיות מצומצמת ואוריינטציה קונקרטית.
4. **גג מודגש** במיוחד ע"י קו חזק ו/או חזרה על קווים (חלקים אחרים של הבית לא מודגשים) – נבדק שמנסה להגן על עצמו מפני השתלטות הפנטזיה על התנהגותו ואובדן שליטה עליה. מופיע אצל פרה-פסיכוטיים ולעיתים גם אצל נוירוטיים חרדתיים. בכל מקרה זה מצביע על עיסוק מוגבר בפחד שהאימפולסים שבפנטזיה יחלחלו להתנהגות גלויה או יעוותו את תפיסת המציאות.

קירות

החוזק והתואמות של הקירות המצוירים של הבית נמצאו קשורים ישירות לחוזק האגו של הנבדק. קירות מתפוררים נמצאו אצל פציינטים עם אגו דיסאינטגרטיבי. גבול מחוזק ומודגש של קירות מצויר לעיתים קרובות בהתחלת פסיכוזה, כשהנבדקים עושים מאמצים גדולים ולעיתים מודעים לשמור על האגו מפני התפרקות.

1. **קירות המצוירים בקו חלש** – קו חיצוני חלש של קירות הבית מעביר תחושה של התפוררות האישיות ושליטת אגו חלשה ללא שימוש בהגנות מפצות. נבדקים אלה יותר משלימים עם הפתולוגיה ההולכת ומתקרבת שלהם (הם הפסיקו להיאבק) לעומת הפציינטים שמחזקים את הקירות. (הם מאמצים שיטה של סבל פסיבי מול הכוחות הדיסאינטגרטיביים המאיימים).
2. **קירות שקופים** (ציור חפצים בבית שניתן לראות אותם דרך הקירות בציור של מבוגר) – קירות שקופים בציורים של מבוגרים הם עדות ישירה להפרעה בבחון המציאות. ילדים צעירים מציירים לעיתים קרובות קירות שקופים (כך שניתן לראות אובייקטים בתוך הבית דרך הקירות). בכך הם מראים את חוסר הבשלות של יכולתם הקונספטואלית, ולקיחתם חופש בהצגת המציאות. אצל מבוגרים פגמים בעוצמה כזו בבחון המציאות, לפי ניסיונו של Hammer, נמצאים אצל מפגרים בדרגה נמוכה ואצל פסיכוטיים.

דלת

משקפת את המגע הישיר עם הסביבה.

1. **דלת זעירה** ביחס לחלונות וביחס לבית כולו משקפת חוסר רצון למגע עם הסביבה, נסיגה מיחסים בינאישיים, יכולת מוגבלת ליחסים חברתיים, ביישנות, פחד ממגע עם אנשים, מכיוון שהמגע האמוציונאלי נתפס כסיבה לכאב והאדם מסרב להיחשף לכך שוב ושוב. כאשר הדלת מצוירת כך זה יכול להביע ניסיון של הפרט להשאיר את אישיותו בלתי נגישה.
2. **דלת מוגבהת** מעל קו הבסיס של הבית – דרך נוספת לביטוי חשש ממגע חברתי, מאפיינת כאלו שיוצרים מגע עם הסביבה רק בתנאים שלהם.
3. **דלת גדולה במיוחד** – מאפיינת תלות יתר.
4. **דלת פתוחה** (נדיר סטטיסטי) – רצון עז לקבל חום ויחס מבחוץ. זאת כאשר הנבדק מספר שיש אנשים בתוך הבית. כאשר הנבדק אומר שהבית ריק, הדלת הפתוחה מייצרת תחושה קיצונית של פגיעות, והגנות אגו חלשות.
5. **הדגשת מנעולים** – הגנתיות מהסוג שמצוי לעיתים אצל פרנואידים.

חלונות

מסמלים אפיק משני לאינטראקציה עם הסביבה:

1. **דגש על מנעולים** (כמו בדלתות) – פחד מסכנה חיצונית, לרוב אוריינטציה פרנואידית.
2. **תריסים, וילונות מוגפים** – משקפים גם כן צורך בנסיגה וחשש מפני אינטראקציה.
3. **תריסים, וילונות פתוחים** או פתוחים חלקית – משקפים גישה של אינטראקציה נשלטת עם הסביבה. קיימת מידה מסוימת של חרדה, המתבטאת בטקט ביחסים הבינאישיים ותן וקח רגשי ומבוקר ביחסים עם אחרים.
4. **חלונות חשופים** לגמרי (וגם CROSS-HATCHING) - חלונות לגמרי ערומים ללא תריסים או וילונות מופיעים בציורים של אנשים המתקשרים עם אחרים בסביבה בצורה ישירה וללא יומרה. השימוש בטקט הוא מינימלי בהתנהגותם, והאינטראקציה יכולה להיות ישירה מידי.
5. **חיזוק קווי החלונות** – (אם אין חיזוקים במקומות אחרים) מאפיין נבדקים בעלי פיקסציה אוראלית או תכונות אוראליות. לעיתים גם בעלי נטיות אנליות מדגישים חלונות. האינטרפרטציה המבדלת תבוצע ע"י השוואה לציור אדם ובדיקת הדגשה של פה או אחוריים, בציור אדם.
6. **גודל החלון** – חלון חדר המגורים אמור להיות הגדול ביותר וחלון חדר האמבטיה, הקטן ביותר. חלונות חדר האורחים מצוירים כקטנים ביותר בבית – חוסר רצון לאינטראקציה חברתית. חלון חדר האמבטיה מצויר כגדול ביותר בבית – משקף חוויות ילדות קשות בקשר לחינוך לניקיון. מאפיין גם: (1) אשמה סביב אוננות (2) רחיצת ידיים כפייתית.
7. **חלונות בגבהים שונים** (גובה הרצפה שונה לגבי כל קיר) – קושי ארגוני וצורני, מקושר אמפירית לסכיזופרניה בשלבים מוקדמים.

ארובה

כאמור, עשויה להופיע אצל נבדקים נורמאליים ואז אין לה משמעות מיוחדת. אצל נבדקים שיש להם קונפליקטים פסיכוסקסואליים הארובה תהפוך לסמל פאלי, למשל: עברייני מין עשויים לבטא תחושת נחיתות מינית ע"י:

- א) ארובה לא שלמה: ארובה שקופה שרואים דרכה את הגג; ארובה שנופלת מקצה הגג; או ארובה דו ממדית על בית תלת מימדי.
- ב) ניסיון להסוות את הנחיתות הפאלית בציור של יותר מארובה אחת; ארובה גדולה במיוחד; ארובה בעלת קצה פאלי מעוגל, ארובה מודגשת ע"י קו חזק או במקום מרכזי.
- עשן: עשן סמיך שיוצא מהארובה – מתח פנימי רב בתוך הנבדק או קונפליקט ואי שקט בתוך הסיטואציה הביתית או שניהם, כיוון שכל אחד מהם יכול לגרום לאחר להתקיים. עשן נוטה לכוון אחד (כאילו יש רוח חזקה) – תחושת לחץ מהסביבה. מופיע פעמים רבות אצל ילדים הסובלים מקשיי קריאה הנתונים ללחץ רב מצד ההורים. מופיע גם אצל מתבגרים החשים לחץ רב מהסביבה לקונפורמיות והישגים בלימודים ואצל מתגייסים לצבא זמן קצר לאחר הגיוס.

פרספקטיבה

1. **הצופה מעל הבית ומסתכל למטה (Bird's eyeview)** – נבדק שדוחה את הבית ואת הערכים שהוא מייצג. צרוף של תחושות עליונות ומרד כנגד הערכים המסורתיים שהבית מייצג. זלזול במוסכמות ובקונפורמיות (שכיח אצל סטודנטים לרפואה).
2. **הצופה מתחת לבית ומסתכל למעלה (Worm's eyeview)** – נבדק שמרגיש בסיטואציה הביתית תחושות של מחסור בחום, הערכה עצמית נמוכה.
3. **בית מרוחק במרחק רב מהצופה** – מאפיין שתי קבוצות נבדקים:
 - א. ציור הבית הוא השלכה של הפורטרט העצמי, אלו אנשים שחשים את עצמם נסוגים ולא נגישים.
 - ב. כאלו שחשים שאינם מסוגלים להתמודד עם הסיטואציה הביתית, מכיוון שתחושה של נוחות עם האנשים בבית לא ניתנת להשגה.
4. **פרופיל מוחלט** – לעיתים יוצג "הפרופיל המוחלט" של הבית כלומר רק צד הבית מוצג לצופה. חלק הבית הכולל את הדלת ויתר הכניסות לא נראה ולכן גם פחות נגיש. פצינטיים נסוגים, מתנגדים או בלתי נגישים מבחינה בינאישית משליכים תכונה זו שלהם ע"י ציורם את הבית בדרך זו. נבדקים פרנואידים משיגים מעין מחסה בציירם בית בפרספקטיבה זו. אם הבית מצויר מאחור, בייחוד אם אין אף דלת אחורית, הדבר משקף אותה נטיית נסיגה והתנגדות כמו "הפרופיל המוחלט" אך מצביע על פתולוגיה גדולה יותר. הבית האחורי ש-Hammer ראה היה בעיקר אצל סכיזופרנים פרנואידים, כשעוד היו במצב פרה-פסיכוטי עם צורך בהגנה על-ידי נסיגה.

קו האדמה

היחס בין ציורי הבית, עץ ואדם לקרקע משקף את מידת הקשר עם המציאות, ויש לכך משמעות דיאגנוסטית חשובה. לסכיזופרנים לטנטים או לבעלי הפרעת אישיות גבולית יש קושי להציג את העצמים במגע ישיר עם המציאות (כפי שזה מיוצג ע"י קו האדמה). הם מציירים את הציור נח באופן קלוש על קו אדמה מקוטע או

מצויר לסירוגין, או על קו אדמה אמורפי דמוי עננים. דרגה גבוהה יותר של פתולוגיה סכיזופרנית ומרחק מהמציאות מוצגת ע"י ציור ישויות שנמצאות מעל אך לעולם לא נוגעות בקו האדמה הנמצא מתחת. קו האדמה מייצג גם תחושה של בסיס ביטחון ומקור לעמידות או בנייה, בהתאם לאיכותו.

תוספות:

1. **שיחים, עצים** שמקיפים את הבית – תחושות של חוסר בטחון.
2. **שביל** – א. אם השביל בעל **פרופורציות טובות** ומוביל עד לדלת – משקף שליטה וטקט ביחסים עם הסביבה.
 ב. שביל **ארוך, מפותל** מאפיין אנשים שנוטים להיות מרוחקים מאנשים אחרים אך מצליחים "להתחמם" וליצור קשר עם אחרים. הם יוצרים קשר באיטיות אך הקשר שנוצר הוא איכותי.
 ג. שביל שהוא **רחב** בפתח שליד הצופה, נעשה **צר** באופן פתאומי ובסופו צר יותר מהדלת באופן משמעותי – ניסיון להסתיר את הצורך הבסיסי להישאר מרוחק ומנותק באמצעות ידידותיות שטחית.
3. **גדרות** – ביטוי להגנתיות, הרצון לחוש בטוח ללא הפרעה של אחרים.

ציור עץ

ציור עץ

מבוא

Schotel טוען שהאדם הבוגר יכול לתפוס ולחוות את הסביבה בגישות שונות. למשל בהקשר לעץ, האדם בתחילה הוא כמו בוטנאי שצופה, מסווג ומשווה את מה שהוא רואה, לאחר מכן הוא נפתח אל הסביבה ולרגשות שהיא מעוררת בו, רעש העלים כשרוח נושבת, ריחם לאחר הגשם ועוד. לאחר מכן הוא משליך את רגשותיו על העץ, עד כמה הענפים נפוצים בצורה שלווה או נוקשה, עד כמה הגזע עומד בצורה יציבה או קלילה ועוד.

כאמור לעיל, כאשר הנבדק מצייר עץ הוא בוחר מזיכרונו, מתוך המספר העצום של העצים שראה, את העץ איתו הוא מזדהה במידה הרבה ביותר. בעת הציור, הנבדק משנה את העץ ויוצר אותו מחדש כאשר הוא משליך עליו את רגשותיו ותחושותיו והופך אותו לפורטרט של עצמו.

לעיתים נבחנים ייצרו עצים שמטלטלים ברוח או שנשברו מהסערה. הדבר משקף את השפעת הלחץ הסביבתי עליהם. Hammer מביא דוגמאות של ציורי עצים אשר משקפים את הדימוי העצמי של הנבדק. למשל, אישה ציירה עץ ומתחתיו סל ובו חמישה פירות מבריקים, היא הייתה אם לחמישה ילדים והציור שיקף את גאוותה לגבי התפקיד האימהי שלה. ביטוי זה של הערכה עצמית חיובית ע"י ציור העץ שונה מאישה אחרת שעברה פסיכותרפיה עם שני ילדיה, אחד היה בן 20 והיה הומוסקסואל והשני היה בן 11 עם קשיי קריאה. בציור העץ ביטאה האם רגשות דחייה כלפי ילדיה וכן הערכה עצמית שלילית כאם, היא ציירה עץ פרי ובו שני תפוחים בולטים אשר היו על הקרקע מתחת לעץ. האישה טענה שאלה הם שני פירות רקובים שנפלו לאדמה. בפולקלור ובמיתוסים של עמים רבים, העץ מסמל את החיים ואת הצמיחה. למשל בסיפורים הגרמניים, השורשים של העץ נמצאים בעבר של ימי קדם, הגזע שלו הוא בין המתים וענפיו מגיעים לגן עדן שבו אלוהים שולט על האנושות.

כאשר בוחנים ציור עץ, כדאי להסתכל בהתחלה על הציור כשלמות ולנסות להתרשם באופן אינטואיטיבי, מבלי להתמקד בפרטים, ולנסות לקבל רושם כללי האם הציור משקף הרמוניה או אי שקט, ריקנות, צחיחות (boldness) או מלאות, עוינות וכו'.

עפ"י Koch – גדילתו והתפתחותו של העץ מתחתיתו כלפי מעלה מקבילה להרגשה של הנבדק לגבי התפתחותו והיסטורית החיים הפסיכולוגית שלו. עקבות של חוויות מוקדמות מבטאות לרוב בחלק התחתון של הגזע וחוויות מאוחרות יותר במקום גבוה יותר בעץ. נמצא לכך אישוש אמפירי (Levine & Galanter בדקו אנשים שחלו בשיתוק ברגליהם) בכך שככל שהצלקות המצוירות על הגזע ממוקמות נמוך יותר, כך גם החוויה הטראומטית אשר הצלקת מייצגת התרחשה מוקדם יותר בילדות. פצע או צלקת בעץ עשויים לבטא מוות, נכות ו/או טראומה פסיכולוגית כגון רגשות אשמה בגלל מות אחד ההורים. Hammer מביא דוגמא על ילד בן שתים עשרה שצייר צלקת בגזע של העץ, בפסיכותרפיה התברר שאמו מתה כשהיה בן חמש, הוא חש שאמו נטשה אותו והשאירה אותו עם כאב. הוא חש כעס על כך שאמו זנחה אותו וכמו כן חש שאם לא היה כל כך רע אמו לא הייתה עוזבת אותו. העץ משקף יותר משאר הציורים את הדימוי העצמי של הנבדק ביחס לקשרים שלו עם הסביבה (שכן העץ חשוף לגשם, רוח, שמש וכו').

סוגי עצים:

1. **עץ שנשען על תחתית הדף:** שימוש בתחתית הדף כקו קרקע – מאפיין נבדקים חסרי בטחון. נצמדים לתחתית הדף בניסיון להשיג בטחון. דיכאוניים – מציירים את העץ בחלק התחתון של הדף, כשהוא נשען

- לעיתים על תחתית הדף. שימוש בקווים חלשים ודקים, וסוג העץ (פעמים רבות ערבה בוכייה אצל הדיכאונים), מסייעים לאבחנה מבדלת בין דיכאון לבין חוסר בטחון.
2. **Keyhole Tree** - ציור הגזע והצמרת כקו רציף – דומה לחור מנעול. הדמות שמתקבלת היא של חלל סגור וריק. אופייני לנבדקים נגיביסטים ואופוזיציונלים. הנבדק ממלא אחר בקשתו של הבוחן אך בצורה מינימלית. תתכן גם תחושה של ריקנות, או הגנות של צמצום.
3. **עץ מפותל**: שני צידי הגזע אינם מחוברים, התחושה היא שהעץ חצוי לאורכו ונראה כמו שני עצים חד מימדים העומדים זה ליד זה, עץ כזה משקף התפוררות של האישיות, דיסוציאציה בין מרכיבי האישיות, שבירה של ההגנות וסכנה של התפרצות של דחפים פנימיים. מאוד מאפיין סכיזופרניה.
4. **עץ תפוח** – רצון לילדים, חשדנות נשית. צורכי תלות, חוסר בשלות, רגרסיה.
5. **עץ חג מולד** – צרכי תלות (פחות בעונת החג).
6. **עצים מתים** – הפרעה פסיכולוגית - דיכאון, אשמה, אובדנות, נחיתות, סכיזואידיות, סכיזופרניה, פרוגנוזה נמוכה.
7. **עץ גדול** – מרוכז בעצמו, בעיקר אם במרכז.
8. **עץ ענקי** – 1. נטיות תוקפנות 2. פנטזיה או פיצוי 3. היפרסנסטיביות 4. צורך שליטה. 5. **על גבעה בצורת קשת** – צורך בדומיננטיות או נטיות אקסהיביציוניסטיות.
9. **מבודד על ראש הר** – 1. רגשות גרנדיוזיות 2. בדידות, מאבק לעצמאות.
01. **עץ הנמצא חלקית על גבעה** – רגשות מאבק, צורך במחסה וביטחון.
11. **הישענות לשמאל** – 1. חוסר איזון עקב רצון לספוק רגש אימפולסיבי או נטיות acting out 2. פיקסציה בעבר ו/או פחד מעתיד.
21. **הישענות לימין** – 1. חוסר איזון עקב פחד מאמוציונליות אימפולסיבית 2. רצון להדחיק זיכרונות לא נעימים. 3. אופטימיזם מוגזם.
31. **עצים פאליים** – דאגה פסיכוסקסואלית או חוסר בשלות אצל גברים מעל גיל 10-9 (נורמאלי תחת גיל 8).
41. **עץ קטן** – 1. אגו חלש עם רמת אנרגיה נמוכה. 2. רגשות נחיתות. 3. נטיות אינטרוברסיביות או של פרישה ונסיגה.

פירושים לרכיבים ספיציפיים

ענפים

מבנה הענפים משקף את ארגון האישיות והיכולת לקבל סיפוק מהסביבה (התייחסות לסביבה): (א) תחושת היכולת של הנבדק לחפש סיפוקים בסביבה.

(ב) הרגשתו לגבי קשר עם אחרים.

(ג) הרגשתו לגבי הצלחה והישגים.

לעיתים נבדק עלול לנסות להסתיר את הרגשות של חוסר יכולת להשיג סיפוק ע"י ציור המבטא אופטימיות, למשל ע"י ציור אדם עם זרועות מושטות ארוכות במיוחד. העץ לעומת זאת ישקף את התחושות האמיתיות באמצעות ענפים שבורים וקטומים אשר מבטאים תחושה בסיסית של חוסר תקווה להצלחה.

ככלל, הרושם הכללי שנותנים הענפים מאפיין את האישיות של הנבדק באופן רחב. יש לשים לב האם הטיפול בענפים ובעלים כולל מרכיבים רכים וחיים או זוויתיים, נוקשים וקשים או שהטיפול קופצני, רוגזני, חרד ולא בטוח.

סוגי ענפים

1. ענפים **זקנים וצרים** המתנשאים **למעלה** וכמעט ולא מתפרשים לצדדים – פחד מפני חיפוש סיפוקים בסביבה ופניה לחיפוש סיפוקים בפנטזיה כתחליף. אופייני לאינטרוברטרים עד סכיואידים.
2. ענפים שמתפשטים **לרוחב** (כלפי הסביבה) **ולמעלה** (לפנטזיה) – איזון טוב בחיפוש אחר סיפוקים.
3. ענפים **חד ממדיים** אשר אינם יוצרים מערכת אחת ואינם מחוברים ממש לגזע שגם הוא חד ממדי – חשד לאורגאניות. גם אם אין אישוש להנחת האורגאניות, סוג כזה של עץ משקף תחושות של אימפוטנציה, חוסר ערך, אגו חלש ואינטגרציה דלה של משאבים לחיפוש סיפוקים.
4. **מבנה ענפים גמיש** – ארגון הענפים מהעבה לדק כאשר העבים סמוכים לגזע – מראה על תחושה של יכולת טובה להשגת סיפוקים מהסביבה.
5. ענפים שנראים כמו **אלות או כידונים עם קצוות מחודדים** או שיש להם קוצים לאורכם – דחפים חזקים של עוינות ואגרסיה. כאשר התמונה ההתנהגותית אינה מראה מימוש של הדחפים והנבדק נראה עדין ורך, ניתן להסיק שההסתגלות על פני השטח מושגת במאמץ רב, הדחקות מסיביות ומתח פנימי רב. במקרים כאלו יש לחפש בציורים אינדיקציות לאובדן שליטה כדי להעריך את הסבירות להתפרצות הדחפים הללו. כאשר סימני השליטה מודגשים במיוחד, הם עצמם יכולים לשמש אינדיקציה להתפרצות הקרובה של הדחפים האלימים.
6. ענפים **זו מימדים פתוחים** (בקצה החיצוני שלהם) – תחושה של שליטה מועטה על ביטוי דחפים. למשל, סכיופרי אשר חש שהלא מודע הציף את המודע טען שהעץ הוא תמונה של עצמו מכיוון שאין שליטה על מה שיוצא ממנו, וכן על הדברים שהוא עושה.
7. ענפים שדומים **לפאלוס** – עיסוק יתר במין ו/או בגבריות.
8. ענפים **שבורים וחתוכים** – תחושות של טראומה, רגשות של חוסר אחידות פנימית, רגשות של "סרוס" ברמה הפסיכולוגית (חוסר אונים, חוסר תואמות, פסיביות נכפית) או ברמה הפסיכוסקסואלית (מחוסר גבריות ועד אימפוטנציה).
9. **גזע כרות ומהגדם צומחים ענפים קטנים** – תחושה של פגיעה והרס בגרעין האני. ייתכן והענפים הקטנים מצביעים על כיוון חיובי וניסיון לצמוח מחדש.
10. ענפים **שפונים פנימה** לתוך העץ במקום החוצה לסביבה – אגוצנטריות, נטיות אינטרוברטיות מודגשות (ציור זה נראה אצל אובססיביים קומפולסיביים).
11. מבנה ענפים **גדול במיוחד על גזע קטן** – השקעת מאמץ מוגזם בחיפוש אחר סיפוקים, לעיתים כניסיון לקומפנסציה על תחושות בסיסיות של חוסר ערך (גזע זעיר).
21. קיצוניות הפוכה – **מבנה ענפים קטן על גזע גדול** – תחושת תסכול בשל חוסר יכולת לספק צרכים בסיסיים חזקים.

31. **בציורי ילדים – ענפים שמגיעים עד לשמש** – צרכי חיבה מתוסכלים. העץ פורש זרועות רעבות כלפי מקור חיים מדמות סמכות (השמש). **עץ שנוטה הצידה מהשמש** שנראית כמעיקה עליו – ניסיון לברוח מהורה דומיננטי.
41. **ענפים משניים** שנראים כמו **מסמרים** השקועים כמו קוצים בתוך הענפים הראשונים ובתוך הגזע – נטיות מזוכיסטיות. הכוונה שהענפים המשניים חופרים בגזע או בענפים הראשונים במקום לצמוח.
51. **קצות ענפים עטופים** בכדורים דמויי ענן או צמר גפן – ניסיון למנוע התפרצות אגרסיה כלפי חוץ. האגרסיה לא מקבלת ביטוי חיצוני והאדם נראה לרוב מנומס ונעים.
61. **ענפים נופלים** – חוסר יכולת להתמודד עם לחצי סביבה.
71. **הזנחת ענפים** – חוסר הנאה ביחסים בין אישיים.
81. **ענפים קצרים** – עוינות ותוקפנות, פחדי סירוס, סביבה נתפסת כלא שמחה.
91. **ענפים גבוהים** – עד לסוף הדף – פנטזיה (נראה בסכיזואידים), משקף שליטה לא תואמת בדחפים.
02. **ענפים ועלים מוגזמים** – מאני.
12. **ענפים חיוורים** – חוסר החלטיות וחרדה.
22. **ענפים קטועים ועבים** – נטיות התאבדות.

צמרות

1. **צמרת העץ מצויה מחוץ לדף** – עיסוק קיצוני בפנטזיה. אופייני לסכיזואידים (אם כי אנשים שנמצאים על הרצף אינטרוברטי- סכיזואידי נוטים להדגיש את נטיית הענפים כלפי מעלה, רק אצל הסכיזואידים העץ יוצא מהדף), כנ"ל אם הגזע מגיע עד הקצה העליון של הדף.
2. **השטחה של צמרת העץ** – לחץ סביבתי מורגש וחוסר תקווה, ניסיון להכחיש חיי פנטזיה כואבים.
3. **כמו ענן** – פנטזיה אקטיבית, רמת אנרגיה נמוכה ואולי הימנעות ילדותית ממצואות.
4. **קוים מבולבלים** – בלבול, התרגשות, אימפולסיביות, לבילות רגשית.

עלים

1. **חוסר עלים** – לקות באינטגרציית אגו (יש חשיבות לעונת השנה בה נעשה הציור).
2. **עלים נושרים** – א. חוסר יכולת להיות קונפורמי לדרישות חברתיות. ב. אובדן יכולת להסתיר מחשבות בחוויה.
3. **הרבה עלים** – צורך להראות פרודוקטיבי ופורה, יתכן עם מאפיינים אובססיביים – קומפולסיביים.
4. **לא מחוברים לענפים** – דהקומפנסציה, או אם רבים – עם מאפיינים אובססיביים – קומפולסיביים.
5. **עלים מחודדים** – אגרסיביות ו acting out כנטייה.

גזע

הגזע מייצג את חוזק האגו (תחושות כוח בסיסיות ועוצמה פנימית). הארגון של הציור כולו משקף את תחושת האיזון התוך-אישי של הנבדק.

1. **קווים מחוזקים** בגזע העץ – צורך של הנבדק לשמור על שלמות האישיות. יש

שימוש בהגנות מפצות על מנת להתמודד עם הפחד מפני התפוררות האישיות.

2. **קווים חלשים** לא רצופים בגזע – מצב מתקדם של תחושות התפרקות או אבדן זהות. אין שימוש בהגנות המפצות. זהו מצב של חרדה אקוטית.
3. **חורים בגזע וחיות מבצבצות מתוכם** : תחושה שחלק מהאישיות נמצא מחוץ לשליטה (דיסוציאציה) ומאיים להיות הרסני (מאפיין במיוחד נבדקים בעלי תחושות אשמה אובססיביות). הזדהות עם העץ אופיינית למבוגרים ואילו הזדהות עם בע"ח שבתוך העץ אופיינית יותר לילדים, מבוגרים עם צרכי נסיגה וילדים אובססיביים או פוביים.
4. **חיות מנקרות בחור בגזע** – נטיות תלות ורגרסיה.
5. **בסיס רחב** – צרכי תלות אוראליים.
6. **גזע מת** – תחושת אבדן שליטה אגו.
7. **קו לא מתמשך** – התרגשות אימפולסיבית וחוסר סבלנות.
8. **גזע ענק** – תחושת מגבלות סביבתיות ונטיות אגרסיביות.
9. **גזע חוור** – כוחות אגו לא תואמים.
10. **גזע ארוך וצמרת קטנה** – התפתחות מעוכבת, אינפנטיליות או רגרסיה.
11. **גזע קצר וצמרת גדולה** – ביטחון עצמי, אמביציה.
21. **צר יותר בבסיס** – הפרעה פסיכולוגית, אגו חלש, עכבה והדחקה.
31. **מחוזק בפריפריה** – צורך לשליטה ויתכן הגנות מפצות.
41. **הצללה** – תחושות אי תואמות, סומטיזציות.
51. **קליפת העץ** - הכיסוי המגן על העץ (מקביל לעור חיה). נורמאלי- אכפתיות לסביבה, מודגש – חרדה, בדייקנות – קומפולסיביות, קוים אנכיים מופרדים – סכיזואידי.

שורשים

- מתייחסים לאחיזה במציאות. מקור יציבות, בטחון, קשר עם מציאות (Koch, 52).
1. **הדגשת יתר** של הקשר של העץ לאדמה באמצעות השורשים מבטאת עיסוק מופרז של הנבדק בנושא האחיזה שלו במציאות, פחד מאיבוד קשר למציאות, מה שמאפיין אנשים שלפני התפרצות פסיכוטית.
 2. **קרקע שקופה** שרואים דרכה את השורשים (כאשר הנבדק מבוגר ובעל אינטליגנציה ממוצעת לפחות) מצביעה על פגיעה בבוחן המציאות, עשויה להיות אינדיקציה לתהליך סכיזופרני.
 3. **שורשים מתים** – אובדן אחיזה במציאות, אובדן מוטיבציה, דיכאון אובסי.
 4. **השמטת שורשים ובסיס** – תחושות חוסר ביטחון וחוסר התאמה.

נושאים ספציפיים: (דוגמאות)

1. **עץ ומעליו חג נשר** – תחושת כליון.
2. **כלב משתין על עץ** – הרגשת חוסר ערך, הערכה עצמית נמוכה ותחושת השפלה.

3. **אדם המזוהה כדמות אב כורת עץ** – תחושה של פגיעות גופניות.
4. נשים הרות מציירות עצי פרי.
5. דיכאוניים נוטים לצייר ערבות בוכיות.
6. ילדים קטנים מרבים לצייר **עצי תפוח**. נראה שהילד מזדהה עם הפרי, והעץ מייצג את דמות האם: ילדים שסובלים מתחושת דחייה אימהית מציירים תפוח אחד כנופל או נובל מהעץ.
7. **הגיל המיוחס לעץ** - הגיל המיוחס לעץ ע"י הנבדק (אשר נשאל בן כמה העץ) קשור להרגשה של האדם לגבי הבגרות הפסיכוסקסואלית שלו. נבדקים החשים שאינם בשלים מבחינה פסיכוסקסואלית נוטים לצייר עץ צעיר יותר מנבדקים אחרים בני אותו גיל. בניסוי שנערך בכלא השווייץ בין ציורי עץ של אנשים לאלו של פדופילים. ההנחה (במחקרים קליניים) הייתה שהפדופילים אינם חשים בשלים מבחינה פסיכוסקסואלית ולכן העץ שיציירו יהיה צעיר יותר, הפדופילים בפיסקסציה במיניות הילדותית מכיוון שהם חשים חוסר בשלות מבחינה מינית וכשיש להם צורך בסיפוק דחף מיני הם מחפשים אובייקט מיני לא בוגר שיתאים לתחושה שלהם כילדים. ההנחה אוששה: הגיל הממוצע של עצי הפדופילים היה 10.6 בעוד שהגיל הממוצע של עצי האנשים היה 24.4.
8. **עצים שמתוארים כמתים**: אחת השאלות בתשאול שלאחר סיום הציור היא: "האם העץ חי?" נבדקים שעונים שהעץ מת הם לרוב בלתי מסתגלים באופן משמעותי. התשובה אופיינית לאנשים בנסיגה, סכיזופרנים, דיכאוניים ונוירוטיים קשים אשר ויתרו על התקווה להגיע לרמת הסתגלות טובה. לפיכך, ציור עץ מת מהווה אינדיקציה לפרוגנוזה שלילית (בגלל תחושת חוסר התקווה). ציור עץ מת מהווה אינדיקס לסבירות הופעתה של פתולוגיה חמורה. כאשר העץ נתפס כמת, יש לברר האם המוות נתפס כנגרם ע"י גורם חיצוני או פנימי. אם הנבדק אומר שהמוות נגרם ע"י רוח, סערה, ברקים וכו' פירוש הדבר שהנבדק חש שמשוהו בסביבה החיצונית אחראי לקשיים שלו והוא סובל מתחושת טראומטיזציה. כאשר הנבדק מייחס את המוות לגורם פנימי כגון ריקבון השורשים, הדבר מבטא תחושה של הנבדק התופס עצמו כלא בריא, לא מתאים ולא ראוי. התפיסה של העץ כנרקב מבפנים מעידה על פתולוגיה חמורה יותר והפרוגנוזה טובה יותר כאשר הנזק מיוחס לגורמים חיצוניים. יש לשאול את הנבדק גם מתי מת העץ? הזמן שהנבדק נוקב בו נותן אינדיקציה לאורך התקופה בה הנבדק חש לא בריא, לא ראוי, חסר תקווה וכו'.

ציוור אדם

ציור אדם

מבוא

ציור אדם הוא הציור הכי קרוב לפורטרט עצמי ולכן סביר שתהיה התנגדות לציור, או שהציור לא יעשה בשלמות. הציור עלול לעורר פחד כשלון, עסוק עם הדימוי העצמי ואיך הפרט מתקבל בסביבה. נבדקים רבים זקוקים במטלה זו לעידוד מהבודק.

הציור יכול לתת אינפורמציה לגבי 3 נושאים אפשריים:

1. דימוי עצמי - איך הנבדק מרגיש את עצמו ואת הווייתו.
יתבטא בגודל הציור, הבלטת אזורים או איברים רגישים, תוספות לציור וכו'.
מגבלות גופניות של הנבדק יבואו לידי ביטוי בציור רק אם הן חלק מתפיסתו העצמית של הנבדק. תיתכן גם השלכה של אפיונים ותכונות – שמחה, עצב, כוח, כלומר בנוסף להשלכה של עצמי גופני גם השלכה של עצמי – פסיכולוגי, והיא לעיתים אף חזקה יותר. ביטוי לחולשה ולנזקקות יכול להיות לעיתים ע"י היפוך-ציור דמות שרירית וגדולה.
2. דימוי אידיאלי - (כשהציור מאוד מנוגד לאדם). הנבדק מצייר מה שהיה רוצה להיות ולא כפי שמרגיש את עצמו. אצל מתבגרים- מאוד שכיח (בנים מציירים דמות שרירית חשופה, בנות מציירות דוגמניות וכד').
3. אחר משמעותי - על הציור מושלכת דמות נוכחית, או מן העבר שהייתה לה השפעה או ערך חיובי/ שלילי לגבי הנבדק. שכיח יותר אצל ילדים שבציור אדם בד"כ מציירים דמויות הוריות עם האפיונים שהם משמעותיים עבורם ושאתם הם מזדהים.

מאפיינים נורמאליים או "בריאים" של ציור אדם (Urban, 1963)

1. 6-7 אינץ' גובה, בערך 60% מאורך הדף (על נייר 8.5 * 11 אינץ'), וייקח 10-12 דקות להשלים את הציור. (1 אינץ' = 2.54 ס"מ).
2. הדמות במרכז או מעט מתחת למרכז.
3. בתחילה ראש ופנים.
4. קרוב לפרופורציה נורמאלית ומידת ספונטניות, תנועתיות או אנימציה.
5. יחסית סימטרי ונוח להסתכל בו.
6. מחיקה – מינימאלית, ותשפר את הציור.
7. איכות קו עקבית עם לחץ יחסית יציב.
8. המין של המצייר קודם, עם יותר השקעת זמן ופרטים.
9. הבדלי מינים: זכר כתפיים יותר רחבות, שער קצר יותר וירכיים שטוחות יותר.
10. עיניים עם אישונים, אף ללא נחיריים.
11. יש בגדים עם חגורה על הגבר.
21. כפות רגליים ואוזניים לא יודגשו.
31. חסרונות בציור מתקבלים בהומור טוב.
41. דמות שלמה עם השמטה רק של אזורים מינורים.

51. סימנים אלה אינם צפויים כולם בכל הנורמאלים.

פירוש של סימנים כלליים בציור אדם

1. גודל (+המקום במרחב שהציור תופס)

יחס בין גודל הציור והדף משקף את היחס בתחושה של הנבדק בינו לבין סביבתו.

ציור אדם קטן – תחושה של קטנות, חוסר מותאמות, והתגובה של אדם זה לסביבה באה מתוך תחושת נחיתות או ערך ירוד.

ציור אדם גדול – יכול להעיד על התרחבות, השתלטות או תוקפנות.

2. איכות הקו

מידת הלחץ על העפרון – מראה על רמת האנרגיה והעוצמה המושקעת.

רציפות הקו – רצף – זרימה קטיעות – מעיד על חרדה ותחושה של קושי בזרימה.

תנועות הקו – זרימה והמשכיות של הציור לעומת העדר זרימה.

זוויות לעומת קווים מעוגלים – קשיחות מול רכות.

3. תנועה (של הדמות)

בכל הדמויות המצוירות קיים איזושהו מתח קינסיטי ברצף מקיפאון ועד תנועתיות קיצונית (יכול להתבטא לעיתים גם בתוכן הציור למשל בציור ספורטאי, או אדם בפעולה).

▪ דמות בתנועה – אופייני לאנשי פעולה שמתעסקים בתנועה וכן לפציינטים מאניים או היסטריים.

▪ נוקשות/ קפאון של הדמות – אופייני לאנשים בעלי קונפליקטים עמוקים וחרדה שקשורה אליהם. הנוקשות מבטאת ניסיון לשלוט בחרדה (יכול להופיע אצל אובססיביים למשל).

▪ אדם נשען או יושב – מבטא חוסר אנרגיה, תשישות רגשית או רמה ליבידינאלית נמוכה.

4. בחירת הדמות הראשונה

בד"כ כל מין בוחר לצייר בתחילה את בן מינו. אם תחילה בחר הנבדק לצייר את בן המין השני הדבר מעלה את האפשרויות הבאות:

1. הומוסקסואליות

2. בלבול בזיהוי המיניות.

3. קשר/ תלות חזקה בהורה בן המין השני.

אם הנבדק שואל מה לצייר קודם – מעיד על איזושהי התלבטות בהקשר המיני.

5. עיוותים/ השמטות

כשיש בציור עיוות/ השמטה של איבר או חלק משמעותי של הדמות, הדבר יכול

להעיד על קונפליקטים שיכולים להיות קשורים לאותו חלק ולמה שהוא מסמל. מציצנים למשל, לרוב משמיטים את העיניים, או מציירים עיניים עצומות. פרנאידים מציירים עיניים קרועות לרווחה. נבדקים עם קונפליקטים מיניים יעוותו אזורים רלוונטיים (מאזור האגן ומטה). נבדקים עם צרכים אוראליים חזקים- יציירו שדיים גדולים או פה פתוח.

ציור דמות אדם – פירוש רכיבים ספציפיים

ראש

מתקשר לשליטה ולאינטלקט, לעומת הגוף המתקשר לרגשות, לעשייה, למיניות ויצרים. בד"כ מודגש, חוץ מאשר אצל דיכאוניים, נסוגים חברתית.

א. **נורמאלי** – יותר דגש ותשומת לב לראש מאשר לחלקים אחרים.

ב. **גדול במיוחד** – 1. נטיות אגרסיביות ומתרחבות.

2. אגו מנופח – פרנויה, נרקיסיזם.

3. הערכת יתר של אינטליגנציה או שאיפות הישג גבוהות.

4. פנטזיה כמקור ראשוני לסיפוק.

5. רגרסיה, חוסר בשלות.

6. הסתגלות חברתית ורגשית לא טובה.

7. חוסר שביעות רצון פיסית.

8. חרדה.

9. אורגאניות.

ג. **קטן במיוחד** – 1. תחושת חוסר תואמות ואימפוטנציה.

2. תחושת חולשה או נחיתות אינטלקטואלית.

3. אגו חלש

4. אובססיביות – קומפולסיביות.

ד. **היקף ראש לא רגיל** – 1. אורגאני 2. פסיכוטי 3. פיגור.

ה. **מצויר אחרון** – מעיד על הפרעה רגשית קשה.

ו. **מושט** – 1. פחדי סירוס, צורך לצמצם מחשבות לא נעימות.

2. אורגאניות.

ז. **רק ראש** – סכיזופרניה.

ח. **צד אחורי** – גישה פרנאידית או סכיזואידית.

פנים

הפנים הם מקורות סיפוק סנסורי, "ציוד" תקשורת בין אישית. רצפטורים למרחק – עיניים, אוזניים ואף, מבטאים קשר ראשוני עם מציאות וסביבה. טיפול רב במאפייני הפנים – אכפתיות לגבי תפקודים אלה. איברי החישה מייצגים ערנות וקשר לסביבה.

1. **טיפול סביר** – מסתגל, נורמאלי – יותר תשומת לב לפנים ולראש באופן יחסי. מהתבגרות והלאה – נורמאליים מציירים הבעה נעימה או שמחה, חופשייה מאלמנטים ביזרים או גרוטסקים.

2. **השמטת מאפייני פנים אם השאר מצויר רגיל:**

- א. שטחיות ביחסים בין אישיים.
- ב. קשר סביבתי לא תואם.
- ג. זהירות, ביישנות.
- ד. עוינות.
- ה. אפשרות לפסיכוזה, נזק מוחי (אפשרי גם בנורמאליים לעיתים).
- ו. פרוגנוזה לטיפול פחות טובה.

3. **הדגשת יתר**

- א. אכפתיות יתר מהופעה חיצונית.
- ב. פיצוי על חולשה ונחיתות ע"י פנטזיות אגרסיביות.
- ג. מאמץ מודע להראות באופן שמוסכם חברתית.
- ד. הדגשת המצח – יכולת אינטלקטואלית.
4. **ביזארי** – סכיזופרניה.
5. **הצללה על כל הפנים** – הפרעה אמוציונלית רצינית, אלא אם מסמן צבע עור, נמשים וכו'.
6. **ציור הפנים בסוף** – הפרעות ביחסים בין אישיים.
7. **פנים מעורפלות** וקווי מתאר בולטים על הראש – אנשים נסוגים ונפחדים.

פה

- **הדגשה** – הגנות רגרסיביות, דיכאון, בעיות אכילה, קשיים מיניים, מתבגרים – מושג עצמי נמוך.
- **השמטת הפה** – דיכאון, אשמה, תוקפנות אוראלית, קושי לתקשר עם אחרים.
- **שיניים** – נטיות אגרסיביות או סדיסטיות אינפנטיליות. מופיע בסכיזופרניה, היסטריה, נורמאליים אגרסיבים.
- **פה פעור** – תלותי, פסיבי, תובעני.
- **קו כבד וחזק** – אגרסיביות מילולית, ביקורתית, סדיזם.
- **טיפול מוזר בפה** – אלכוהוליזם, אקסהיביציוניזם.

שפתיים

- שפתיים מלאות – נשיות. שפתיים מפותחות כמו קשת קופידון אצל נערות-עיסוק בנושאים מיניים, חושני, נרקסיסטי.
- אובייקטים בפה (סיגריות) – צרכים ארוטיים אוראליים.

סנטר

- סנטר – מודגש באופן לא רגיל – נטיות אגרסיביות ושליטה, רמות דחפים גבוהות, פיצוי אפשרי לתחושות חולשה.
- בפרופיל, כשיש שינויים ותיקונים – הססנות, פחד מאחריות, דחף להיות דומיננטי.
- סנטר בולט בציור אישה של גבר – תלותי שמשליך כוח על האישה.

עיניים

- א. גדולות ומחוזקות מידי – 1. חשדנות, מחשבות יחס, פרנואידי.
2. חרדה (במיוחד אם מוצלל).
3. רגישות יתר לביקורת ולדעות חברתיות.
- ב. קטנות או סגורות – 1. נטיות אינטרוברסיביות.
2. נטיות אינטרוספקטיביות.
3. עיגולים קטנים לאברי הפנים וכפתורים – נטיות רגרסיביות ילדותיות במיוחד.
4. נגד נטיות מציצנות.
- ג. השמטת עיניים – 1. חוסר אפקטיביות ונטיות לאי הבחנה.
2. הלוצינציות ראייה.
3. סכיזופרנים (קטטונים).
4. מציצנות.
- ד. עיניים סגורות – 1. עוינות מוסתרת.
2. הפרעה רגשית – מעל גיל 5.
- ה. טיפול לא טוב בעיניים :
1. השמטת אישונים – עיניים ריקות – אינטרוברסיביות עם תפיסה מטושטשת של עצמי וסביבה, סכיזואידים, חוסר יכולת להתמודד או לתקשר. קשור לרגשות אשמה, אגוצנטריות, תלות, דיכאון.
2. אישון מושמט מעין אחת – פסיכוזה.
3. הדגשת קו עיניים תנאים פרנואידים.
4. Wide eyed stare – היסטריה.
5. בצד הראש – פרנויה.
6. עיניים בפרופיל – סכיזופרניה.

גבות וריסים

- **גבות עבותות** – פרימיטיביות, גסות, חוסר מעצורים.
- **אלבורציה** – נטייה להתנהגות לא מעוכבת, הומוסקסואליות, עוינות, מטופחות (grooming).

אוזניים

- **בולטות או מודגשות** – ערנות יתר, חשדנות, רגישות לביקורת או הלוצינציות אודיטוריות, נכות שמיעתית, קונפליקט הומוסקסואלי.
- **השמטת אוזניים** – נורמאלי, אינטליגנציה נמוכה.

שיער

- ציור השיער נותן הזדמנות לזרימה ואימפולסיביות, קונוטציות מיניות.
- **הדגשת שיער (בכל מקום)** – 1. עיסוק מיני 2. פיצוי על חוסר תואמות מינית. 3. נטיות תוקפניות 4. נרקיסיות, פסיכוסומטי (היסטרי). 5. נטיות הומוסקסואליות. 6. הצללה כבדה – כעס ותוקפנות, חרדה, מיניות וחושניות (מתבגרים). קונפליקט בגבריות, התנהגות מינית חריגה של גברים. 7. כשמודגש על לסת – קונפליקט התבגרותי עם טעם סכיזואידי.
 - **שיער מושמט או לא תואם** – 1. תחושת חוסר תואמות מינית. 2. פחדי סירוס. 3. סכיזופרניה.

אף

- **אף ארוך** – אימפוטנציה אצל גברים מבוגרים (אצל נערים יופיעו עניבה, ריצ'רץ' במכנסים, הצללה של האף).
- **אף חתוך או מוצלל** – פחדי סירוס.
- **הדגשת הנחיריים** – תוקפנות.

צוואר

- כללי - קשר בין ראש וגוף – קשור למעבר נכון ונשלט בין הראש לגוף, קוגניציה ורגש. קשר סמלי בין אינטלקט ואפקט או בין בקרת אגו לבין דחפי איד.
- **הדגשת יתר** – חוסר תיאום של דחפים ושליטה לקויה. דאגה לגבי צורך לשלוט על דחפים מאיימים.
 - **צוואר קצר ועבה** – נטייה להיות קפוא ונוקשה, איום אימפולסים.
 - **צוואר קצר** – מונחה על ידי דחפים, עקשנות, אימפולסיביות.
 - **צוואר ארוך** – מונחה על ידי אינטלקט, הפרדה של אינטלקט מאמוציות, תורם לקושי בבקרה בדחפים בסיסיים, נוקשות, פורמאליות, מוסריות יתר. אפשרות לתלונות סומאטיות באזור הצוואר, חוסר ערך עם דימוי גוף נמוך.
 - **ארוך וצר במיוחד** – סכיזואיד, סכיזופרניה, היסטריה, נחיתות גוף.

- **טיפול מוזר בצוואר** – מחשבות התאבדות אצל פסיכויים.
- **צוואר חד-מימדי** – קואורדינציה לא טובה בין דחפי גוף לבין בקרה אינטלקטואלית, פיגור.
- **צוואר עם הצללה** – הפרעות רגשיות (מעל גיל 5).
- **השמטת הצוואר** – מגיל 10 מעיד על חוסר בגרות, חוסר יכולת בקרה רציונלית על דחפים. אימפולסיביות, חוסר בשלות, אורגאניות.
- **גרורות מודגשת** – נדיר. רצון לגבריות, חולשה מינית.

זרועות וכפות ידיים

- מצב הזרועות מייצג קשר פסי לסביבה ויחסים בינאישיים. משקף התפתחות אגו והסתגלות חברתית.
- **השמטת הזרועות** – נדירה. אשמה, דיכאון, תחושת אי התאמה, נטיות פרישה ופסיביות, לעיתים נטייה אובדנית, סכיזופרניה, מזוכיסטים. אצל גברים – דחייה ע"י האם, חוסר יכולת לקשר עם נשים.
 - **השמטת זרועות במין השני** – חש דחוי ע"י המין השני, אשמה.
 - **זרועות ארוכות** – אמביציה מפצה, צורך בקשר אגרסיבי עם הסביבה, שאפתנות.
 - **זרועות קצרות** – חוסר אמביציה, תחושת חוסר התאמה.
 - **קצרות מאד** – חוסר אמביציה, תחושת אי התאמה, פחד סירוס, תלות פסיבית.
 - **זרועות רחבות** – תחושת חוזק והישג.
 - **זרועות מקופלות** – חשדנות, נוקשות בשליטה על דחפי אלימות, פסיביות.
 - **זרועות רזות / מכווצות** – חולשה ותחושת אי מותאמות.
 - **הרחבה אופקית מכאנית** של הזרועות בזווית ימנית לגוף – אדם רגריסיבי עם קשר דל לסביבה.
 - **מתוח החוצה** – רצון לקשר עם סביבה, צורך עזרה.
 - **זרועות מודגשות** – במיוחד שרירים – מאבק לכוח, עם כתפיים רחבות נטיות תוקפניות של acting out.
 - **זרועות נוקשות** – אישיות נוקשה ומעוכבת.
 - **זרועות לא מחוברות לגוף** – פחד סירוס, או רגשי נחיתות.
 - **כמו כנפיים** – סכיזואיד, עם נוצות – סכיזופרניה.
 - **כפות ידיים לא ברורות** – חוסר בטחון במגע חברתי, חוסר פרודוקטיביות.
 - **הצללה** – רגשות אשם לגבי תוקפנות או אוננות.
 - **ידיים מאחורי הגב** – "קושי לפגוש אנשים בחצי הדרך", צורך לשלוט במוטיבים אגרסיביים, תחושת אשמה, הימנעות.
 - **ידיים בתוך הכיסים** – התחמקות, אוננות.
 - **ידיים על המותניים** – נטיות נרקסיסטיות.
 - **ידיים באזור הגניטלי** – אוננות.
 - **ידיים צמודות לגוף** – נוקשות, כפייתיות.
 - **ידיים גדולות** – פיצוי על רגשות של חולשה, אשמה.

אצבעות

אצבעות – התפתחותית – מצוירות לפני ידיים וזרועות. מייצגות מגע, קונטקט, מניפולציה לסביבה.

- **מוצללות או מחוזקות** – אשמה (גניבה או אוננות).
- **אצבעות כטפרים או ווים** – פרנויה, אלימות.
- **אגרוף קמוץ** – מרדנות, מתבגרים ומנסים לשלוט בכעס, אולקוס.
- **כפפה** – תוקפנות מודחקת.
- **אצבעות מופרדות ומוקפות בקו** – תוקפנות מודחקת.
- **יותר מחמש** – שאפתניים, תוקפניים, רכושניים.
- **פחות מ-5 אצבעות** – תחושת אי מותאמות.
- **טיפול מוזר** באגודל או כריתת אצבע – אוננות.
- **ציור אצבעות הרגליים כאשר הדמות לא ערומה** – אגרסיביות פתולוגית.
- **פרוט חלקי אצבעות וציפורניים** – קומפולסיביות, שליטה אובססיבית בתוקפנות, הגנות אינטלקטואליזציה. ציפורניים מחודדות – עוינות.
- **אצבעות ללא ידיים** – רגרסייה, תוקפנות אינפנטילית.
- **ארוכות** – נטיות רגרסיביות, התפתחות שטוחה של אישיות.
- **השמטה** – קושי במישור הבין אישי.
- **כמו ענבים, קצר ועגול** – חוסר בשלות ואי התאמה עם: א. יכולת ידיים לא טובה. ב. אורגאני.
- **קוים כהים ישרים** – תוקפנות פרימיטיבית – פרנואיד, פסיכוסומטי.

חלק הגוף האמצעי

כללי – קשור לדחפים בסיסיים. פרגמנטציה של חלקי גוף – אישיות לא מאורגנת (לא מדובר על ילדים).

השמטת פרטי גוף חשובים – הפרעה פסיכולוגית רצינית (אולי פסיכוזה).

- **חתכים על הגוף** – נטיות התאבדות
- **דמות מעוגלת** – נשיות. זוויתית – גבריות.
- **לא סימטרי** – אישיות היסטורית.
- **קווי מתאר כפולים או מבלבלים** – עיסוק במשקל (אצל נשים).
- **לא מאורגן או פרגמנטציה** – אורגניות או פסיכוזה. (נורמאלי אצל ילדים תחת לחץ).
- **גדול מאד** – דחפים לא מסופקים.
- **צר וארוך** – סכיזואיד.
- **השמטה** – הרגליים יוצאות מהראש – חוסר ארגון, פרימיטיביות, רגרסיה, פיגור, אורגאני.
- **החלק התחתון לא סגור** – עיסוק מיני, אולי קונפליקט מיני או הומוסקסואליות.

- **גוף דק במיוחד** – חוסר שביעות רצון מגופו, חולשה גופנית.
- **הצללת גוף אישה** – דחיית צרכי גוף ותוקפנות כלפי נשים.
- **קטן מאוד** – הכחשת דחפים, נחיתות.
- **ריבוע** – סכיזופרניה אפשרית.
-

שדיים וחזה

- חזה – יצוין אצל מבוגרים נורמאליים בציור.
- **מחיקות, הצללות** – חוסר בשלות.
- **חזה גדול** – תלות אימהית, אדיפאלי לא פתור. ע"י גברים: תלות, צרכים אורליים. ע"י נשים: הזדהות עם דמוי אם דומיננטי. אפשרות לאקסהיביציוניזם או נרקסיזם- במיוחד אם החזה קטן.
- **חזה קטן**: נורמאלי, רגשות דחייה ע"י אם, ע"י אישה- קושי באהבה, חרדה.
- **השמטת חזה** – אצל נשים - חוסר בשלות, אפשרית סכיזופרניה.
- **הדגשת שדיים** – אצל גברים - חוסר בשלות רגשית ומינית (לפעמים מציירים כיסים מודגשים). אצל נשים - הזדהות עם דמות אימהית דומיננטית. אצל שניהם – דימוי אם חזק.

כתפיים

- כתפיים – הרגשת צורך בכוח פיזי, נורמאלי - שליטה מאוזנת בהתנהגות.
- **חוסר כתפיים** – סכיזופרניה או נזק מוחי.
- **מחיקות, חיזוקים** – שאיפה לפיתוח גוף כביטוי לגבריות, עיסוק בגבריות, מצוי אצל אנשים פסיכוסומטים מתוחים.
- **כתפיים לא תואמות למין** – בלבול לגבי תפקידי מינים sex roles.
- **רחבות מאוד** – תחושת כוח או צורך בכוח (מתבגרים ונשים עם מחאה גברית).
- **לא סימטריות** – חוסר איזון באישיות.
- **מרובעות** – נטיות אגרסיביות ועוינות.
- **מחודדות** – נטיות acting out.
- **קטנות** – תחושות נחיתות.
- **הדגשה** – פיצוי על חולשה גופנית.

ירכיים ועכוז

- **עיסוק יתר** – נטיות הומוסקסואליות אצל גברים.
- **הבלטת הירכיים אצל נשים** – מודעות לעוצמה מינית, עניין בהולדת ילד.
- **עם הצללה** – חרדה לגבי נטיות הומוסקסואליות לטנטיות, פאניקה הומוסקסואלית במיוחד אצל פרנואידים.
- **הדגשת עכוז**: פיקסציה אנאלית, סטייה פסיכוסקסואלית.

מותניים

מפריד אזור כוח פיסי מאזור תפקוד מיני.

- **נשים** – גורמים טיפוליים מזינים לעומת פוריות מינית. טיפול בעיייתי בקו המותן יכול לבטא קונפליקט לגבי פונקציות אלה.
- **קו עבה או הדגשה** – מותניים מפרידות את חלק הגוף התחתון משאר הגוף - קונפליקט או הפרעה מינית אקוטית.
- **קו גבוה או נמוך** – חסימה וקונפליקט לגבי נטיות מיניות.
- **קוים שבורים או מחוזקים** – מתח סביב דחפי גוף – קשור לפסיכוסומטיות ואסטמה.
- **חגורות מודגשות** – עיסוק מיני, שליטה על דחפי גוף עם סובלימציה אולי לכיוון נרקסיסטי, פוביה נוירוטית, מוצלל – קונפליקט לגבי שליטה על דחפים מיניים.
- **חגורה מקושטת** – בקרה חזקה על דחפים.

רגליים

תחושת ביטחון או אי ביטחון, אמצעי תנועה ומוביליות.

- **רגליים ארוכות** – מאבק לאוטונומיה.
- **קצרות** – תחושת מוגבלות, חוסר תנועה וצמצום.
- **מודגשות** – תוקפנות.
- **סירוב** לצייר רגליים או פלג גוף תחתון – הפרעה מינית (עד גיל 10 זה לא נדיר).
- **קטוע בתחתית העמוד** – תחושת חוסר אוטונומיה.
- **מוצלבות** – הגנתיות נגד מיניות.
- **שרירים במנוגד למין** – בלבול בזהות מינית.
- **השמטה** – אי תנועתיות.

כפות רגליים

תחושת תנועה – פיסית, פסיכולוגית וחברתית. כמו כן - תוקפנות, סמליות פאלית.

נורמאלים ומעלה – לעיתים זה החלק הכי גרוע. חשוב ההקשר של כל הציור.

- **כפות רגליים עם יותר פרטים משאר הציור** – דיכאון, אשמה.
- **גדולות** – צורכי ביטחון, פסיכוסומטי.
- **השמטה** – צמצום עם חוסר עצמאות. פסיכוסומטים, עודף מתח, פיגור, סכיזופרנים ואורגאנים.
- **פירוט יתר** – אובססיביות, עם מרכיב נרקסיסטי.
- **חדות** – עוינות.
- **כיוון הפוך** – אמביוולנציה לגבי מאבקי עצמאות, שליטה לא טובה בדחפים.

- **כפות רגליים קטנות במיוחד** – חוסר בטחון, תלות, הפרעות פסיכוסומאטיות.
- **הדגשת כפות רגליים** – בעיות מיניות, תוקפנות.
- **בהונות** – תוקפנות.

אברי מין

מאד נדיר:

- **פסיכופתולוגיה**, אולי סכיזופרניה.
- **פסיכופאטיה**.
- אנשים **באנליזה** או סטודנטים לאמנות (מקובר, Urban).
- **מתבגרים** – התעסקות ועניין במין.

חלקי גוף פנימיים

נדיר מאוד. מופיע אצל סכיזופרנים או מאנים. חשש לדלוזיות סומטיות.

- **קווקווים** בחזה או באגן – בעיות סומטיות מסוימות.
- **צלעות** – לא פתולוגי.

מפרקים

נדיר. חוסר בטחון לגבי שלמות הגוף. סכיזואידים, סכיזופרנים, נרקיסיסטים.

- **הדגשה**: * תחושת דיסאורגאניזציה של הגוף – סכיזואיד, סכיזופרני, פרנואיד, ונרקיסיסטי עם עיסוקים סומטיים.
 - * תלות באם וחוסר בשלות מינית.
 - * פנטזיות פעולה באישיות פסיבית.
 - * אובססיביות – קומפולסיביות.
- **דגש על ברכיים** – הומוסקסואליות, כסוי ברכיים – נטיות פרנואידיות.

בגדים

באופן כללי הרוב יצירו ביגוד במעורפל ונדיר שיצירו ערום.

פחות מ-2 פריטי ביגוד – נזק מוחי.

- אנשים שמציירים **זמות בעירום** – נרקיסיסטים גופניים – אישיות ילדותית, אגוצנטריות, הפרעות מיניות, סכיזואידים, אינטרוורטים, לא מקבלים סיפוק ממגעים חברתיים, סטודנטים לאומנות.
- אנשים שמלבישים **בצורה מופרזת** – נרקיסיסטים של בגדים – אישיות ילדותית, אגוצנטרית, הפרעות מיניות, לבוש כאמצעי לפיתוי חברתי ומיני, תחרותיות, רצון לאישור חברתי ודומיננטיות.

- **לבוש שקוף** – נטיות מציצניות או אקסהיביציוניסטיות, שיפוט לקוי, אפשרות לסכיזופרניה. רגלים דרך מכנסים בציר של גבר – פאניקה הומוסקסואלית אפשרית, ראש/שיער דרך כובע- התנהגות מינית פרימיטיבית, אפשרית אורגאניות.
- **בגדים גדולים מידי** – תחושת אי התאמה.
- **ביגוד מנומר/מפוספס** – קומפולסיבי, (כאשר מונוטוני), אופקי – קושי בשליטה בדחפים.
- **הבלטת כפתורים** – תלותיים, ילדותיים. יותר אצל גברים.
- **כפתורים המדגישים את קו האמצע** – עיסוק בענייני הגוף, אגוצנטריות.
- **הדגשת כיסים** – ילדותיים ותלותיים. יותר אצל גברים. כיסים גדולים מודגשים – התבגרות עם קונפליקט לגבי תלות רגשית באם, נשים – הדגשת עצמאות.
- **עניבה** – חוסר התאמה מינית, דאגה מינית, עיסוק מיני אולי עם קונפליקט הומוסקסואלי, חוסר ביטחון מיני או תוקפנות מינית. **עניבה גדולה** – **תוקפנות ופחד מאימפוטנציה**.
- **נעל מודגשת** – אולי אימפוטנציה, פירוט יתר – מאפיינים נשיים ואובססיביים, עקב – הומוסקסואליות, מחודדות – נטיות תוקפניות, מגפיים ע"י גברים על גבר – נטיות הומוסקסואליות.
- **מעיל על בגדים** – סכיזואיד.
- **חגורה** – מיניות, הצללה- קונפליקט לגבי התנהגות מינית, נטיות פוביה, שליטה באפקט. **אבזם** – צרכי תלות.
- **כובע מאורך** – פחד סירוס, על עיניים – קשר סביבתי או בינאישי בעייתי, כובע ע"י אישה – הרפתקנות.
- **סיגריות, מקלות רובים** – סמל מין – עיסוק מיני, נטיות הומוסקסואליות.
- **עגילים** – עיסוק אקסהיביציוניסטי, נטיות פרנואידיות. ע"י גבר בציר של אישה – חשיבה נשית.
- **כפפות** – שליטה רגשית ו/או שליטה על נטיות אגרסיביות.
- **נשק** בחגורה או ביד- acting out עוין או נטיות פסיכופטיות.
- **ציוד פנאי (למשל טניס)** – לעיתים אישיות ציקלוטימית.

אפיונים שונים של ציור הדמות

- **ציור דמות צעירה בהרבה מהנבדק** – קיבעון רגשי ונטייה רגרסיבית, היסטרי.
- **ציור דמות מבוגרת בהרבה** – הזדהות עם דמויות הוריות.
- **דמויות מקלות** –הימנעות אצל חסרי ביטחון, נגטיביזם וחוסר שיתוף פעולה, איבה כלפי בני אדם, יחסים בין אישיים דלים, דימוי גוף שלילי, דיכאון, מאפיינים פסיכופאטים. יש לזכור לבקש ציור דמות שאינה מקל.
- **חיילים, ליצנים, מכשפות** – איבה כלפי בני אדם, ליצן – התנגדות לטסט, ליצניות, מכשפות- עוינות גלויה לאישה.
- **קאובוי** – חוסר בשלות וצרכי גבריות, הפרעת אישיות.
- **איש שלג, איש בוטן** – יחד עם ציות להוראות – התחמקות, קשור לבעיות דמוי גוף.

- **דה-הומניזציה** (רובוט, מפלצת) – נזק מוחי, פסיכוזה.
- **פתייני** – נשים היסטוריות ונרקיסיסטיות.

סימטריה בילטרלית

- **סימטריה מוגזמת** – בקרה רגשית אובססיבית, אינטלקטואליזציה, ריחוק רגשי, נוקשות.
- **שיבוש חמור של הסימטריה** – תחושת חוסר קואורדינציה או חוסר התאמה גופנית, הופעה או מושג עצמי לא מאוזן, בקרות חלשות, אימפולסיביות.
- **הדגשת קו האמצע** – רגשי נחיתות גופניים.

מחיקות מופרזות

חוסר בטחון, חרדה, אובססיביות.

הפרזה בפרטים

אובססיביות, חרדה, נוקשות. אם הפרטים ביזאריים – פסיכוזה.

סדר ציור האברים

- **עבודה מבולבלת** – אימפולסיביות, התרגשות מאנית, סכיזופרניה.
- **פנים לפני מסגרת הראש**, התחלה מכפות הרגליים – חוסר הסתגלות בין אישית, חוסר יכולת למחויבות רגשית, בעיות בתקשורת ויחסים.
- **הדגשת אזור** – אזור קונפליקטואלי, בד"כ יחזרו אליו שוב ושוב.
- **היסוס לצייר אזור מסוים** – קונפליקט שקשור לאזור זה.

גודל הדמות ומיקומה

- **בצד ימין** – אוריינטציה לסביבה. **בצד שמאל** – אוריינטציה כלפי העצמי. **דמות גדולה משמאל** – פסיכופטים אגרסיביים.
- **למעלה** – אופטימיות. **למטה** – דיכאוניות.
- **דמות גדולה במרכז הדף** – פרנואידים, גרנדיוזיים, הערכה עצמית גבוהה.
- **דמות קטנה** – דימוי עצמי נמוך.
- **דמות זעירה** – סכיזופרנים, רמת אנרגיה נמוכה, הצטמקות האגו. בד"כ הקווים פרימיטיביים ופשוטים. דמות זעירה יכולה להיות גם אצל דיכאוניים, שאצלם היא מפורטת יותר, עם הרבה מחיקות והצללות בד"כ ללא כפות רגליים.
- **דמות ריקה ללא פרופורציות** – פיגור או פגיעה אורגנית.
- **דמות שנחתכת על ידי הדף** – תלוי מה נחתך. חיתוך רגליים משקף חוסר ביטחון.
- **ציור קו בסיס או דשא** – צורך באחיזה בקרקע.

אופן העמידה

- **עמידה רחבה** – תוקפנות (במרכז התמונה) או חוסר ביטחון (כשהרגליים צפות באוויר).
- **רגליים צמודות** (בעיקר כשהדמות קטנה) – נוקשות, מתיחות, הדחקה, פחד ממגע מיני אצל נערות.
- **רגליים צפות באוויר** והדמות באלכסון – אלכוהוליסטים כרוניים, פסיכופטים, היסטריים.

תנוחה ותנועה

- מימדים כגון: מתח – הרפיה, אקטיבי, פסיבי, פועל מופעל.
- **נורמאלי** – עומד, רגוע, הבעה חברותית, לעיתים עם פעולה כלשהי.
 - **תנוחה** - * גרוטסקית – אי יציבות אמוציונלית * נשען – אי ביטחון. * יושב – אי ביטחון מוצהר. * נוקשה – מתח, בקרה נוקשה על דחפים.
 - **פעולה** - * ממוצעת, לא אלימה, כמו הולך, משחק – נורמאלי גמיש מסתגל.
 - **מבט קדימה** – שכיח, אמיתיות או נגישות.

פרספקטיבה

- **פרופיל** – חמקנות ופחד ממחויבות, אי יכולת לעמוד בפני ולתקשר עם אחרים. אי הסתגלות, בגרות אינטלקטואלית.
- **פרופיל מוחלט** – תגובה פרנואידית.
- **רק הראש בפרופיל** – קושי חברתי, אשמה בקשר למגע חברתי, חוסר כנות, דחף לחשיפת הגוף, שיפוט לא טוב ורגרסיה.
- **חלק מהראש בפרופיל וחלק לא** – מפגרים, אורגנים, סכיזופרנים.
- **גבר המצייר גבר בפרופיל ואישה בחזית** – לא מוכן לחשוף עצמו.
- **גב** - מפגרים, אורגנים, סכיזופרנים.

סוג הקו

- **קווי מתאר עבים וכבדים** – סכיזואידים, אלכוהוליסטים, מפגרים, אורגנים.
- **קו חלש ועמום** – חסרי ביטחון, הססנים, דיכאוניים.
- **קוים חזקים** – מתח פנימי, תוקפנות.
- **הדגשת קצוות וקווים חדים** – תוקפנות.
- **קווי ראש חזקים ותווי פנים עמומים** – משאלה למגע חברתי אצל אדם ביישן וחששן.

אינדיקטורים לקונפליקט

- **התייחסות חריגה לאזור מסוים** – מחיקות, שבירת הקו, הצללה, השמטת איבר, הדגשת איבר.
- **תדירות השמטות** (מגבוה לנמוך): כפות ידיים, כפות רגליים, כתפיים, זרועות, אף, אוזניים, מפשעה, ירכיים.
- **מחיקות** – הבעת חרדה. בד"כ התיקון גרוע יותר.
- **הצללה** – הבעת חרדה. הצללה אגרסיבית – נסיון אגרסיבי להסתיר איבר מסויים – סדיזם, נחיתות גופנית. הצללה בקווים חלשים נפוצה יותר. הצללה מעוצבת – רציונליזציה.

הבדלים בין דמות הגבר לאשה

ציור גבר ואישה

שני המינים בכל הגילים והסטטוסים – נוטים לצייר את בן מינם קודם. למין הבוחן אין השפעה.

- **ציור המין השני קודם** – אמביוולנציה או קונפליקט לגבי הזהות המינית, נטיות הומוסקסואליות, עניין במין השני, והפרעות פסיכולוגיות; אלכוהוליזם, סמים, מושג עצמי שלילי עם צורך בפסיכותרפיה. פחות בולט כשנשים מציירות קודם גבר.
- **בלבול במאפייני המינים** – בלבול מיני וחוסר הסתגלות.
- **הקטנת הבדלי מין** – רגרסיה.
- **מין המצייר הבוגר ילד** – רגרסיה.
- **המין המצייר עם ראש גדול יותר** – נתפס ע"י המצייר כדומיננטי חברתית.
- **השמטת זרועות במין השני** – חש דחוי ע"י המין השני (אולי הורה).
- **מין שני נראה מבוגר יותר** – חוסר בשלות מינית.
- **אותו מין מבוגר יותר** – נאבק לבשלות ושליטה עצמית.
- **אותו מין צעיר יותר** – לא בשל ורגרסיבי.
- **סירוב לצייר מין שני** – עוינות להם, או פחד ממין.
- **סירוב לצייר מין שני מתחת למותניים** – פחד מיני או טראומה מינית.
- **אותו מין סביר, ונגדי קטן ופחות מושקע** – הפרעת אישיות נרקיססטית.
- **הצללת אותו מין** – חרדה, או חרדה לגבי פעילות הטרסקסואלית.

ציור ע"י גבר

- **גבר בפרופיל ואישה בפרונט** – הגנתיות עצמית, עם מוכנות לחשוף דמות נשית, אולי מציצנות.
- **גבר גדול ואישה קטנה** – כוחניות, נגטיביזם, הגנה מסמכות.
- **גבר עקום או ללא ידיים** – חוסר תואמות.
- **אישה יותר גדולה ושרירית** – הפרעה פסיכומינית או זהות מינית לא תואמת, עם תחושת אי-קומפטנטיות, נקשר לאישיות לא יציבה רגשית, כולל אלכוהוליזם וסמים (נורמאלי בבנים צעירים).
- **הצללת גוף אישה, במיוחד אם צויר קודם** – דחיית דחפי גוף עם תוקפנות כלפי אישה (מקובר).
- **אפיון אישה ע"י הדגשת שיער, חזה וחשיפת רגל** – דחפי מין חזקים.
- **אישה קטנה יותר** – רצון לגבריות רבה יותר, או דיכאון.
- **אישה ללא פנים** – עוינות לנשים או פחד מיחסים הטרסקסואליים.
- **גבר בפרספקטיבה להדגשת ירכיים ושבן** – הומוסקסואליות.

ציור ע"י אישה

- **גבר קטן יותר** – מאבק לגבריות.
- **קודם גבר מצויר** – בעיות בזהות מינית, נטיות הומוסקסואליות.

נספח מס' 1 - עקרונות פירוש קליני של ציורי ילדים בגיל 5-12 לפי קופיץ

האופן בו הילד מצייר את הדמות משקף את תפיסתו העצמית. הדמות שבחר לצייר היא אדם שחשוב לו מאוד. ילדים שמציירים את הבוחן הם בד"כ בודדים ובעיתים או בעלי פגיעה אורגנית שמציירים כאן ועכשיו. האמירה של הילד בציור יכולה להיות ביטוי לעמדותיו ולקונפליקטים שלו או לחלומותיו ומשאלותיו או שניהם. אם הוא מספר סיפור ספונטני, זה משקף משאלה.

נושאים רלוונטיים

- ההבנה שהציור אמור להיות ייצוג קומוניקטיבי מחייבת רמה קוגניטיבית מסוימת (מעבר לשלב הפרה-אופרציונלי האגוצנטלי).
- ציורים שקופים מאפיינים ילדים בשלב האגוצנטרי. ציור פרספקטיבה ותלת מימד מתחיל רק בגיל 9-10.
- במצב המבחן מצפים לרמה סבירה של בקורות, לפרופורציות הגיוניות וכו'.
- ציור עשיר מאוד בפרטים יכול להיות אינדיקציה לאינטליגנציה ועושר פנימי.
- יש לשים לב להדגשים בציור, להשמטות, לנקודות של חוסר פרופורציה.
- יש לבדוק קודם את הציור ללא הסיפור, משום שהסיפור יכול להיות רציונליזציה.
- לבדוק סוגי הגנות, עד כמה הוא נותן לעצמו חופש.
- בציור המשפחה בודקים כמה דמויות ואיזה דמויות מצוירות, מיקום הדמויות, הקשר ביניהן. אם רק דמות אחת לא מפורטת, יש לכך משמעות.
- העץ יכול לבטא התפתחות, צמיחה, פריון. חבלות בגזע או ענפים כרותים – משהו טראומטי. צמרת ופירות – אופטימיות.
- בתהליך הציור יש לבדוק הדגשים (ע"י גודל, פרופורציה, תוספת מילולית), תוספות, הקדשת זמן, השמטות, עוצמות של קו, התפתחות אסוציאטיבית של הציור.
- לפעמים מורכבות הסיפור וחוסר יכולת לבטא את הדברים ישירות מצביעים על משהו קשה מאוד.
- רוב האנשים מציירים קודם את בן מינם וגילם.

סימנים רגשיים ופרשנותם לפי קופיץ

קטגוריה	סימן	פרשנות
איכות הציר	1. אינטגרציה גרועה של חלקי הדמות	חוסר בשלות (רק אחרי גיל 6 בנות או 7 בנים), אגרסיביות, פגיעה מוחית, קואורדינציה גרועה, אימפולסיביות, אישיות לא אינטגרטיבית.
	2. הצללת פנים	באופן כללי, הצללה משקפת חרדה סביב האזורים המוצללים. נדיר בכל גיל. הופיע אצל ילדים אגרסיבים וגנבים. הצללת תווי פנים ספציפים – חרדות לגביהם. כל הפנים – מופרעים במיוחד.
	3. הצללת גוף או גפיים	שכיח אצל בנות עד 7 ובנים עד 8. הצללת גוף – חרדה בקשר לגוף. בעיות פסיכוסומטיות, גניבה. הצללת זרועות – אשמה על דחפים אגרסיבים או אוננות. הצללת רגליים – חרדה על גודל פיזי או דחפים מיניים.
	4. הצללת ידיים או צוואר	שכיח אצל בנות עד 7 ובנים עד 8. מאבק על שליטה בדחפים. הופיע אצל ילדים ביישנים, אגרסיבים או גנבים.
	5. אסימטריה חמורה של הגפיים	קואורדינציה לא טובה, אימפולסיביות. הופיע אצל אגרסיביים, פגועי מוח, כתות מיוחדות. לא אצל ביישנים או תלמידים טובים.
	6. הטיית הדמות ביותר מ-15 מעלות	חוסר יציבות, חוסר שיווי משקל, חוסר בטחון. אגרסיביים, ביישנים, פסיכוסומטים, גוברים. תלמידים לא טובים, פגועי מוחין.
	7. דמות קטנטנה	חוסר בטחון, נסיגה, דיכאון. ביישנים, פגועי מוחין. לעיתים רחוקות אצל אגרסיבים.
	8. דמות מוגדלת	רק מעל גיל 8. חוסר בשלות ובגרות, שליטה פנימית לקויה, נטייה להתפשטות. אצל מבוגרים – נרקסיזם. הופיע אצל ילדים אגרסיבים, גנבים.
	9. שקיפות	חוסר בשלות, אימפולסיביות, acting out. גנבים או אגרסיביים יותר מביישנים ופסיכוסומטים. שקיפות של ציור ואח"כ ציור אברים פנימיים משקפת חרדה סביב האזור או פחד (בד"כ אזור בעייתי או מיני).
סממנים מיוחדים	10. ראש קטנטן	מתח, בעיות אינטליגנציה. ילדים עם בעיות הסתגלות.
	11. עיניים מוצלבות	עוינות כלפי אחרים, התמרדות, כעס.
	12. שיניים	אגרסיביות, נטיות סדיסטיות (במבוגרים). לא מופיע בביישנים.
	13. זרועות קצרות	קושי להגיע אל העולם ואל אחרים, נסיגה, הפנמה, עיכוב דחפים. פחד וחוסר באגרסיביות ומנהיגות. בעיות פסיכוסומטיות, כתות מיוחדות, ביישנים.
	14. זרועות ארוכות	ניסיון להגיע אל אחרים. אגרסיביים.
	15. זרועות צמודות לצדי הגוף	שליטה פנימית, קושי להגיע אל אחרים, חוסר גמישות, קשרים בין אישיים חלשים. חמור יותר אצל מבוגרים.
	16. כפות ידיים	אגרסיביות, acting out.

	גדולות	הופיע אצל אגרסיביים וגנבים, לא אצל ביישנים ופסיכוסומטים.
	17. כפות ידיים חתוכות	חוסר נוחות, אשמה. ביישנים (לא אגרסיביים).
	18. רגליים צמודות זו לזו	נדיר. מתחים חזקים, ניסיון לשלוט בדחפים מיניים. חלק מהבנות שציירו כך עברו התעללות מינית.
	19. אברי מין	נדיר. פסיכופתולוגיה חמורה, חרדה גופנית חמורה, קושי בשליטה על דחפים. מטופלים אגרסיביים.
	20. דמות מפלצתית או גרוטסקית	רגשות אי התאמה, תפיסה עצמית כשונים מאחרים, לא אנושיים, מרגישים שלועגים להם.
	21. 3 דמויות או יותר	נדיר. בעיה בזהות, תחושה של אחד מתוך המון.
	22. עננים, גשם, שלג	בעיות חרדה, הסתגלות, פסיכוסומטים, המפנים כעס כלפי עצמם. תחושה של לחץ מלמעלה (מההורים?). לא הופיע אצל אגרסיבים.
השמטות	23. השמטת עיניים	נדיר. בדידות חברתית, בריחה לפנטזיות.
	24. השמטת אף	ביישנות, נסיגה, חוסר אגרסיביות מוחצנת. אצל מבוגרים – חרדת סירוס ואשמה בקשר לאוננות. אצל ילדים האף מסמל הישגיות ועצמאות, ולכן אלה ילדים עם תחושה של חוסר אוניס וחוסר בטחון עצמי. כתות מיוחדות, ביישנים, פסיכוסומטים.
	25. השמטת פה	חרדה, חוסר בטחון, נסיגה, אי יכולת לתקשר. ביישנים.
	26. השמטת גוף	שכיח בגיל הגן. בגיל ביה"ס מרמז על בעיות רגשיות, בעיקר אם ילד צייר גוף לאישה ולא לגבר – חרדות גוף.
	27. השמטת זרועות	חרדה ואשמה לגבי התנהגויות לא מקובלות חברתית. אגרסיביים וגנבים.
	28. השמטת רגליים	נדיר. חרדות וחוסר בטחון.
	29. השמטת כפות רגליים	בנות מגיל 7, בנים מגיל 9. תחושה כללית של חוסר בטחון. ביישנים.
	30. השמטת צוואר	בנות מגיל 9, בנים מגיל 10. חוסר בשלות, שליטה פנימית חלשה.

נספח מס' 2 - היבטים אקספרסיביים וסטרוקטורליים של ציור אדם**מתוך הספר של Machover (1949) : Personality Projection in the Drawing of Human Figure****ה רא ש**

הראש הוא מרכז חשוב למיקום ה – אני. הראש בד"כ זוכה להדגשה, למעט בציורים של נוירוטיים, דיכאוניים או אנשים נסוגים חברתית. הראש הוא מוקד הכוח האינטלקטואלי, דומיננטיות חברתית ושליטה באימפולסים גופניים. זהו החלק היחיד בגוף החשוף כל הזמן לראייה ולכן שותף בפונקציות של יחסים חברתיים. אובססיביים-קומפולסיבים לעיתים קרובות נותנים תיאור של חוזק גופני, תוך הפחתת החשיבות של הראש. במקרה זה הראש באופן ברור נחשב האיבר האחראי לקונפליקט לגבי הביטוי החופשי של האימפולסים. ראשים גדולים באופן לא פרופורציונלי יינתנו לעיתים קרובות ע"י אנשים הסובלים מפגם אורגני במוח וע"י אנשים המוטרדים מכאבי ראש כרוניים (או בזמן המבחן) ושאר רגישויות בראש. יתכן שהחלשות הכוחות האינטלקטואליים והשליטה ממקדים גם כן את המודעות בראש, כראשון במעלה מבין איברי הגוף. ציור ראש גדול הוא יחסית נפוץ, מסיבות שונות. הצעיר שהסתגלותו החברתית והנפשית נפגעו בשל קושי בקריאה או ליקוי מוחי אחר, יצייר לרוב ראש גדול תוך ציון הערה מילולית לגבי חשיבות ההשכלה וקשייו בשטח זה. נפגעים מנטלית יציירו גם כן ראש גדול מאותן סיבות, מאידך שאיפות אינטלקטואליות לא יבוטאו מילולית באותה שכיחות. פרנואידיים, נרקיסיסטים וגאוותנים עשויים לצייר ראש גדול כביטוי לאגו המנופח שלהם. לעיתים גבר לא כשיר (inadequate) יצייר אישה בעלת ראש גדול משל הגבר, כביטוי לדמות האם החזקה בעלת הסמכויות החברתיות. ילדים צעירים הם הקבוצה הגדולה ביותר מבין מציירי הראש הגדול, או לחילופין הגוף הקטן. מתוך ניתוח של משמעות הראש במודעות של ילדים, הגיעו למסקנה שתלותיותם גורמת להדגשת הראש במובן חברתי יותר מאשר במובן של תפקודי אגו. מאחר ובגיל צעיר (3-4) התפתחות הכוח האינטלקטואלי עדיין בחיתוליה, יש לבחון את הדגש הפונקציונאלי של הראש מזווית אחרת. כאן מתלבטת מקוברה בין האפשרות שהראש הוא מרכז המודעות באספקט של האכלה, גירוי חושי, דיבור, מקור לחיקוי המבוגרים ואינטראקציה חברתית. או אולי היות הראש של המבוגר והבעות פניו הרגשיות המנבא הטוב ביותר לרווחתו הרגשית של הילד. ההסבר האחרון יכול להתאים גם למקרים של גברים תלותיים המציירים ראש גדול לדמות הנשית, בשל קיבעון רגשי על דמות של אם תומכת. גודאינף מצא שבנות מציירות לדמות גבר ראש גדול ואיברי גוף קטנים לעומת ציורי גבר של בנים. ההסבר שמציעה מקוברה הוא, שבתרבותנו הדרישות הביצועיות מבנים גבוהות יותר ורב תחומיות, לכן יתר ההדגשה של שאר אברי הגוף אצל הבנים.

ח ל ק י הפנים

הפנים הם מרכז תקשורתי חשוב. הם קלים ביותר לציור (סובייקטיבית) ובד"כ החלק המפורט והמיומן ביותר בציור. לעיתים אנשים יציעו את הראש והפנים כייצוג של הדמות כולה, אבל לעיתים מאד רחוקות יוצע הגוף ללא ראש. אדם המצייר את הראש בסוף הציור, יראה בד"כ הפרעה בקשרים בינאישיים. נבדק המשמיט בכוונה תווי פנים בציור שצויר בקפדנות רבה, תוך הדגשה על קווי מתאר ופרטים של חלקים אחרים, הוא בד"כ מתחמק ומתעלם מהאופי השביר והמפורק של יחסיו הבינאישיים. שטחיות, זהירות ועוינות יאפיינו את המגעים החברתיים של אדם זה. אנשים נסוגים (withdrawn) ומפוחדים יעמעמו בד"כ את תווי הפנים תוך הדגשת המתאר של הראש (הדגשת ה"אני" ורצון עז להשתתפות חברתית החסומה ע"י אגוצנטריות). הדגשת יתר של תווי הפנים מוצאים אצל אנשים אשר בדמיונם מפצים עצמם על חולשתם וחסר התאמתם. ציורים אלו יופיעו בד"כ בפרופיל עם קו עמום העובר במרכז הדמות.

הבעת פנים - מאפיין של הציור שלרוב ניתן לשפוט ישירות תוך אחידות רבה בין דעות השופטים. גם ללא כשרון, המצייר משליך באופן בלתי מודע את מצב רוחו על הדמות. מחקר הראה שלכל אדם דרך אופיינית ועקבית משלו לצייר את תווי הפנים השונים, דבר המרמז על כך שסגנון הציור משקף את הבסיס האישיותי היציב. אצל נבדקים סכיזואידים שכיחות הבעות פנים אוטיסטיות או נרקסיסטיות בשילוב עם תנועות עצורות או חסומות של הגוף המעידות על פנטזיה של תנועה והתרחשות פנימית שקשה לבטא כלפי חוץ. כאשר מוספים קווים כדי לתת הבעה מיוחדת לפנים, מוצאים בד"כ עוד סימנים להתפתחות גבוהה של הדגשת אינטרה-פסיכית. הקווים יופיעו לרוב באזור הלחיים והמצח ומטרתם להוסיף עומק ובגרות. בליטה בפרופיל או הדגשה של המצח, קשורה למחשבה על יכולת אינטלקטואלית, אותה משמעות יש לבליטה באזור הקרקפת.

הפה - אצל ילדים הפה יופיע יחד עם הופעת הראש. הדגשת הפה עשויה להתבטא דרך – השמטתו, חיזוק, גודל מיוחד, צורה מיוחדת, הצללה, מחיקה או התקת מקום. אצל ילדים צעירים יש הדגשה של הפה וגם אצל אנשים פרימיטיביים, נסוגים, אלכוהוליסטים ומדוכאים. מאחר והפה הוא מקור גירוי חושי וארוטי, הוא יקבל צורה מיוחדת אצל בעלי קשיים מיניים. הדגשת יתר קשורה לרוב לסימפטומים סביב אכילה, עיכול, שפה והתקפות מזג. בציורי מבוגרים פה מפורט החושף גם שיניים ולפעמים לשון, מבטא תוקפנות אוראלית ואינפנטיליות. מופיע לרוב בציוריהם של סכיזופרנים פשוטים או טיפוסים היסטריים שטוחים. ילדים ומפגרים ברמה נמוכה יתנו תיאור דומה, אלא שאצלם הדבר מבטא התפתחות של תוקפנות ולא את הרגרסיה. הוספת הלשון מרמזת על גוון ארוטי. פה קערורי מופיע בציוריהם של אנשים תלתיים וילדתיים אשר תלותם מבוטאת פעמים רבות גם בהקפדה על כפתורים. הפה הקערורי פסיבי ופתוח לקבלת מזון, תלות אוראלית המקושרת עם מבוגרים דורשניים ופריזיטיים. אצל ילדים צעירים מצויר הפה הקערורי לרוב מהחזית. יותר נורמאלי שיציור פה כזה אצל ילדים מאשר אצל מבוגרים. בקיצוניות השנייה ניתן למצוא את הפה המצוין ע"י קו ישר ומתוח המשדר במפורש תוקפנות. פה כזה מקושר עם תוקפנות מילולית, ביקורתיות-יתר, ולעיתים אישיות סדיסטית. כאשר הנבדק מצייר קו כזה אך מסיט במהירות ממנו את הדף סימן שיש נטייה לאלימות מילולית אך הוא גם חושש מתוצאותיה ונסוג. הקו הבודד המייצג פה בציורי פרופיל מבטא מתח. באופן זה נוצר רושם של פה קמוץ וכעוס. פה רחב המופנה כלפי מעלה היוצר רושם של ליצן צוחק, מופיע לעיתים קרובות בציורי ילדים ואנשים אינפנטיליים. צורה זו מבטאת מאמץ לזכות באהדה או אפקט בלתי מותאם, תלוי בשאר הציור. "העלמת" הפה מהציור עשויה לבטא אשם על תוקפנות אורלית. לעיתים גם אנשים אסמטיים משמיטים את הפה.

השפתיים - פירוט השפתיים קובע לרוב את הבעת הפנים. שפתיים מלאות אצל דמות גברית מציינות נשיות ולרוב יופיעו עם סימנים נוספים של גנדרנות ונרקסיסטיות. ציור חושני של השפתיים או עיצוב המזכיר פאלוס שייך לאנשים שעברו חוויה מינית ממשית עם השפתיים שלהם. צורת השפתיים, בדומה למאפיינים אחרים של הדמות, תהיה שונה לעיתים קרובות בציורי דמות גבר לעומת ציורי דמות אישה אצל אותו אדם. שפתיים מודגשות, קשתיות ותוספות קוסמטיות, מופיעות בציוריהן של בנות שהקדימו להבשיל מבחינה מינית. קו לא רלוונטי, המצויר בין השפתיים, כמו קש שתייה או קיסם, מופיע לרוב בציוריהם של אנשים בעלי היסטוריה או נטייה לאירוטיזם אוראלי.

הסנטר - חשיבותו נובעת לא ממשמעות פונקציונאלית אלא מסטיגמה חברתית של הבעת כוח. בפרופיל יופיע לעיתים הסנטר מחוק, מודגש או מזדקר קדימה. ניתן לפרש זאת כביטוי מפצה לחולשה, חוסר החלטיות, פחד מאחריות ודחף להשיג דומיננטיות (אשר לא ממומש במציאות). לעיתים מובלט ומודגש הסנטר של הדמות הנשית, בהשוואה לדמות הגברית, לרוב אצל גברים תלתיים אשר באופן כללי מיחסים יותר כוח לדמות הנשית.

העיניים - לא רק אשנב לנפשו של האדם, אלא גם האיבר הבסיסי ליצור קשר עם העולם החיצוני. אדם המתעורר מאבד חלק ניכר מהקשר עם המציאות, חסר יכולת להילחם ונתון לרחמי סביבתו. הוא נסוג או נהיה מאד תלתי. העיניים מזהירות את האדם מסכנות בסביבה, כנראה שזו הפונקציה אליה מתכוון הפרנואיד בהדגישו את העיניים. הפרנואיד אף רגיש ליחסים של אחרים אל חשדנותו ולכן יצייר עיניים גדולות, כהות, מכווצות היוצרות את הרושם של חשדנות. העין יכולה לסמל גם כוחות רשע או שליטה היפנוטית אזי ההתייחסות אליהן כאל מייצגות של המוח.

העיניים מייצגות גם קבלה או דחייה ע"י אחרים בחברה ומקבלות דירוג גבוהה בקביעת יופי ומשיכה מינית. בנות בד"כ מציירות עיניים גדולות ומודגשות יותר מאשר בנים. גבר הומוסקסואלי תלתי עשוי לתת עיניים גדולות עם ריסים לדמות הגבר, לעיתים בצירוף עקב גבוה. כאשר השטח התחום של העין גדול אבל גלגל העין עצמו קטן, הנבדק עשוי להיות בעל סקרנות ויזואלית חזקה. דמות עם עיניים סגורות מבטאת רצון להתנתק מהעולם כדי להתרכז טוב יותר בנרקיסיזם גופני. צורת הבעה נוספת ל"אי ראייה" היא השמטת האישון תוך ציור קווי המתאר של העין בלבד. זו אינה סגירה הרמטית בפני העולם אלא תפיסת העולם במעורפל, עם הרבה גירויים בלתי מובדלים. זהו סימן לחוסר בגרות נפשית ואגוצנטריות. במקרה הקיצוני יש חזרה על מוטיב העיגול הריק גם בציור האף, הפה והכפתורים, אצל מבוגרים גרסיבים או ילדותיים, מפגרים וילדים צעירים. כנראה ביטוי לתלותיות.

הגבות - משמעות הגבות אינה לגמרי מובנת, כנראה יש להתייחס כאל חלקי שיער אחרים. גבה מסודרת משקפת עידון וסדר בעוד גבה סבוכה מרמזת על מאפיינים פרימיטיביים, וחוסר עכבות. גבות גבוהות מבטאות מה שמבטאת הרמת גבות – ביקורתיות, תמיהה או אי הסכמה.

האוזן - האוזן מצוירת בד"כ לסימון טיפול מיוחד בקונפליקט. באופן כללי זהו איבר פסיבי, בעל חשיבות אסתטית מעטה, הכללתו בציור נעשית רק בגיל מאוחר יחסית ולהשמטתו אין חשיבות מיוחדת. אוזן המצוירת באופן יוצא דופן ב- גודל, בחוזק הקו או בשקיפות דרך השיער, מבטאת רגישות של המצייר לביקורת חברתית או הזיות אודיטוריות. תשומת לב מיוחדת לאוזן גם במקרים של קשר לחירשות. גם פרנואיד וסכיזואיד עם מחשבות יחס ידגישו לעיתים את האוזן כחלק מערנותם, אולם פחות מהקודמים עליהם דובר. אדם עם קונפליקט הומוסקסואלי עשוי גם כן להדגיש קלות את האוזן מתוך חשש מביקורת.

השיער - הדגשת השיער בין אם על הראש, החזה, בזקן או בשפם, נתפסת כתשוקה גברית (שמשון ודלילה). הדגשת השיער יכולה להיות ע"י המרחב הניתן לשיער, צורת התסרוקת או עוצמת ההצללה. מתבגרים או מבוגרים צעירים מציירים שיער שופע לדמות האישה לעומת דמות הגבר, המאופיין בתסרוקת קצרה וקפדנית. אישה בעלת שיער שופע נחשבת מושכת ופעילה מבחינה מינית (אצל גברים). אופן טיפול שונה בשיער הדמות הגברית והנשית מופיע לרוב אצל גברים לא בשלים מבחינה פסיכוסקסואלית, נרקיסיסטים ועוינים לנשים.

דגש על שיער זוהר ושופע המלווה בפרטים קוסמטיים יוצאי דופן, יופיע בצורה של נערות סוטות או אלו הנהנות משאיפות זוהר. צורה זו אופיינית בעיקר בגיל ההתבגרות או אצל ילדים שהתפתחו מוקדם מכפי גילם. הצללה נמרצת של השיער, מבטאת לעיתים קונפליקט גבריות ואולי רמז לסטייה מינית. שיער על הלסת הופיע אצל מתבגרים שהקונפליקט הגברי שלהם קיבל גוון סכיזואידי. שיער מודגש אצל האישה לעומת כיסוי ראש הגבר בכובע מרמז על אישיות סכיזואידית, גרסיבית, אינפנטילית מבחינה מינית ובעלת פנטזיות על גבריות. גרסאות אילו האישה בד"כ מוצגת גם כחזקה מבין השנים. יתכן שהכובע הוא פיצוי לא מודע על חסך במיניות.

האף - נתפס כמסמל את איבר המין הזכרי בהיותו באמצע ובולט כמותו. הדגשת האף תופיע אצל בעלי בעיות מיניות, אי התבגרות, נחיתות או הומוסקסואליות. פעמים רבות מתבטאים קונפליקטים מיניים של זקנים או מתבגרים דרך הדגשת האף. הצללה או השמטה מרמזים על חשש מסירוס לעומת הבלטה המרמזת על אי התאמה. נחיריים הם ביטוי לתוקפנות.

צוואר - מקשר בין הראש לגוף – מקור הדחפים. הבלטת הצוואר מציינת קושי לקבל את אי ההתאמה בין אימפולסים לשליטה, קונפליקט לגבי כוחו של האגו. אנשי שררה יציירו צוואר ארוך משיצירו אנשים פשוטים. קישוטים על הצוואר הם ניסיון להסיח ממנו את תשומת הלב. השמטת הצוואר בצוירי ילדים נתפסת כחוסר בגרות וחוסר יכולת לקשר בין האימפולס וההתנהגות. צוואר ארוך ודק עשוי להופיע בצוירי סכיזואידים או סכיזופרנים, אולי במובן של חולשת הגוף המפוצה ע"י נטייה לתוקפנות.

הגרוגרת - הגרוגרת מופיעה בעיקר בצוירי גברים צעירים כביטוי לנטייה לגבריות. עניין מיוחד בגרוגרת מבטא ספקות מיניים.

איזורי חיבור

זרועות וידיים - משמעות הזרועות והידיים בצויר קשורה להתפתחות האגו ולהסתגלות חברתית. בעזרת הידיים אנו יוצרים קשרים מסוגים שונים עם אחרים ועם הסביבה ומפעילים אותה. קשה לאנשים רבים לצייר ידיים ולעיתים קרובות אף משמיטים אותן. ידיים מושמטות או חסרות מבטאות חוסר בטחון במגע חברתי או ביעילות. ידיים מוצללות בחוזקה מבטאות רגשי אשמה ביחס לאימפולסים אגרסיביים או אוננות. הקפאת היד באזור איבר המין (עם הסבר של נענוע תוך כדי הליכה), מרמז גם כן על עיסוק באוננות. הסתרת הידיים אחרי הגב מופיע אצל נשים עם נטיות זוהר הכוססות את ציפורניהן. ידיים בכיסים שכיחות אצל עבריינים צעירים או פסיכופאטיים כביטוי לחמקנות. ידיים גדולות באופן מוגזם הן פיצוי על חולשה הקשורה בידיים. כדאי לשים לב לאן פונות הידיים – אל הסביבה או אל הדמות, למעלה או למטה. אופן זרימת קווי הזרוע קשור לספונטניות, אם הן ישירות ונוקשות סימן שהמגעים החברתיים הם רדודים. ידיים תלויות לצידי הגוף מביעות חולשה. השמטת ידיים מהצויר לעולם לא תהיה מקרית. אצל סכיזופרנים ודיכאוניים ההשמטה מציינת התרחקות ונסיגה, לעיתים אף אשמה. השמטת ידי הדמות הנשית בצוירי גברים מציינת שהרגישו נדחים ע"י אימותיהם ולכן מרוחקים מנשים. במקרים אלה בד"כ יודגשו יותר זרועות הדמות הגברית. זרועות ארוכות מאד יתקשרו עם ניסיונות לביצוע או רכישה.

אצבעות - האצבעות הן נקודות המגע האמיתיות, אמצעי זיהוי וביטוי (שפת ידיים וטביעות אצבעות), הן גמישות ומקור לתחושת מגע. אצבעות מופיעות בד"כ די מוקדם בצירי ילדים, אפילו לפני הידיים. אצבעות מודגשות ללא חשיבות לידיים אצל מבוגר יחשב סימן לתוקפנות אינפנטילית. ציור ילדותי של אצבעות כדמויות עלעלים אצל מבוגרים הן ביטוי לאינפנטיליות וכושר ביצוע נמוך בעבודות כפיים. הצללה או חיזוק של האצבעות מבטאים רגשי אשמה הקשורים לגניבה או אוננות. אצבעות מחודדות (דוקרות) סימן לתוקפנות גלויה. אגרוף לחוץ לגוף מבטא מרדנות פנימית מודחקת המוצאת ביטוי בסימפטומים ולא בהתנהגות גלויה. סימן נוסף לתוקפנות מודחקת ורתיעה ממגע אמוציונלי עקב חשש להתפרצות הן אצבעות המצוירות בקפדנות עד לרמת הציפורניים.

רגליים וכפות הרגליים - הרגליים הן מקור לתמיכה ויציבה ויכולת תנועה. ציור אנשים יושבים היא בד"כ פשרה של אנשים דיכאוניים או נסוגים אמוציונלית. אנשים מופרעים מבחינה מינית ישמיטו או יציירו את החלק התחתון של הגוף בקווים סמליים. חוסר בגרות פסיכו אמוציונלית תתבטא בציור הקווים החיצוניים של הרגליים והתחמקות מציור מפורש של המפשעה. רגליים קטנות, רזות או מוצללות יופיעו בציוריהם של סנילים כביטוי לשקיעות. כף הרגל עשויה לקבל תשומת לב מיוחדת במשמעות מינית (כשאצל בנות באופן נורמאלי היא קטנה מאשר בצירי בנים) בד"כ בליווי סימנים נוספים לחוסר בטחון. אצבעות כף הרגל מצוירות לעיתים נדירות ואזי הן מבטאות תוקפנות. בצירי נשים מופיע בד"כ דרך נעלים פתוחות. ציור הציפורניים נתפס כניסיון להדחיק את התוקפנות.

חלקים אחרים של הגוף

הבטן - מופיעה על פי רוב בצורת ביצה או עיגול, ככל שהיא מכילה יותר זוויות נחשבת יותר גברית. השמטתה נורמאלית בשלב התפתחותי מסוים אצל ילדים, כמעט ולא קורה אצל מבוגרים. בצירי אנשים עם חסך תרבותי, אישיות ריגידית ונרקסיסטית הבטן תופיע בחלק העליון של הגוף תחומה בין שני קווים מקבילים מהראש עד הרגליים. ציורים בהם בולט אי רצון לסגור את הבטן מציינים בעיות מיניות. גוף דק במיוחד מבטא אי שביעות רצון גופנית של המצייר, תשישות וחולשה גופנית- או- פיצוי על עגלגלות ופחד מפני השמנה.

חזה - התעסקות יתרה באזור החזה מופיעה בעיקר אצל גברים לא בשלים מבחינה אמוציונלית, לעיתים בצורה של חזה הנשקף מבעד לכיסים (כשבשאר הגוף אין שקיפות). בציר דמות אישה, חזה נמוך ושופע מייצג דמות אימהית (כשהוא מודגש היא לרוב דומיננטית) בעוד חזה גבוה ומוצק מייצג נשים צעירות.

כתפיים - הרחוב והפסיביות של הכתפיים, נחשבים כביטוי של כוח פסי ומושלמות הגוף. כתפיים רחבות מאוד בדמות הגברית, על חשבון איברים אחרים, מופיעות בצירי מתבגרים ואנשים אמביוולנטים מינית, כפיצוי להרגשה של חוסר התאמה. כתפיים מודגשות ע"י מחיקות מעיד על חוסר בטחון. לעיתים הניסיון לצייר כתפיים רחבות בדמות הגבר יוצר משהו דמוי חזה נשי, בעוד הדמות הנשית מקבלת גם כן כתפיים רחבות – בלבול כזה קשור בד"כ עם סימנים נוספים לחוסר הבחנה מינית. אישה המציירת דמות נשית בעלת כתפיים רחבות מבטאת מחאה.

ירכיים ואחוריים - עשויים לקבל הדגשה מופרזת אצל גברים הנוטים להומוסקסואליות. אזי הדמות הגברית עשויה להופיע אפילו מסובבת לצורך הדגשת האחוריים. קונפליקט כזה יכול להתבטא גם דרך הדגשת החלק האחורי של הזיקט הגברי. אצל דמויות נשיות ההדגשה (אגן ירכיים רחב) מקושרת בד"כ עם המודעות לכוח.

קו המותן לעיתים מהווה הנציג היחיד של ביגוד על הדמות. בדמות הגברית החלק העליון מסמל כוח והתחתון ביצועים מיניים. בדמות הנשית החלק העליון מייצג הזנה והוא יודגש ע"י גבר בעל תלות אוראלית. החלק התחתון של הדמות הנשית קשור להולדה ומין ולרגליים תפקיד של פיתוי. קו מותן מודגש או שבור מצביע על מתח לגבי חלוקת הגוף לאזורים. שליטה במתח זה תתבטא בעיצוב הקו כחגורה. קו צר מאוד, מצביע על שליטה רופפת על הדחפים והתפרצויות זמניות.

איברים אנטומיים

ציור איברים פנימיים הוא נדיר, למעט ציון הפרעות סומאטיות, קווי הצלעות (סימן לכוח), ואיברי המין (בעיקר אצל סטודנטים לאומנות, סכיזופרנים ואנשים בטיפול אנליטי). שקיפות של הגוף דרך הבגדים מרמזת על פנטזיות מיניות והתעסקות עם יצרים סקסואליים אינפנטיליים.

פרקים - הפרקים אחראים לשלמות ואיחוד הגוף. אצל המצייר הסכיזופרני והנרקיסטי גופני, יודגשו הפרקים, ככל שהם יותר מודגשים עולה הספק לגבי הארגון הדינמי והיציב בתחושת המצייר.

ביגוד

הבגד הוא תמיד בעל משמעות ליבידינלית מסוימת, המהווה פשרה בין צניעות לבין הצגה גופנית גלויה, למעט מקרים בהם הבגד הוא הגנה. הפשרה של רוב הנבדקים היא הוספת סימני ביגוד מעורפלים. אישה הלבושה בשמלה באורך הברך היא דמות אימהית. גברים המציירים אישה בלבוש כבד מביעים הזדהות רבה עם דמות האב.

- נרקיסיסטים לבגדים – הבגדים הם אמצעי לפיתוי מיני. הם ילבישו את דמות הגבר בלבוש יפה ומחוייט ואת דמות האישה בלבוש פשוט (חלוק רחצה) והיא לא תשרה כלל אווירה של פיתוי. הנרקיסיסטים לבגדים הם חברתיים ואקסטרורטים באופן מלאכותי, זקוקים לאישור חברתי אך אינם מגלים עניין אמיתי באנשים.
- נרקיסיסטים גופניים – דמות האישה תהיה לבושה במלואה עם הדגשה על האזורים המיניים בתלבושת, הגבר יופיע שרירי עם ביגוד מועט. הם אנשים יותר אינטרוורטים, עסוקים בגירויים אוטוארוטיים, מעדיפים את הפנטזיות שלהם על פני קשרים.

כפתורים - כשהם מודגשים או מצוירים במקומות לא מקובלים, אלו הם בד"כ אנשים תלתיים, אינפנטיליים ובלתי מסתגלים. מופיע אצל גברים יותר מאשר אצל נשים. כפתורים מודגשים במרכז הגוף = התעסקות אגוצנטרית, כפתור בולט בטבור - תלות אינפנטילית בדמויות סמכות. כפתורים על החפטים מחזק השערה של תלות.

כיסים - דגש לא רלוונטי נמצא בציוריהם של אנשים אינפנטיליים ותלתיים, ויותר אצל גברים מאשר אצל נשים. נמצא שטיפול יתר בכיסים קשור עם חסך רגשי או חומרי ברקע לאישיות פסיכופתית. כיסים גדולים או ספר בכיס הדמות הנשית אצל מתבגרים שנתפסו בכיס מבטא טבע נירוטי. אצל ילד מתבגר כיס רחב ומלא דברים מסמן התבגרות והרחבת האגו. אצל מתבגרים זה גם ביטוי לגבריות הנמצאת בקונפליקט עם התלות באם.

עניבה - סימבול מיני שכיח, בעיקר בציורי ילדים ובחורים צעירים. כנ"ל מטפחת בכיס. מופיע בציוריהם של גברים שאינם מותאם מינית. תחושת חולשה מינית תתבטא בעניבה דקה, לעומת עניבה עבה ומעוטרת בסמלים פאליים אצל אדם אגרסיבי מינית (או הפוך מאימפוטנציה). עניבה המנותקת מהגוף מרמזת על תוקפנות מינית והתעסקות אינטנסיבית בכך.

הנעל והכובע - לדעת מקובר בעלי משמעות פאלית. נעל מודגשת ע"י שרוכים וכו' נפוצה בציורי דמות הגבר של נערות מתבגרות, כנראה התעסקות באימפולסים מיניים. כאשר ציור הנעל מאופיין במחיקות, הצללה או שינוי קו זהו סימן לקיום קונפליקט, לרוב אצל נבדק גבר הסובל מאימפוטנציה. הופעת כובע בהיעדר לבוש אחר מציין רגריסה ויש לחפש לכך סימנים נוספים בציור. כובע מקושט ובולט, שיש דרכו שקיפות מסמל טיפול פרימיטיבי בדמות ובמיניות של הנבדק. סימבולים מיניים אחרים: סיגריות, מקטרת, אקדח ויותר נדיר מקל הליכה. אלה מרמזים על התעסקות מינית אקוטית (לא תופס לגבי ציוריהם של אנשים צעירים מאוד). מזוודה המסתירה את החלק המיני של הדמות מעידה על ניסיון להחליף מיניות בלתי מסתגלת בכוח אינטלקטואלי.

אספקטים סטרוקטוראליים ופורמאליים

הנושא

יש לשים לב איזו דמות בחר לצייר הנבדק, בד"כ זו דמות אנונימית עליה הוא בוחר להשליך אסוציאציות. אם נבחר סטריאוטיפ מסוים כגון חייל, יש להניח שקיימת הזדהות מסוימת עם הסטריאוטיפ ברמת הפנטזיה, שכיח יותר אצל ילדים. אנשים בעלי ותק בשירות כחיילים או מלחים יציירו דמות גברית במדים ודמות נשית ללא מדים. אם הדמות המצוירת היא איש שלג, ליצן או דמות אחרת שקוויה לא ברורים, סימן שהנבדק מתחמק מבעיות גופניות. לרוב יצויר בקטן ובצד שמאל לציין חוסר נוחות עם ההיחשפות. ציור דמות שהיא צעירה באופן בולט מהנבדק, יש להניח שמעידה על קיבעון אמוציונאלי בגיל המצויר או רצון לחזור אליו. דמות מבוגרת בהרבה מסמלת הזדהות עם ההורה בן אותו מין.

תנועה

הדמות יכולה להופיע עומדת, יושבת, הולכת, במאבק, נותנת או מקבלת ועוד. אצל בנים מתבגרים יש יותר תנועה מאשר אצל בנות. ציורים בהם יש נוקשות רבה וסטטיות, מבוצעים ע"י אנשים עם בעיות רגשיות. הרמה הנמוכה של אקטיביות מצביעה על תשיות נפשית. כאשר ישנה כוונה לצייר פעילות מפותחת אשר איננה מתאימה לגיל המצייר, ניתן להניח התעסקות עם פנטזיות. ציור בו רואים דחף עצור לתנועה (חסימה ע"י קוים סטטים) מופיע אצל סכיזואידים וסכיזופרנים, אשר שאיפותיהם להישגים וכוח הן חזקות אך נשארות ברמה של פנטזיה.

סדר הפריטים בציור

סדר האיברים של הדמות הוא חשוב, ונלמד מהצפייה בזמן הציור. ציור איברי הפנים ואח"כ סגירתם, או ציור הכובע ואח"כ הראש, או התחלה ברגליים וסיום בראש מציינים לדעת מקובר מידה מסוימת של חוסר הסתגלות בינאישית המערבת הימנעות או חוסר יכולת לעמוד בהתחייבויות אמוציונאליות. לעיתים יפסיק אדם את הציור כדי לתת דגש על אזור המציין קונפליקט. היסוס אם להמשיך את הציור מתחת לראש או מתחת לקו המותן מציין רצון להימנע מקונפליקטים הקשורים לאזורים המיניים.

סימטריה

הבניה של דמות אנושית היא בהכרח סימטרית. סימטריה קיצונית יוצרת אפקט של נוקשות, זהו ביטוי של הגנה שרירית נגד התפרצות ושחרור של מוטיבים אמוציונאליים מודחקים מצד אחד, או הגנה מפני סביבה מסוכנת מצד שני. עשוי להופיע בציוריהם של סכיזופרנים פרנואידים. מעיד על ריחוק, קרירות אמוציונאלית ושליטה רופפת. אנשים הניגשים אל המשימה עם ניסיונות מדידה שונים חוששים מחוסר כיוון גופני או דרגה מסוימת של דהפרסונליזציה. אנשים אלו עשויים לחוש דחף כפייתי להשתלט על אימפולסים המאיימים על שלמות ה-self. ציורים כאלה עשויים לכלול סימנים לפרפקציוניזם או אקסהיביציוניזם. הפרעות בולטות בסימטריה של הגוף עשויות להופיע בציוריהם של נירוטיים כביטוי לתחושה של חוסר קואורדינציה, סרבול וחוסר חן של הגוף או חוסר התאמה כללית. קבוצה אצלה זה בולט הם אנשים עם דומיננטיות לטרלית, שיראו הבדלים ניכרים בין הכתפיים והזרועות. אצל הפומנים או היסטרים, הסובלים מעודף ספונטניות, ניתן גם למצוא חוסר סימטריה, בעיקר על בסיס חוסר אכפתיות או שליטה.

קו האמצע

הדגשת קו האמצע בדמות, כעין ציר, דרך ציור עניבה, כפתורים או קו דק ומעורפל, מאפיינת התעסקות סומטית, הדגשה של נחיתות פיזית, חוסר בגרות אמוציונאלית ותלות באם. אצל אנשים אלה מוצאים גם דמויות אישה מאוד גבריות ואגרסיביות לעומת דמות גבר נשית. אצל סכיזואידים תופיע גם שורת כפתורים לא רלוונטית שתדגיש את קו האמצע. קורה גם אצל אנשים מזדקנים או נרקסיסטים שאינם מסוגלים להשלים עם הזקנה.

גודל ומיקום

מידה ומיקום פחות ניתנים לשליטה מודעת ושינוי מאשר אספקטים אחרים. אל גודל הדמות המצוירת מתייחסים כביטוי להרגשתו ומידת הערכתו העצמית של הנבדק. דמות קטנה ומכווצת עם פרופורציות פנימיות טובות מצביעה על הרגשת חוסר התאמה של המצייר ונטייה להתרחק ולהתנתק מהסביבה. דמויות מאוד קטנות מוצאים אצל סכיזופרנים רגרסיבים כביטוי לרמת אנרגיה נמוכה ואגו מכווץ. ציוריהם נבדלים משל אלכוהוליסטים וסנייליים בקווים פרימיטיביים וחסרי התאמה. ציור הדמות הקטנה מביע גם את הרצון לדחות את הדמות המצוירת. אצל דפרסיבים נירוטיים מוצאים דמויות קטנות אך מאוד מפורטות וכוללות גם קווים שבורים, מחיקות, חיזוקים משמעותיים, הצללה והשמטת איברים. דמות רחבה מאוד התופסת כמעט את כל המרחב לעיתים עד כדי אילוץ לקטוע חלקים, מצביעה על הערכה עצמית גבוהה בפנטזיה כפיצוי על תחושת נחיתות, וכן סימן לרגשות תסכול חזקים, רצון להגיב באגרסיביות. דמויות רחבות אך עם פרופורציה עלובה יצוירו ע"י אנשים עם פגיעה אורגנית או מנטלית. הקו בדמויות אלה הוא בד"כ כבד ומבטא אגרסיביות, ביטוי להיעדר תובנה ויכולת לסיבתיות. דמות הפונה יותר לכיוון צד ימין, מצביעה על אוריינטציה של המצייר כלפי הסביבה. דמות הפונה לצד שמאל של הדף מצביעה על אוריינטציה כלפי העצמי. מקום גבוה של הדמות על הדף קשור לאופטימיות, לעומת מקום נמוך הקשור לדפרסיה.

שימוש מעוות בשוליים:

1. קטיעת איבר ע"י הגעה לשולי הדף. קטיעת רגליים – חוסר תנועה וחוסר אונים בתוך הסביבה. קטיעת דמות ע"י השוליים השמאליים רומזת על פיקסציה בעבר עם פחד מהעתיד. קטיעה על ידי שוליים ימניים, רצון לברוח מהעבר אל העתיד.

2. הגעה לקצה העליון אולם ללא יציאה, סימן לפיקסציה של חשיבה ודימיון כמקור לסיפוק.
3. קירבה לצד של חלק אחד או יותר מהדמות, ללא יציאה מהדף, אינדיקציה לחוסר ביטחון.
4. שימוש בשוליים תחתיים כבסיס מעיד על חוסר ביטחון כללי ונטייה לדיכאון.

היציבה

אופן היציבה של הדמות הוא אינדיקטור להרגשת עמידתו של האדם בעולם. דמויות לא יציבות הנראות כמרחפות, ניתן למצוא אצל אלכוהוליסטים כרוניים והיסטריים פסיכוטיים. ציור שתי רגליים נפרדות העומדות בחוזקה ובבטחה במרכז הדף, מבטא הרגשת כוח ובטחון של המצייר, לעומת התחושה המתעוררת למראה דמויות העומדות על רגליים דקות, מתנודדות, מוצללות, מובעות ע"י קו חלש והססני או בעמידה מחוזקת על יד קו הקרקע. רגליים מוצמדות בחוזקה אחת לשנייה מוצאים אצל הנוירוטיים, המתוחים, המסורבלים, המודעים לעצמם והחוששים לבאות. יציבה כזו, באופן מוגזם בציורי דמות האישה אצל נשים, מבטאת חשש מהתקפה מינית או שאיפה מודחקת אליה. לעומת זאת הופעת תנוחה זו בציור דמות האישה אצל גבר, זהו ביטוי להתנגדות לתקיפה מדומיינת. גרסה דומה של רגליים וידיים צמודות אצל דמות המצוירת בשוליים מופיעה אצל פרנואידים וסכיזואידים שבתהליך של נסיגה והתרחקות (כאילו להדוף את הסביבה רחוק מהם).

פרספקטיבה

הצגת הדמות בפרופיל באופן עקבי מרמזת על התחמקות, הסתרת האני ופחד ממחויבות. מאידך אין להסיק מכך שדמות המופיעה מהחזית בהכרח מביעה כנות ופתיחות. באופן כללי ניתן למצוא יותר ציורי פרופיל בציורי בנים וגברים, וציורי חזית אצל נשים ובנות. כנראה בשל היות הנשים בעלות יותר נטייה חברתית ונגישות לקשר קליני. אצל ילדים יופיעו מעט פרופילים הן בשל הבגרות האינטלקטואלית הנדרשת כדי לציירם והן בשל פתיחותם של ילדים. לרוב פנים בפרופיל יפנו לצד שמאל. כאשר הראש מצויר בפרופיל ואילו שאר הגוף פונה לחזית, אזי הדמות נראית מתוחה ולא ריאליסטית, אופייני לציורי מתבגרים. מלמד על חוסר נוחות חברתית, אשמה הקשורה ליחסים חברתיים, ודרגה מסוימת של חוסר יושר יחד עם דחף לחשוף את הגוף (לכן הגוף בחזית). כאשר הראש והרגליים בפרופיל ורק הגוף בחזית הדבר מעיד על שיפוט דל של פרספקטיבה. עירוב של הפרספקטיבה באיברי הפנים (בד"כ מצח ואף בפרופיל, עיניים ופה בחזית), מופיע לרוב בתרבויות פרימיטיביות או אצל אנשים פגועים ברמה נמוכה כמו מקרים אורגניים עם בסיס סכיזואידי. דמות נשית אימהית תופיע בד"כ בחזית.

איכות הקו

הקו התוחם את הגוף מייצג את הגבול שבין הגוף לסביבה, הוא משקף את רמת הפגיעות, הרגישות, המתחיות והבדידות של המצייר. סכיזואידים, אלכוהוליסטים ואנשים הסובלים מפחדי דהפרסונליזציה או מקונפליקטים אקוטיים של נסיגה והתנתקות, יציירו בד"כ קווים רחבים ועבים מאוד, כביטוי לגבול חזק והגנתי. המצייר הנוירוטי ההססני יצייר לעיתים קווים כבדים כמו אדם פגוע אורגנית, אולם אצלו הדבר נובע מהצמדה קומפולסיבית של העיפרון אל הדף על מנת לשאוב ממנו בטחון ותמיכה. קונפליקטים פנימיים, הקשורים לאיברים מסוימים של הדמות, מובעים ע"י שינוי מיידי של צורת הקו, באופן בולט לעין. קו עמוס מופיע לרוב אצל המצייר הביישן, הלא בטוח והמצניע את עצמו. כאשר קו תיחום הראש (המופיע בחזית), הוא כבד ומחוזק בעוד איברי הפנים מצוירים במעומעם, יש רמז לרצון חזק להשתתפות ומגע חברתי יחד עם קיום

ביישנות ומודעות עצמית גבוהה. אותו דפוס כאשר הפנים בפרופיל מציין נסיגה. קוים דקים מאוד הם יחסית נדירים ומופיעים אצל סכיזופרנים בנסיגה. הסכיזופרני האקוטי או המאני יציירו קוים עבים מאוד שיבטאו את עודף התוקפנות שלהם. קו קל שבור ורועד יצייר בד"כ האלכוהוליסט הסכיזואידי, להבדיל מקו עבה אצל האלכוהוליסט הפראנואידי.

אינדיקטורים לקונפליקט

1. כאשר איבר מסוים זוכה לטיפול מיוחד בהשוואה לאיברים אחרים. "טיפול מיוחד" יכול להתבטא ב – הפסקה פתאומית, עמעום או חיזוק הקו, מחיקות, הצללה או השמטות. פה המושמט מדמות אישה שמצייר גבר עשוי לבטא אם נוזפת ונוקשה. כף היד עשויה להיקטע מהזרוע באופן המצביע על סירוס. עין רחבה אך חסרת אישון – עקב הסתגרות המצייר בעצמו. חלקי גוף בהם מופיע "טיפול מיוחד" כאינדיקטור לקונפליקט לפי סדר תדירותם: ידיים, רגליים, כתפיים, זרועות, אף, אוזניים, מפשעה וקו הירך.
2. **מחיקות:** השימוש במחיקות כאופן טיפול בקונפליקט, מצוי בד"כ אצל אנשים נזירטיים אובססיביים – קומפולסיביים, ופסיכוטיים בעלי קונפליקטים נזירטיים. ילדים צעירים פגועים, סכיזופרנים גרסיבים, אנשים סנילים, מאנים, מפגרים מדוכאים ואלכוהוליסטים כרוניים מוחקים לעיתים רחוקות. המחיקות נחשבת ביטוי לחרדה וחוסר שביעות רצון, ניתנות ליותר שליטה מודעת ומייצגות ניסיון לשנות ולהביא לשלמות.
3. **הצללה:** כל דרגה או סוג של הצללה מבטאים חרדה. ההצללה נתפסת גם כביטוי של פריקת אגרסיביות תוך הסוואת קונפליקט. מצוי בתדירות גבוהה אצל פסיכופתים וילדים קטנים, הנהנים מהתנועה החוזרת. גברים סדיסטיים מיניים מצלילים פעמים רבות את האזור המיני של דמות האישה, לעיתים כשהדמות לבושה אזי הם מתייחסים לחצאית כאילו היא שקופה. ההתפרצות האימפולסיבית של המתח המוטורי שנעשית ע"י ההצללה מכוונת לפעמים כנגד כל הדמות, בעיקר כלפי דמות בת מינו של המצייר. זהו ביטוי לדחייה אלימה של הגוף, לרוב אצל אנשים נחותים מבחינה פיזית או בריאותית. הצללה ע"י קוים עמומים לשם הדגשת האיבר, לרוב חזה הגבר, מצביע על רגישות לנחיתות פיזית. הצללת שדי האישה אצל המצייר הגבר מצביעה על קונפליקט לגבי התלות באם. הצללה של גבולות הבגדים מבטאת קונפליקט לגבי הפחד מחשיפה או הדחף להסתרה של הגוף.

יחס שונה לדמות הגבר ולדמות האישה

לעיתים קרובות יש הבדלים גדולים בין ציורי הגבר והאישה של אותו אדם. מסיבה זו לא רואה מקובר לנכון לשייך את ההבדלים לרמת כשרון לציור. קורה אצל גבר אינפנטילי ולא בוגר מינית, שציור הגבר תקין לחלוטין ואולי בפרופיל, בעוד ציור האישה, באופן בולט דמות אימהית, מצוירת במבט מהחזית עם תווים בולטים של עוינות וגבריות. כאשר המצייר מראה תווים של "עצמי" גרנדיוזי, אקסהיביציוניסטי, אזי הדמות הנשית עשויה להיות מעט יותר קטנה בגודל, אם כי שומרת על תווים של איום. הדבר מרמז על התייחסות מקטינה (מזלזלת) כלפי נשים כהגנה מפני האיום שבסמכות הסירוס שיש להן. מצד שני זה יכול להיות ביטוי להדגשה השלילית של תחושת מילוי המרחב, שיש למצייר. הנבחנת האישה המונחית ע"י שאיפות גבריות חזקות עשויה לחזק את האישה ולהחליש את דמות הגבר. תוצאה זו תושג ע"י הקטנת הגודל, ציור דמות גבר ילדותי או הזנחת תווים אגרסיביים או תווי מגע בדמות הגבר. אופן ההשלכה אינו קבוע, יש שישליכו רק על דמות בן מינם ויש שיפזרו את ההשלכה על דמויות שני המינים, יש כאלו שישליכו על דמות בן מינם רק את התכונות השליליות שבאישיותם ויש שיבצעו את ההשלכה רק על דמות בן המין השני. יש אפילו כאלה שכל כך מזוהים

עם בן המין, שכלל לא יצליחו לצייר דמות של בן מינם. מכאן שיש מקום גם לנתח את מידת ההזדהות של המצייר עם דמויות שני המינים, כשהנורמאלי הוא לצייר את דמות בן מינו של המצייר, ראשון. כאשר צוירה דמות בן המין השני תחילה ניכרו סימנים נוספים של בלבול מיני. לעיתים אדם עד כדי כך נרקיסיסטי שדמויות הזכר והנקבה זהות כי הוא אינו מסוגל לצייר דבר פרט להשלכה שלו עצמו.

נספחים

פסיכופתולוגיה במבחנים
עזרים לצינון
עזרים לפירוש
ביבליוגרפיה
לקסיקון איכות התגובות

נספחים

אישות גבולית ורורשך

קרנברג מאבחן את ההפרעה הגבולית, לא ע"פ הסימפטומים, אלא ע"פ המבנה. האבחנה שלו היא לכן כוללנית יותר ומחזיקה יחד אישיות פרנואידית, היפומנית וכו'. לטענתו האישיות הגבולית היא בעלת מבנה קבוע יחסית לאורך זמן, אשר אומנם מאפשר אבחנה ברורה בין פנים לחוץ, כלומר עם בוחן מציאות תקין יחסית, אולם עם פגיעה קשה בגיבוש העצמי. צפוי לכן, כי במבחנים מובנים אנו נצפה בתפקוד תקין יחסית של הגבולי. אולם, בתנאים אמורפיים ובמטלות השלכתיות אנו צפויים להתקל אצל הגבולי בבעיות תפקוד רבות הנובעות מהעדר אינטגרציה של העצמי ומפגיעה של ממש בתפקודי אגו שונים, בעיקר כאשר עליו להישען על מקורותיו שלו ללא מסגרת חיצונית תומכת ומנחה. הפגיעה במבנה מתבטאת בחולשת אגו כללית וספציפית.

חולשת אגו כללית

סף תסכול נמוך - חרדה ואימפולסיביות, זהות דפוזית ובלתי ברורה והעדר אפיקים סובלמטיביים.

הביטויים ברורשך של צדדים אלה מתבטאים בחרדה אשר איננה מעוגנת בצורה, בעיקר לכרטיסים הכהים והתגובות לגווניו או לצבע השחור. T, Y עשויים להופיע עם מרכיב צורה נמוך המשקף קשיים בשימוש בחרדה כסיגנל מתריע וזו הופכת למציפה ובלתי נשלטת. חולשת אגו מתבטאת גם ב**וויסות הרגשי** ובעדיפות של צבע ללא צורה על פני צבע שיש בו מרכיבים של צורה וממילא מבטא העדר די עיכוב, הדדיות והתחשבות בנסיבות בעת הביטוי הרגשי. חולשת אגו גוררת שליטה ירודה יותר באימפולסים. צפוי לכן שהגבולי יבטא תכנים חשופים יותר של חשיבה ראשונית. כלומר, צפוי למצוא תכנים של מין ותוקפנות באופן חשוף וארצי יותר למשל שילוב של תגובות אנטומיה לצד תגובות מין ישירות למדי. להיבט זה גם מתקשר הקושי לביטויים סובלמטיביים. יש הבדל של ממש בין צבע ביצירת אומנות, לבין צבע המופיע כחלק מתפיסה של "חתיכת בשר נוטפת דם". חולשת אגו אצל הגבולי עלולה להתבטא בנטייה לסיפוקים מהירים של צרכים בסיסיים ולכן אנו עשויים לגלות עליה של ממש ב-FM המבטא צד זה או העדר FM העלול לבטא סיפוק מהיר ובלתי מעוכב של צרכים בסיסיים. חולשת אגו עלולה לגלות, כי מרכיבים של מקורות מאורגנים הרתומים לפעולה מכוונת ונשלטת נמוכים משיעור מרכיבים של צרכים וחרדות המהווים עומס יתר ופוגעים בתפקוד מאורגן ויציב (EA) נמוך מ-es או מרכיבים רבים ב-EA הם בעלי איכות נמוכה. תכנים בעלי אופי תוקפני מתבטאים גם בגלל האופי האוראלי אגרסיבי של הגבולי. תכנים פרברסיים מיניים ותוקפניים עשויים לבטא דחיסה של הפרעה מוקדמת עם מרכיבים אדיפליים מיניים מאוחרים יותר.

חולשת האגו של הגבולי מתבטאת גם ב**זהות דפוזית** ומעורפלת. הוא עלול למשל לגלות קשיים של ממש בזיהוי מין בכרטיס 3 או 7. צפוי כי דמויות אנושיות נראות באופן חלקי או בלתי מציאותי בדרכים שונות (H). לעיתים קרובות התנועה האנושית ניתנת בהקשר של תפיסת צורה גרועה ובלתי מתאימה, המבטאת מרכיבי הזדהות פאנטזיוניים וכאלה אשר אינם מבוססים על חוויות עם אנשים אמיתיים. צדדים אלה קשורים גם לתחום הבין אישי ולאופן שבו הגבולי חווה אחרים באופן בעיתי. צד זה עשוי להתבטא גם ב-CDI גבוה.

חוסר האינטגרציה של האגו עלול גם לפגוע ב**פונקציות קוגניטיביות** אולם זאת בעיקר בהקשרים בלתי מובנים של מטלות בעלות אופי השלכתי. למשל צפויות בעיות של **מיקוד** – בחירת אזורים ברורשך באופן בלתי מקובל.

למשל, עדיפות גדולה של W או אחוז גבוה של Dd. מתן הרבה תשובות לכרטיסים 9 ו-5 לעומת כרטיסים 6, 7 או 8 ו-10. עלולות לצוץ בעיות של דמות ורקע. למשל "עשן שחור ולבן" (פחות כאשר הלבן נראה כדמות נפרדת, כחור וכו').

הגבולי צפוי לסבול מהפרעות חשיבה והגיון במשימות השלכתיות, כתוצאה מחשיבה דיסוציאטיבית הכופה עצמה ומתבטאת בהפרעות כמו DV, DR, INCOM, FABCOM ו-ALOG. בדרך כלל הפרעות אלה מופיעות פחות עם ביטויים חמורים כמו רמה 2 או עם CONTAM האופיינית יותר לסכיזופרניים. **התפיסה המושגית וכושר ההפשטה** של הגבולי עלולים אף הם להיפגע. ריבוי מוגזם של המדד האינטלקטואלי ותגובות מופשטות באופן מוגזם או מוזר "רגל קופצת לנצחיות". עלולים גם להופיע צורות גיאומטריות, מספרים ואותיות, למרות שאלה צריכים גם לעורר חשד לפסיכוזה. **תפיסת מציאות** נמוכה בעיקר במשימות השלכתיות. X+ נמוך, אם כי אצל הגבולי בדרך כלל ניכרת עליה ב-U ושעור ה- (-) נמוך בדרך כלל מזה של הפסיכויים (שהו מעל 30%). P נמוך בעיקר כאשר הוא איננו מזוהה בכרטיסים 3, 5 ו-8.

תחושת מציאות בעיתית המתקשרת גם לבעיות זהות. צורות אמורפיות בבחירת המיקום (V) חדירות גבוהה המתבטאת ב-MOR או בתכנים המבטאים חדירות ושקיפות או חוסר גבולות ברורים. **אפקט** – אנו מוצאים בין ההפרעות הגבוליות ביטויים שונים של וויסות רגשי. האישיות הסיקלוטימית מאופיינת בסכום C גבוה יחד עם C' עם עדיפות לצבע חסר צורה כמו C ו-CF. אנו צפויים לקבל L נמוך יחד עם BL גבוה, בשל מעורבות רגשית גבוהה. בגלל הצד המאני אנו צפויים לקבל R גבוה עם חשיבה אסוציאטיבית ובלתי מאורגנת. אנו צפויים לקבל, לכן, הרבה DR וכן תכנים אופוריים, יחד עם תכנים של עצב, ייאוש ותכנים מורבידיים המוכחשים במהירות. אנו עלולים גם לקבל CP בשל הנטייה להכחיש תחושות קשות המתעוררות בכרטיסים הכהים. אנו עלולים לקבל 4 סימנים במדד הסכיזופרני בלי סכיזופרניה של ממש. יחד עם זאת, במדד של 5 סימנים ויותר יש לשקול באופן רציני כיוון סכיזואפקטיבי. לעומת זאת, הפרעות גבוליות בעלות אופי חשדני ופרנואידי יהיו מבוקרים הרבה יותר. אנו נצפה לקבל אפקט נשלט יותר יחד עם מדדים בולטים של חשדנות כמו HVI חיובי או קרוב לכך.

יחסי אוביקט – בין הגבולים שני טיפוסים שכיחים. הטיפוס האינפנטילי המאופיין בקשיי פרידה, ובה יאחוות דורשנית. הוא עלול לבטא פחדים של עזיבה, נטישה או מצד אחר פחד מהבלעות ואובדן זהות ויחוד. אנו צפויים למצוא אצלו תכנים של דמויות מחוברות, תאומים סיאמים או איש סיני סגור בתוך בקבוק או דברים החודרים זה לזה כו.

בעוד ברמה הנוירוטית אנו מצפים לתכנים של חוסר ערך עצמי, אשמה, חוסר אהבה ותחרות. הרי התכנים של הגבולי הם בעלי אופי קיומי יותר וראשוני. העזיבה ממיתה ופוצעת, יש ריקנות, חוסר במקורות מחייה וכו. אסרטיביות מתקשרת בדרך כלל עם רוע ואיום.

הטיפוס האחר של ההפרעות הגבוליות הוא מרוחק יותר ובעל אופי חשדני כמו באישיות פרנואידית. הוא יותר אינטרוברסיבי מהטיפוס האינפנטילי שהוא בדרך כלל מוחצן. יש אצלו עליה במרכיבים של צורה, חיות וגם של D לעומת ריבוי של W אצל הטיפוס האינפנטילי.

הוא עלול להיות חסר T עם HVI חיובי ועם תכנים של סמלים, מיתולוגיה, ודת, מסכות ומחסומי הגנה, פרצופים ופרופילים שונים לצד דאגות הומוסקסואליות או חשש מביטויים פסיביים.

הגנות ספציפיות

פיצול, הכחשה, השלכה הזדהותית, דוולואציה, אידאליזציה

הגבולי עושה שימוש בהגנות פרימיטיביות יחסית, אשר במרכזן פיצול של הפנמות המקוטבות אפקטיביות. זהו מצב בו הפנמות של אובייקטים אינן אינטגרטיביות ומרכיבים של טוב ורע מופרדים זה מזה כדי למנוע מפגש מאיים. הקיטוב מתבטא בממדים רגשיים שונים:

מסוכן לעומת עוזר, יפה לעומת מכוער עליו לעומת עצוב וכו'.

ההגנות של פיצול מחוזקות לעיתים קרובות על ידי הכחשה, אידאליזציה ודאולואציה והזדהות השלכתית.

פיצול – הפיצול מתבטא ברורשך בעיקר באופן בו נתפסות דמויות אנושיות: כאשר שתי תגובות בזו אחר זו כוללות דמויות אנושיות השונות זו מזו קוטבית מבחינה אפקטיבית. "אדם רע ומאיים ואחר כך מלאך מיטיב". כאשר שתי דמויות מופיעות בו זמנית באותה תגובה והם בעלי איכות אפקטיבית מנוגדת. "אשה יפה וטובה ומולה עומדת מכשפה". או דמות אחת המתוארת בצורה אידאליזציה, אולם חלק ממנה נתפס כרע או פגום. למשל, דמות של מלאך, אבל הראש נחתך". יתכן גם לראות רצף של קיטוב, אשר איננו אנושי, אולם כאן יש לנקוט משנה זהירות בקביעה כי יש כאן ביטוי לפיצול.

הזדהות השלכתית – הזדהות השלכתית שונה מהשלכה רגילה בכך שצדדים פנימיים מושלכים לדמות חיצונית, אולם קיימת אמפטיה מתמשכת עם האובייקט להשלכה וצורך לשלוט בו. הוא ממשיך להיות חלק מהעצמי גם אם באופן רופף יותר. יתר על כן, אצל המשליך קיים צורך לגרום לאובייקט המטרה להתנהג ע"פ הממדים המושלכים ולכן גם מאמץ של ליהוק אובייקט זה לתפקיד הרצוי. אנו רואים הזדהות השלכתית ברורשך, בעיקר כאשר האזור הנבחר הוא Dd ומשורטט לפעמים בתוך הגוונים או בלבן באופן בלתי אופייני, בעיקר כאשר התכנים הם בעלי אופי תוקפני או מיני. תכנים אלה גם עלולים להעיד על הזדהות השלכתית כאשר הם נתונים תוך קונפולציה. חלק קטן מהפרצפט דומה לאובייקט המתואר, אולם קיימת הכללה מרחיקת לכת ובלתי מוצדקת ושאר החלקים אינם דומים לו כלל.

דאולואציה – הנטייה ההגנתית הזו קשורה בהפחתה, פגיעה או עוות של אובייקטים. יש בכך כדי להפחית הזדקקות לאובייקטים או המחשת צד אידאלי בעצמי תוך נתוק מהפנמות שליליות. יש בכך כדי למתן גם צדדים של קנאה ראשונית. ברורשך יש מספר רמות שחלקן איננו ייחודי דווקא להפרעה גבולית, אל נמצא גם בהפרעות גבוהות. למשל כאשר האובייקט נשמר שלם ומציאותי, אולם מתואר באופן שלילי. או הממד האנושי נשמר, הוא מתואר באופן שלילי, אך גם מרוחק בזמן ובמקום, כמו ליצנים, מכשפות, דמויות מהיסטוריה וכו'. ברמה הנמוכה יותר אנו מוצאים כבר עיוות של הצורה האנושית או דויליזציה של הדמויות כמו, בובות, רובוטים, אישה עם מקור וכו'. רק הרמה הנמוכה מאפיינת בעיקר הפרעות גבוליות או אף פסיכוטיות.

ההפרעה הנרקסיסטית -

מנקודת מבטו של קרנברג הפרעה זו היא בעלת מבנה אישיותי מפוצל כשל האישיות הגבולית. אולם הנרקסיסטי הצליח לפתח מרקם הגנתי המחבר בין עצמי ואחר אידאלי לכדי הכחשה יעילה יחסית של הצדדים המפוצלים והמוכחשים, של עצמי תוקפני או פגיע. הפרעה זו מאופיינת לכן, על ידי עצמי גרנדיוזי ועסוק מוגזם בהערכה עצמית, שהיא בדרך כלל מנופחת, אולם לעתים ירודה. אדם בעל אישיות כזו, זקוק להערצה ואישור מתמשכים, יש לו "תחושת מגיע ליי" חזקה, רדידות רגשית, ריקנות, נטייה להאשים אחרים

וניצול אחרים באופן מאנפולטיבי. קוהוט רואה הפרעה זו לא כהגנה, אלא כמשקפת חסך בהכרה ובאישור הגורם למבנים שלא התפתחו לשאוף ולהשלים את התפתחותם (כמו בזיגרניק אפקט). הוא רואה אישיות זו ככמהה למירורינג או לדמות איד יאלית מגינה ומקבלת. בכל מקרה ברורשך, נוסף לאפיונים גבוליים של פיצול, אנו מוצאים בדרך כלל גם מספר השתקפויות ומספר זוגות רב יחסית. אלה מצביעים על ניפוח ועסוק עצמי מוגזם. אנו עשויים להיתקל בתכנים בעלי אופי גרנדיוזי משהו כמו מלכים, כתרים, סמלי גדולה או גבורה לצד יחס של זלזול והפחתת ערך כמו "גמדים קטנים ומכוערים".

בדרך כלל יש שתי קבוצות של נרקסיסטיים. האחת "טובה" והיא מאופיינת בממדים של צורך בהערכה והערצה, אולם יש גם מדדים של שיתוף פעולה (COP) וכן כיוון של צורך בקשר כמו T העדר בידוד וכו'. כלומר, אצל קבוצה זאת למרות ממדים נרקסיסטיים משמעותיים קיימת נטייה חברתית ורצון להתחבר ולהתחבב. מאידך, אצל קבוצת ה"עוינים" התמונה שונה מאד. יש AGG גבוה, יחד עם S גבוה, העדר T ומיעוט של תכנים אנושים שלמים ומציאותיים. אנשים אלה הם שואפי שליטה ומרוחקים. אם יש להם נטייה אנטי חברתית הם עלולים להיות שיכים לקבוצה של פסיכופאטיים ממש.

הפרעות קשות של תפקודי אגו

סכיזופרניה ואישיות גבולית – ראשי פרקים לאבחון על פי פגיעה בפונקציות אגו מרכזיות

פונקציות אגו

- ↔ תהליכי חשיבה - מיקוד קוגניטיבי, חשיבה הגיונית ומגובשת, הפשטה והכללה
- ↔ יחס למציאות - תפיסת מציאות ותחושת מציאות
- ↔ יחסי אובייקט - הימנעות ומיומנויות
- ↔ הגנות - פגיעה בהדחקה, מנגנונים פרימיטיביים, אפקט
- ↔ פונקציות אוטונומיות - זיכרון, שפה, לימוד, יכולת מוטורית
- ↔ פונקציות סינטטיות - ארגון ואינטגרציה

סכיזופרניה

חוסר הבחנה בין פנים לחוץ, תפיסת מציאות משובשת: דלוזיות, הלוצינאציות, דיבור משובש. סימפטומים שלילים
התנהגות בלתי מאורגנת, אפקט שטוח (לפחות שני סימנים).
פגיעה קשה בתפקוד, לפחות במשך שישה חודשים
פרנויה - עיסוק בדלוזיות, הלוצינאציות שמיעה ללא הפרעות קשות של התנהגות לא מאורגנת, או אפקט בעייתי

בלתי מאורגנת - דיבור והתנהגות משובשים אפקט שטוח

קטטוניה - סטופר, תנועה מוטורית מוגזמת ומוזרה, נגיביזם

מבנה אישיות גבולי

הבחנה תקינה בין פנים לחוץ. גבולות יציבים יחסית עם תפיסת מציאות תקינה בדרך כלל.
חולשת אגו כללית:
סף תסכול נמוך
אימפולסיביות
חוסר יכולת לווסת חרדה
זהות דפוזית
העדר ערוצים סובלימטיביים
הגנות ספציפיות פרימיטיביות:
פיצול, אומניפוטנציה ודאוילואציה, הזדהות השלכתית והכחשה

1. חשיבה - מיקוד קוגניטיבי

היכולת לסרוק את השדה, תוך מיקוד ברלוונטי ותוך יכולת לקיים קשב סלקטיבי מתאים לאורך זמן נפגעת.

בעיות בהכללת יתר, שימור סט מתאים, מכניזם משובש של פילטר, קשב רחב מידי, גירויים פנימיים משבשים מהלך

תקין של קשב וריכוז. קושי להתרכז בתגובה מסוימת.

הנבדק מחליף את התגובה מספר פעמים בתחקיר.

בחירת אזורים יוצאת דופן - יחס חריג בין W ל-D ריבוי של Dd.

טשטוש דמות ורקע - עשן שחור ולבן, אך לא כדמות נפרדת או כחור בכרטיס.

השלמת תמונות בעייתית - בעיקר זיהוי נדיר של חוסרים
פרסברציה - תגובה מדויקת חוזרת על עצמה באופן לא מתאים
וכסלר - חיבורים לא מתאימים על סמך קרבה או צליל. למשל, נוסע דרומה וספרד נמצאת בדרום
אלקולילה - חוזר על דברי הבוחן, איפה ספרד בערד
דיסוציאציה - DR, מערבב דמיון בזהות איפה ספרד בפורטוגל, וגינה של גברת, DV
קצב וזרימה - חסימה, דחיית כרטיסים קלים, זמן תגובה בלתי עקבי, מספר תגובות חריג, לחץ חשיבתי, קצב
חריג ברורשך יותר תגובות 5 ו-9 לעומת 10, 4, 6 ו-8. פיזור גדול בוכסלר בין מבחנים ובתוך המבחנים.

2. חשיבה - הגיון וגיבוש

בסכיזופרניה יש קושי בחשיבה הגיונית, חשיבת נשוא משבשת את ההיגיון המקובל.
חשיבה מבוססת קירבה במקום או בזמן גוררת חיבור שרירותי והיגיון משובש, חוסר מרחק מתאים מהגירוי,
חשיבה ראשונית הם הסברים נוספים לבעיות אלה. הסימנים הם:
חשיבה רחבה מידי - פאבולציה, קונפובולציה פרטים אבסורדיים, מחשבות יחס
חשיבה קומבינטורית בלתי אפשרית - INCOM, FABCOM
שקיפות בציורים, חשיבה אוטיסטית ALOG, חשיבה על סמך מיקום, חשיבה על סמך מספר.
דחיסה - CONTAM

3. חשיבה - המשגה והכללה

בסכיזופרניה יש פגיעה ביכולת לפתח רמת הפשטה מתאימה
סכיזופרנים עלולים להיות קונקרטיים אך בעיקר להכליל יתר לעומת אורגניים ומפגרים שהם בעיקר
קונקרטיים
צד שווה בוכסלר, בעיקר שונות גבוהה באיכות התשובות
הפשטה של סמליות בלתי מתאימה- האדום מציין משיכה, M ללא צורה ומוזר
חיות מטפסות מסמלות נצחיות, שתי קצוות הכרטיס זנב וראש של משהו הצולל לאין סוף
תכנים של מספרים, אותיות וצורות גיאומטריות ברורשך

4. יחס למציאות - תפיסת מציאות ותחושת מציאות

החשיבה האוטיסטית של הסכיזופרני מכוונת למנוע התנגשות עם המציאות. כך, היא פשוט מתעלמת ממנה.
תפיסה בלתי מדויקת - XA % ו- WDA %, תוך התחשבות בעמדת הנבדק, האם הוא מעורב ורציני ובעיקר
כאשר מספר R נמוך.
שיפוט בלתי מתאים – הבנה נמוכה דומה לדיכאוניים, בעיקר הבנה של פריטים מכווני פעולה נמוך. מפגרים
ואורגניים אינם צריכים לגלות במבחן זה בעיה יוצאת דופן ביחס ליכולתם הכוללת.
P נמוך מארבע, בעיקר ללא כרטיס שלוש, חמש ושמונה או עיוות של התגובות הפופולריות לכרטיסים אלה.

P נמוך בעיקר בעייתי עם מספר תגובות גדול של הנבדק ויחסו למבחן רציני וחיוני
תחושת במציאות - גבולות בלתי ברורים, עיוות בתפיסת הגוף
WV מבחין טוב יותר מ- DV בעיקר כאשר הוא גבוה מ- 25% מהתשובות מסוג זה.
תשובות בלתי ממוקדות ופלואידיות, משתנות ללא הרף, הנבדק משנה אותן ללא הפסק בתחקיר.
הגנה נמוכה לעומת חדירה גבוהה - שריון לעומת חור בגוף ותכנים דומים של גבול פרוץ לעומת זה המוגן.
קווי מתאר שבורים בצורה, זהות מינית בלתי מובחנת, בעיקר כאשר חסרים סימנים ברורים כמו שערות וצורת
גוף אופיינית.
חוסר באברים חיוניים בצורה להוציא אוזניים.

5. יחסי אובייקט

ירידה בקשרים עם אחרים, ניתוק ובידוד, חיים פנימיים עם עניין הולך ופוחת בסביבה

מיומנויות חברתיות לקויות - M נמוך (גם אצל דפרסיבים והיסטריים) בעיקר כאשר איננו ניתן לכרטיס שלוש או שניים, בעיקר כאשר R גבוה.

M עם איכות נמוכה, מעט H טהור

סידור קוביות גבוה - הפרש 3 ציוני תקן ומעלה מ- PC ו- PA הפוך מאורגנים המתקשים בעיקר במבחן זה של סידור קוביות

HRV - עדיפות לתגובות שליליות לעומת חיובית PHR גבוה מ- GHR.

סולם יחסי אובייקט - בעיקר בתחום הנמוך, הכולל עמדה של שולט עוין, בלתי מאוזן ומוקף בכוח הרסני

1. דמויות נפרדות ובאינטראקציה

2. דמויות נפרדות ללא קשר

3. דמויות במצב תלותי

4. השתקפות

5. עוין שולט

6. דסטרוקטיבי בלתי מאוזן

7. מוקף בכוח הרסני ללא שליטה

יחסי אובייקט בעיקר בתחום של חמש ומעלה אצל בעלי הפרעה קשה בתפקודי אגו.

6. הגנות

פגיעה קשה בהגנות של הדחקה ופריצה של תכנים ראשוניים :

בעיקר מין ותוקפנות כאשר אינם ניתנים לכרטיס שניים, ארבע, שש ושבע, בעיקר כאשר יחס בין אנטומיה ומין גדול מאנטומיה 3 ומין אחד ומעלה. בעיקר כאשר R נמוך או ממוצע, ציורים עם מיניות גלויה.

אינטגרציה אפקטיבית לקויה - C טהור בעיקר לכרטיס שמונה ועשר, פחות לגבי שניים ותשע. מאידך, CN בעיקר אצל אורגניים ופחות אצל סכיזופרניים.

חוסר בסגנון עקבי - CF יחד עם סכום 1.5 C לבין 3, C בלי C'

7. פונקציות אוטונומיות וסינתטיות

פגיעה בפונקציות אוטונומיות בעיקר אצל כרוניים ואחרי זמן.

יכולת ורבלית - נפגעת הכי פחות. צפוי כי במבחן של "מילון" נראה פגיעה נמוכה יותר מאשר במבחנים אחרים.

פונקציות ארגון - עליה משמעותית בתגובות V, בעיקר צריך להעריך זאת על רקע קודם של הישגים, חוסר עקביות ברמת תחכום החשיבה באופן שאיננו מתאים להישגים קודמים לפני פרוץ ההפרעה.

סכיזופרניה כרונית לעומת סכיזופרניה חריפה

חלק מסכיזופרניים מחלימים אחרי התפרצות לעומת אחרים הנשארים חולים לאורך כל החיים הם נושאים הפרעה כרונית.

כרונית:

טראומה מגיל צעיר, בעיות התנהגות וקשיים בבית ובמשפחה, היסטוריה של קשיים חברתיים ולימודיים בבית הספר, היסטוריה של העדר קשרים עם המין האחר, היסטוריה של תעסוקה בעייתית, התפתחות איטית של ההפרעה, העדר מרכיבים אפקטיביים, סימנים אורגניים עדינים

עוצמת ההפרעה במדדים האבחוניים חריפה יותר, סינטיטיות של התופעות, פחות פיזור בין המבחנים בוכסלר EA מצומצם לעומת מורחב אצל בעלי תגובה חריפה, מספר תשובות R קטן בעיקר כאשר אין מרכיב של

חשדנות,

פרוגנוזה גרועה

סכיזופרניה פרנואידית לעומת סכיזופרניה בלתי מאורגנת

הפרנואידית הוא ערני, רגיש להתייחסות בין אישית, חשדן ומוגן, נוקשה, ממוקד וסורק בקפידה את הסביבה, שמור יחסית אינטלקטואלית, בעל רקע של הורים מאשימים.

קשר לפחדים הומוסקסואלים - ההטיות של "אני אוהב אותו", "להוא שונא אותי" - המקרה של שרבר (פרויד).

סולם הומוסקסואליות - ווילר :
 כרטיס אחד - מסכה, גוף גברי במרכז
 כרטיס שניים - סרטן במרכז, כרטיס שלוש - בלבול מין, דהומניזציה של דמויות אנוש
 כרטיס ארבע - חיה או אדם מאימים
 כרטיס חמש - אדם בתחושת או חייה אנושית כמו באגס באני
 כרטיס שש - עצם בפעולת חדירה כמו אוניה חותכת את המים
 כרטיס שבע - גברים במקום נשים או פגיעה בדמות הנשית
 כרטיס שמונה - העדר P
 כרטיס תשע - מכשפות
 כרטיס עשר - (H) ל-D עליון או חיות תוקפות אובייקט עליון או נוגעות במוט
 תכנים אורליים, אנאליים, דתיים, דמויות גו לגו, אברי מין גלויים, לבוש נשי אצל גברים

פרנואידים מדייקים יותר +% גבוה יותר מאחרים
 מעדיפים D ובעיקר Dd חוץ מהגרנדיוזיים, הם מופנמים ב-EB
 EA מצומצם עלול להיות עם L גבוה, HVI חיובי, הגנה גבוהה מחדירה
 תכנים - תוקפניים, בוחנים וסורקים, טביעות אצבעות וצל או עקבות, נשר, תכנים דתיים, ראש אדם בפרופיל
 בקצוות הכתם
 S גבוה גם בכרטיסי צבע
 דמויות חזקות, דמויות רובוטים או פסלים או פגועות וחלשות או מסתתרות ומציצות
 חשדנות בהעברה כלפי הבוחן והמבחן, העברה של אשמה

תהליך סכיזופרני לעומת סכיזופרני פעיל או ברמיסיה

סכיזופרנים בתהליך מגלים פגיעה עיקרית בתחום ההשלכתי ופחות בתחום המובנה
 סכיזופרניים פעילים מגלים פגיעה בשני התחומים
 סכיזופרנים ברמיסיה מגלים פגיעה בעיקר בתחום המובנה בעוד התחום ההשלכתי מצומצם, אך עשוי להיות
 ללא פגיעה.
 סכיזופרנים בתהליך מגלים זרות מההפרעה שלהם לעומת סכיזופרנים פעילים המגלים סובלנות וסינטוניות
 נבדקים בתהליך מגלים בדרך כלל EA מורחב בעוד כאלה ברמיסיה מגלים EA מצומצם עם עליה ב- D, A, P, L

תהליך סכיזופרני לעומת הפרעה גבולית

לגבולי ולסכיזופרני בתהליך - מבחנים השלכתיים בעיתיים ומבחנים מובנים שלמים ובלתי פגועים יחסית.
 לעומת הנוירוטי, הגבולי הוא בעל תכנים של עזיבה קיומית ותוקפנות גלויה לעומת תחרותיות, מיניות
 מודחקת, אשמה וחוסר ערך של הנוירוטי. הנוירוטי איננו מגלה בעיות חשיבה משמעותיות במבחנים.
 לגבולי סימפטומים נוירוטיים ופסיכוטיים רבים, הוא סינטוני לגבי ההפרעה שלו ואיננו מנסה לתקן את
 הפרעות החשיבה שלו לעומת זאת סכיזופרני בתהליך המגלה זרות למצבו, מצוקה וחרדה. הוא עדיין מצליח
 להחזיק במציאות במצב מובנה.
 לגבולי גבולות תקינים ביחס למציאות, אך חולשת אגו כללית והגנות פרימיטיביות :
 חולשת אגו כללית - סף תסכול נמוך, חרדה
 כללית, אפקט ליבילי, אימפולסיביות, חוסר ערוצים סובלמטיבים, זהות דפוזית
 חולשת אגו ספציפית - הגנות פרימיטיביות

- פיצול - קיטוב אפקטיבי, תגובה אנושית עם אפקט טוב ומיד אחריה תגובה עם אפקט שלילי דמות טובה ורעה באותה תגובה, דמות טובה עם פגם.
- הזדהות השלכתית - תגובות באיזורי Dd או כקונפולציות בעלות תכנים תוקפניים ומיניים אומניפוטנציה ודאוליואציה - דמויות רבות עוצמה לצד דמויות מושפלות או בעיקר כאלה עם מרכיב של דהומניזציה
- הגנות נרקיסיסטיות - מדד אגוצנטריסיות גבוה עם השתקפויות, עדיפות של W על M, תכנים של מלוכה, כתר, שליטים, כוח, יופי, סמלים של צבא או שושלת. עם COP יותר קשור לאנשים ולחיבה מהם או לחליפין AG ו-S גבוה ו-AGC עם מעט COP ו-H יותר תאב כוח ונוטה להתעלם מאנשים או לנצל אותם. הביטוי הקיצוני לכך הוא בפסיכופאטיה:
- פסיכופאטיה - חן שטחי, הערכה מנופחת, צורך בגרייה עם נטייה לריקנות ושעמום, מנפולטיבי, ללא רגשות אשמה, אפקט שטוח, פריזיות, חוסר שליטה התנהגותית, התנהגות מינית בלתי מבוקרת, בעיות התנהגות מגיל צעיר, חוסר מטרות ארוכות טווח,
- חוסר אחריות, פשע מגוון עוד בהתבגרות ואחר כך.
- מרכיבים פסיכולוגיים מרכזיים:
- שטחיות, הימנעות, חוסר שליטה ואגוצנטריות
- סימנים עיקריים ברורשך של הפרעת אישיות פסיכופאטית:
- א. R נמוך L גבוה
- ב. $D=0$
- ג. העדר גוונים, Y ו-T
- ד. עדיפות ברורה של C ו-CF
- ה. PER גבוה יחד עם REFL גבוה, אגוצנטריות גבוהה עם מעט H טהור, בלי COP
- ו. S גבוה יחד עם AGC עם פחות תכנים תוקפניים עם תנועה AG האופייניים יותר לגבוליים.
- ז. הפרעות חשיבה בינוניות ורפיון מסוים, אך לא חמור בתפיסת המציאות.

פסיכוגרמה עם נורמות - סולמות לפירוש ולצינון

CONTROLS R=22 (18-35) L=0.60 (0.40-1.00) Ebper=1.80 (<2.5) EB: M=4:C=4 EA=8 (6-8) eb:FM=3m=1:T=1V=0 C'=1 Y=1 Es=7(6-8) D=0 Adj D=0	AFFECT FC:(CF+C)=3.5:2.5:0 Pure C=0 SumC': SumC=1:4 Afr=0.65 Blend/R=0.25(<0.30) Cl/Shd=0 CP=0 S=1.5(<4)	INTERPERSONAL COP=2 AG=1 GHR=5 PHR=1 a:p=6.5:3(p<a+1) Hcontent=5.5 PureH=3(>1) (H)+Hd+(Hd)=2 Fd=0 Isolate/R=0.19(<0.24)
IDEATION a:p=6:3(p<a+1) Ma:Mp=3:1 2AB+Art+Ay=1.5 MOR=1(<3) Sum6=2 Wsum6=4.5(<11) M-=0(<2) Lv2=0 Mnon=0	PROCESSING Zf=12 Zd=0(>-0.3.5, 3.5<) W:D:Dd=8:13:1 PSV=0 DQ+=7 DQV=1 MEDIATION XA%=0.92(>0.70) WDA%=0.94(>0.75) S-=0 X+%=0.77 Xu%=0.15 X-%=0.15 (<0.25) P=6.5(<4)	SELF PERCEPTION 3r+(2)/R=0.40 (0.33-0.44) Fr=0 Sum V=0 FD=1 An+Xy=1 MOR=1(<3) H:Hd+(H)+(Hd)=3:2
PTI=0(<2) CDI=2(<4)	DEPI=1(<5) S-CON=3(<7)	HVI=2(<4, T>0) OBS=0

TABLE 2. ORDER FOR REVIEWING VARIABLES WITHIN EACH CLUSTER**CONTROL & STRESS TOLERANCE**

- Step 1 - Adjusted D Score and CDI
- Step 2 - EA
- Step 3 - EB and Lambda
- Step 4 - es and Adj es
- Step 5 - eb

SITUATION RELATED STRESS

- Step 1 - D Score in relation to es and Adj es
- Step 2 - Difference between D & Adj D Scores
- Step 3 - m & Y
- Step 4 - T, V, $3r+(2)/R$ in relation to History
- Step 5 - D Score (re Pure C, M-, M no form)
- Step 6 - Blends
- Step 7 - Color-Shading & Shading Blends

AFFECTIVE FEATURES

- Step 1 - DEPI & CDI
- Step 2 - EB & Lambda
- Step 3 - EBPer
- Step 4 - Right Side eb & variables related to it
- Step 5 - SumC:WSumC
- Step 6 - Affective Ratio
- Step 7 - Intellectualization Index
- Step 8 - Color Projection
- Step 9 - FC:CF+C
- Step 10- Pure C
- Step 11- Space responses
- Step 12- Blends (Lambda & EB)
- Step 13- m & Y blends
- Step 14- Blend complexity
- Step 15- Color shading blends
- Step 16- Shading blends

INFORMATION PROCESSING

- Prerequisites (L,EB,OBS,HVI)
- Step 1 - Zf
- Step 2 - W:D:Dd
- Step 3 - Location Sequencing
- Step 4 - W:M
- Step 5 - Zd
- Step 6 - PSV
- Step 7 - DQ
- Step 8 - DQ Sequencing

MEDIATION

- Prerequisites (R,OBS,L)
- Step 1 - XA% & WDA%
- Step 2 - FQnone
- Step 3 - X-%, FQ- frequency, S- frequency
- Step 3a- Homogeneity issues
- Step 3b- Minus distortion levels
- Step 4 - Populars
- Step 5 - FQ+ frequency
- Step 6 - X+% & Xu%

IDEATION

- Step 1 - EB & Lambda
- Step 2 - EBPer
- Step 3 - a:p
- Step 4 - HVI, OBS, MOR
- Step 5 - Left side eb
- Step 6 - Ma:Mp
- Step 7 - Intellectualization Index
- Step 8 - Sum6 & WSum6
- Step 9 - Quality 6 Spec Scores
- Step 10- M Form Quality
- Step 11- Quality of M responses

TABLE 2. CONTINUED

SELF PERCEPTION

- Step 1 - OBS & HVI
- Step 2 - Reflections
- Step 3 - Egocentricity Index
- Step 4 - FD and Vista (in relation to History)
- Step 5 - An+Xy
- Step 6 - Sum MOR
- Step 7 - H:(H)+Hd+(Hd) & Review codings
for Human Content responses
- Step 8 - Search for projections in:
- Step 8a- Minus responses
- Step 8b- MOR responses
- Step 8c- M & human content responses
- Step 8d- FM & m responses
- Step 8e- Embellishments in other responses

INTERPERSONAL PERCEPTION

- Step 1 - CDI
- Step 2 - HVI
- Step 3 - a:p Ratio
- Step 4 - Food responses
- Step 5 - Sum T
- Step 6 - Sum Human Contents & Sum Pure H
- Step 7 - GHR:PHR
- Step 8 - COP & AG frequencies & codings
- Step 9 - PER
- Step 10- Isolation Index
- Step 11- Contents of M & FM responses with
pairs

[illegible]

TABLE 12. EA – es D SCORE CONVERSION TABLE

Value of (EA – es)	D Score
+13.0 to +15.0	+5
+10.5 to +12.5	+4
+8.0 to +10.0	+3
+5.5 to +7.5	+2
+3.0 to +5.0	+1
–2.5 to +2.5	0
–3.0 to –5.0	–1
–5.5 to –7.5	–2
–8.0 to –10.0	–3
–10.5 to –12.5	–4
–13.0 to –15.0	–5

Zf	Zest	Zf	Zest	Zf	Zest	Zf	Zest
1	-	14	45.5	26	88.0	39	134.0
2	2.5	15	49.0	27	91.5	40	137.5
3	6.0	16	52.5	28	95.0	41	141.0
4	10.0	17	56.0	29	98.5	42	144.5
5	13.5	18	59.5	30	102.5	43	148.0
6	17.0	19	63.0	31	105.5	44	152.0
7	20.5	20	66.5	32	109.5	45	155.5
8	24.0	21	70.0	33	112.5	46	159.0
9	27.5	22	73.5	34	116.5	47	162.5
10	31.0	23	77.0	35	120.0	48	166.0
11	34.5	24	81.0	36	123.5	49	169.5
12	38.0	25	84.5	37	127.0	50	173.0
13	41.5			38	130.5		

TABLE 10. STEPS USED TO ASSIGN GOOD (GHR) OR POOR (PHR) DESIGNATIONS TO HUMAN REPRESENTATIONAL RESPONSES

- Score *GHR* for answers containing a Pure *H* coding that also *have all* of the following:
 - Form Quality of *FQ+*, *FQo* or *FQu*
 - No cognitive special scores except *DV*
 - No special scores of *AG* or *MOR*
- Score *PHR* for answers that have either:
 - FQ* minus or *FQnone* (No Form), or
 - FQ+*, *FQo* or *FQu* and have an *ALOG*, *CONTAM*, or any Level 2 cognitive special score
- Score *GHR* for any remaining human representational answers that have the special score *COP*, but do not have the special score *AG*
- Score *PHR* for any remaining human representational answers that have either:
 - The special scores *FABCOM* or *MOR*
 - The content score *An*
- Score *GHR* for any remaining human representational answers to Cards III, IV, VII, and IX that are coded Popular
- Score *PHR* for any remaining human representational answers that have any of the following
 - The special scores *AG*, *INCOM*, or *DR*
 - An *Hd* coding [not (*Hd*) coding]
- Score *GHR* for all remaining human representational answers

CONSTELLATIONS WORKSHEET

S-Constellation (Suicide Potential):

Check Positive if 8 or more conditions are true:
Note: Applicable only for subjects over 14 years old.

$FV+VF+V+FD > 2$
 Color-Shading Blends > 0
 $3r+(2)/R < .31$ or $> .44$
 $MOR > 3$
 $Zd > +3.5$ or $Zd < -3.5$
 $es > EA$
 $CF+C > FC$
 $X+\% < .70$
 $S > 3$
 $P < 3$ or $P > 8$
 Pure H < 2
 $R < 17$

DEPI (Depression Index):

Check Positive if 5 or more conditions are true:

$(FV+VF+V > 0)$ OR $(FD > 2)$
 $(Col-Shd Blends > 0)$ OR $(S > 2)$
 $(3r+(2)/R > .44$ and $Fr+rF = 0)$
 OR $(3r+(2)/R < .33)$
 $(Afr < .46)$ OR $(Blends < 4)$
 $(SumShading > FM+m)$ OR $(SumC' > 2)$
 $(MOR > 2)$ OR $(2xAB+Art+AY > 3)$
 $(Cop < 2)$ OR
 $([Bt+2xCl+Ge+Ls+2xNa]/R > .24)$

HVI (Hypervigilance Index):

Check Positive if condition 1 is true and at least 4 of the others are true:

- (1) $FT+TF+T = 0$
- (2) $Zf > 12$
- (3) $Zd > +3.5$
- (4) $S > 3$
- (5) $H+(H)+Hd+(Hd) > 6$
- (6) $(H)+(A)+(Hd)+(Ad) > 3$
- (7) $H+A: Hd+Ad < 4:1$
- (8) $Cg > 3$

PTI (Perceptual-Thinking Index):

$XA\% < .70$ and $WDA\% < .75$
 $X-\% > .29$
 $LVL2 > 2$ and $FAB2 > 0$
 $R < 17$ and $WSUM6 > 12$
 OR $R > 16$ and $WSUM6 > 17$
 $M- > 1$ OR $X-\% > .40$

0 Sum PTI

CDI (Coping Deficit Index):

Check Positive if 4 or 5 conditions are true:

$(EA < 6)$ OR $(AdjD < 0)$
 $(COP < 2)$ and $(AG < 2)$
 $(Weighted Sum C < 2.5)$ OR $(Afr < .46)$
 $(Passive > Active+1)$ OR $(Pure H < 2)$
 $(Sum T > 1)$
 OR $(Isolate/R > .24)$
 OR $(Food > 0)$

OBS (Obsessive Style Index):

- (1) $Dd > 3$
- (2) $Zf > 12$
- (3) $Zd > +3.0$
- (4) $Populars > 7$
- (5) $FQ+ > 1$

Check Positive if one or more is true:

- ☐ Conditions 1 to 5 are all true
- ☐ 2 or more of 1 to 4 are true AND $FQ+ > 3$
- ☐ 3 or more of 1 to 5 are true AND $X+\% > .85$
- ☐ $FQ+ > 3$ AND $X+\% > .89$

*Note: Should be adjusted for younger clients.

ביבליוגרפיה לאבחון והערכת אישיות

פריטים מומלצים

1. אלמגור מ. (2005). **MMPI2 העברי - הערכה אובייקטיבית של פסיכופתולוגיה ואישיות**, סיטק בע"מ. ירושלים
2. זקין, ג. לוי, י. גרינברג, ש. (2010) **נקודות ציון למנווט בסבך האבחון הקליני**. מ.צ.ב.ת"א
3. Bellak, L., & Abrams, D. M. (1997). *The TAT, CAT, and SAT in clinical use* (6th ed.). New York: Grune & Stratton.
4. Cramer, P. (1996). *Storytelling, narrative, and the Thematic Apperception Test*. New York: Guilford Press.
5. Exner, E.J. (2000). *A primer for Rorschach interpretation*. Rorschach Workshops, sheville, North Carolina.
6. Exner, E.J. (2001). *A Rorschach workbook for the comprehensive system*. Rorschach Workshops, Asheville, North Carolina.
7. Gacono, B. C. & Meloy, R. J. (1994) *The Rorschach Assessment of Aggressive and Psychopathic Personality*. Lawrence Erlbaum Associates Inc
8. Graham, J. R. (2000). *MMPI-2: Assessment of Personality and psychopathology*. 3rd Ed. New York: Oxford University press.
9. Greene, R. L. (2000). *The MMPI-2: An interpretive manual*. 2nd Ed., Boston: Allyn & Bacon
10. Hammer, E. F. (1997) *Advances in Projective Drawing Interpretation*. Charles C Thomas Publisher, LTD.
11. Hutt, M. & Briskin, J. (1960). *The clinical use of the Bender-Gestalt test* NY: Grune & Stratton.
12. Kelly, D. F. (1997) *The Assessment of Object Relations Phenomena in Adolescents T.A.T and Rorschach Measures*. Lawrence Erlbaum Associates Inc.
13. Koppitz, E.M. (1964). *The Bender-Gestalt for young children*. Vol I, NY: Grune & Stratton
14. Kwawer, S. J., Lerner, D. H., Lerner, M. P., Sugarman, A. (1980). *Borderline Phenomena and the Rorschach Test*. International Universities Press Inc. N.Y
15. Marnat, G. G. (2003) *The Handbook of Psychological Assessment* (4th edition), John Wiley and Sons.
16. Meyer, G. J., & Archer, R. P. (2001). The hard science of Rorschach research: What do we know and where do we go? *Psychological Assessment*, 13, 486–502.
17. Piotrovski, A. Z. (1974) *Perceptanalysis*. Ex Libris. Philadelphia, Pa.
18. Rappaport, D., Gill M., & Schafer, R. (1968) *Diagnostic psychological testing* NY: nternational University Press, pp. 1-167.
19. Weiner, I. B. (1966). *Psychodiagnosis in Schizophrenia* John Wily & Sons, Inc N.Y
20. Weiner, I.B. (1998). *Principles of Rorschach Interpretation*. Machvach, NJ: Lawrence Erlbaum.

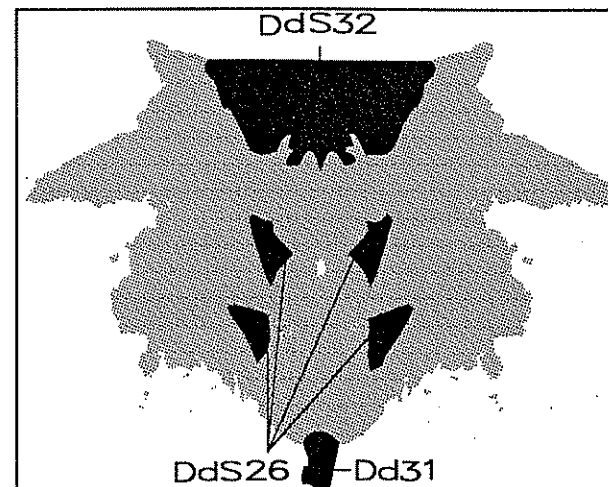
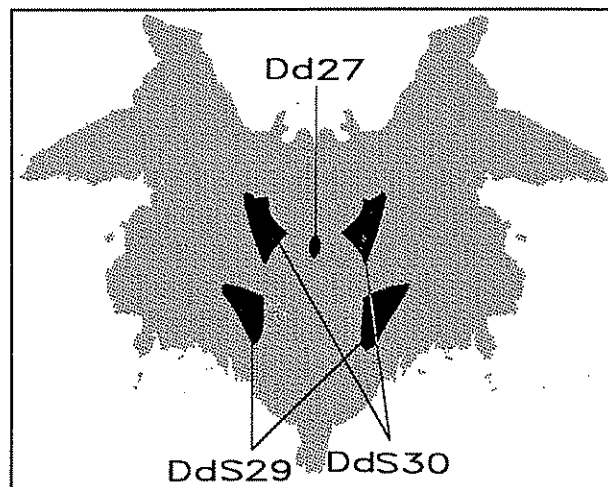
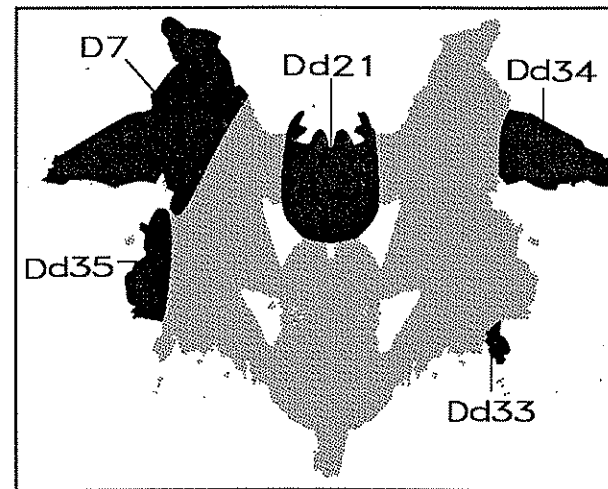
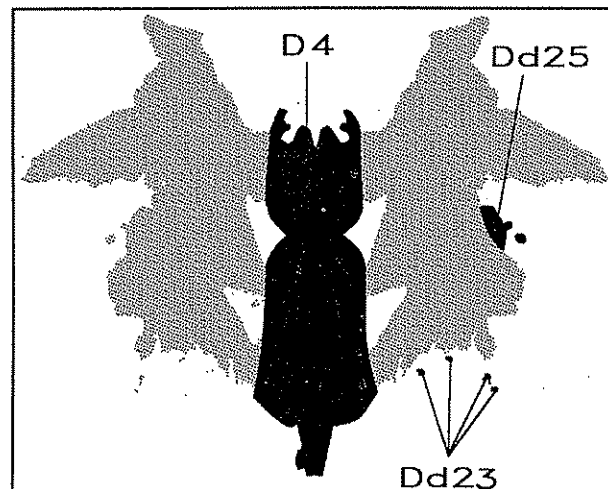
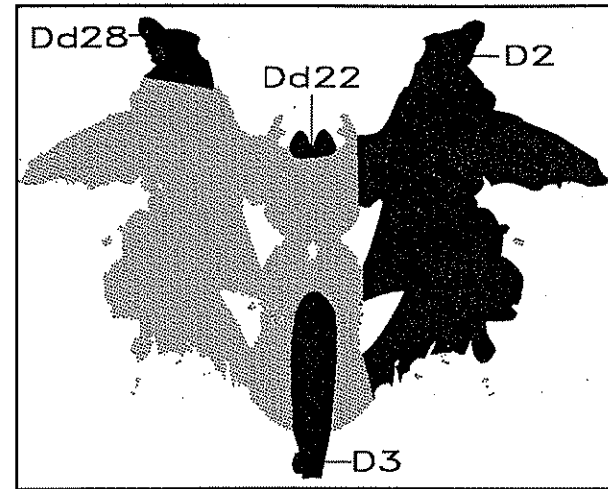
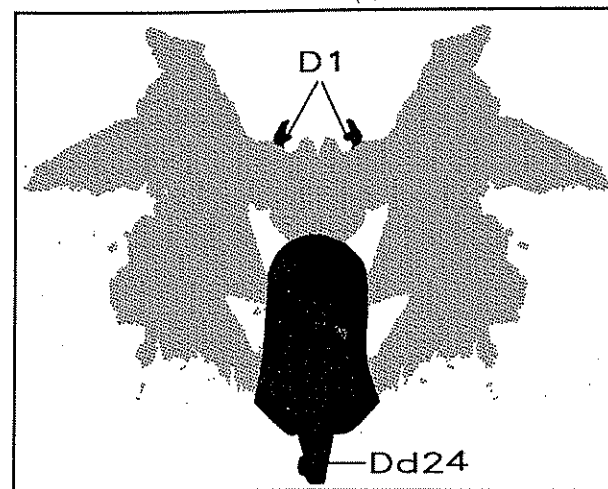

TABLE A: FIGURES SHOWING COMMON (D) AND UNUSUAL (Dd) LOCATION AREAS BY CARD, LISTINGS OF ORDINARY (o), UNUSUAL (u) AND MINUS (-) RESPONSES AND RESPONSE CLASSES BY LOCATION AREAS, PLUS POPULARS AND Z VALUES FOR EACH CARD

CARD
I

Popular is to W: BAT OR BUTTERFLY

Z Values: W = 1.0 ADJACENT = 4.0 DISTANT = 6.0 SPACE = 3.5

W

- Abacus	- Boat	- Clamp
- Abalone	- Body	- Clitoris
- Abdomen	- Body (Split)	u Cloak
u Abstract	- Book	- Clock
u Airplane (Top view)	- Bookmark	u Cloud(s)
- Airplane (Front view)	u Bone (Skeletal)	- Clove
- Albacore	u Bowl (With handles)	u Coal (Piece)
u Amoeba	- Brain	- Coat
- Anchor	u Brain (Cross section)	u Coat of Arms
o Angel	- Brain (Top view)	u Cocoon (With winged insect emerging)
o Angels (2 with D4 another object)	- Breast	- Codfish
- Animal (Not winged)	- Bridge (Man made)	u Coral
(Note: This class of response includes a large group of animals which do not have wings or flappers such as bear, cat, dog, lion, etc)	u Bridge (Natural)	- Cow
u Animal (Winged but unspecified)	- Buckle	u Crab
- Ant	o Bug (Smashed)	- Crate
- Anteater	o Bug (Winged)	- Crater
u Art (Abstract)	- Bug (Unspecified, not winged)	u Crawfish
u v Astrodome	u v Building	o Crow
- Australia	- Bullet	o v Crown
- Baboon	o Butterfly	o Dancer (As D4 in costume or cape)
o Badge	u v Cabin	- Dandelion
o Bat	- Cactus	u Demon (In cape or with wings)
- Battleship	- Cage	u Design
- Bear	- Cake	- Dirigible
- Beard	u v Cap (Snow)	u Dirt
u Bee	u Cape	o Disc (Anatomy)
u Beetle (Winged)	- Car	u v Dome
- Bell	- Cart	- Door
u v Bellows	u v Castle	u Dracula
- Bib	- Cat	u Dragon (Usually with wings)
o Bird	u v Catamaran (Front view)	u Dragonfly
u v Bird (Prehistoric)	- Cattle (Herd)	- Dream
- Blanket	u v Cave (Front view)	- Dress
	o v Chandelier	- Drill
	- Chest	u v Drillpress
	- Chevron	u Duck
	u v Chinese Art	u Dust (Speck)
	u Chinese House	o Eagle
	u Cinder	- Egg
	u v Circus Tent	
	- Cistern	
	- Citrus Tree	

W (Continued)

- Elves
- o Emblem
- Explosion

FACE:

(Note: Most faces are o or u, provided Dd34 is used as ears, and DdS29 & 30 are used for eyes & mouth and the content is (Hd), Ad or (Ad), however, some faces are inappropriate for the contours. A partial list is given below.)

- o Face, Animal (Unspecified)
- u Face, Animal w/ horns
- Face, Ant
- u Face, Bear
- Face, Bird
- u Face, Bug
- o Face, Cat
- u Face, Cow
- u Face, Dog
- Face, Fish
- o Face, Fox
- Face, Goat
- Face, Horse
- Face, Human
- Face, Insect (Specified)
- u Face, Insect (Unspecified)
- u Face, Monster (Gremlin, evil, alien)
- u Face, Mouse
- u Face, Rabbit (Floppy ears)
- Face, Raccoon
- u Face, Robot
- u Face, Skeleton (Animal)
- Face, Skeleton (Human)
- o Face, Tiger
- Face, Turtle
- u Face, Witch
- o Face, Wolf
- Fan
- Fern
- Fiddle
- Fire
- Flag
- u Flea

- u Fly
- u Fog
- Foliage
- Food
- Forest
- u Fossil
- o v Fountain
- Frog
- u Fur (Piece)
- u Fuzz (Piece)
- Garden
- u v Gazebo
- u Gnat
- o Girls (Dancing or standing in a circle)
- u v Hair (Styled)
- o v Hat (Woman's)
- Head (See Face)
- o v Headdress
- Helicopter
- o v Helmet
- u v Hill
- Hive (Insect)
- u v House
- Human
- o Human (Winged or caped)
- u Humans (2 Facing midline)
- Humans (2 Turned away)
- o Humans (3, one at D4)
- Ice
- u Ink
- u Inkblot
- Insect (Not winged)
- o Insect (Winged)
- u Island
- Jellyfish
- Keel (Boat)
- Kidney(s)
- u Kite
- Lamp
- u Landscape
- (Note: This category includes rocks, rocky terrain and broad landscape expanse such as a mountainside)
- o Leaf
- Lobster
- Lungs
- Map (Specified)
- u Map (Unspecified)
- o Mask
- (Note: This category includes
- a wide variety of animal, Halloween, monster, party, voodoo, etc. masks)
- Mat (Door)
- Meat
- u Medusa
- Melon
- u v Monster
- u Mosquito
- o Moth
- u v Mountain
- u Mud
- Neck
- Neckbone
- Nest
- Net
- Nose
- Note (Musical)
- o Opera Singers (2 or 3)
- o Ornament
- Owl
- Pau (Cooking)
- Parking Meter
- o Pelvis
- o People (2) Dancing
- Pick (Guitar)
- Plant
- Plymouth Emblem
- Pot
- Printing Press
- v Pumpkin
- Rib(s)
- Roadmap
- u Robot
- u v Rock
- u v Rocketship
- u Rower (In boat)
- Rudder
- Rug
- Sailboat
- Sawhorse
- o Sea Animal (With D2 or Dd34 as flappers)
- Seed
- Ship
- Shrimp
- Skeleton (Unspecified)
- o Skull (Human or animal)
- Smile
- Snowflake
- u v Spaceship
- Sperm
- Spider

W (Continued)

- Sponge
- Spring (Metal)
- u Squirrel (Flying)
- o Statues (2 or 3)
- Steeple
- u Stone (Carved)
- Stove
- Sundial
- Tank (Army)
- u v Tent
- Tornado
- o Totem (Winged)
- u v Train (As D4 crossing a trestle)
- Tree
- Tuning Fork
- Turtle
- u Urn
- Valve
- u Vase
- Washing Machine
- u Wasp
- Wave
- Weather Vane
- Weed
- o Witches (2 or 3)
- o Woman (Winged or caped)
- Wood
- o X-ray (Chest)
- X-ray (Heart)
- X-ray (Lungs)
- o X-ray (Pelvis)
- X-ray (Stomach)
- o X-ray (Unspecified)
- Yacht

- o Claws
- Clip
- Crabs
- u Dancers
- u Devils
- u Duck Heads
- u Eagle Heads
- Elves
- o Feelers
- o Fingers
- Flags
- Fork
- u Ghosts
- Gun
- o Hands
- Heads (Animal)
- o Heads (Birds)
- u Heads (Insects)
- u Heads (Monster)
- u Heads (Reptile)
- o Horns
- o Humans or human-like figures
- Insects
- o Mittens
- u Monsters
- Penis
- o Pincers
- u Puppets
- Rocket
- u Rocks
- Roots
- u Sculpture (Abstract)
- Shrimp
- u Thumb
- Tooth
- Tree
- Waves
- Animal (Specified as short eared such as cat, cow, and some varieties of dogs)
- o Animal (Cartoon)
- u Animal (Unspecified)
- Bat
- Beetle
- o Bird (With Dd34 as wings)
- v Boots
- u Bug (With Dd34 as wings)
- Bug (Not winged)
- Cat
- Chicken
- u Cloud
- Cow
- o Dancer
- o Demon
- Dog (See Animal)
- Dragon
- o Face (Animal, bird, cartoon or monster with Dd34 as nose)
- Face (Animal, bird, cartoon or monster with Dd34 as ear)
- Face, Human
- Fish
- u Gargoyle
- o Head, Bird
- o Human
- o Human-like Figure
- o Landscape
- u Leaf
- Map (Specified)
- u Map (Unspecified)
- o Pegasus
- Pig
- u < Rabbit
- Rodent
- Sky
- u Smoke
- Tree
- u < Tree(s) & foliage
- o Wing(s)
- Wolf
- u Woodpecker (Profile)
- X-ray (Specified or unspecified)

D1

- Ants
- o Antennae
- u Antlers
- Apes
- o Bird Heads
- Birds
- Bones
- Bugs
- u Butterflies

D2

- o Acrobat
- Airplane
- Anatomy
- o Angel
- o Animal (Specified as long eared, such as donkey, elephant, some varieties of dogs)

D3

- u Alligator
 - u <Alligator (Reflected)
 - o v Bowling Pin
 - Brain Stem
 - Candle
 - Candle Holder
 - Face
 - Gun
 - o Human (Lower half)
 - Insect
 - o Legs
 - o Mummy Case
 - Nose
 - Ornament
 - Penis
 - u Robot
 - Snake
 - u Spaceship
 - u Spinal Cord
 - o Statue
 - o Totem Pole
 - Tree
 - Vagina
 - o Vase
 - u Violin
- u Crown (Ceremonial)
 - Door
 - Face
 - Fish
 - Fly
 - Frog
 - o Gorilla
 - o Human (Whole)
 - o Human (Headless)
 - o Humans (2)
 - o v Human-like Figure
 - o Insect (Unspecified with D1 as antennae or feelers)
 - Island
 - u Jack-in-the-box
 - Lamp
 - Lobster
 - u Man
 - o Monster
 - u Monument
 - Nose
 - Plant
 - Reptile
 - u v Rocket
 - u v Rocketship
 - u Space Creature
 - Spider
 - Spine
 - o Statue
 - u v Tree
 - Turtle
 - Wasp
 - o Woman
 - u Vase
 - u Viola
- as nose)
 - u Face, Cartoon (With Dd34 as nose)
 - Face, Human
 - u Face, Witch
 - Hat
 - u Head (Bird, duck, horse)
 - Horn
 - Insect (Not winged)
 - u Insect (Winged)
 - o Landscape
 - Map (Specified)
 - u Map (Unspecified)
 - u Nest
 - Plant
 - u Pot (Dd34 as handle)
 - u Rock
 - Skull
 - o Sphinx
 - o Statue (Bird)
 - u Weather Vane
 - u Wing (Airplane or bird)
 - o Wings

D4

- Alligator
- Anatomy
- Animal (Unspecified)
- Ant
- u Baboon
- Bee
- o Beetle
- Bird
- Bone Structure
- o Bug (With D1 as antennae or feelers)
- Bullet
- Cat
- o Cello
- Centipede
- Clitoris
- Crab
- u Cricket

D7

- Animal (Not winged)
- o Animal (Winged)
- u Arrowhead
- o Bird
- Bone
- u Cliff
- u Cloud
- o Crow
- u Duck
- o Eagle
- u Ears (Animal)
- u Face, Animal (With Dd34

Dd21

- Anatomy
- o Bug (D1 as feelers)
- u Crab
- Foliage
- Heart
- Jellyfish
- u Landscape
- o Nest
- Sea Animal
- u Shield
- Statue

Dd22

- Plant
- u Skirt
- X-ray
- Balls
- u Breasts
- u Boulders
- Buttocks
- u Eyes, bug or frog
- Ghosts
- Heads (Animal)
- u Heads (Human)
- o Hills
- u Hump (Camel)
- u Labia
- o Mountains
- Trees
- Warts

Dd28

- u Arrowhead
- Bird (Whole)
- u Hat
- Head (Animal)
- o Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Human-like w/hat)
- Pole
- Shoe
- u Tree

Dd25

- Animal
- Animal Rump
- u Face, Human-Abstract
- u Face, Human
- Trees

Dd23

- Airplanes
- u Birds
- Dots
- Flies
- u Insects
- o Islands
- Notes (Musical)
- Symbols

DdS26

- o Clouds
- o Eyes
- o Ghosts
- o Mask Details
- u Snow
- Trees
- o Windows

DdS29

- o Eyes (Abstract)
- Eyes (Human)
- u Flying Saucers
- o Ghosts
- o Holes
- u Mountains
- u Pyramids
- u Snow
- u Spaceships
- u Tents
- u Triangles
- u Wings

Dd27

- u Boat (With midline)
- o Buckle
- u Elevator (With midline)
- Face
- Head
- Heart
- u Shield
- u Spaceship
- Top
- Ulcer

Dd24

- o Bell
- Bug
- o Cello
- u Dress
- u Emblem
- Head
- u Helmet
- Human (Whole)
- u Human Figure (Lower half)
- u Lamp
- u Lantern
- u Monster

DdS30

- o Eyes
- o Ghosts
- u Human (In costume)
- Lungs
- u Snow
- Trees

Dd31

- u Feet
- Hammer
- u v Head (Rabbit)
- Head (Unspecified)
- u v Mountain peak
- Nose
- Root
- Skull
- Stinger
- u Tooth
- u v Volcano

DdS32

- u Bay
- Bird
- u Canyon
- Mask
- Vase

Dd33

- Ball
- Bell
- Bone
- Head (Animal)
- u v Head (Human)
- Lamp
- u v Mushroom
- u v Poodle Tail
- u Tail
- o v Tree

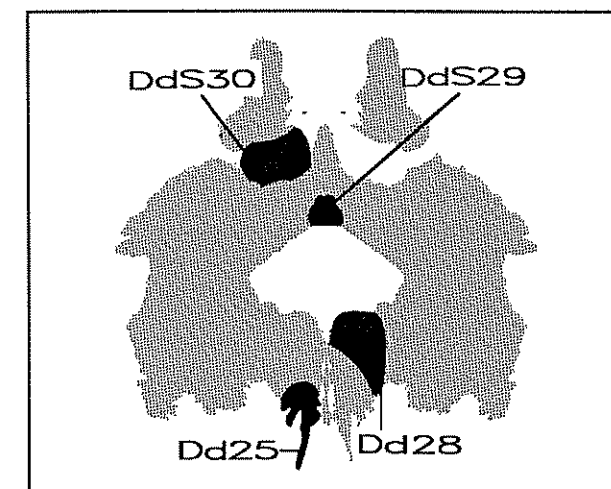
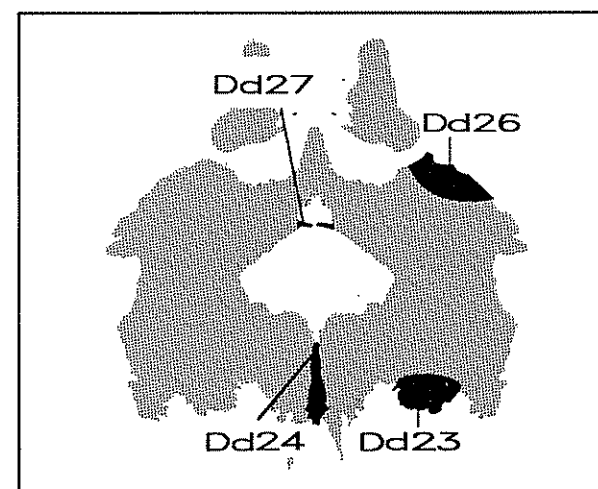
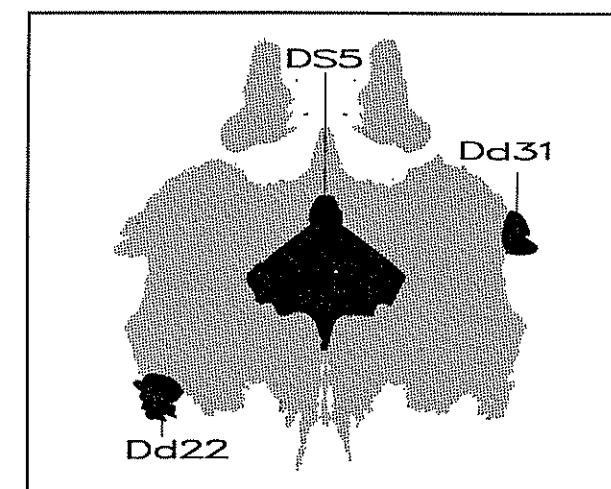
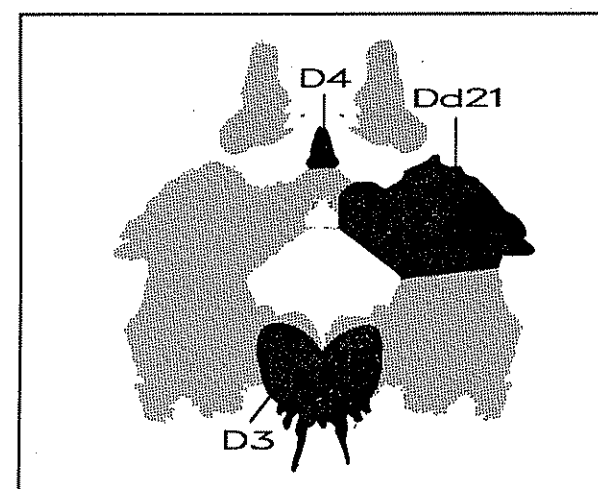
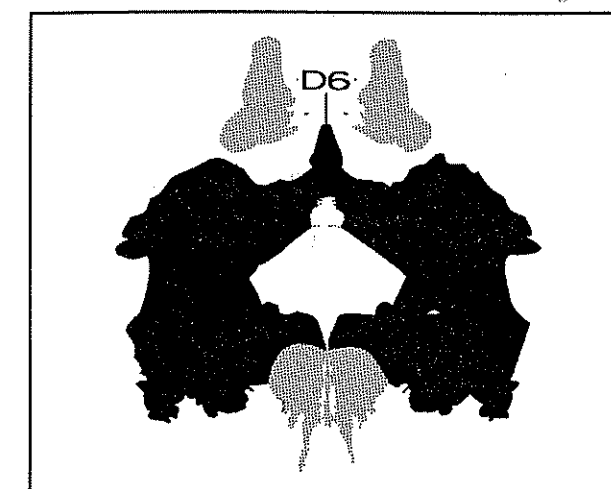
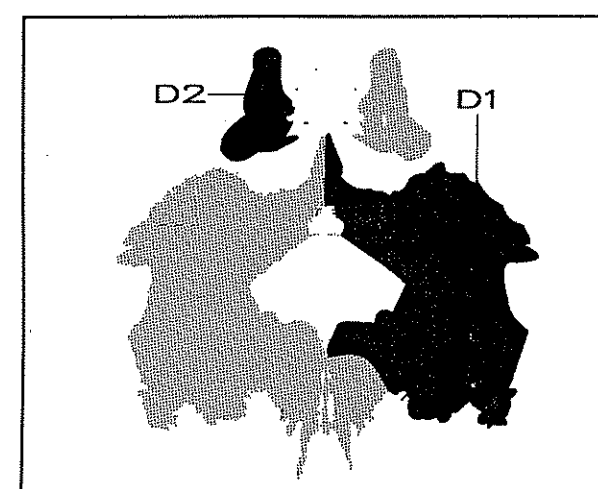
Dd34

- u Arrowhead
- u Blade (Knife)
- o Cliff
- Face
- o Fin
- u <Ghost
- Head
- Insect
- o <Mountain
- u Nose (Cartoon)
- u Rock
- u Saw
- u <Seal
- u <Shrub
- u <Tower
- o <Tree (Fir)
- u <Tree (Unspecified)
- u <Umbrella (Closed)

Dd35

- u <Dog
- Face (Animal)
- Face (Bird)
- u v Face (Human)

Figure 2: D and Dd Areas for Card II

CARD II

Popular is to D1: BEAR, DOG, ELEPHANT OR LAMB, HEAD OR WHOLE ANIMAL

Z Values: W = 4.5 ADJACENT = 3.0 DISTANT = 5.5 SPACE = 4.5

W

- Anatomy (Specific)
- u Anatomy (Unspecified)
- u Animals (Unspecified)
- u Art (Abstract)
- Badge
- Bat
- o Bears
- Bird
- u Birds (2)
- Body
- u Bookends
- Bug (Smushed)
- u v Bug (Winged)
- o v Butterfly
- o Cartoon Characters (Human or animal)
- u Cave
- u Chickens
- o Dancers
- u Design (Abstract)
- o Devils
- Disc (Anatomy)
- u Dogs (With D3 as blood or separate object)
- u Ducks
- u Emblem
- o v Explosion
- Face (Human or animal)
- o Fire & Smoke
- Flower
- Fly
- u Gorillas
- Heart
- u Hole (Bullet)
- o Humans or Human-like Figures
- Insect (Not winged)
- u Insect (Winged)
- Intestines
- Kidneys
- u Kite
- u Lamp (Ornamental)
- Lungs
- Map
- u Mask
- (Note: This category includes a variety of animal, cartoon, Halloween, party etc. masks)
- Meat
- u Monster
- u v Moth
- Mouth
- o Ornament
- u v Pelvis
- u Penguins (2)
- u v Phoenix
- Plant
- Rectum
- Spaceship
- o Statues (Human or animal)
- Stomach
- Throat
- u v Torches (With smoke)
- Tornado
- u Turkeys
- Vagina
- u Volcano
- u v Volcano (Erupting)
- v Wreath (Xmas)
- X-ray

D1

- Amoeba
- u Animal (Stuffed)
- u Animal (Unspecified)
- u Baboon
- o Bear
- Bird
- u <Buffalo
- o <Cat
- Chicken (No head)
- u Cloud
- Clown

- u v Coat
- o Cow
- o v Demon
- o Dog
- u v Dog
- o Elephant
- Fish
- u v Gorilla
- o <Hamster
- Hat
- Heart
- Hippo
- Human
- o v Human
- u Insect
- o Lamb
- u Landscape
- Leaf
- Machine
- Map
- o v Monster
- Monument
- o v Mountain(s)
- Pig
- o <Rabbit
- u Rock
- u Smoke
- Sponge
- u Tiger
- Tree
- Turtle
- u Warthog
- Wing

D2

- Anatomy
- u Angel
- Animals (Unspecified)
- o Bird
- u >Bird
- o Blood

Card II: ZW = 4.5 ZA = 3.0 ZD = 5.5 ZS = 4.5

FORM QUALITY 117

D2 (Continued)

- Boot
- Bug (Not winged)
- u Bug (Winged)
- o Butterfly (Side view)
- Candle
- o Cap
- Cell (Blood)
- u Chicken
- o Creature (Cartoon)
- u Devil
- u Finger Painting
- Fingerprint
- o Fire
- o Flame
- u v Footprint
- Hand
- o Hat
- Head (Animal)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Human-like)
- u v Holster
- u v Hummingbird
- u v Italy (Map)
- Kidney
- Lantern
- u Lava
- Leg
- u Lipstick Smear
- o Mask (Animal, bird, cartoon, human-like)
- u Meat
- Mitten
- Penis
- o Puppet (Hand)
- u Rabbit
- Rat
- u Rooster
- o Seal
- Shoe
- u Snail
- u v Sock
- u v South America (Map)
- Termite
- u Thumb
- Tongue
- Tooth
- o Torch
- Vase
- u Walrus

D3

- u Anemone (Sea)
- Ant
- Anus
- u Bagpipes
- Beetle
- o Blood
- Bug (Not winged)
- o Bug (Winged)
- o Butterfly
- Clamp
- u Coral
- o Crab
- Crawfish
- u Embryo
- o v Explosion
- Face (Animal)
- u v Face (Devil or monster)
- Face (Human)
- u Fan
- o Fire
- Fish
- u v Flower
- Fly
- Hair Ribbon
- u v Head (Animal, horned)
- Head (Animal, not horned)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- u v Headset (Radio)
- Heart
- u Insect
- u Jellyfish
- Kidney
- Lobster
- Lung
- u Manta Ray
- Mask
- u Meat
- u Menstruation
- u Monster
- u Moth
- o Paint
- u Plant
- u Snail
- u Spaceship
- o v Sun
- o v Torch
- o Vagina

D4

- o Volcano
- Uterus
- o Arrow
- o Arrowhead
- Bat (Baseball)
- Bell
- Bottle
- o Bullet
- u Candle
- o Capsule (Space)
- u Castle
- u Clippers
- Crucifix
- Crucifixion
- u Dome
- Door
- u v Drill
- Face
- u Hands (Praying)
- u Hat
- Head
- u Helmet
- Knife
- o Missile
- u Monument
- Mountain
- Nose
- u Penis
- u Penpoint
- u Pliers
- u Pyramid
- u Robot
- o Rocket
- Snake
- o Spaceship
- u Spear (Tip)
- o Steeple
- Tail
- o Temple
- o Tower
- u Tree (Fir)
- Tree (Unspecified)
- Vase
- u Weapon

DS5

- o Airplane
- u Archway
- u Basket
- Bat
- u Bell
- Bird
- Boat
- u Bowl
- Butterfly
- o Castle (May include D4)
- o Cave
- o Chandelier
- o Church
- u Crown
- u Diamond
- u Dome
- Dress
- u Drill
- u Fountain
- u Glass
- u Goblet
- u Hat (Woman's)
- Heart
- u Helmet
- o Hole
- u Island
- u Kite
- o Lake
- o Lamp
- o Light
- Mask
- o Missile
- Mouth
- o Ornament
- u Pendant
- o Rocket
- u Silhouette (Human, dancer or skater in costume)
- u Snowflake
- o Spaceship
- u Steeple
- u v Sting Ray
- Stomach
- u Temple
- o Top
- o Tunnel
- u Vagina
- o Vase
- u Well

D6

- Anatomy
- u Animals (2 Unspecified)
- o Animals (2, meeting criterion for o as D1)
- Backbone
- Bat
- Bird
- u Butterfly
- u Cloud(s)
- u Doughnut
- u Drainpipe (with DS5)
- Humans (2)
- o v Humans (2)
- Insect (Not winged)
- u Insect (Winged)
- u Island
- u Landscape (Often with DS5 as lake)
- Lungs
- Map (Specified)
- u Map (Unspecified)
- u Moth
- u Mountain
- o v Pelvis
- Rug
- u Spaceship (Usually with reference to DS5)
- u Spinal Cord (Slice, may include DS5)
- Stomach
- o v X-ray (Pelvic)
- X-ray (Specific other than pelvic)
- X-ray (Nonspecific)

Dd21

- Beak
- Bird
- Ear
- Frog
- o Head (Animal)
- Head (Bird)
- Head (Fish)
- Head (Human)

- o Mountain
- Nest
- Seal
- Shrub
- X-ray

Dd22

- o v Bush
- Chicken
- Head (Animal)
- u v Head (Human)
- u v Rabbit
- u v Rock
- Tree

Dd23

- u v Bush
- Frog
- Head
- u v Mountain
- u v Rock
- Tree

Dd24

- u Anus
- u Bowling Pin
- u Bullet
- u Candle
- Face
- u Ghost
- Human
- u Human-like Figure
- u Penis
- u Rocket
- Tooth
- u Totem
- o Vagina
- u v Waterfall

Dd25

- o Antennae
- o Antlers
- u Feelers
- o Horns
- u Icicles
- u Needle
- u Spear
- u Spike
- u Stick
- Tail
- Tusk

Dd26

- o Blood
- u Caterpillar
- o Fire
- u Sunset
- Walrus
- u Worm

Dd27

- u Bridge
- u Claw
- Nail
- Tail
- Wall

Dd28

- u Bloodstain
- Head
- Turtle
- u Varnish
- u Wood (Stained)
- X-ray

DdS29

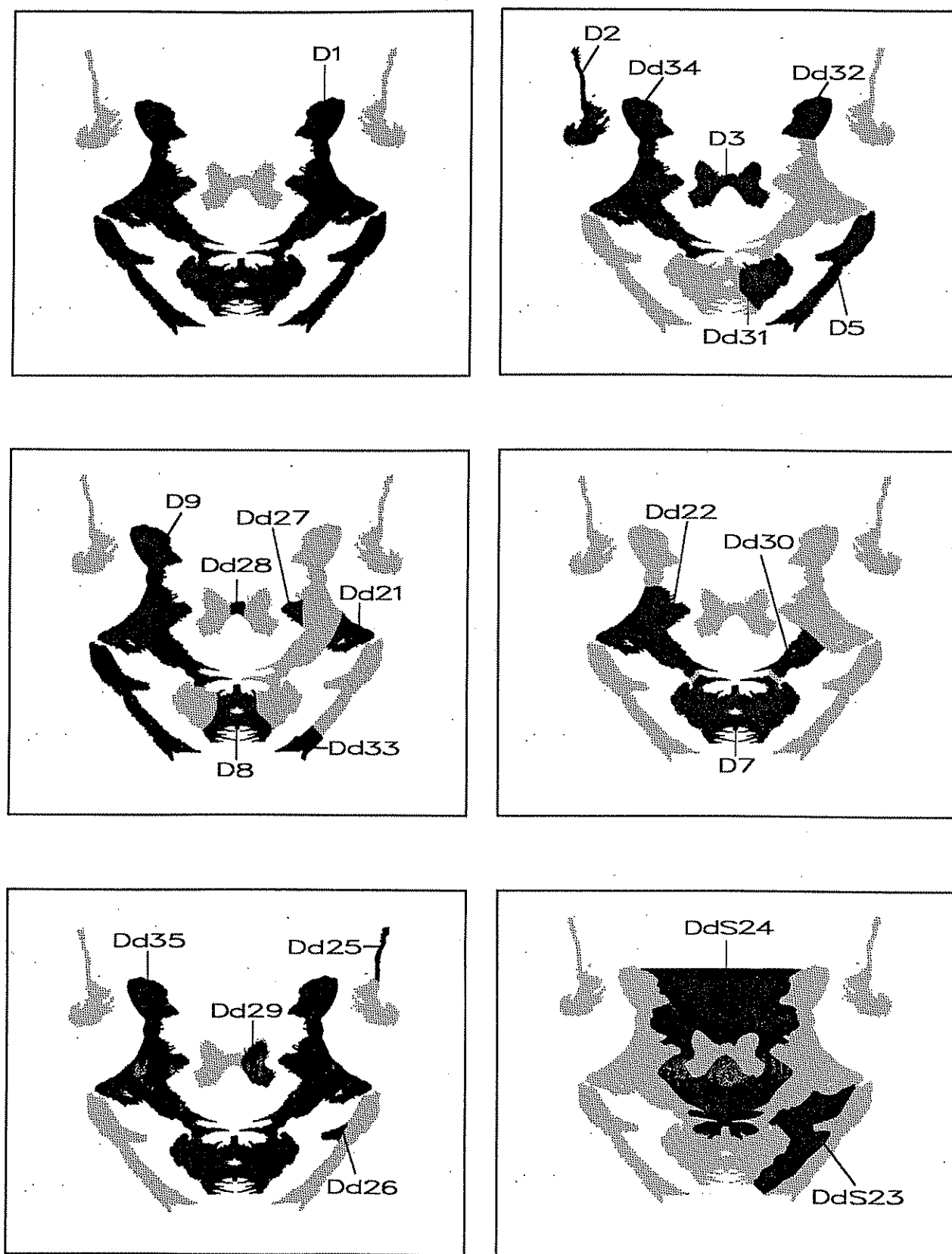
- u Cave
- u Cup
- u Dome
- u v Goblet
- u Pottery
- u Tunnel

DdS30

- Clam
- Eyes
- Head
- u Inlet
- Oyster

Dd31

- u Beak
- Claw
- u v Ears (Animal)
- u Faces
- Head (Animal)
- u Head (Human)
- u Head (Human-like)
- u <Mountains
- u Stone Sculpture
- Trees

CARD III

Popular is to D1 or D9: Human Figure or Representation Thereof

Z Values: W = 5.5 ADJACENT = 3.0 DISTANT = 4.0 SPACE = 4.5

W

(Note: Most W responses that involve a single object will be coded - as the blot is broken. In a few instances, response frequencies argue in favor of a u coding for answers which conform to the contours and are not largely dependent on arbitrarily created contours. W responses coded o will usually involve multiple objects)

- Anatomy
- Animal
- o Animals (As D1 in a scene with other objects, such as in a circus. All other objects included must be codeable as o if reported separately)
- Ant
- u Art (Abstract)
- u Badge
- o Birds (As D1 in a scene with other objects such as in a cage. All other objects included must be codeable as o if reported separately)
- u Bowl (With handles and design)
- Bug
- Butterfly
- Cat
- u Chandelier
- Crab
- u Emblem
- Face
- Flower
- Fly
- Frog
- u Frog (Dissected)
- Gorilla

- Human
- o Humans or Human-Like Figures (As D1 in a scene with other objects each of which would be coded as o if reported separately, such as in ceremonies, parties, playgrounds, etc.)
- Insect
- u v Islands
- Jack-O-Lantern
- Jellyfish
- u v Landscape
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- u v Monster
- Moose
- Rib Cage
- Skeleton
- Spider
- u v Vase (With handles and design)
- X-ray
- o Humans (2 with D7 as separate object)
- Humans (2 with D7 or Dd31 included as a part of the human figure)
- u v Humans (With D5 as arms)
- Insect
- u Keel (Boat with D5 as supports)
- o v Landscape
- Lobster
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- o Monkeys (With D7 as separate object)
- u v Monster (Alien, robot)
- u v Mountain (Usually with snow)
- o Ostrich (2)
- o Pelvic Structure
- o Sheep (2, or lambs)
- Skeleton
- Skull
- Spider
- Trees
- Tunnel
- u Vase
- o X-ray (Pelvis)
- u X-ray (Unspecified)

D1

- Animal
- u Animals (2 Unspecified)
- Ant
- u v Arch
- Bird
- o Birds (2)
- o Bone Structure
- Bug
- u v Cave Entrance
- Dog
- o Dogs (2 with D7 as separate object)
- o Dolls (2)
- u Frog (Dissected)
- u v Gremlin
- Human

D2

- u Amoeba
- Anchor
- o Animal (Long tailed)
- Animal (Not long tailed)
- Artery
- Berries
- o Bird
- o Blood

D2 (Continued)

- Bone
- Brain
- Bug
- u Chandelier
- o Chicken (Hanging)
- Club
- Cocoon
- u Coral
- o Decoration (Unspecified)
- o Devil
- Dog
- Dragon
- Duck
- o Embryo
- u Esophagus
- u Fetus
- o Fire
- Fish
- u Fishhook
- o v Flamingo
- Flesh
- u v Flower
- Fly
- u Germ
- u Guitar
- o Hat (Clown or Costume)
- Head (Animal)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Human-like)
- Heart
- u Hook
- o Human (This class of response includes many varieties of the human figure with the blot held in various positions, such as acrobat, child, gymnast, etc.)
- o Human-Like Figure (This class of response includes many variations of cartoon, mythological, or science fiction figures such as devil, dwarf, elf, imp, etc.)
- Insect
- Intestine
- u Island
- u Kidney
- u Lantern
- Lung
- o Meat (Hung)
- o Monkey
- o Neuron
- u Note (Musical)
- o v Parrot
- u v Pipe
- u v Plant
- o Pot (Hanging)
- o v Puppet
- Rabbit
- Raindrops
- u Robot
- u Rope (Vine)
- u Sea Horse
- Snail
- Snake
- u Statue (Abstract)
- u Statue (Animal)
- o Statue (Human)
- Stick
- u Stomach
- o Symbol (Abstract)
- u v Tree
- o Umbilical Cord (With placenta)
- Vase

D3

- Antennae
- Antlers
- Bat
- u Bellows
- Bird
- o Blood
- u Bone
- o Bow
- Brain
- Brassiere
- Breasts
- Breastbone
- o Butterfly
- u Chair (Back of typists)
- Crab
- u Dam (Between hills)
- o Decoration (Unspecified)
- Dragonfly
- u Dumbbell

- u Emblem (Abstract)
- u Exercise Apparatus
- Eye Glasses
- u Eye Shades
- o Fire
- Fly
- u Fossil
- Girdle
- u Hang Glider
- Heart
- Helmet
- Human(s)
- Insect (Not Winged)
- u Insect (Winged)
- Intestine
- u Island
- u Kidney
- u Kite
- Lips
- o Lungs
- Mask
- u Mosquito
- o Moth
- Mouth
- Nose
- u Noseguard
- Nostrils
- Oranges
- o Pelvic Structure
- o Ribbon
- Seed
- Skeleton
- u Slingshot
- u Spinal Cord (Cross Section)
- u Sun Glasses
- Testicles
- Trees
- u Wasp
- u Wing
- Wishbone

D5

- u Arm
- u Arrow
- Bird
- u Bomb
- Bone
- Bug

D5 (Continued)

- u Bullet
- u Claw
- u Club
- o Fish
- Gun
- Hand
- Horn
- u Island
- o Leg (Animal)
- o Leg (Bird)
- o Leg (Human)
- u Leg (Insect, usually spider)
- u Limb (Tree)
- u Log
- Map
- u Missile
- Pen
- u Peninsula
- u Rocket
- o Shark
- Snake
- u Spaceship
- u Spear
- u Stick
- u Torpedo
- Tree
- Vine
- Head
- u Head (Monster)
- Heart
- u Island
- Kidney
- Lungs
- u v Mushrooms
- o Nest
- o Pelvis
- u Pumpkin (Halloween)
- Ribs
- o Rock(s)
- u Shadows
- u Smoke
- Stomach
- u Table
- v Tornado
- o v Trees (DdS24 Lake)
- Vagina
- u Vertebrae
- o X-ray (Pelvis)
- X-ray (Specific other than pelvis)
- u X-ray (Unspecified)

D7

- Anatomy
- Animal
- o Basket
- Beetle
- o Bones
- Buckle
- Butterfly
- Cactus
- o Cauldron
- u Coal (Piece)
- o Crab
- u Drum
- Ducks
- Eye Glasses
- Face
- o Fireplace
- u Gate
- u v Basket
- o Bones
- Brain Stem
- Chest
- u Crab
- Dragon
- u Face (Alien, monster)
- u Hour Glass
- u Lake (In Mountains)
- u Lamp
- u Monster
- Pumpkin
- o Ribs
- River
- u Skeletal (Specific other than ribs)
- o Skeletal (Unspecified)
- u Stone
- u v Torch
- Vagina
- u v Vase

D8

- u v Landscape
- o Monkey
- u Monster
- u v Mountain
- u Parrot
- o Puppet
- Rabbit
- Root
- o Sheep
- u Skeleton
- Spider
- u Statue
- Tree
- o Witch
- X-ray

D9

- u v Wine Glass
- X-ray
- Anatomy
- u Animal (Unspecified)
- Ant
- o Bird
- Bug
- o Cartoon Figure
- u Chicken
- u Cloud
- u Demon
- o Dog
- o Doll
- u Duck
- Foliage
- u Ghost
- o Human
- Insect
- u Jack-In-The-Box
- King Kong
- o Lamb

Dd21

- u Bird
- Bomb
- u Cliff

Dd21 (Continued)

- Dog
- Head (Animal)
- o Head (Bird)
- o Head (Fish)
- Head (Human)
- u Landscape
- o v Mountain
- u Peninsula
- u v Tree

Dd22

- Animal
- o Bird
- Bone
- u Cloud
- u Human (Upper Half)
- u v Landscape
- Rodent
- u Statue

DdS23

- u Bird
- u Cloud
- u Ghost
- Head
- u Water

DdS24

- u Bowl
- Head
- u Lake
- u v Lamp
- u v Mushroom
- u Snow
- u v Statue
- u Vase

Dd25

- u Esophagus
- Face
- Head
- u Root
- u Rope
- Spear
- u Stick
- u String
- u Tail
- Tool
- u Tube
- u Umbilical Cord
- u Worm

Dd26

- u Duck Bill
- u Fin
- Head
- Leg
- o Penis
- u Stump

Dd27

- o Breast
- Building
- o Head (Animal)
- o Head (Bird)
- u Head (Fish)
- Head (Human)
- u v Mountain
- u Nose
- Skull

Dd28

- u Corset
- u Dam
- u Doors (Swinging)
- Face
- Head
- u Net
- Tooth

Dd29

- Airplane
- Arrow
- u Arrowhead
- u Bird
- u Breast
- u Butterfly
- u Cartoon Character
- Fetus
- Head
- Heart
- Human
- Insect
- Kidney
- Tent
- u <Valentine

Dd30

- u Arm
- Club
- Foot
- Hand
- Head
- u Icicle
- u Log
- Missile

Dd31

- Anatomy
- u Animal
- o Ball
- u Balloon
- o Basket
- u Bones
- u Boxing Glove
- u Cloud
- Earmuffs
- Embryo
- Eyes
- Face
- Fan
- u Feather Duster
- u Gourd
- Hat
- Head (Animal)
- o v Head (Human)
- o v Head (Skeletal)
- u Kettledrums
- Lamp
- Lungs
- u Mittens
- Mountains
- o Pot
- Shoes
- o Skeletal
- o v Skull
- u Smoke
- o Stones
- o v Trees
- Turtle
- Womb

Dd32

- Animal
- Ball
- u Clam
- u Coconut
- Egg
- Eye
- Fish
- Head (Animal)
- o Head (Bird)
- o Head (Human)

- u Mask
- u Oyster
- u Rock
- u Statue

Dd33

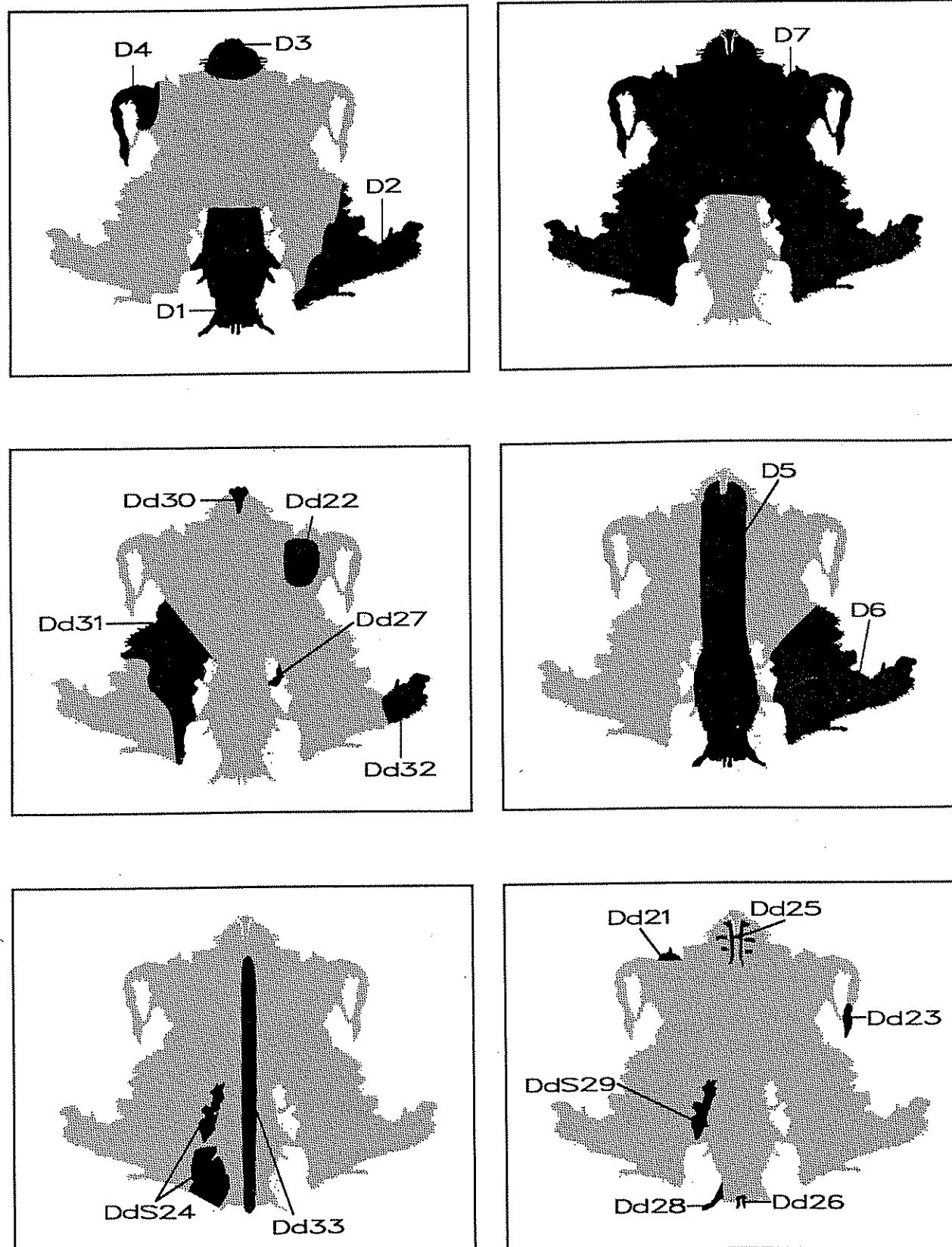
- u Claw
- u Finger
- u Foot
- Fork
- u Hand
- Head (Animal)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- o Hoof
- Penpoint
- o Shoe
- Spear

Dd34

- Animal
- o Bird
- Fish
- o Human (Upper part)
- Insect
- o v Landscape
- o v Mountains
- Skeletal
- X-ray

Dd35

- u Arch
- o Birds (2)
- u Bones
- u Bowl
- Crab
- Frog
- u Islands
- o v Landscape
- u Mountains (Aerial view)
- o Pelvis
- Trees
- u Vase
- o X-ray (Pelvis)
- X-ray (Specific other than pelvis)
- u X-ray (Unspecified)

CARD IV

Popular is to W or D7: HUMAN OR HUMAN-LIKE FIGURE

Z Values: W = 2.0 ADJACENT = 4.0 DISTANT = 3.5 SPACE = 5.0

W

- Amoeba	u Frog	o Pelt
o v Anchor	u Fungus	o v Pelvis
o Animal	o Giant	o v Plant
u Anteater (Squashed)	o Gorilla	u Robe
u Anteater	u Groundhog	u Robot
o v Badge	u Head (Animal)	u Rock
o v Bat	- Head (Bird)	- Rocket
u Bell	- Head (Human)	- Root
u v Bird	u Head (Reptile)	o Rug
o Boots (On pole)	- Helmet	u Scarecrow
- Brain	o Hide (Animal)	o Sea Animal
- Bug (Flattened)	o Human	u Seaweed
u v Bug (Winged)	(Note: This class of response may involve W as the human figure or D7 as the human figure with D1 as a second object, such as bike, seat, stump, etc. The card must be upright).	o Skin (Animal)
- Building	o Human-like Figure	- Skull (Animal)
- Bull	u Humans (2, leaning against center object)	u Smoke
o Bush(es)	o Hunchback	- Snail
o Butterfly	u Ice Cream Cone	- Snowflake
- Candle	- Insect	u Sponge
u Canyon (Often with center area as river)	u v Insect (Winged)	u Squid
u Carcass (Animal)	u Island (Unspecified)	u Squirrel (Flying)
- Cave	- Jello	u Squirrel
u v Chandelier	- Jellyfish	u Statue
u Cloud(s)	u Kite	o v Sting Ray
o Coat (On pole)	o Landscape	u Teenage Mutant Ninja Turtle
- Coral	o <Landscape (Reflected)	u Temple
- Crab	o Leaf	o Tree
o v Crest	- Lettuce	- Tornado
u Design (Abstract)	- Lobster	- Turtle
u Dinosaur (Front view)	- Lung(s)	u v Urn
u Dirt	- Map (Specific)	u Volcano
u Dog (Sitting, usually facing away)	o Map (Topographic, nonspecific)	u v Waterfall (As D1 with landscape around)
u Dragon (Front view)	u Map (Unspecified)	o X-ray (Pelvis)
u v Eagle	u Mask (Usually science fiction)	- X-ray (Specific other than Pelvis)
- Elephant	- Meat with bone	u X-ray (Unspecified)
o v Emblem	o v Monster	
- Embryo	u v Moth	
u v Explosion	u Mountain	
- Face	u Mud	
u v Flower		
u Forest (Top view)		
u Fossil		
u v Fountain		

D1

- Alligator
- Animal
- u Bug
- o Bush(es)
- o v Cactus
- u v Candle
- u v Castle
- o Caterpillar
- Crab
- Crawfish
- u v Crown
- Fish
- o v Head (Animal, horned or horse)
- v Head (Animal, specific not horned or horse)
- u v Head (Animal, not specific)
- u v Head (Bird)
- u Head (Dragon)
- v Head (Human)
- o v Head (Insect)
- u v Head (Monster)
- v Head (Reptile other than turtle)
- u v Head (Turtle)
- u v Head (Snail)
- Human
- u v Hydrant
- o Insect
- Intestines
- Lamp
- u v Lighthouse
- u Medulla
- Nose (Human or animal)
- u Nose (Fictional human or animal)
- Penis
- Shell
- o Shrub
- Skull
- u Snail
- Snake
- o Spinal Cord
- o Stool
- u v Stove (Wood burning)
- o Stump
- u Tail

- o Tree Trunk
- o Vertebrae
- Worm
- X-ray

D2

- o <Bear
- Boat
- Bone
- u Cliff
- u Cloud
- Cow
- o v Dog
- Emblem
- o Foot
- o <Head (Animal, flat or stubby nose such as bear, dog, pig, seal, etc.)
- u <Head (Animal, not specific)
- Head (Bird)
- u v Head (Camel)
- o <Head (Human)
- Head (Insect)
- Head (Reptile)
- u Landscape
- u Map (Africa or South America)
- Map (Specific other than Africa or South America)
- u Map (Unspecified)
- u Peninsula
- o <Pig
- u Rock
- o <Seal
- o Shoe
- u Sphinx
- u Statue
- u <Totem
- u <Wave
- u Wing
- X-ray

D3

- Anus
- u Brain
- Beak (Bird)
- o Bud (Flower)
- u Bush
- u Butterfly
- u Cabbage
- u Clam
- u Crown
- Face
- u Fan
- o Flower
- o Head (Animal, flat faced such as cat, monkey, owl, etc.)
- Head (Animal, specific but not flat faced)
- u Head (Animal, unspecified)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Monster or science fiction)
- Head (Reptile)
- Insect (Not winged)
- u Insect (Winged)
- u Leaf
- u Mountain
- u Mushroom
- o Sea Shell
- u Shrub
- u Tam o' Shanter
- u Tree (Top)
- u Vagina

D4

- Animal
- u Arm (Deformed)
- Arrow
- o Bird (Long necked)
- o Branch (Tree)
- u Cap (Stocking)
- o Claw
- o Diver (Back flip)

D4 (Continued)

- Ear
- u Eel
- Fish
- u v Fish hook
- Flower (Dead)
- o Handle
- Head (Animal)
- o Head (Bird)
- u Horn (Animal)
- o Human (Bending or diving)
- o Icicle
- Leg
- o Lizard
- u Nail (Bent)
- u Peninsula
- Penis
- u Root
- o Snake
- u Tail
- u Trunk (Elephant)
- o Vine (Hanging)

- o X-ray (Spine)
- u X-ray (Unspecified)

D6

- o <Animal (As D2 on hill or rock)
- o Boot
- Face
- o Foot
- u v Head (Camel)
- u v Head (Cartoon animal)
- o <Human (As D2 sitting in a chair or on a hill)
- Italy
- o Leg
- u Map (Italy)
- Map (Specific other than Italy)
- u Map (Unspecified)
- u Rudder
- Sea Animal
- u Shoe
- u Smoke
- u v Wing

- u Island
- o Mask
- o Monster
- u Mountain
- o v Pelvis
- u Squirrel
- u Statue

Dd21

- Apple
- u Crown
- o Face (Human, profile)
- Fist
- Head (Animal)
- o Head (Human)
- u Hut
- u Landscape
- u Temple
- u Tent
- Wart

D5

- o Bone (Skeletal)
- o Canyon
- o Column
- Crayfish
- u Drill
- Fish
- u v Fountain
- o Gorge
- Insect
- o Pole
- o River
- Rocket
- o Spinal Cord
- Statue
- u Totem
- Tree
- o Vertebrae
- o Waterway
- u Worm
- u X-ray (Specific other than spine)

D7

- u v Anchor
- o Animal
- u v Badge
- o v Bat
- u Bird
- Bug
- Crab
- Face
- u Fossil
- u Frog
- o Giant
- o Gorilla
- Head
- u Helmet
- o Hide (Animal)
- o Human
- o Hunchback

- Eye
- Face
- Head
- Moon
- Shrub

Dd22

- u Beak
- Head (Animal)
- o Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Reptile)

DdS24

- u Clouds
- u Ghosts
- Head(s)
- u Snow

Dd25

- Face
- Human(s)
- Human-Like Figure(s)
- u Landscape (Aerial view)

Dd26

- Clitoris
- u Feet
- u Fingers
- u v Ghosts
- Heads (Animal)
- u Heads (Bird)
- Heads (Human)
- Humans
- u v Human-Like Figures
- u Legs
- u Snakes
- Teeth
- Trees
- u Worms

Dd27

- u Bridge
- u Cliff
- Foot
- Tail

Dd28

- o Antennae
- Claws
- Feet
- u Horns
- Legs
- Roots
- u Stingers (Insect)

DdS29

- u Clouds
- u Ghosts
- u Lakes
- u Monsters

Dd30

- u Beak
- Face
- u Flower
- Heart
- Human
- u Nail
- o v Rocket
- u Tack
- o Tee (Golf)
- Tongue
- u Tooth
- u Waterfall

Dd31

- Animal
- Bird
- u Ghost
- Head (Animal)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- u v Head (Human-like)
- Human
- Rock
- Root
- u v Seal
- u v Statue
- Tree
- u v Witch

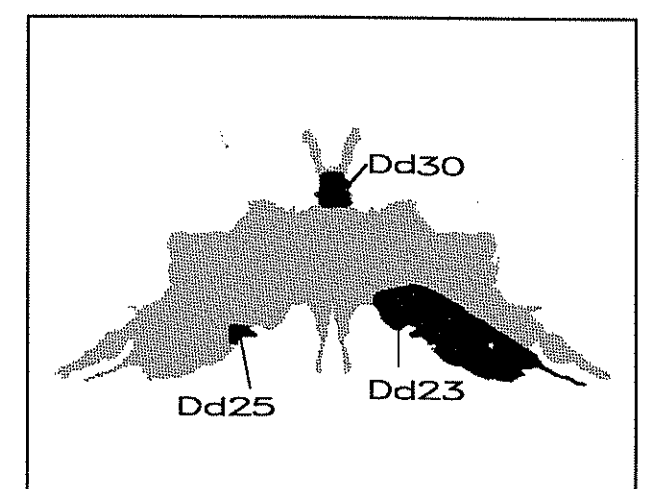
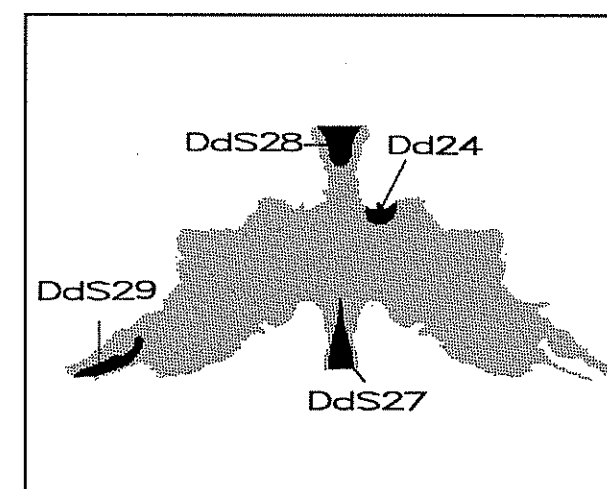
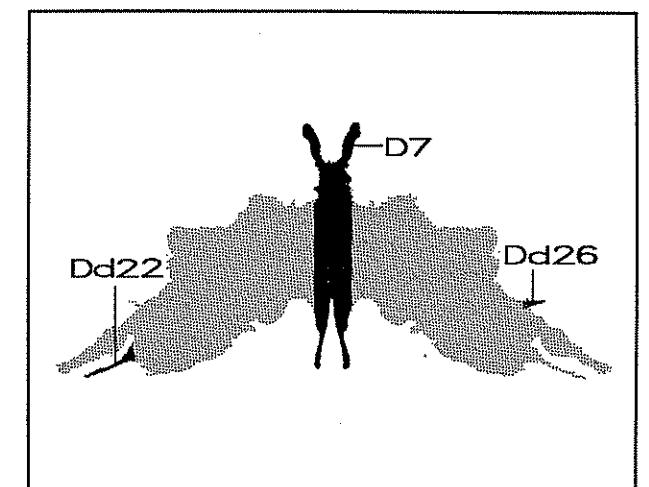
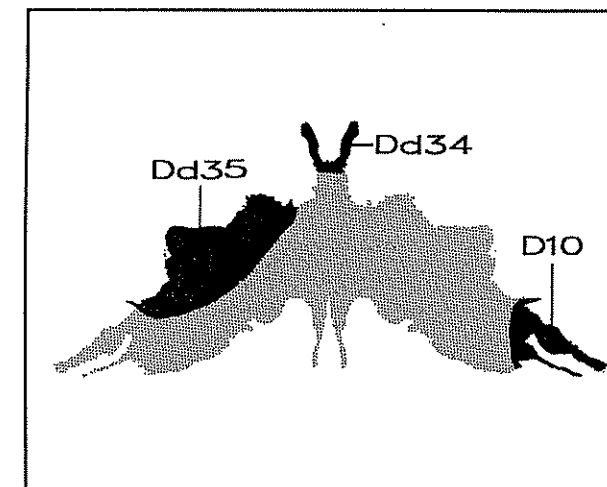
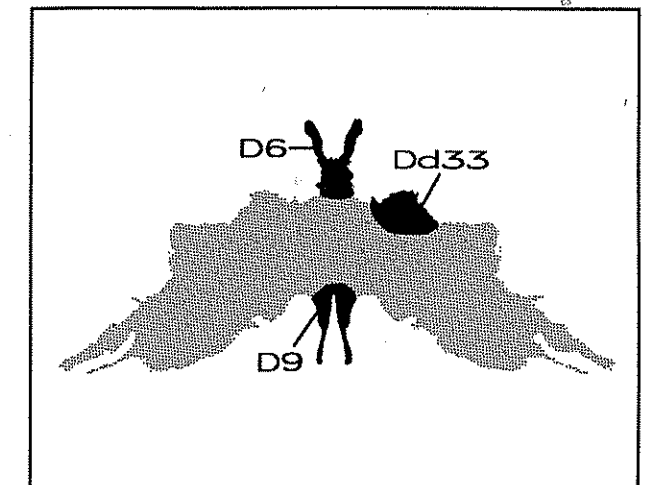
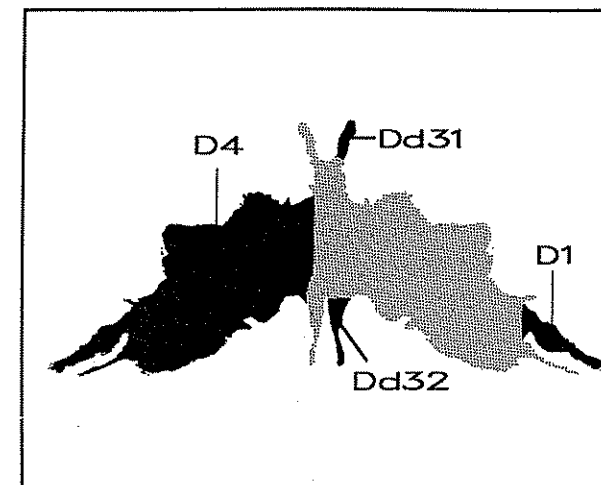
Dd32

- Fist
- u <Head, Animal
- u v Head (Animal with flat or stubby nose)
- u v Head (Human)
- u Rock
- u Toe

Dd33

- o Bone (Skeletal)
- o Crayon
- u Drill
- o Gorge
- u Pole
- o River
- o Spine
- o Waterway

Figure 5: D and Dd Areas for Card V

Popular is to W: BAT OR BUTTERFLY

Z Values: W = 1.0 ADJACENT = 2.5 DISTANT = 5.0 SPACE = 4.0

W

u v Acrobat (Doing handstand)	u Flower	- Skeleton
u Airplane	u Foliage	u v Smoke
- Anatomy	u Fur	u Spaceship
- Anchor	- Gnat	- Spider
u Angel	u Goose	u Stole (Fur)
- Animals	- Grasshopper	u Stone
o Animals (2 Butting heads)	- Hairpiece	- Tent
- Badge	- Head	- Tree Stump (Reflected)
- Banana	u Hill (With trees)	u <Tornado (Reflected)
o Bat	u Hornet	- Umbrella
- Beetle	- Human	o Vampire
o Bird (Beak D6)	o Human (In costume)	u Vulture
u Bird (Beak D9)	o Human (Hang gliding)	u Wasp
o < Bird (To midline, being reflected)	o Humans (Back to back)	u Wings
u Bookends	u Human-Like Figure (Specified with giant arms or wings)	u v Wok (Cooking)
u Boomerang	- Ice	o X-ray (Pelvis)
- Bug (Not winged)	- Insect (Not winged)	- X-ray (Specific other than pelvis)
u Bug (Winged)	o Insect (Winged)	u X-ray (Unspecified)
o Butterfly	- Kangaroo	
u Cape	- Kidney	
- Cat	u Kite	
u Cloth (Piece)	o Landscape	
u Cloud(s)	u Leaf	
- Clove	- Lung(s)	
u Coal (Piece)	- Machine	
- Coat	- Map	
- Coral	- Microorganism	
o Crow	u Monster	
o Dancer (In costume)	u Mosquito	
u Demon	o Moth	
u Devil (Sometimes winged)	u Mountain	
o Dracula	u Mustache	
u Duck	- Neckbone	
u Eagle	u Ornament	
- Elves	u Ostrich	
- Explosion	u Peacock	
u Fairy	u Pelvis	
- Fern	o v Pelvis	
- Flag	- Propeller	
u Flea	u Pterodactyl	
u Fly	- Pump	
	- Ribs	
	u Rower (In boat)	
	- Sailboat	

D1

u Arm
- Arrow
o Bone
- Cylinder
- Eel
- Fish
u Foot (Animal)
- Foot (Human)
- Head (Animal)
u Head (Cartoon animal)
- Head (Human)
o Head (Reptile)
o Leg (Animal)
o Leg (Human)
u Limb (Tree)
u Log
u Muscle
- Nose
u Root

Card V: ZW = 1.0 ZA = 2.5 ZD = 5.0 ZS = 4.0

FORM QUALITY 133

D1 (Continued)

u Skull (Animal)
- Spear
u Stick
- Wrench

D4

- Alligator
o Animal (With head at D7)
- Anteater
u Blanket
o Bush(es)
u Cloud
- Crab
- Driftwood
u Fan
u Head (Alligator)
- Head (Animal)
- Head (Bird)
o Head (Human, profile)
o Human (Reclining)
- Insect
- Jellyfish
- Kangaroo
u Landscape
- Leaf
- Leg
u Leg (As D1 in clothing)
u Leg (Chicken or turkey cooked)
u Map
- Mud
u Plant
o Rock
u Shoulder Pad (Football)
- Skin
u Sleeping Bag
o v Smoke
u <Swan
- Tree
u Weed
u <Wing

D6

u Antennae
u Badge
- Bird
u Clippers
u v Elves
o Face (Animal, long eared)
- Face (Human)
o Face (Human with mask)
- Face (Unspecified)
u Fingers (2, As in victory sign)
u v Forceps
u Hat (Mickey Mouse)
o Head (Animal, with horns or long ears)
u Head (Animal)
u Head (Insect)
- Head (Human)
o Head (Human, In costume or with mask)
u <Head (Reptile)
- Head (Reptile)
u Human (Lower half)
u Insect (With antennae)
u Pliers
u v Robot
u v Sawhorse
u Scissors
u Slingshot
u Statue
- Tuning Fork
u Tweezers
- Vase
u Wishbone

D7

u Alien
o Animal (Horned or long eared)
- Animal (Not horned or long eared)
u Ballerina (In costume)
- Beetle
- Bone

D9

u Bug (With antennae)
o Demon
o Devil
- Fish
- Human (2)
o Human (In costume)
u Humans (2, with arms raised)
u Human (Mythological)
u Insect (With antennae)
u Monster
o Rabbit
- Skeleton
u Snail
- Tree
-
u Beak
u v Bells
o v Birds (2, long-neck)
u v Brooms
u Chopsticks
u Clamp
u Cleaners (Vacuum)
- Feet (Animal)
o Feet (Bird)
- Feet (Human)
o v Flamingos
o v Geese
u <Head (Alligator)
- Head
u Heads (2, Birds)
- Insect(s)
u Legs (Animal)
o Legs (Bird)
- Legs (Human)
u Pliers
- Stethoscope
o Swans
u Tail(s)
o Tweezers
- Vagina
o Wishbone

D10

- u Bones
- Coral
- Head (Animal)
- u Head (Bird)
- u Head (Cartoon)
- o Head (Reptile)
- Insect
- u Legs (Animal)
- Legs (Bird)
- u Legs (Human)
- Nose
- u Peninsula
- u Pincers (Crab)
- u Pipe Wrench
- o Roots
- u Wood (Driftwood, logs or sticks)

Dd22

- o Arrow
- u Bayonet
- u Crutch
- Finger
- Head (Animal)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- Insect
- Leg (Animal)
- u Leg (Bird)
- Leg (Human)
- o Limb (Tree)
- o Reptile
- o Spear
- o Sword
- o Tail

Dd23

- u Coastline
- Head (Animal)
- Head (Human)
- u Landscape

Dd24

- u Bird
- Breast
- u Ghost
- Human
- u Monster
- u Nipple
- u Tent
- u Tree

Dd25

- u Cannon
- Hat
- Penis
- u Rock
- Thumb
- Tree

Dd26

- u v Bird (In flight)
- u Branch (Tree)
- Head
- Reptile
- Tree

DdS27

- u Cone
- u Ghost
- u Inlet
- u Spike
- u Tower
- u v Vase

DdS28

- u v Bell
- u Cup
- Helmet
- u v Hill
- u Inlet
- u v Mountain
- u Vase

DdS29

- u Inlet
- u River
- Snake

Dd30

- Ball
- Face (Animal except cat or rabbit)
- u Face (Bird)
- u Face (Cat)
- Face (Human)
- u Face (Rabbit)
- u Head (Animal)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- o Mask
- Skull

Dd31

- o Bone
- u Ear (Animal)
- u Elf
- u Finger
- Foot
- Head
- Human
- u Leg
- u Penis
- u Stick
- Tree
- u Worm

Dd32

- u Antennae
- o Beak
- o v Bird (Long neck)
- u Bone
- u Club
- Finger
- o Head (Bird)
- Match
- Root
- Snake
- o v Swan
- Tree

Dd33

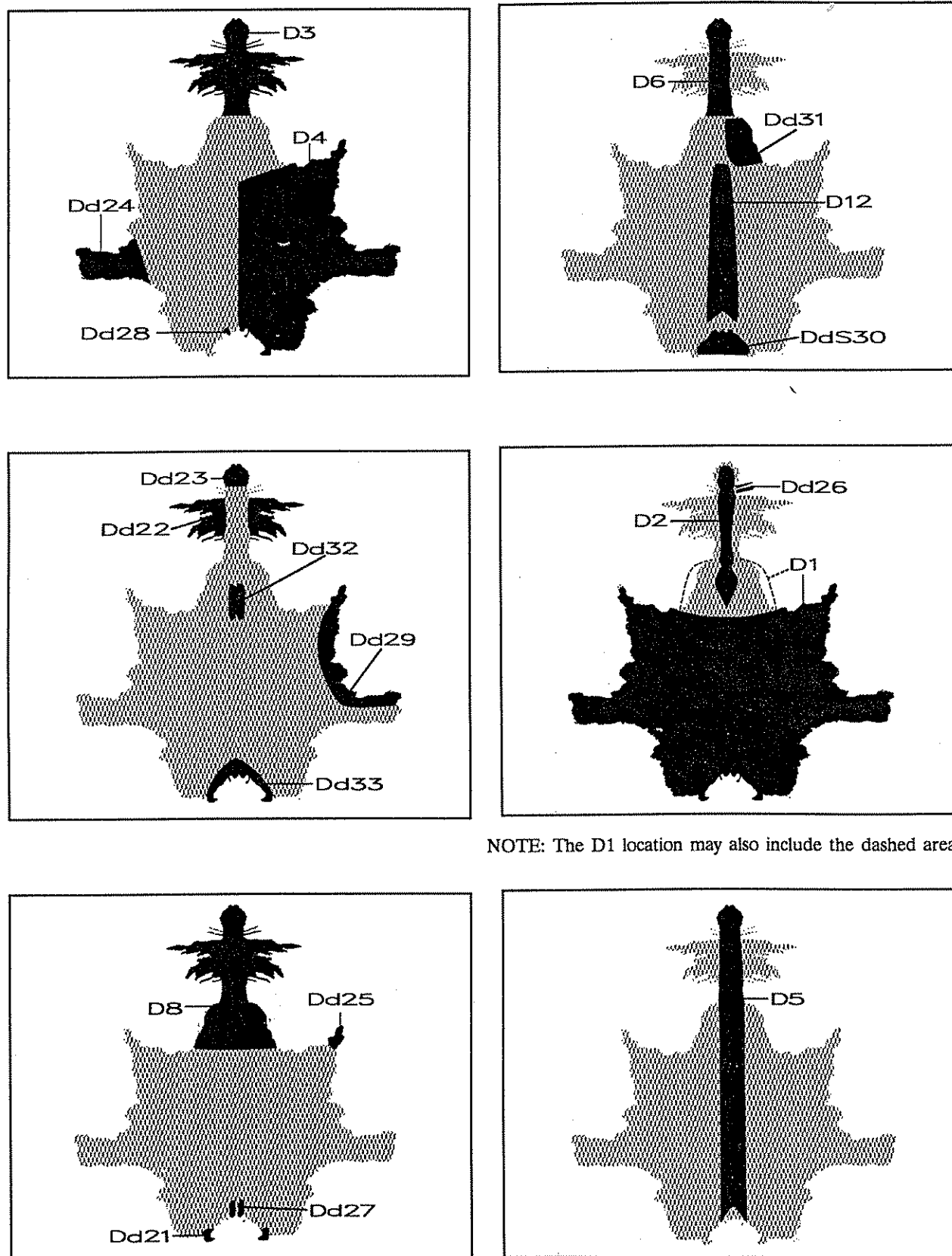
- Breast
- Head (Animal)
- Head (Human)
- u Head (Human-Like)
- o Hill
- o Mountain
- u Shrub(s)

Dd34

- o Antennae
- u Beak
- u Bones
- u Clippers
- u Elves
- Heads (Animal)
- Heads (Birds)
- Heads (Human)
- u Heads (Insect)
- u Heads (Reptile)
- o Horns
- Humans
- u Human-Like Figures
- u v Legs
- u <Mouth (Animal or bird)
- u Pliers
- u Scissors
- u v Stool
- Trees

Dd35

- Breast
- Head (Animal)
- Head (Bird)
- o Head (Human, profile)
- u Human (Sitting or lying)
- o Landscape
- u Mask (Profile)
- o Mountains
- Nose
- u Rocks

NOTE: The D1 location may also include the dashed area.

CARD VI

Popular is to W OR D1: ANIMAL SKIN, HIDE, PELT OR RUG

Z Values: W = 2.5 ADJACENT = 2.5 DISTANT = 6.0 SPACE = 6.5

W

u Abstract Drawing	- Crab	u Mine Shaft (Cutaway view)
u Airplane	- Crow	u v Mirror (Hand)
- Amoeba	- Crown	o Missile Launch (With missile at D6 and pad or smoke at D1)
- Anchor	u Design (Abstract)	u v Monster (Sometimes 2 headed)
u Animal (In natural form, canine or feline, such as cat, dog, lynx, tiger, wolf, etc.)	- Doll	u Monster (Animal)
- Animal (In natural form, not canine or feline such as anteater, elephant, giraffe, etc.)	u Dragon (Flying)	u Monster (Sea)
o Animal (In unnatural form such as flattened, skinned, etc.)	- Dragonfly	- Mosquito
u Animal (Sea, such as a ray with D3 as head or tail)	u v Drill	- Moth
o Animal Pelt or Skin	u Duck	- Mountain
- Animal (Winged)	u v Duster (With handle)	- Mud
- Artichoke	- Emblem	- Note (Musical)
u Artifact (Indian)	u Explosion	u Ornament
- Badge	- Face	- Pan
- Bat	o v Fan	o Pelt
- Bear	- Faucet	u v Plant
o Bearskin	- Fish (see also Animal, sea)	u v Pogo Stick
- Bee	u v Flag	- Pot
- Beetle	- Flea	u Raft
u Bird	u v Flower	u v Road Sign
u Bird (Prehistoric)	- Fly	o Rocket Launch (With rocket at D3 and pad or smoke at D1)
- Body	u Forest (Aerial view)	u Rudder
- Brain	u Fountain (Abstract)	o Rug
- Brainstem	- Frog	u v Scarecrow
- Bug (Not winged)	o Fur Pelt	u v Shield
u Bug (Winged)	- Genitals (Male)	o <Ship (Reflected with D3 as second object(s))
- Butterfly	- Gnat	- Shrimp
o Candle (With D1 as base)	u Goose	- Skeleton
u Cello	u Guitar (Sometimes Dd24 is excluded)	o Skin (Animal)
- Chest	u Gun (Space or toy)	- Snail
- Club	- Hair	- Spider
o v Coat (Hanging on Post)	o <Iceberg (Reflected)	u v Sponge
u Coat (With hanger as D3)	- Insect (Not winged)	u Squirrel (Flying)
u Cocoon (With butterfly or larvae as D3)	u Insect (Winged)	u v Statue
	u Island	u v Sting Ray
	u v Jackhammer	u Sword in Stone
	- Lamp	u Tank (Top view with cannon)
	o <Landscape (Reflected)	- Teepee
	u Leaf	o Totem (As D3 with D1 as hill or expanse)
	u Leather (Piece)	
	u Lighthouse (On hill)	
	- Lizard (Flying)	
	- Lungs	
	- Map (Specific)	
	u Map (Unspecified)	
	u Mask (Science fiction)	

W (Continued)

- o v Tree
 - u Turtle
 - u Violin (Usually with Dd24 excluded)
 - Volcano
 - o Waterway (As D5 with other areas landscape)
 - X-ray (Specific)
 - u X-ray (Unspecified)
- ## D1
- u Amoeba
 - Anatomy
 - u v Animals (Back to back)
 - Artichoke
 - u Badge
 - u Bib
 - o Blanket
 - Body
 - u Bookends
 - u Bowl (With handles)
 - Brain
 - Bug
 - Butterfly
 - u v Cape
 - u v Cartoon Figures
 - Chest
 - u Cloak
 - u Cloud(s)
 - u Coal (Piece)
 - o Coat
 - u Crevice (As middle area between rocks)
 - u v Crown
 - Cup
 - Disc (Anatomy)
 - u Doors (Swinging)
 - u Emblem
 - Face
 - u Face (Monster)
 - u Filet (Fish or meat)
 - Flesh
 - Flower
 - u Foliage (Aerial view)
 - u Forest (Aerial view)

- u Gate
- u v Gorillas (Back to back)
- Head
- Heads (Animal)
- u Heads (Human, profile, back to back)
- u v Hive (Bee)
- Human
- u Humans (Back to back)
- u Ice
- o v Iceberg (Reflected)
- u Island
- u v Jacket
- o Landscape
- o Leaf
- Liver (Anatomy)
- Lung(s)
- Map (Specific)
- u Map (Topographic)
- u Map (Unspecified)
- u v Monkeys (Back to back)
- u v Monster (Usually science fiction)
- u v Monsters
- o <Mountain Range (Reflected)
- u Mud
- u Ornament
- o Pelt
- o Pot (With handles)
- u Rock(s)
- o Rug
- Shell
- u Shield
- o Ship (Reflected)
- o Skin (Animal)
- Skull
- u Smoke
- u Sponge
- Star
- Starfish
- o Statues
- Turtle Shell
- u Urn
- o Waterway (As D5 with other areas as landscape)
- X-ray (Specific)
- u X-ray (Unspecified)

D2

- o Alligator
- Animal
- o Banister Spindle
- o Bedpost
- u Bone
- Bug
- o Candle
- o Candlestick
- Caterpillar
- u Club
- u Crocodile
- u Drill Bit
- u Eel
- Fish
- o Giant
- o Human
- o Human-Like Figure
- Insect
- u Knife
- o Lamp (Ornamental)
- o Lamp Post
- o Lamp (Street)
- o Missile
- u Nail
- Needle
- u Pen
- u Penis
- u Piston
- u Reptile
- o Rocket
- o Statue (Human-like)
- u Sword
- u Thermometer
- o Totem Pole
- u Train (Aerial view)
- Vertebrae
- X-ray (Specific)
- u X-ray (Unspecified)

D3

- u Airplane
- Anatomy
- Animal (Not winged)
- u Animal (Winged)
- o Bird

D3 (Continued)

- u Bug (Not winged)
- o Bug (Winged)
- u Butterfly
- Coat Rack
- o Cross (Abstract or modern)
- o Crucifix (Abstract)
- u Crucifixion
- o Duck (Flying)
- o Emblem
- Face
- u Flag (Torn)
- u Flower
- u Fly
- u Flying Fish
- o Goose (Flying)
- u Head (Animal, with whiskers)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- Head (Insect)
- Head (Reptile)
- u Hornet
- Human
- o Human (Abstract)
- o Human (In costume)
- o Human-Like Figure
- u Insect (Not winged)
- o Insect (Winged)
- o Lamp
- Leaf
- o Match (With fire)
- u Object (Burning with Dd22 as flames)
- o Ornament
- Owl
- Penis
- u Pole (Electric or telephone)
- u Rocket
- o Rocket (With fire or smoke)
- o Scarecrow
- u <Shrub(s) (Reflected)
- Skull
- o Statue
- u Streetlight (May include D5)
- o Totem Pole
- u Tree

- Valve
- u Wasp
- u Weather Vane

D4

- o <Aircraft Carrier
- u v Animal
- o <Animal (As Dd24 and remainder as another object)
- o <Bathtub (With Dd24 as another object)
- o < Battleship
- o <Boat (In some instances Dd24 may be reported as a separate object)
- Building
- u Cloud
- o <Cloud
- Cocoon
- u Coral
- u Crib (With Dd24 as baby)
- u <Explosion
- u <Gun (Science fiction)
- Head (Animal)
- Head (Bird)
- o Head (Human, profile)
- u v Human
- u v Human-Like Figure
- o Iceberg
- Insect
- o Landscape
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- o Mask
- o <Mountain(s)
- o Rock
- o <Rower (In boat)
- o <Sailboat
- o <Ship
- o Statue
- o <Submarine
- u <Tank (Army)

D5

- Animal
- o Backbone
- o Bone
- o Canal
- o Canyon
- Caterpillar
- u Coat Rack
- Eel
- Fern
- u Foliage (Aerial view)
- o Gorge
- Human
- Insect
- Knife
- u Lamp Post (Usually with Dd22 as light)
- o Missile Launch (With missile as D2 or D6 and remainder as smoke and/or fire)
- u Pole
- u Reptile
- o River
- o Road
- o Shaft
- u Snake
- u Spear
- o Spinal Cord
- u Stick
- u Thermometer
- Tree
- u Tube
- o Waterway
- u Worm
- X-ray (Specific, other than spine)
- o X-ray (Spine)
- u X-ray (Unspecified)

D6

- Animal
- u Arm (With fist at Dd23)
- o Bullet
- u Cane
- u Carving

D6 (Continued)

- u Club
- u Cylinder
- u Eel
- Fish
- Head (Animal)
- Head (Human)
- u Head (Reptile, usually turtle)
- Human
- u Insect
- u Log
- o Missile
- u Mummy Case
- Neck
- u Parking Meter
- o Penis
- o Pole
- o Reptile
- u Road
- o Rocket
- Skull
- u Statue
- u Tower
- Valve
- u Weapon (Unspecified)

D8

- u Airplane
- Animal
- u Bird
- Bug (Not winged)
- u Bug (Winged, crawling from object)
- Butterfly
- o Cross (On hill)
- o Crucifix (Abstract)
- o Crucifixion (On hill)
- u Dragonfly
- o Flower (In pot)
- o Fountain
- u Head (Animal, whiskered)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- Head (Reptile)
- u Human (Robed)

- u Insect (Winged)
- u Lamp Post
- o Lighthouse
- Map
- o Plant
- o Rocket (With fire or smoke)
- o Scarecrow
- Spinal Cord
- u Statue (Bird)
- o Statue (Human-like)
- o Totem Pole
- u Tree
- Turtle
- X-ray

D12

- Arrow
- Burner (Bunsen)
- o Canal
- o Candle
- o Canyon
- o Gorge
- Human
- u Missile
- Needle
- u Pencil
- Penis
- Rectum
- o River
- u Road
- u Rocket
- o Shaft (Mine)
- u Spear
- u Spinal Cord
- u Vagina
- o Waterway
- u Zipper

Dd21

- o v Claw
- Hand
- Head (Animal)

- o v Head (Bird)
- Head (Human)
- o v Head (Reptile)
- u v Horn
- o v Pincer
- o v Tong

Dd22

- Arms
- u Birds (2, profile)
- u Branch(es)
- u <Cactus
- o Feathers
- u Flames
- Flowers
- u Geese (Flock)
- Ice
- u Light Rays (Sun)
- Pelt
- u Shrub(s)
- u <Tree(s)
- o Water (Splashing)
- o Whiskers

Dd23

- Bug
- Eyes
- u Fist
- u Hands (Clasped)
- Head (Animal)
- u Head (Bird)
- Head (Human)
- u Head (Insect)
- u Head (Monster)
- u Head (Reptile)
- Heads (2)
- u Knob (Door)
- Nose

Dd24

- u v Animal (Sitting)
- Boot
- u v Castle
- o Cliff
- u v Head (Animal, with upper body)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- Leg
- Paw
- o Peninsula
- o Rock
- o <Seal
- o <Smokestack
- u <Statue
- u <Walrus
- u Wood

Dd25

- u Cactus
- u Carving
- u Doll
- u Foot (Human)
- Head
- u Human
- u Mitten
- Mountain
- u Paw
- Penis
- u Shoe
- u Statue

Dd26

- u Antennae
- Reptiles
- u Sticks
- u Whiskers

Dd27

- Anatomy
- Buttocks
- u v Eggs
- Eyes
- Heads
- Humans
- Pincers
- Testicles
- Vagina
- u v Waterfall

Dd28

- u v Claws
- Heads
- u Horns
- u v Reptiles
- Rocket(s)
- Trees

Dd29

- u Coastline
- Head
- Human Profile

DdS30

- Cup
- u Inlet
- Vase

Dd31

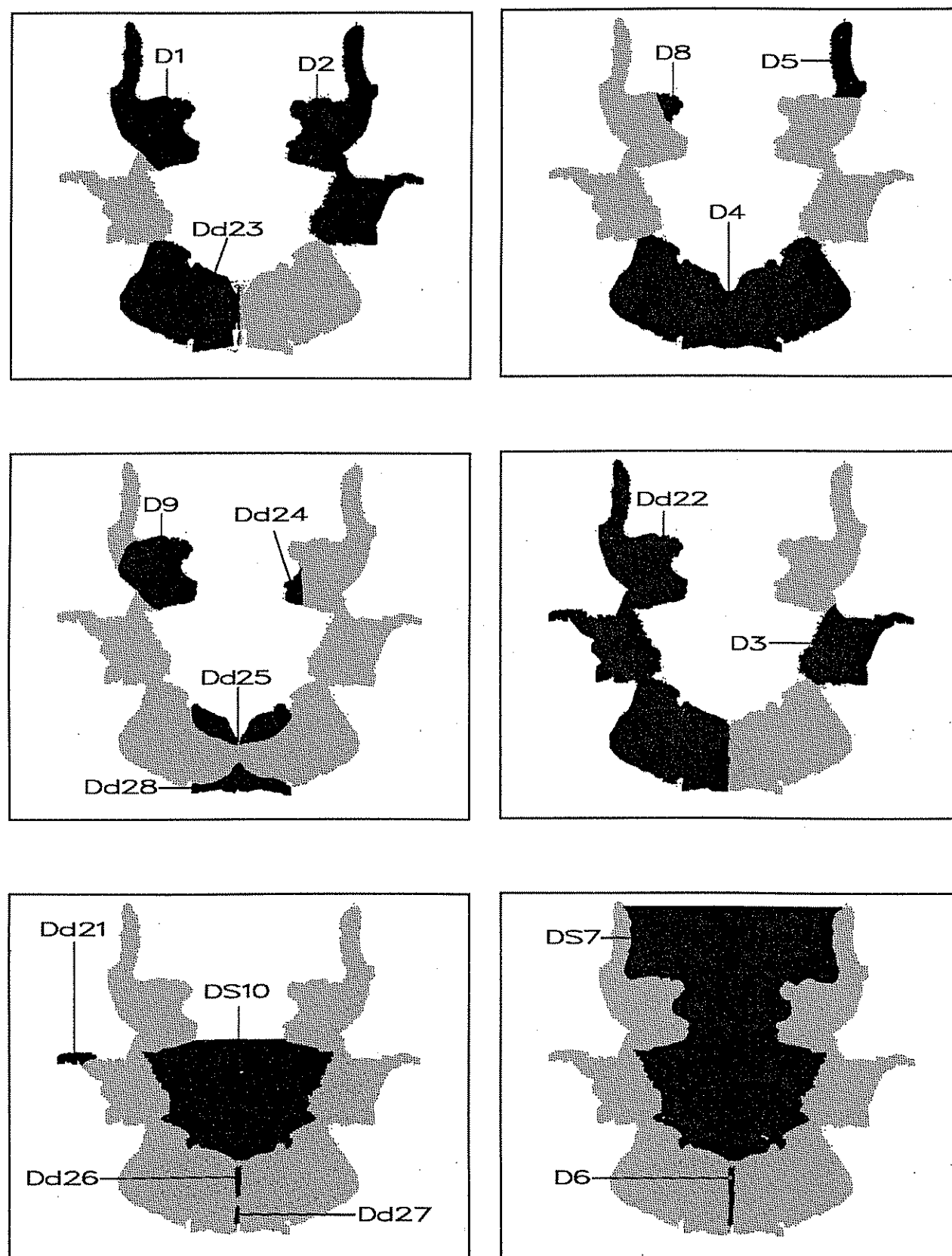
- u Bird
- Head
- Human
- u Iceberg
- Nose
- u Shaker (Salt or pepper)

Dd32

- u Boat
- Brain
- u Butterfly
- u Clam (Opened)
- Eggs
- Eyes
- u Flames
- Kidney(s)
- Lung(s)
- u Oyster (Opened)
- u Shell (Opened)
- Tonsils
- u Water Wings

Dd33

- u v Canyon (May include waterfall)
- Crab
- u Inlet
- Insect
- u Landscape
- o v Nest
- Spider
- u Tongs
- u Tweezers
- u Vagina

CARD
VII

Popular is to D9: HUMAN HEAD OR FACE - Often in D1, D2, Dd22

Z Values: W = 2.5 ADJACENT = 1.0 DISTANT = 3.0 SPACE = 4.0

W

u Abstract	o Children (With D4 as separate object such as cushions, see-saw, etc.)	o Island(s)
- Amoeba	u Claw (Crab)	- Keel (Boat)
- Anatomy	o Cloud(s)	u v Lamp (Ornamental)
- Anchor	- Coat	u Landscape (Usually viewed from above, but sometimes when S is used, viewed as a valley between cliffs)
u Animals (2, cartoon with each as one half of the blot)	- Cookie (Includes broken)	- Leaf
- Animals (2, real, with each as one half of the blot)	- Conch Shell	u Leaf (Torn)
o Animals (2, as D2 and identified as cat, cartoon, monkey, or rabbit, with D4 as a separate object)	- Cracker (Includes broken)	- Legs (Animal or human)
NOTE: If the animals reported as D2 are not cat, cartoon, monkey, or rabbit, they should be coded as u if the contours are used in an appropriate way, or - in other cases. Examples of u include flat faced animals such as some dogs. Examples of - include fox, elephant, horse, lion, etc)	u Crown	u v Magnet
	o v Dancers (2)	- Map (Specific)
	- Dogs	u Map (Unspecified)
	u Dolls	u Monument
	o Dolls (As D2 with D4 as separate object)	- Moth
	u v Doorframe	- Mouth
	o Elves (As D2 with D4 as separate object)	- Neck
	u v Explosion (With D4 as mushroom cloud)	- Neckbone
	- Face	u Necklace
	u v Face (Photo negative and includes use of DS7 or DS10)	- Plant
	o Food (Breaded or fried)	u Puzzle
	u Food (Pieces, usually cut up fish or chicken)	u Reef
	- Frogs	u Rocks
u Antlers	u Frog Legs (Food)	u Rocking Horse
u v Arch	o Genies (D4 usually as lamp)	u Sculpture
- Beard	- Giant	- Sea Animal
- Bird	o v Girls	- Shrimp (2, natural form)
- Body (Lower half)	o Harbor (Includes DS7)	u Shrimp (4, Usually breaded or fried)
- Body (Split)	u Helmet (Ancient)	- Shrub(s)
u Bones (Unspecified)	u Horseshoe	- Skull
u Boomerang	- Human	u Smoke
u Bowl (Usually involves S)	o Human-Like Figures (Usually angels, snowmen, or spirits, often with D4 as separate object)	u Snowmen
- Bug	o Humans (2)	u Spaceship
- Butterfly	o Humans (As D2 with D4 as separate object)	o Statues (As D2 with D4 as base)
o Canyon (Usually involves S)	o v Humans (2)	u Stool
u v Cap (With ear flaps)	- Insect	u Swing
u Carving		- Table
u v Cave (Opening)		u v Trellis
o v Chair (Includes use of DS7)		u "U"
		- Vagina
		u Vase
		u v Wig
		- X-ray (Specific)
		u X-ray (Unspecified)

D1

- Anatomy
- Animal
- u v Animal (Small, long tail with nose at Dd24)
- u <Animal (Cartoon with D5 as long nose or beak)
- u Art (Abstract)
- Bird
- u Cactus
- u v Cap (Coonskin)
- Cat
- u Chair
- Chicken
- u Chicken leg (Cooked)
- o Cliff
- o Cloud(s)
- u Commode
- Eagle
- u Earrings
- Fish
- u Fist (With finger pointing upward)
- u Foliage
- o Head (Animal, as cat, cartoon, monkey, or rabbit)
(Note: If animal head reported is not cat, cartoon, monkey or rabbit, it should be coded as u if the contours are used appropriately as for some dogs heads, or - if that is not the case)
- u v Head (Animal, with D5 as trunk)
- o Head (Human, as child, Indian, female or unspecified)
- u Head (Human, adult male)
- o Head (Human-like)
- Horse
- Insect
- u Ladle
- u Landscape
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- u Mask
- Mountain
- o Rabbit (With nose as D8)
- u v Rudder
- Sea Animal
- o Shrimp (Breaded or fried)
- o Statue
- Tree
- X-ray

D2

- o Angel
- o Animal (Small, with D5 as ear, and Dd21 as tail, such as cat, dog, monkey, rabbit)
- o Animal (Cartoon)
- Animal (Large)
- v Animal
- u v Animal (Cartoon)
- Bird
- u Bush(es)
- o Cherub
- Chicken
- u Chicken Wings (Breaded or fried)
- o Cloud(s)
- Cow
- o <Dog
- Donkey
- Dragon
- o Dwarf
- o v Elephant (Cartoon or toy)
- Fish
- u Food (Breaded or fried)
- Fox
- Frog
- Head
- Hill
- Horse
- o Human (Child, Indian, female or unspecified may be whole human or head and upper body)
- u Human (Adult, male)
- o Human-like Figure
- o Island(s)
- Knife
- u <Lamb
- u Landscape

D3

- Map (Specific)
- Meat
- u Mountains
- o Rabbit
- u Shrimp (2, Breaded or fried)
- o Snowman
- o Statue
- Tiger
- o Toy (Human or animal)
- Tree(s)
- X-ray

- Animal
- Beard
- u Candy (Cotton)
- Cap
- u Cleaver
- u Cliff
- u Cloud
- Cup
- Dog
- u Fish (Tail as Dd21)
- u Fist (Thumb as Dd21)
- Hairpiece
- Ham
- Hand
- o Head (Animal, with Dd21 as ear or horn)
- u v Head (Animal, with Dd21 as nose or trunk)
- o Head (Animal, cartoon or toy)
- u v Head (Bird, with Dd21 as beak)
- u Head (Statue, usually gargoyle)
- Head (Human)
- u Head (Human-like)
- u Head, Monster
- Head (Reptile)
- Insect
- u Island
- u Kite (With Dd21 as tail)
- u Landscape
- Map

D3 (Continued)

- o Mask
- Nest
- u Peninsula
- u Rock
- Sack
- u Shrimp (Breaded or fried)
- Shrub
- u Statue
- Tree
- X-ray

D4

- Anatomy
- Animal(s)
- u Basket
- o v Bat
- o Bird
- u' Book (Open)
- u Bookends
- Boots
- o Bow
- Bowl
- u Bowtie
- Bridge (Man made)
- u Bridge (Natural)
- Bug (Not winged)
- u Bug (Winged)
- o Butterfly
- Buttocks
- Carcass
- Chest
- o Cloud(s)
- u Cradle
- u Cushion(s)
- u Doors (Swinging)
- Emblem
- Fly
- u Gate
- u Hang Glider (May include D6 as person)
- Head
- Human
- Insect (Not winged)
- u Insect (Winged)
- u Kite

- u Landscape
- Lung(s)
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- Mountain(s)
- u Paper (Torn)
- o Pelvis
- u Plateau (Aerial view)
- Rib Cage
- o Rock(s)
- Sea Animal
- Shell
- Shoes
- Shrub(s)
- Skull
- Tent
- Vagina
- u v Wig
- u Wings
- o X-ray (Pelvis)
- X-ray (Specific, other than pelvis)
- u X-ray (Unspecified)
- u Headdress
- u Horn
- Human
- u v Icicle
- Insect
- u Leg
- Log
- Penis
- u Pick (Guitar)
- u Plant
- Rifle
- u Sabre
- Sausage
- u Saw
- Smoke
- u Stalagmite
- u Sword
- u Tail (Long such as racoon)
- u Thumb
- u Totem
- Tree
- u Wing
- Worm

D5

- Animal
- Arrow
- u Arrowhead
- Bird
- o Blade (Knife)
- u <Boat
- u Bone
- u <Canoe
- u Caterpillar
- u Claw
- u Comb (Decorative)
- Drill
- u Ears (Long as in rabbit)
- Eel
- o Feather
- u Finger
- Gun
- u Hair (Groomed or styled as in hairpiece or pony tail)
- Head (Animal or human)
- u Head (Rabbit with nose on outside)
- Animal
- u Anus
- Bone
- Bug
- o Canal
- o Canyon
- Caterpillar
- u Clitoris
- u Crack
- u Dam
- u Doll
- Drill
- Fish
- o Gorge
- Head
- o Hinge (Door)
- o Human
- o Human-Like Figure
- Insect
- u Missile (Often with Dd28 as pad or smoke)
- u Monster (Animal)
- Penis

D6 (Continued)

- o River
- u Rocket (Often with Dd28 as pad or smoke)
- Spine
- u Stick
- Tower
- Tree
- o Vagina
- o Waterway
- u Humans (Several on cliff or hill)
- u v Icicles
- o Landscape
- u Nest
- u Sea Animal
- u Snail
- u Snail (Cartoon)
- u Stalagmites
- u Towers (Electric)
- u Trees
- o Village
- u Whale

DS7

- Anatomy
- u Arrowhead
- Bell
- o Bowl
- Cloud
- u Entrance
- Face
- o Harbor
- u v Hat (Historical)
- Head
- u v Head (Negative as in photo)
- u v Helmet
- u Lake
- o v Lamp
- o v Mushroom
- u v Pagoda
- u Pot
- o v Sphinx
- o v Statue
- u v Temple with dome
- Tree
- u Vase

D8

- u City (In distance)
- u Cliff(s)
- Dragon
- o Forest
- Head

D9

- u Cliff
- u Cloud
- o Head (Animal, small such as cat, dog, monkey, etc.)
- Head (Animal, large)
- u v Head (Animal)
- Head (Bird)
- o Head (Human)
- o Head (Human-Like)
- Insect
- u Landscape
- Sea Animal
- o Statue (Bust)

DS10

- o Bowl
- u Doorknob
- u Entrance
- Face
- o Harbor
- o v Hat (Historical)
- Head
- o Helmet
- u Hole
- u Lake
- o Lampshade
- u v Mushroom (Cap)

Dd21

- Penis
- u Tent
- Ant
- u Arm
- Bird
- u Caterpillar
- Face
- o Finger
- u Hand
- Head
- u Horn
- u Paw
- u Peninsula
- Penis
- Rifle
- u Tail
- u Thumb
- u Trunk (Elephant)

Dd22

- Animal
- u Animal (Cartoon or toy)
- Bones
- u v Doll
- o Human
- o Human-like Figure
- u v Human
- u Puppet
- u Statue

Dd23

- Animal
- u Brick
- u Cloud
- u Hat (Fur)
- Head (Animal except bear or dog)
- o Head (Animal, bear or dog)
- Head (Human)
- u Hill
- u Pillow
- u Rock
- Shoe

Dd26

- o Canyon
- o Gorge
- u Human
- u Human-Like Figure
- o River
- o Statue
- o Vagina

Dd27

- Animal
- u Anus
- Human
- Lock
- Teeth
- Vagina
- Window

Dd24

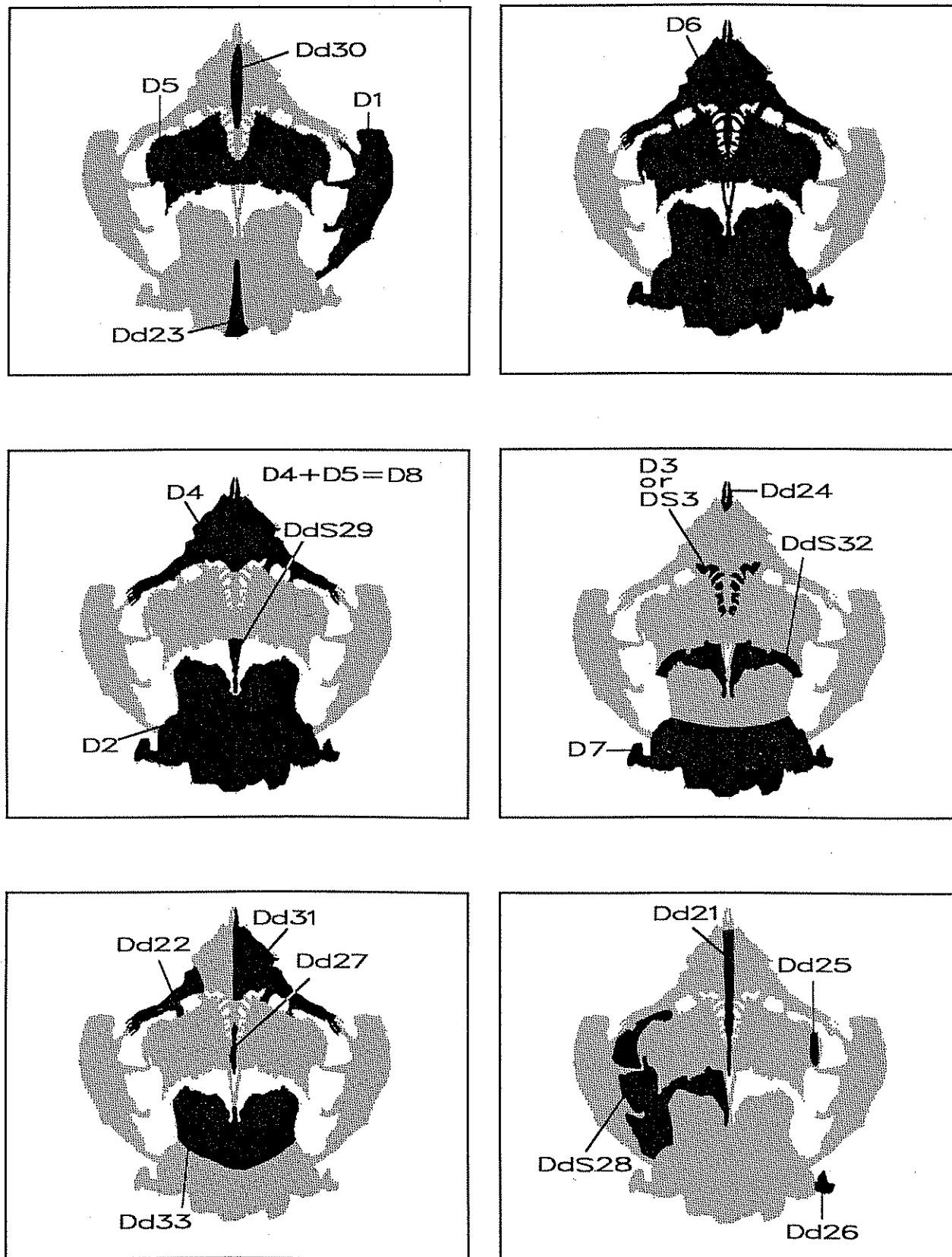
- u Cave
- Cloud
- u Dirt
- Head

Dd28

- Animal
- Bird
- Buttocks
- u Face (Animal)
- Face (Human)
- u Face (Monster)
- u Humans (2)
- u v Parachute (With D6 or Dd26 as person)
- Plant
- u Statue(s)
- u Water
- o v Waterfall
- u v Waves

Dd25

- u Bird
- u Landscape
- u Mountains
- u Seagull
- Vagina
- u Waterfall

Popular is to D1: WHOLE ANIMAL FIGURE

Z Values: W = 4.5 ADJACENT = 3.0 DISTANT = 3.0 SPACE = 4.0

W

- Airplane	u Garden	o Poster (Abstract)
- Anatomy (Specific)	u Gazebo	o Poster (Nature)
o Anatomy (Unspecified)	- Head (Animal)	- Pyramid
- Animal	- Head (Bird)	u Robot
o Animals (As D1 with other areas identified as object(s) that are consistent with contours)	- Head (Human)	u Rocket
o Art (Abstract)	- Head (Insect)	u Rocks (Colored)
u Badge	u Head (Monster)	u Rubbish
- Bat	u Headdress (Ornamental)	u Rug (Oriental)
- Bird	u Helmet (Science fiction)	u Scarab (Beetle pin)
o Boat (With sails, front view)	- Human	- Sea Animal
- Bones (Skeletal)	u v Ice Cream (Melting)	u Sea Shell
o Bowl (Ornamental)	- Insect	o Ship (With sails, view from end)
- Brain	- Intestines	- Skeleton
- Butterfly	u Island(s)	- Skull
u Cage (Bird)	- Jacket	- Snowflake
- Cake	- Jellyfish	u Spaceship (Usually with flames)
o Carousel	u Jewelry	- Spider
o Chandelier	- Kidney(s)	u Statue
o Christmas Tree	u Kite	- Stomach
u Circus Tent	u Lamp (Decorative)	u v Top
- Cloud(s)	o Landscape (Often an aerial view)	u v Torch
o Coat-of-Arms	u Lantern (Oriental)	u Totem Pole
u Coral	u Leaf	- Tree
- Crab	u Lights (Colored as created by strobes)	u Tree (Abstract or cartoon)
u Crown	- Lobster	u Trophy
o Design (Abstract)	- Lung(s)	u Vase
o Emblem	- Machine	u Vegetation (Tropical)
- Explosion	- Map (Specific)	u Vegetation (Underwater)
- Face	u Map (Unspecified)	u Volcano (Erupting)
u Face (Clown)	u Mask	- X-ray
u Face (Monster)	- Meat	
- Fish	o Medical Illustration (Parts are representative rather than real)	
u Flag	u Monster	
o Floral Design	u Monument	
o Flower	- Moth	
u Foliage	u Mountain	
o Fountain	u Mountain and Forest (Distant view)	
- Frog	o Ornament	
	u Pagoda	
	- Pelvis	
	o Plant (Often in pot)	

D1

- Anatomy
- o Animal (Four legged, and appropriate to contours. This class of response includes a wide variety of animals, including some considered to be pre-historic. The most commonly reported include the badger, bear, cat, dog, gopher, lion, mouse, opossum, rat, and wolf. Four legged animals that are not appropriate for the contours should be coded as -, such as elephant, giraffe, horse, kangaroo, etc.)
- u Animal (Prehistoric)
- Bird
- u Blood
- Camel
- u Chameleon
- u Demon
- Dolphin
- Fish
- Flower
- Frog
- Human
- u Iguana
- Insect
- u Lizard
- Lung
- Parrot
- u Petal (Flower)
- Porpoise
- Reptile (Other than chameleon, iguana or lizard)
- Scorpion
- Seal
- Shrimp
- Tree
- Turtle
- X-ray

D2

- Anatomy
- Animal
- Bat
- u Blood
- u Bowl (Decorative)
- Brain
- u Bug
- o Butterfly
- Buttocks
- u Cake
- u Canyon
- u v Cape
- Chest
- u v Coat
- u Coral
- Crab
- Crown
- Disc (Spinal)
- Dog
- Emblem
- u Fire
- Flesh
- o Flower
- Frog
- Hat
- u v Head (Animal, short eared or horned)
- Head (Animal, not short eared or horned)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- Head (Insect)
- u v Head (Monster)
- o Ice Cream
- Insect
- u v Jacket
- u Jello
- u Kite
- u Landscape
- o Lava
- u Leaf
- u Map (Unspecified)
- u v Mask
- Meat
- u Mountain(s)
- u Painted Desert
- Pelvis
- u Pot
- u Rock(s)

- u Rug
- u Scab
- Skull
- u Slide (Biological)
- Stomach
- Vagina
- Vertebrae (Cross section)
- u Volcano

D3/DS3

- u <Animal (Reflected)
- Badge
- o Bone Structure
- Cave
- u Corset
- Door
- Face
- Head
- u Ice
- o Mask
- Net
- o Rib Cage
- o Skeleton (Partial)
- o Skull (Animal)
- Skull (Human)
- u Snow
- u v Spaceship
- u v Tent
- u v Tepee
- u v Tree (Fir)
- o Vertebrae
- Web

D4

(Note: D4+D5 = D8)

- u Airplane (Jet, front view)
- Animal
- u Animal (Prehistoric)
- u v Antlers
- Bat
- u v Boomerang
- Bridge (Man made)

D4 (Continued)

- u v Bridge (Natural)
- Butterfly
- u Castle (On mountain)
- u Cliff(s)
- Cloud
- u Crab
- Crawfish
- Crown
- u Dragon
- Face
- u Face (Science fiction)
- Fish
- o Frog
- Hat
- Head (Animal or human)
- u Head (Science fiction)
- House
- Human(s)
- u Ice
- u Iceberg
- u Insect
- Jellyfish
- u Lichen (On rock)
- u Lizard (Front view)
- Lobster
- u Mask (Science fiction)
- o Monster
- o Mountain
- Octopus
- u v Pelvis
- u Robot
- u Rock
- u Rocket
- o Roots
- Scorpion
- u Sea Animal
- u Shrub(s)
- Skull
- o Spaceship
- u Spider
- u Stump (Tree)
- u Temple
- u Tent
- u Tree
- u Vine
- u Waterfall

D5

(Note: D4+D5 = D8)

- Animal
- u Bat
- u Bird
- o Bird (Prehistoric or science fiction)
- Bone
- o Butterfly
- u Cliff(s)
- o Cloth
- u Cloud(s)
- u Corset
- Face
- o Flags
- Flower
- Head(s)
- o Ice
- Kidney(s)
- o Lake
- o Landscape (Often as aerial view)
- Leaves
- Lung(s)
- u Paper (Torn)
- Pelvis
- u Pillow(s)
- Rib Cage
- u Rocks
- u Sails
- u Shrubs
- Skull
- Sky
- o Water
- X-Ray

D6

- Anatomy (Specific)
- o Anatomy (Unspecified)
- u Art (Abstract)
- Bird
- Bones
- Brain
- o Bush
- u Chandelier

- o Christmas Tree
- Crab
- Face
- o Flower
- u Glacier
- Head
- u Helmet (Science fiction)
- House
- Human
- u Insect
- u Island(s)
- u Kite
- u Lamp (Oriental)
- o Landscape (Often aerial view)
- Lobster
- u Mask
- o Mountain
- u Ornament
- u Pagoda
- o Plant
- u Rocks
- u Sea Shells
- u Ship (With sails, view from end)
- u Spaceship
- u Statue
- o Tree
- u Vegetation
- u Waterfall (As center with vegetation around)

D7

- Animal
- Bird
- o Blood (Usually dried)
- u Butterfly
- Buttocks
- u Canyon
- Chest
- Face
- Head
- u Horns (Rams)
- o Ice Cream
- u v Jacket
- u Jello
- u Landscape
- u Leaf (Autumn)

D7 (Continued)

- Mountain
- u Painted Desert
- o Rocks
- u v Vest

D8

(Note: D4+D5 = D8)

- Anatomy
- u Bird
- Butterfly
- u v Chandelier
- Crab
- Face
- u Floral Display
- Flower
- u Glacier
- Head
- u Helmet (Science fiction)
- u Landscape
- u Mask
- u Pagoda
- o Plant
- u Rocket
- u Shack (House)
- Shell
- o Spaceship
- u Tent
- u Tree

Dd21

- Animal
- o Bone (Skeletal)
- Esophagus
- Human
- u Knife (And case)
- u v Missile Launch
- o River
- u Rockets (Separating stages)

- Spear
- o Spinal cord
- u Stick(s)
- u Waterfall
- o Waterway

Dd22

- Animal
- o Arm (Human)
- u Branch
- u Claw
- u Feet (Animal)
- u Glove
- u Hand
- u Horn (Animal)
- u Root

Dd23

- u Anus
- u Candle (Altar)
- u Canyon
- Face
- u Flask
- Head
- Human(s)
- u Vagina
- u Vase
- u Waterfall

Dd24

- u Antennae
- u Arrow
- Birds
- u Beak (Bird)
- u Feelers
- u Fingers
- u Horns
- Human(s)
- u v Legs (Human)

- u Pincers
- u Roots
- Teeth
- o Trees

Dd25

- u Alligator
- Animal
- Bird
- Fish
- u Island
- Penis
- u Spaceship
- u Statue

Dd26

- u v Cliff
- u <Dog
- u <Head (Animal)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- u Horns
- u Rock
- u <Statue

Dd27

- u Alligator
- u Bone
- u Drill Bit
- u Hypodermic
- u Knife
- u Missile
- Needle
- u Pen
- u Rocket
- u Spear
- Worm

DdS28

- u Cloud(s)
- u Snow
- u Water

DdS29

- u v Bottle (Milk)
- u v Bowling Pin
- Ghost
- u v Salt Shaker
- Statue
- Tooth
- u v Triangle (Music)
- u <Whale

Dd30

- u v Cane
- u Gorge
- u River
- u Snake
- o Spinal Cord
- o Stick
- Sword
- u Waterfall

Dd31

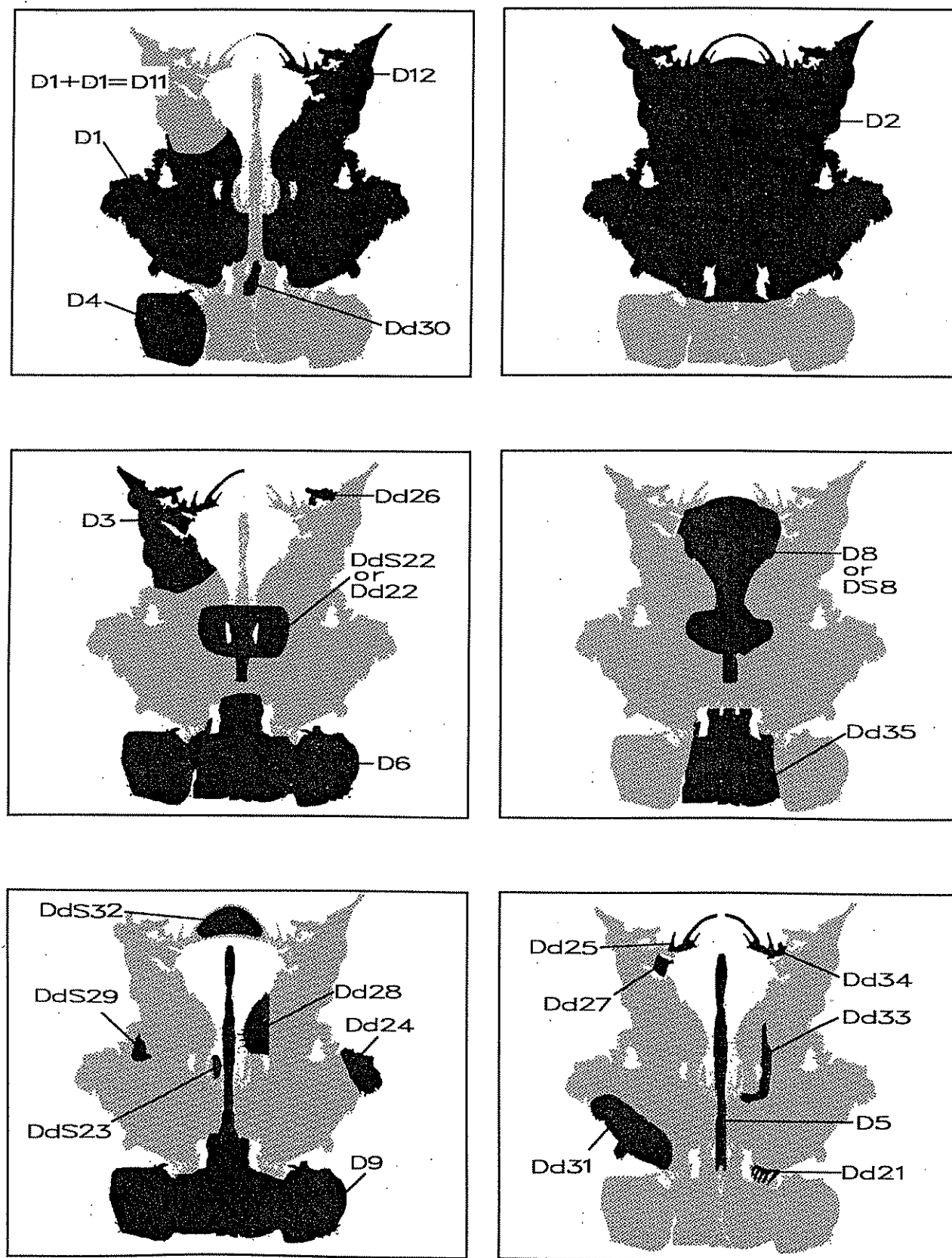
- Animal
- Crab
- Insect
- u Monster (Animal-like)
- Reptile
- u Root(s)
- Wing

DdS32

- u Albatross
- o Bird
- u Butterfly
- o Gull
- o Snow
- u Water

Dd33

- Anatomy
- u Butterfly
- Face
- u Flower(s)
- u Head (Animal)
- Head (Bird)
- Head (Human)
- u Ice Cream
- Lung(s)
- u Rock(s)

CARD IX

Popular is to D3: HUMAN OR HUMAN-LIKE FIGURES

Z Values: W = 5.5 ADJACENT = 2.5 DISTANT = 4.5 SPACE = 5.0

W

- Anatomy
- u Anchor
- Ant
- o Art (Abstract)
- u Badge
- Bird
- o v Birds (As D3 under tree)
- o Bowl (Ornamental)
- u Bridge (Top area over forest)
- Butterfly
- u Cactus
- u Cake (With D3 as candles)
- o Canyon (As D8 with other areas as foliage and/or landscape)
- u v Cape (Theatrical)
- u Chair (Winged with D6 as base or swivel)
- u v Clothing (Woman's)
- Cloud(s)
- Cocoon
- o Coral
- Crab
- u Crater (As D8 with other areas as foliage and/or landscape)
- u Decoration
- u v Doll
- u v Dummy (Dressmaker's)
- u v Elephant (Cartoon)
- u Emblem
- o Explosion
- Face
- u Face (Clown)
- u Face (Monster)
- o Fire (Usually with D1 as smoke)
- o Floral Arrangement
- o Flower (Often with D6 as pot)
- Fly
- o Foliage
- o Forest Fire
- o Fountain
- o Garden
- u Hat
- Head (Animal)
- Head (Human)
- Head (Insect)
- u Head (Monster)
- o Headdress (Ceremonial)
- u Helmet (Science fiction)
- Human
- u v Human (In costume)
- u v Human-like Figure
- o Illustration (Medical)
- Insect
- u Island
- u v Jellyfish
- u Lamp (Kerosene)
- u v Lamp (Ornamental)
- o Landscape
- o <Landscape (Reflected)
- Leaf
- Lung(s)
- Machine
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- o Mask
- u Monster
- u Ornament
- o Paint
- o Palette (Artist's)
- o Plant (Sometimes with D6 as pot)
- u v Robot
- u Rocket (As D5, with smoke and flames)
- Rug
- u Salad (Usually in bowl)
- Sea Animal
- u Seaweed
- Seed
- Skull
- u v Spaceship
- Throat
- u Throne
- u v Tree
- Vagina
- o Vase
- o Vegetables (D3 as carrots, D1 as lettuce, D6 as tomatoes)
- u Volcano
- o Waterfall (As D5 with other areas as foliage and/or landscape)
- u v Wizard
- X-ray

D1

(Note: D1+D1 = D11)

- Anatomy
- Animal
- u <Animal (Unspecified)
- o <Ape
- Bear
- Bird
- Bone
- Bug
- Butterfly
- Cat
- Chair
- u Cloud
- u Coral
- u <Dog
- Elephant
- u Fern
- Fish
- o Foliage
- u Forest (Usually aerial view)
- Frog
- o <Giant
- u <Gorilla
- o Grass
- Hat
- u Head (Animal, with snout at the D5 centerline)

- o Head (Animal, with snout at Dd24, often with DdS29 as eye)
- o v Head (Animal, with snout at D5 centerline or at Dd24)
- Head (Bird)
- u <Head (Human or human-like with chin at Dd24)
- Head (Insect)
- Heart
- Human
- o <Human (With Dd24 as head)
- Insect
- Ireland
- u Lake
- o Landscape
- u Leaf
- u Lettuce
- Lion
- Lung
- Map
- u <Monkey
- u <Monster
- Mushroom
- u v Pig
- u Plant
- u <Rabbit
- u Rock
- Sea Animal
- u Seaweed
- o Shrub
- u Smoke
- u Sponge
- u <Statue
- Tree
- Wing
- X-ray
- o Bowl
- Bug
- Butterfly
- o Canyon (As D8 with other areas as foliage and/or landscape)
- u Chair (Wing)
- Clothing
- Cloud(s)
- u Clouds and Lightning
- u Coral
- Crab
- o Crater (As D8 with other areas as foliage and/or landscape)
- u Dragon
- u Emblem
- u Explosion
- Face
- o Face (Clown)
- u Face (Monster)
- o Fire (As D3 with other areas as smoke)
- o Flower
- Fly
- o Foliage
- u Fountain
- u Garden
- Head (Animal)
- Head (Human)
- u Head (Human-like)
- Head (Insect)
- o Headdress (Ceremonial)
- u Helmet
- Human
- u Illustration (Medical)
- Insect
- u v Jellyfish
- o Landscape
- o <Landscape (Reflected)
- u Leaf (Autumn)
- u Lobster & Seaweed
- Map
- o Mask
- u Ornament
- u Painting (Abstract)
- o Plant
- Sea Animal
- Skull
- o v Tree
- u Vagina
- o Vase
- u v Waterfall (As D5 with

other areas as foliage and/or landscape)

D3

- Anatomy
- o Animal (Antlered or horned)
- Animal (Not antlered or horned)
- u Bird
- o v Bird
- u Blood
- Bone
- Bug
- u Carrot
- o Cliff
- u Cloud
- o Clown
- Club
- u Crab
- o Dancer (In costume)
- o <Deer
- o Demon
- Dog
- u Dragon
- Face
- o Fire
- Fish
- o Flower
- o Ghost
- o v Gnome
- o Head (Animal, antlered or horned)
- Head (Animal, not antlered or horned)
- u Head (Human)
- o Head (Human-like)
- Head (Insect)
- o Hill
- u Horns
- o Human
- o Human Like-Figure
- Insect
- o Landscape
- o Lava
- Leg
- u Lobster

D2

- Anatomy
- o Anchor
- u Art (Abstract)
- u Badge
- Bird
- o v Birds (As D3 under bush)

D3 (Continued)

- Lung
- u Map (Unspecified)
- Meat
- u v Owl
- o v Parrot
- u Plant
- Rodent
- u v Roots
- o Sand
- Sea Animal
- u Sea Horse
- Shrimp
- u Statue
- u Sun Spot
- u Torch
- o Toy (For punching)
- Tree
- u Wing
- o Witch

D4

- Anatomy
- o Apple
- o Ball
- u Blood
- Bug
- o Candy (Cotton)
- Cocoon
- Eye
- Fish
- u Flower
- u Head (Animal)
- o <Head (Human)
- u Ice cream
- u Mask
- Meat
- Pot
- o Raspberry
- u Rock
- u Roses
- u Sea Shell
- Sperm
- u Sponge
- u Strawberry
- Turtle

D5

- u Alligator
- Anatomy
- Animal
- u Arrow
- o Bone
- o Candle
- u Cane
- u Drill Bit
- Esophagus
- u Flame
- u Geyser
- u Gorge
- Head
- Human
- Insect
- o Landscape
- o Match
- u Missile
- Peninsula
- Penis
- u Reptile
- u River
- u Road
- u Sand Bar
- o <Shoreline
- o Skewer
- o Spinal Cord
- u Stalagmite
- u Stem
- u Sword
- Tree
- o Waterfall (With D8 as background)
- u Waterway

D6

- Anatomy
- Animal(s)
- o Apples (4)
- o Babies (2)
- o Balloons
- Bird
- o Blood
- u Bubblegum

- u v Butterfly
- Buttocks
- o Candy (Cotton)
- o Cloud (Including mushroom cloud)
- o Embryos (2)
- Face
- u v Face (Insect)
- u v Face (Science Fiction)
- u Fire
- u Flower(s)
- Head (Animal)
- u Head (Cartoon)
- u v Head (Elephant or rodent)
- u v Head (Insect)
- o <Head (Human, reflected)
- Human
- o <Human (Sitting, reflected)
- Insect
- Island
- u Marshmallows
- Meat
- u v Mushroom
- Pot(s)
- u Powder Puff
- u Radishes
- u Raspberries
- u Rocks
- u Rosebuds
- o Sherbet
- u v Shoulders (Human)
- u v Shoulder Pads
- Skin
- u Smoke
- u Strawberries
- Vagina
- Wing

D8/DS8

- Anatomy
- Animal
- u Blender
- o Bottle
- u Bubble
- o Canyon
- o Cave
- u Chandelier
- Chest

D8/DS8 (Continued)

- u Cloud
- u v Dress
- u v Dummy (Dressmaker's)
- Face (Animal)
- u Face (Dragon)
- Face (Human)
- u v Face (Monster)
- u v Flask
- o v Ghost
- u v Glass
- Head (Animal)
- Head (Human)
- u v Head (Monster)
- o Hourglass
- Human
- u v Human-Like Figure
- u Keyhole
- u v Lamp
- o Light Bulb
- u v Mask
- u v Monster
- u Nose (Cow or horse)
- u Parking Meter
- u v Robot
- o v Salt Shaker
- Skull
- u Sky
- u Tornado
- Tree
- Vagina
- o Vase
- u Violin
- o Water
- o Waterfall
- Womb

- u v Head (Elephant)
- Head (Human)
- Head (Insect)
- u v Heron (On one leg)
- Human
- o v Flower
- o Fountain
- u v Lamp
- o Spindle (Office)
- u v Tree
- o v Umbrella
- u v Valve

D11

- Anatomy
- u Bat
- u Bird
- u Bookends
- o Butterfly
- Ear Muffs
- Earphones
- o Foliage
- Head
- Human
- Insect
- u Insect (Winged)
- Lungs
- o Pelvis
- u Plant
- u Shrubs

D12

- Animal
- u Chandelier
- o v Cloud (Mushroom)
- u v Corkscrew
- Drill
- u v Hammer (Ball peen)
- Head (Animal other than elephant)

- Animal
- u <Dragon
- o Fire (Forest)
- o <Human (As D1 with D3 as other object such as hill, sand, etc.)
- o <Landscape
- u Leaves
- Monster
- Tree

Dd21

- o Claws
- o Fingers
- u v Fins
- u v Horns
- Humans
- u Icicles
- Rake
- u v Rockets (Group)
- Spears
- u Stalagmites
- Trees

Dd22
DdS22

- u Bowl
- Candles
- u Cavern
- Cup
- Door(s)
- Eyes
- Face (Animal)
- Face (Human)
- Face (Insect)
- o Face (Monster)
- Head
- Jar
- Jellyfish
- u Lake(s)
- o Mask
- u Nose (Animal)
- o Pumpkin (Halloween)
- Skull

DdS23

- u Caves
- u Eyes
- o Holes
- u Islands
- u Lakes
- u Nostrils (Animal)
- Pillows
- Shells

- Nose
- u <Person
- u <Scarecrow
- u <Statue
- u Trumpet

Dd27

- Animal
- Face
- Head
- Human
- u <Tent
- u <Top

Dd24

- u Cliff
- u Head (Animal)
- u <Head (Human)

Dd25

- u Branches
- u Claws
- u Feelers
- Fingers
- u Roots
- u Tentacles
- Trees
- u Weeds

- Blood
- u Breast
- u Egg
- Head
- u Insect (Hard shelled)
- Scab
- u Shell
- Stomach

Dd28Dd26

- Animal
- u Claw
- o Finger
- Foot
- u Gun (Often science fiction)
- u Hose (Nozzle)
- Human
- u Key

- o Bell
- Bug
- u Eye
- Face
- o Ghost
- Human
- u Human-Like Figure
- u Lake

DdS29Dd30

- u Candlewax
- u Caterpillar
- Intestine
- Penis
- Reptile

Dd31

- u Breast
- u v Cover (Pot)
- u <Face (Animal)
- u <Face (Human)
- u Foliage
- Tree(s)

DdS32

- u v Bowl
- u Dome
- Helmet
- u Moon (Upper half)
- u Shell
- u Sun (Upper half)
- u Sunspot
- u Tent

Dd33

- o <Alligator
- o <Crocodile
- u Foliage
- u <Head (Animal other than deer)
- o <Head (Deer)
- Head (Human)
- u <Head (Reptile)
- u Lizard
- u Log
- Mountain(s)
- Tree

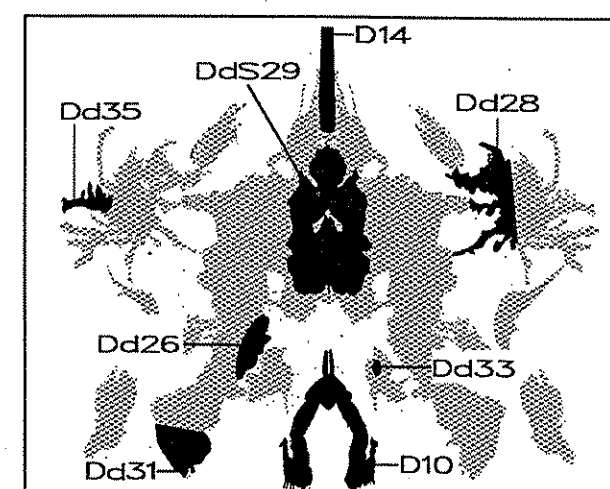
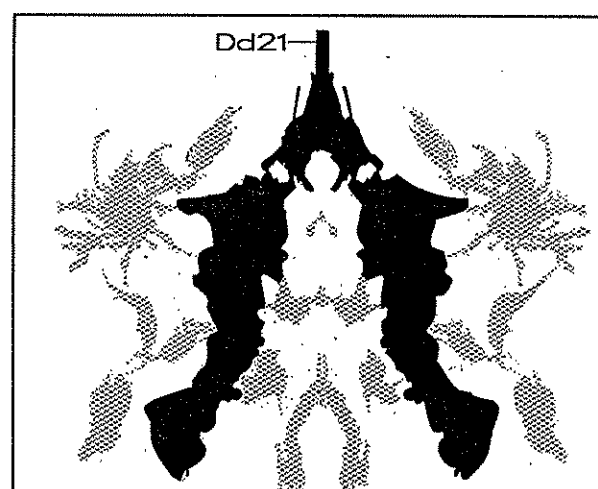
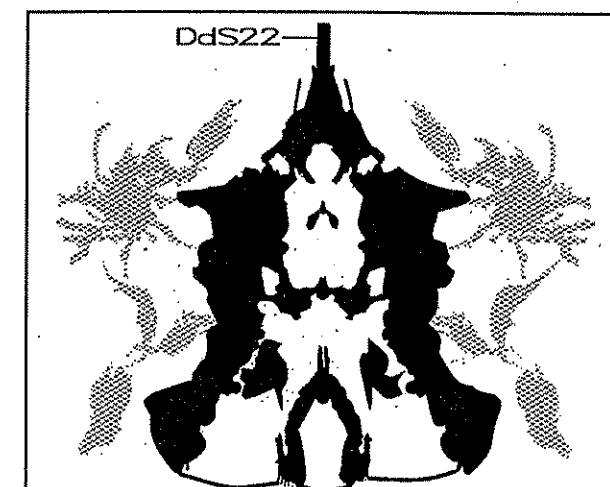
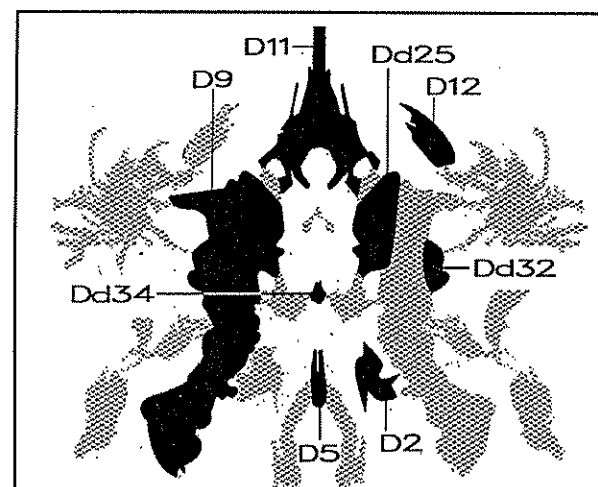
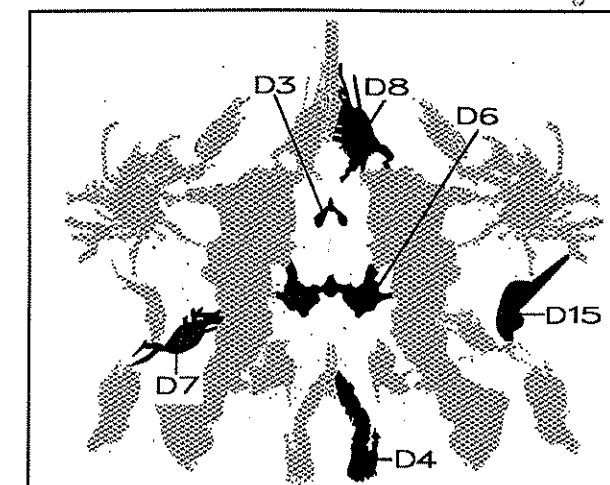
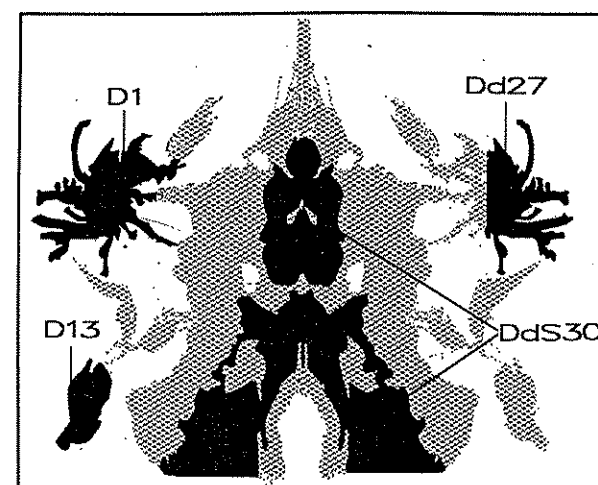
Dd34

- Animal
- u Antlers
- u Branches
- u Bridge (Natural)
- u Cannon (Usually science fiction)
- u Claw(s)
- o Drawbridge (Often opening)
- Hands
- u Horns
- u Hose
- Human(s)
- u Lightning Flash
- u Roots
- Skeletal
- u Thorns
- Trees
- u Vines

Dd35

- Animal
- u Bathysphere
- Bird
- u Buttocks
- u Furnace
- Head
- Lung(s)
- Mask
- u Pot
- u Rock(s)
- u Stove (Iron)
- u Vaginal area

Figure 10: D and Dd Areas for Card X

Popular is to D1: SPIDER OR CRAB

Z Values: W = 5.5 ADJACENT = 4.0 DISTANT = 4.5 SPACE = 6.0

W

- Anatomy
- o Animals (Marine, unspecified, or if specified, meeting appropriate contour requirements)
- u Animals (Not marine but meeting contour requirements)
- o Aquarium
- o Art (Abstract)
- u v Aviary
- u Bacteria
- Birds
- Bones
- Bug (Squashed)
- u Chandelier
- u Children's Play Park (With all areas included as play equipment)
- Christmas Tree
- Clouds
- u Costume (Theatrical, hanging on wall)
- u Design (Abstract)
- u v Explosion
- Face
- o Fireworks Display
- o Floral Display
- o Flower Garden
- o v Flowers (Bouquet)
- o Garden Scene (With some areas as flowers or shrubbery and areas such as D11 and/or D6 as sculpture or architecture)
- Headdress
- Human
- o Insects (Unspecified, or if specified, meeting appropriate contour requirements)
- u Islands
- u Junk Yard
- u Kaleidoscope
- u Lights (Created by strobe)
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- Mask
- u Mobile (Abstract)
- Pagoda
- o Painting (Modern)
- u Painting (Finger)
- u Palette (Artist's)
- u Plants
- o Poster (Abstract)
- u Puzzle (Pieces)
- u Rug (Design)
- Sea Animal
- u Science fiction scene (Usually includes aliens, creatures, monsters, but may involve space battle such as from Star Wars)
- o Underwater Scene
- o Walkway (As center space and other areas as flowers and/or shrubbery)

D1

- o Amoeba
- Animal
- u Bug
- u Cell (Biological)
- Cockroach
- u Coral
- o Crab
- u Dragon
- u Earring
- Face
- u Fern
- u Fireworks
- Fish
- u Flower
- u Germ
- Hat
- Head

- u Insect
- u Island
- Jellyfish
- u Landscape
- Leaf
- u Lobster
- Map
- Mask
- u Monster
- o Octopus
- u Orchid
- u Paint (Splash)
- u Pom Pom
- Reindeer
- u Roots
- o Scorpion
- Sea Shell
- u Seaweed
- u Snowflake
- o Spider
- Spider Web
- u Star
- o Water (Drop)
- Web
- u Weed

D2

- u Amoeba
- u Anemone
- u Animal (Unspecified)
- Bee
- u v Bird
- u Bug
- u Cat
- o Cell (Biological)
- Chicken
- o Dog
- u Duck
- o Egg (Broken or fried)

Card X: ZW = 5.5 ZA = 4.0 ZD = 4.5 ZS = 6.0

FORM QUALITY 163

D2 (Continued)

- Eye
- Face
- u v Fish
- o Flower
- u Frog
- Head
- u Insect
- u Island
- u Leaf
- o Lion
- Monkey
- Monster
- u Plant
- Sea Animal
- u Sea Shell
- u Seal
- Sperm

- Parachutist
- o Pawnbroker Symbol
- Rower (In boat)
- Scissors
- o Seed Pod (Maple)
- u v Slingshot
- u Spaceship (Science fiction)
- Stethoscope
- Testicles
- u Tongs (Ice)
- u Twig
- u Water Wings
- o Wishbone
- u v "V" (Peace sign)

D5

- o v Angel
- Bug
- u Clothespin
- u v Crucifix
- u v Devil
- Face
- o Head (Animal, long eared)
- Head (Animal, not long eared)
- Head (Human)
- u Head (Insect, with antennae)
- o v Human
- u v Human-Like Figure
- Insect
- o Mask
- u v Tack
- u v Tooth
- u Tweezers

D4

- Anatomy
- Animal
- u v Animal (Prehistoric)
- Arm
- u Boot (Jester)
- Bug
- o Caterpillar
- Cucumber
- u v Dragon
- o Eel
- Fish
- Head (Animal)
- u v Head (Animal, prehistoric)
- Head (Bird, except Peacock or swan)
- Head (Human)
- u v Head (Peacock)
- u v Head (Swan)
- u Horn
- Insect
- u Plant
- u v Saxophone
- o v Sea Horse
- u Smoke
- u Snail
- o Snake
- u Tail (Bird)
- Tree
- Wing

D6

- Anatomy
- Animal
- o v Anthropoids
- u Bagpipes
- Bat(s)
- u Birds
- u Brassiere
- Breasts
- o Bridge (Natural)
- Cloud(s)
- u Coral
- u v Dolls
- u Ducks
- Eyeglasses
- Face(s)
- u v Flowers
- o v Ghosts
- o v Gorillas
- Hands
- u v Heads (Animal)
- u Heads (Bird)
- Heads (Human)
- o v Humans

D3

- Airplane
- o v Antennae (Radar or TV)
- u Antennae (Insect)
- o v Balloons (Weather)
- Bird
- u Buds
- Bug
- o Cherry Pits
- Crab
- u Ear Muffs
- u Earphones
- Eye
- Flower(s)
- o Governor (On motor)
- Head
- u Headset
- Human
- o Instrument (Weather, for wind velocity)
- u Instrument (Medical)
- u Knocker (Door)
- u Lights (Electric)
- Lungs
- u v Necklace
- Notes (Musical)
- Ovaries

D6 (Continued)

- o v Human-Like Figures
- Insect(s)
- Jaw
- Lungs
- o v Monster
- u Nest
- Nose
- Ovaries
- u Pipes (Smoker's)
- u Sea Shells
- u Skeletal
- u Water

D7

- o Animal (Leaping)
- o Ant
- Bird
- u Branch
- Clam
- u Claw
- o Cockroach
- u Cocoon
- o Crab
- o Crayfish
- o Deer
- Dog
- Face
- Fish
- Frog
- o Grasshopper
- Human
- Kidney
- u Lobster
- o Nest
- u Praying Mantis
- u Rodent (With head toward D9)
- o Roots
- u Salamander
- u Scorpion
- Sea Animal
- u Seed Pod
- u Spider
- u Tick
- u Weed

D8

- Animal (Unspecified)
- u Animal (Cartoon or prehistoric)
- o Ant
- u Bee
- o Beetle
- u Buffalo
- o Bug
- u Bull
- Cat
- Chicken
- u Chipmunk
- u Crab
- o Creature (Beast, monster)
- u Cricket
- o Dragon
- u Dwarf
- u Elf
- u Emblem
- Face
- Fish
- u Frog
- u Gnome
- Goat
- Head (Animal)
- o Head (Animal-like creature)
- Head (Human)
- u Head (Human-Like creature)
- o Head (Insect)
- Human
- o Insect
- Lizard
- u Mask
- Monkey
- o Monster (Animal)
- o Monster (Human-like)
- u Parrot
- u Porcupine
- u Rodent
- u Roots
- Sea Animal
- Shrimp
- Skeletal
- Spider
- u Troll
- u Unicorn
- Witch

D9

- Anatomy (Except intestine)
- Animal
- u Animal-Like Creature
- u Bacon
- o Blood
- u Bone
- Bug
- o Caterpillar
- u Cloud
- u Coastline (California)
- o Coral
- Dolphin
- u Eel
- o Elf
- o Fire
- Hair
- Head
- o Human (With mention that lower body is not distinct)
- u Human (With no mention about lower body being indistinct)
- o Human-Like Figure
- u Insect
- u Intestine
- u Island
- Italy
- Map
- u Map (Topographic)
- o Mermaid
- o Microorganism
- u Mountain Range (Often as aerial view)
- o Mummy
- Porpoise
- u Sea Horse
- u Snail
- u Sponge
- o Worm

D10

- Anatomy
- u v Angel
- Animal
- o Arbor
- o Arch
- u v Bird
- u Butterfly
- u Caterpillars
- u v Comb (Ornamental)
- o v Door Knocker
- Flower
- u Fountain
- Funnel
- u v Head (Animal, horned)
- Head
- o v Horns
- o v Human (As D5 with other areas as flags, smoke, streamers, swing, etc.)
- Insect
- u Lyre
- u Mustache
- u Necklace
- o v Parachutist
- u v Pelvis
- u Seaweed
- o Shrub(s)
- u v "U"
- o Wishbone
- u Worms

D11

- u Airplane
- Animal
- Broom
- u Building (With chimney or tower)
- o Candle (With holder)
- u Castle
- Centipede
- o Eiffel Tower
- Face
- u Face (Monster)
- u v Flower

- u v Funnel
- o Helmet (Science fiction)
- Human
- o Insects (As D8 and D14 as another object)
- Intestines
- Lungs
- u Mask
- o Missile (With smoke or on pad)
- u Mistletoe
- Nervous System
- u Plant
- o Rocket (With smoke or on pad)
- o Roots
- u Skeletal
- Skull
- o Spaceship
- u Statue
- o v Torch
- u v Tree
- X-ray (Specific)
- u X-ray (Unspecified)

D12

- u Bean
- Bird
- o Buffalo
- o Bug
- o Bull
- u Claw
- o Cow
- u Dog
- Fish
- u Goat
- u Grasshopper
- o Insect
- u Lamb
- o Leaf
- Plant
- u Pickle
- o Ram
- Rodent
- u Seed Pod
- o Unicorn
- u Whale

D13

- o <Animal (Usually lying or jumping and includes a wide variety such as bear, buffalo, cat, dog, lion, rabbit, etc.)
- Ant
- Bird
- u Bug
- u Cloud
- Face
- u Fish
- Flower
- u Fungus
- Head
- Human
- u Insect
- u Leaf
- u Mat
- u Oyster
- o Potato Chip
- u Rock
- Sea Shell
- u Sea Urchin
- u Sponge
- Tree
- u Whale

D14

- Animal
- u Artery
- u Baton
- u Bird Feeder
- o Bone
- o Candle
- o Chimney
- u Crowbar
- Face
- Finger
- u Flute
- u Handle
- Head
- Human
- Knife
- u Log
- o Missile

D14 (Continued)

- u Pencil (Not sharpened)
- u Penis
- o Post
- o Rocket
- u Root
- u Ruler
- u Shotgun
- o Spinal Cord
- u Statue
- u Stick
- o Stove Pipe
- u Sword
- u Telescope
- u Test Tube
- u Tire Pump
- u Vase
- Boomerang
- o v Butterfly (Front view)
- u v Canyon
- u v Chevron
- o v Flower (Sometimes including D6)
- Human(s)
- Insect
- u v Keel (Boat)
- u Landscape
- u v Ornament
- u Pliers (Cutting)
- u Reef
- Tuning Fork
- u Tweezers
- u v Wishbone

D15

- Animal
- o Bird
- o Bud (Flower)
- u Butterfly
- Cloud
- u Fish
- o Flower
- Head
- Insect
- Jellyfish
- u Leaf
- o Rose
- Seal
- Smoke
- Walrus
- u Wing
- Anatomy
- u Design (Abstract)
- Face
- Head
- u Islands
- Map (Specific)
- u Map (Unspecified)
- Mask
- u Underwater Scene

Dd21

- Animal(s)
- u v Antennae
- u Arch
- u v Bird (Flying)

Dd26

- Breast
- Face (Animal)
- u Face (Human, Profile)
- u Face (Human-like, profile)

Dd27

- Face
- u Insect
- Seaweed
- Trees

Dd28

- Clown
- u Insect
- u Puppet
- u Roots

DdS29

- o Buddha
- o Child (With hands up)
- Face
- o Fan (With D11 as handle)
- o Human (Sitting or squatting)
- u Lantern (Sometimes with D11 as handle)
- u Paddle (With D11 as handle)

DdS30

- Skeleton
- u Water

Dd34

- u Basket
- u Bottle
- Bullet
- Head
- Skull
- u Tooth

Dd31

- u v Head (Animal)
- u v Head (Caterpillar)
- Head (Human)
- u v Head (Human-like)

Dd35

- Animal
- u People (On a cliff)
- Reptile
- u Trees (On a cliff)

Dd32

- Animal
- u Head (Animal)
- Head (Human)

Dd33

- o Acorn
- u Ball
- u Cookie
- Eye
- Head
- u Orange
- u Sun
- o Walnut